SUD
EUROPSKE UNIJE

GODIŠNJE IZVJEŠĆE **2015.**
PRAVOSUDNA AKTIVNOST

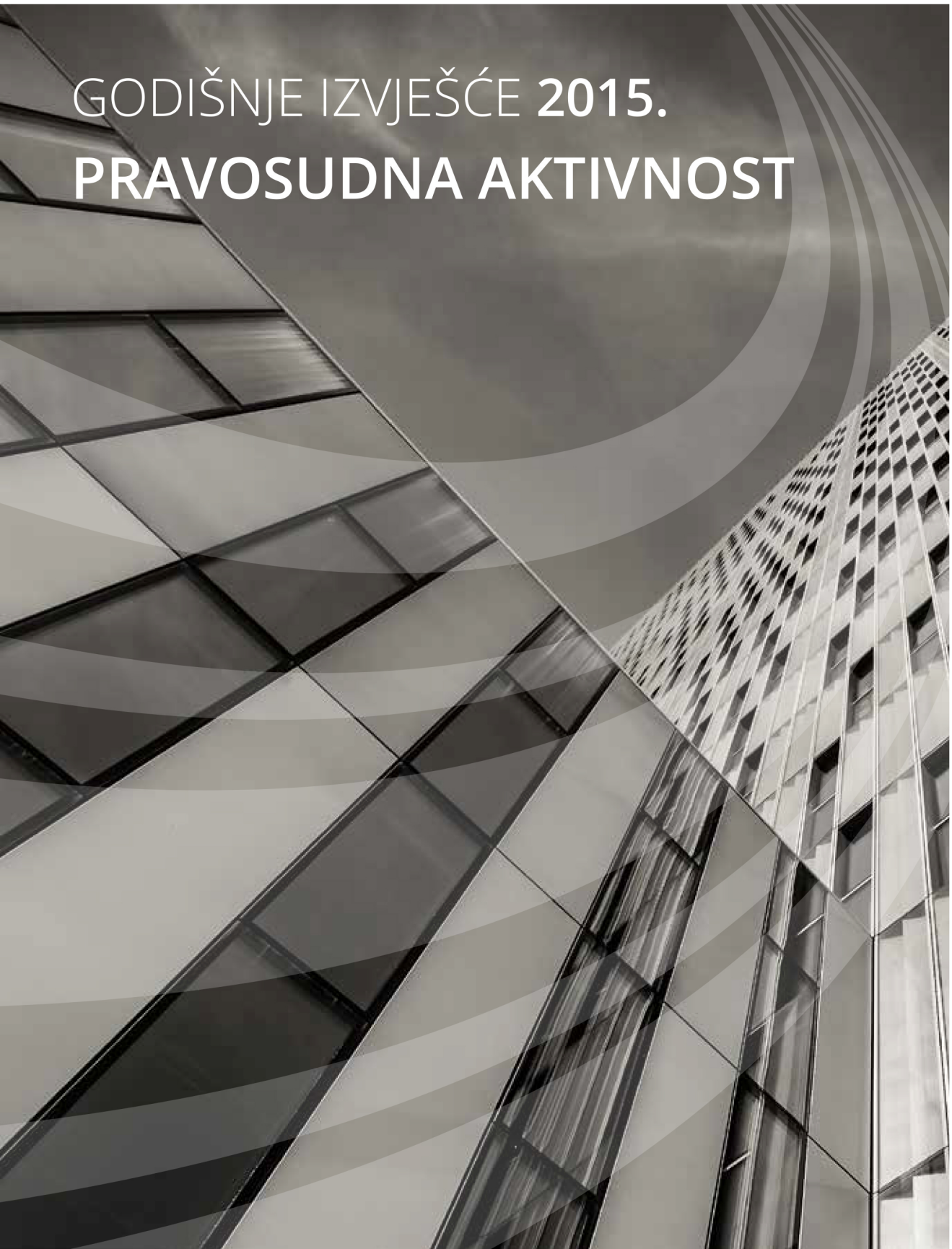

SUD EUROPSKE UNIJE

GODIŠNJE IZVJEŠĆE **2015.**

PRAVOSUDNA AKTIVNOST

Pregled pravosudne aktivnosti Suda,
Općeg suda i Službeničkog suda Europske unije

Luxembourg, 2016.

www.curia.europa.eu

SUD
EUROPSKE UNIJE

SUD
2925 LUXEMBOURG
LUKSEMBURG
TEL. +352 4303-1

OPĆI SUD
2925 LUXEMBOURG
LUKSEMBURG
TEL. +352 4303-1

SLUŽBENIČKI SUD
2925 LUXEMBOURG
LUKSEMBURG
TEL. +352 4303-1

Internetska stranica Suda: http://www.curia.europa.eu

Redakcija zaključena: 1. siječnja 2016.

Umnožavanje je dopušteno uz navođenje izvora. Fotografije je dopušteno umnožavati samo u okviru ove publikacije. Za svako drugo korištenje potrebno je zatražiti dopuštenje Suda Europske unije.

Razne druge informacije o Europskoj uniji dostupne su na internetu putem poslužitelja Europa (http://europa.eu).

Luxembourg: Sud EU-a/Uprava za komunikaciju/Odjel za publikacije i elektroničke medije
Ured za publikacije Europske unije

Print ISBN 978-92-829-2236-1 ISSN 2467-0995 doi:10.2862/74778 QD-AP-16-001-HR-C
PDF ISBN 978-92-829-2128-9 ISSN 2467-1223 doi:10.2862/793341 QD-AP-16-001-HR-N

© Europska unija, 2016.

Fotografije © Georges Fessy
Fotografije na naslovnici © Gediminas Karbauskis

Printed in Luxembourg

Otisnuto na papiru izbijeljenom bez upotrebe elementarnog klora (ECF)

SADRŽAJ

Predgovor predsjednika Suda Koen LENAERTS 04

POGLAVLJE I **SUD**

A | Razvoj i aktivnost Suda u 2015. 08

B | Sudska praksa Suda u 2015. 12

C | Sastav Suda 62

1. Promjene u sastavu Suda u 2015. 63

2. Protokolarni red 64

3. Bivši članovi Suda 67

D | Sudska statistika Suda 70

POGLAVLJE II **OPĆI SUD**

A | Aktivnost Općeg suda u 2015. 100

B | Sastav Općeg suda 150

1. Promjene u sastavu Općeg suda u 2015. 151

2. Protokolarni red 152

3. Bivši članovi Općeg suda 154

C | Sudska statistika Općeg suda 156

POGLAVLJE III **SLUŽBENIČKI SUD**

A | Aktivnost Službeničkog suda u 2015. 178

B | Sastav Službeničkog suda 188

1. Promjene u sastavu Službeničkog suda u 2015. 189

2. Protokolarni red 190

3. Bivši članovi Službeničkog suda 191

C | Sudska statistika Službeničkog suda 192

Koen LENAERTS

Predsjednik Suda Europske unije

Protekla je godina za instituciju bila doista posebna jer je, nakon više od šesnaest godina obnašanja funkcije suca te nakon iznimnog dvanaestogodišnjeg razdoblja predsjedanja Sudom, Vassilios Skouris prestao obnašati svoju dužnost.

Posljednji su mjeseci obilovali prigodama za iskazivanje poštovanja mom prethodniku, bilo da je riječ o svečanosti uručenja Liber amicorum, koja je u njegovu čast održana 8. lipnja 2015., o svečanoj sjednici održanoj 7. listopada 2015. ili o nekoj neformalnoj prigodi.

Bez obzira na navedeno, želim u ovom predgovoru još jedanput izraziti, u svoje osobno ime te u ime svih članova i osoblja institucije, svu našu zahvalnost našem bivšem predsjedniku. U naše će se kolektivno sjećanje predsjednik Skouris urezati kao čovjek koji je znao stvoriti uvjete za uspješan rad u okolnostima različitih proširenja koja su obilježila noviju povijest naše institucije, prije svega „velikog proširenja“ iz 2004. Također bih želio na ovom mjestu pozdraviti njegovu bezrezervnu predanost tome da Sud Europske unije dade svoj temeljni doprinos pravnoj ujednačenosti i vladavini prava unutar Unije kao i promicanju temeljnih prava građana Unije, zahvaljujući kojem je doprinosu u svibnju 2015. u Stuttgartu instituciji dodijeljena 50. nagrada Theodor Heuss.

Na statističkom planu, 2015. godinu obilježila je iznimna intenzivnost sudbene djelatnosti institucije. Ukupno 1711 novih predmeta pred trima sudovima u protekloj godini najveći je broj novih predmeta u jednoj godini u povijesti institucije. Naglašavam da je broj novih predmeta pred Sudom prvi put prošle godine prešao simboličnu granicu od 700 predmeta (713). S druge strane, s 1755 zaključenih predmeta u 2015. godišnja produktivnost institucije bila je na razini bez presedana.

U tim okolnostima, uz zadovoljstvo trendom koji svjedoči o povjerenju nacionalnih sudova i stranaka u sudove Unije, instituciju također raduje činjenica da su zakonodavna tijela Europske unije prihvatila reformu ustrojstva Suda Europske unije. Prihvaćanje te reforme označava okončanje dugog zakonodavnog postupka koji je započeo 2011. i koji će instituciji omogućiti da, zahvaljujući udvostručenju broja sudaca Općeg suda u tri odvojene faze do 2019., nastavi ispunjavati svoju misiju u službi stranaka u postupku, uz poštovanje ciljeva kvalitetnog i djelotvornog sudovanja. To je ujedno i cilj novog poslovnika Općeg suda koji je stupio na snagu 1. srpnja 2015. i kojim se ojačava sposobnost tog suda da o predmetima odlučuje u razumnom roku, poštujući zahtjeve pravičnog suđenja.

Naposljetku, osim predsjednika Skourisa, u 2015. Sud su napustila tri člana u okviru djelomične zamjene sudaca, uz odlazak jednog člana Općeg suda. Također pozdravljamo dolazak dodatna dva nezavisna odvjetnika, čime je okončana provedba odluke Vijeća iz lipnja 2013. o povećanju broja nezavisnih odvjetnika Suda.

Uz opisani institucionalni razvoj, zadovoljstvo mi je podsjetiti da je u okviru proslave 800. godišnjice potpisivanja Magne Carte od strane Ivana, kralja Engleske, Sud Europske unije imao tu čast da na jedan tjedan u listopadu prošle godine prihvati jedan od izvornih primjeraka te povelje, iskonskog izvora univerzalnog nadahnuća brojnim temeljnim dokumentima o demokratskim vrijednostima te o slobodama i pravima čovjeka.

Ovo izvješće pruža cjelovit prikaz razvoja i aktivnosti institucije tijekom 2015. godine. Kao i prethodnih godina, bitan dio izvješća posvećen je sažetom, ali iscrpnom pregledu sudbene djelatnosti Suda, Općeg suda i Službeničkog suda. Posebni statistički podaci za svaki od sudova upotpunjavaju i ilustriraju analitički dio izvješća.

Koristim ovu priliku srdačno zahvaliti kolegama s triju sudova te cjelokupnom osoblju Suda na izvanrednom poslu obavljenom u protekloj godini.

POGLAVLJE I
SUD

A | RAZVOJ I AKTIVNOST SUDA U 2015.

Koen LENAERTS, PREDSJEDNIK

U prvom dijelu godišnjeg izvješća sažeto su prikazane aktivnosti Suda u 2015. godini. U tom se dijelu (A) najprije iznosi pregled razvoja Suda u protekloj godini, nakon čega slijedi statistička analiza koja pokazuje razvoj radnog opterećenja Suda te prosječno trajanje postupaka. Potom se u drugom dijelu (B), kao i svake godine, izlažu glavni doprinosi sudskoj praksi razvrstani prema područjima, u trećem dijelu (C) pojedinosti o sastavu Suda u promatranom razdoblju, a u četvrtom (D) statistika za sudsku godinu 2015.

1.1. Tijekom svečane sjednice održane 7. listopada 2015. posvećene, među ostalim, djelomičnoj zamjeni sudaca Suda, institucija se oprostila od Vassiliosa Skourisa, nakon što je više od šesnaest godina obavljao dužnost suca Suda i dvanaest godina predsjedao Sudom Europske unije.

Toj svečanoj prigodi prethodio je kolokvij na temu „Sud Europske unije pod predsjedanjem Vassiliosa Skourisa", održan 8. lipnja 2015. na inicijativu organizacijskog odbora koji je predvodio potpredsjednik Antonio Tizzano. Skupu koji je održan pod počasnim predsjedanjem Jean-Marca Sauvéa, potpredsjednika francuskog Conseil d'État i predsjednika „odbora 255", obratio se niz osoba koje su od 2003. do 2015. bile u kontaktu s institucijom, osobito visoki nacionalni pravosudni dužnosnici te predstavnici europskih institucija. Kolokvij je okončan činom uručenja V. Skourisu *Liber amicoruma* kojem su svoj doprinos dali članovi i bivši članovi Suda koji su obavljali svoju dužnost pod njegovim predsjedanjem.

1.2. Kada je riječ o funkcioniranju institucije, događaj koji je obilježio 2015. godinu bez sumnje je bilo donošenje Uredbe (EU, Euratom) 2015/2422 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2015 o izmjeni Protokola br. 3 o Statutu Suda Europske unije (SL L 341, str. 14.) koja je stupila na snagu 25. prosinca 2015. U okolnostima sve opsežnijih i složenijih postupaka, izmjene Statuta institucije koje su na njezin prijedlog podnesene u ožujku 2011. i prilagođene u listopadu 2014. uvedene tom uredbom pokazuju da je riječ o temeljitoj reformi ustrojstva sudova Unije. Ta je reforma od presudne važnosti za strukturno i trajno povećanje ukupne učinkovitosti pravosudnog sustava Unije u interesu stranaka.

Reforma će se odvijati u tri etape koje će postupno do 2019. dovesti do udvostručenja ukupnog broja sudaca Općeg suda: 12 novih sudaca stupit će na dužnost početkom 2016. godine nakon završetka postupka odabira i imenovanja; tijekom djelomične zamjene sudaca Općeg suda u rujnu 2016. broj sudaca povećat će se za sedam, pripajanjem Službeničkog suda Općem sudu; naposljetku, prilikom sljedeće djelomične zamjene sudaca Općeg suda u rujnu 2019., broj sudaca povećat će se za devet, tako da će njihov ukupni broj narasti na 56 sudaca. U okviru tog procesa države članice dužne su brinuti o tome da se osigura ravnopravna zastupljenost spolova među članovima Općeg suda. Također je od institucije zatraženo da redovito izvještava o provedbi reforme, osobito na kraju njezinih triju faza.

Cilj je reforme, prije svega, omogućiti Općem sudu da trajno smanji broj neriješenih predmeta, što će dovesti do skraćivanja prosječnog trajanja postupaka koji se pred njim vode. Također se pojednostavljuje ustrojstvo sudova Unije, povećava njihova ukupna učinkovitost i ide u prilog ustaljenosti sudske prakse jer će samo jedna instanca, Sud, brinuti o ujednačenom tumačenju pravnih pravila u okviru žalbenih postupaka.

Uz tu važnu institucionalnu reformu valja istaknuti i to da su 7. listopada 2015. na dužnost stupila dva dodatna nezavisna odvjetnika, M. Bobek i H. S. Øe. Njihov dolazak na Sud označava završetak provedbe Odluke Vijeća 2013/336/EU od 25. lipnja 2013. o povećanju broja nezavisnih odvjetnika Suda Europske unije (SL L 179, str. 92.).

2. Sudsku statistiku Suda za 2015. godinu općenito obilježavaju održavanje visoke razine produktivnosti i učinkovitosti, ali prije svega kontinuirani trend povećanja broja predmeta.

Tako je ukupan broj novih predmeta pred Sudom u 2015. narastao na 713 (bruto podatak, prije spajanja zbog povezanosti), što je najveći broj novih predmeta u jednoj godini u povijesti Suda[1]. Ta se iznimna brojka, koja predstavlja povećanje od oko 15 % u odnosu na 2014. (622), objašnjava kombiniranim učinkom znatnog povećanja broja žalbi (215, odnosno gotovo dvostruko više u odnosu na 2014. (111), što je najveći broj žalbi u povijesti Suda) i vrlo velikog broja zahtjeva za prethodnu odluku koji su upućeni Sudu (436, što je drugi njihov najveći broj nakon 2013. (450)). Suprotno tomu, broj izravnih tužbi znatno je manji u odnosu na 2014. (48 prema 74 u 2014.) što potvrđuje višegodišnji snažan trend opadanja njihova broja. U 2015. također su podnesena tri zahtjeva za donošenje mišljenja.

Sud je u 2015. zaključio 616 predmeta (bruto podatak, koji ne obuhvaća spojene postupke; 570 neto), što je općenito gledano smanjenje u odnosu na 2014. (719 bruto; 632 neto), koje se djelomično može pripisati manjem broju novih predmeta u 2014. (622) koji su bili zreli za odlučivanje u protekloj godini. Među tim je zaključenim predmetima u 399 odlučeno presudom, a u 171 rješenjem.

Broj neriješenih predmeta na dan 31. prosinca 2015. dosegnuo je 884 (bruto podatak, prije spajanja; 831 neto), što predstavlja povećanje u odnosu na kraj 2014. godine (787 bruto), iako je taj broj istovjetan onome na dan 31. prosinca 2013. odnosno za dva predmeta manji od onog na dan 31. prosinca 2012. (886 bruto).

Što se tiče trajanja postupaka, statistički podaci vrlo su pozitivni. Tako je u pogledu zahtjeva za prethodnu odluku prosječno trajanje postupka iznosilo 15,3 mjeseca, što je vrlo blizu rekordnoj brojci iz 2014. (15 mjeseci). Kada je riječ o izravnim tužbama, prosječno trajanje postupka u 2015. iznosilo je 17,6 mjeseci, što je značajno skraćenje u odnosu na prethodne godine (između 19,7 mjeseci i 24,3 mjeseca u razdoblju od 2011. do 2014.). Što se tiče prosječnog trajanja žalbenih postupaka, ono je u 2015. iznosilo 14 mjeseci, što je najniži prosjek posljednjih godina.

Ti podaci rezultat su stalnog nadzora Suda nad svojim radnim opterećenjem. Osim reformi metoda rada provedenih tijekom posljednjih godina, porast učinkovitosti Suda u rješavanju predmeta također je rezultat povećane primjene različitih postupovnih instrumenata kojima raspolaže kako bi ubrzao rješavanje pojedinih predmeta (hitni prethodni postupak, ubrzani postupak, davanje prednosti pri odlučivanju, pojednostavnjeni postupak i mogućnost odlučivanja bez mišljenja nezavisnog odvjetnika).

U 2015. godini provođenje hitnog prethodnog postupka zatraženo je u 11 predmeta, pri čemu je vijeće određeno za taj postupak ocijenilo da su u 5 predmeta ispunjeni uvjeti iz članka 107. i pratećih članaka Poslovnika. Ti su predmeti zaključeni u prosječnom roku od 1,9 mjeseci.

Odlučivanje u ubrzanom postupku zatraženo je u 18 predmeta, od čega su u samo jednom slučaju bili ispunjeni uvjeti propisani Poslovnikom. S druge strane, prednost pri odlučivanju dobilo je 7 predmeta.

K tome, Sud se prilikom davanja odgovora na pojedina prethodna pitanja redovito koristio pojednostavnjenim postupkom iz članka 99. Poslovnika. Na temelju te odredbe rješenjem (35) je zaključeno ukupno 37 predmeta.

Naposljetku, Sud se vrlo često koristio mogućnošću koja mu je otvorena člankom 20. Statuta da odluči bez mišljenja nezavisnog odvjetnika kada se u predmetu ne javlja nikakvo novo pravno pitanje. Tako je u 2015. bez mišljenja objavljeno oko 43 % presuda.

1| Ako se izuzme 1979. kada su otvorena 1324 nova predmeta. Ta neuobičajeno visoka brojka bila je posljedica podnošenja masovnog broja tužbi za poništenje koje su imale isti predmet.

Što se tiče raspodjele predmeta između različitih sastava Suda, ističem da je u 2015. veliko vijeće riješilo oko 8 % (od ukupnog broja) predmeta, vijeća od pet sudaca 58 %, a vijeća od tri suca približno 34 % predmeta u kojima je odlučeno presudom ili rješenjem. U odnosu na prethodnu godinu, zamjećuje se stabilnost udjela predmeta o kojima je odlučivalo veliko vijeće (8,7 % u 2014.) te blago povećanje udjela predmeta o kojima su odlučivala vijeća od pet sudaca (55 % u 2014.). Kada je riječ o predmetima koji su zaključeni rješenjem, 76 % ih je povjereno vijećima od tri suca, 18 % vijećima od pet sudaca, dok je 6 % donio potpredsjednik Suda.

Detaljnije informacije o statističkim podacima za sudsku godinu 2015. čitatelj može pronaći u dijelu (D) ovog poglavlja.

B | SUDSKA PRAKSA SUDA U 2015.

I. TEMELJNA PRAVA

Tijekom 2015. godine Sud se u više navrata izjašnjavao o temeljnim pravima u pravnom poretku Unije. Neke od tih odluka prikazane su u ovom izvješću[2]. Među njima su tri koje zaslužuju osobitu pozornost.

Kao prvo, valja uputiti na presudu ***Delvigne*** (C-650/13, EU:C:2015:648) koju je veliko vijeće Suda donijelo 6. listopada 2015. U toj presudi Sud se bavio pitanjem *može li država članica predvidjeti opću, neodređenu i automatsku zabranu uživanja građanskih i političkih prava koja obuhvaća i pravo na glasovanje građana Unije na izborima za Europski parlament*. U glavnom predmetu, francuskom je državljaninu izrečena pravomoćna kaznena osuda za teško kazneno djelo te su mu uzgredno i doživotno oduzeta građanska prava. Pravilo koje je predviđalo automatsku primjenu te sporedne kazne izmijenjeno je nakon osude tužitelja u glavnom postupku. Međutim, budući da se novo pravilo ne primjenjuje na osude koje su postale pravomoćne prije njegova stupanja na snagu, tužitelj u glavnom postupku pozvao se na nejednako postupanje, a nacionalni sud od Suda zatražio da protumači članke 39. i 49. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja o temeljnim pravima), s obzirom na navedenu zabranu prava na glasovanje.

Što se tiče mjerodavnosti Povelje o temeljnim pravima u glavnom postupku, Sud je u svojoj presudi ocijenio da situacija u kojoj se nalazi građanin Unije u odnosu na kojeg su tijelâ države članice donijela odluku o isključenju s popisa birača, čime je on izgubio pravo na glasovanje na izborima za Europski parlament, ulazi u područje primjene prava Unije. Akt o izboru predstavnika Europskog parlamenta neposrednim općim izborima iz 1976.[3] izričito i precizno ne određuje nositelje tog prava te slijedom toga, prema trenutačnom stanju prava Unije, određenje nositelja navedenog prava spada u nadležnost svake pojedine države članice uz poštovanje prava Unije. Prilikom izvršavanja te nadležnosti države članice su osobito dužne osigurati opće, izravno, slobodno i tajno pravo na glasovanje na izborima za zastupnike Europskog parlamenta. Prema tome, nacionalno zakonodavstvo koje predviđa isključenje od prava na glasovanje na izborima za Europski parlament građana Unije koji su kazneno osuđeni treba smatrati mjerom kojom se provodi pravo Unije u smislu članka 51. stavka 1. Povelje o temeljnim pravima.

U pogledu merituma, Sud je ocijenio očitim to da oduzimanje prava na glasovanje poput onog u glavnom predmetu predstavlja ograničenje izvršavanja prava zajamčenog člankom 39. stavkom 2. Povelje o temeljnim pravima. Međutim, članak 52. stavak 1. Povelje dopušta da se ostvarivanje takvih prava podvrgne ograničenjima ako su ta ograničenja predviđena zakonom, ako poštuju bit tih prava i sloboda, te ako su u skladu s načelom proporcionalnosti. U predmetnom slučaju, oduzimanje prava na glasovanje predviđeno je zakonom. K tome, navedeno ograničenje ne dovodi u pitanje pravo iz članka 39. stavka 2. Povelje o temeljnim pravima kao takvo s obzirom na to da ono ima za posljedicu da pod posebnim uvjetima isključuje određene osobe iz skupine nositelja prava na glasovanje na izborima za Europski parlament zbog njihova ponašanja. Konačno, takvo ograničenje proporcionalno je s obzirom na to da, s jedne strane, uzima u obzir prirodu i težinu počinjenog

2| Navode se sljedeće presude: presuda od 29. travnja 2015., *Léger* (C-528/13, EU:C:2015:288), prikazana u dijelu XVII. „Javno zdravlje“, presuda od 16. srpnja 2015., *Lanigan* (C-237/15 PPU, EU:C:2015:474), prikazana u dijelu X. „Pravosudna suradnja u kaznenim stvarima“, presuda od 16. srpnja 2015., *Coty Germany* (C-580/13, EU:C:2015:485), prikazana u dijelu XIV.1. „Intelektualno vlasništvo“, presuda od 8. rujna 2015., *Taricco i dr.* (C-105/14, EU:C:2015:555), prikazana u dijelu XIII. „Porezne odredbe“, presuda od 6. listopada 2015., *Schrems* (C-362/14, EU:C:2015:650), prikazana u dijelu XIV.2. „Zaštita osobnih podataka“, presuda od 17. prosinca 2015., *Imtech Marine Belgium* (C-300/14, EU:C:2015:825), prikazana u dijelu IX.3. „Europski nalog za izvršenje“.

3| Članak 1. Akta o izboru predstavnika Europskog parlamenta neposrednim općim izborima, priložen Odluci Vijeća 76/787/EZUČ, EEZ, Euratom od 20. rujna 1976. (SL L 278, str. 1.), kako je izmijenjen Odlukom Vijeća 2002/272/EZ, Euratom od 25. lipnja i od 23. rujna 2002. (SL L 283, str. 1.).

kaznenog djela kao i trajanje kazne i da, s druge strane, nacionalno pravo dopušta da osoba kojoj je oduzeto pravo na glasovanje zahtijeva i ishodi ukidanje te kazne.

Naposljetku, Sud je istaknuo da se pravilu o retroaktivnosti blažeg kaznenog zakona iz članka 49. stavka 1. posljednje rečenice Povelje o temeljnim pravima ne protivi nacionalno zakonodavstvo iz glavnog postupka jer ono ograničava oduzimanje prava na glasovanje koje je po zakonu posljedica kaznene osude na konačne osude koje su postale pravomoćne dok je na snazi bio stroži zakon.

Kao drugo, u presudi ***CHEZ Razpredelenie Bulgaria*** (C-83/14, EU:C:2015:480), objavljenoj 16. srpnja 2015., Sud je, sastavljen u velikom vijeću, tumačio *Direktivu 2000/43 o provedbi načela jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo*[4], i ocijenio da joj se protivi praksa koja se sastoji od ugrađivanja brojila električne energije na nedostupnoj visini u četvrti gusto naseljenoj romskim stanovništvom, dok su ta ista brojila u drugim gradskim četvrtima ugrađena na normalnoj visini. Glavni predmet ticao se jedne bugarske državljanke koja vodi trgovinu mješovitom robom u navedenoj četvrti, u kojoj poglavito žive osobe romskog podrijetla. Iako ne dijeli to podrijetlo, spomenuta bugarska državljanka smatrala je da je također žrtva diskriminacije koja je posljedica sporne prakse društva za distribuciju električne energije.

Sud je u svojoj presudi najprije podsjetio da se područje primjene Direktive 2000/43 ne može usko odrediti, uzimajući u obzir njezin predmet i vrstu prava koja štiti kao i činjenicu da je ona samo izraz načela jednakosti koje je jedno od općih načela prava Unije, priznato člankom 21. Povelje o temeljnim pravima. Prema tome, budući da je ugrađivanje brojila električne energije povezano s pružanjem navedene usluge, nameće se poštovanje navedenog načela u smislu članka 3. stavka 1. spomenute direktive.

Što se tiče odredaba Direktive 2000/43 koje su predmet prethodnih pitanja, Sud je istaknuo, s jedne strane, da sporna praksa može predstavljati „diskriminaciju na temelju etničkog podrijetla" osobito u smislu članka 1. i članka 2. stavka 1. te direktive, jer se navedeni pojam treba primijeniti neovisno o tome tiče li se predmetna kolektivna mjera osoba određenog etničkog podrijetla ili osoba koje nisu tog podrijetla, ali prema kojima se zajedno s prvima nepovoljnije postupa ili ih se stavlja u posebno nepovoljan položaj koji proizlazi iz navedene mjere. K tome, samom okolnošću da u predmetnoj četvrti također žive osobe koje nemaju romsko podrijetlo ne može se isključiti činjenica da je takva praksa uvedena s obzirom na romsko podrijetlo koje dijeli većina stanovnika te četvrti.

Sud je, s druge strane, istaknuo da, pod pretpostavkom da nacionalni sud ocijeni da sporna praksa ne predstavlja izravnu diskriminaciju koja se temelji na etničkom podrijetlu, ona bi mogla predstavljati neizravnu diskriminaciju. U tom pogledu Sud je podsjetio da, za razliku od izravne, neizravna diskriminacija može proizići iz mjere kojom se, iako je formulirana na neutralan način, to jest iako upućuje na druge kriterije koji nisu u vezi sa zaštićenom značajkom, osobe s tom značajkom stavljaju u posebno nepovoljan položaj. Praksa koja je sporna u glavnom predmetu, pod pretpostavkom da se provodila samo kao odgovor na zlouporabe koje su počinjene u predmetnoj četvrti, temelji se na naizgled neutralnim kriterijima, pogađajući međutim razmjerno znatno veći broj osoba romskog podrijetla. Na taj način ona dovodi do stavljanja tih osoba u nepovoljniji položaj u odnosu na one koje ne dijele to etničko podrijetlo.

Nadalje, sporna mjera može se objektivno opravdati namjerom osiguravanja sigurnosti električne prijenosne mreže i odgovarajućeg evidentiranja potrošnje električne energije samo ako spomenuta mjera ne prelazi granice onoga što je prikladno i nužno za ostvarenje legitimnih ciljeva i ako prouzročene neugodnosti nisu nerazmjerne u odnosu na postavljene ciljeve. To nije slučaj ako se utvrdi da postoje druga prikladna i manje ograničavajuća sredstva kojima se mogu postići navedeni ciljevi ili pak da, u nedostatku takvih drugih sredstava, navedena mjera nerazmjerno ograničava legitiman interes krajnjih potrošača električne energije koji žive u

4| Direktiva Vijeća 2000/43/EZ od 29. lipnja 2000. o provedbi načela jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo (SL L 180, str. 22.)

dotičnoj četvrti u pogledu pristupa opskrbi električnom energijom pod uvjetima koji nemaju ponižavajući ili stigmatizirajući karakter i koji im omogućavaju da redovito provjeravaju svoju potrošnju električne energije.

Kao treće, Sud je u presudi ***WebMindLicenses*** (C-419/14, EU:C:2015:832)[5] od 17. prosinca 2015. ocijenio da se pravu Unije ne protivi to da *porezno tijelo može*, kako bi utvrdilo postojanje zlouporabe u području poreza na dodanu vrijednost (u daljnjem tekstu: PDV), *koristiti dokaze koji su prikupljeni u okviru usporednog kaznenog postupka koji je još u tijeku*, bez znanja poreznog obveznika, primjerice, telekomunikacijskim presretanjem i zapljenom elektroničkih poruka, pod uvjetom da njihovo prikupljanje u okviru navedenog kaznenog postupka i korištenje u okviru upravnog postupka ne krše prava koja su zajamčena pravom Unije, osobito kada je riječ o temeljnim pravima.

U tom je predmetu Sud najprije podsjetio da utvrđenje jesu li ispunjeni konstitutivni elementi zlouporabe treba provesti sukladno pravilima dokaznog postupka u nacionalnom pravu, pri čemu ta pravila ne smiju ugroziti učinkovitost prava Unije. Sud je precizirao da ponovni obračun PDV-a nakon utvrđenja postojanja zlouporabe predstavlja provedbu Direktive o PDV-u[6] i provedbu članka 345. UFEU-a, te prema tome i prava Unije u smislu članka 51. stavka 1. Povelje o temeljnim pravima.

Sud je pojasnio da je na temelju članka 7., članka 47. i članka 52. stavka 1. Povelje, na nacionalnom sudu, koji izvršava kontrolu zakonitosti odluke kojom je izvršen ponovni obračun PDV-a i koja se temelji na takvim dokazima, da provjeri, s jedne strane, jesu li istražna sredstva koja su korištena u usporednom postupku zakonom predviđena i potrebna za provedbu tog postupka te, s druge strane, je li to što navedeno tijelo koristi dokaze koji su prikupljeni tim sredstvima također dopušteno zakonom i potrebno. Nadalje, na njemu je da provjeri je li porezni obveznik, sukladno općem načelu poštovanja prava obrane, mogao, u okviru upravnog postupka, pristupiti tim dokazima i biti saslušan o njima. Ako utvrdi da on nije imao tu mogućnost ili ako su ti dokazi prikupljeni ili korišteni kršenjem članka 7. Povelje o temeljnim pravima, koji se odnosi na poštovanje privatnog i obiteljskog života, nacionalni sud mora ih isključiti i poništiti navedenu odluku ako utvrdi da je zbog toga neosnovana. Ti dokazi moraju se također isključiti ako taj sud nije ovlašten izvršiti kontrolu jesu li oni prikupljeni u okviru kaznenog postupka u skladu s pravom Unije ili ne može barem osigurati, na temelju kontrole koju je već izvršio kazneni sud u okviru kontradiktornog postupka, da su prikupljeni u skladu s tim pravom.

II. GRAĐANSTVO UNIJE

Među odlukama Suda u području građanstva Unije valja istaknuti dvije presude. One su se ticale prava boravka državljana trećih zemalja, odnosno prava državljana drugih država članica na socijalna davanja.

Presuda ***Singh i dr.*** (C-218/14, EU:C:2015:476), koju je 16. srpnja 2015. donijelo veliko vijeće, tiče se *uvjeta za zadržavanje prava boravka državljana trećih zemalja, članova obitelji državljanina Unije, u slučaju razvoda.* Glavni se postupak odnosi na tri državljanina trećih zemalja koja su nakon svojega braka s građankama Unije koje su živjele i radile u Irskoj stekla na temelju članka 7. stavka 2. Direktive 2004/38[7] pravo boravka u toj državi članici kao bračni drugovi koji su u pratnji građanina Unije ili mu se pridružuju u državi članici domaćinu. Brakovi su trajali najmanje tri godine, od čega najmanje jednu godinu u državi članici domaćinu, ali su u svakom od slučajeva bračni drugovi naposljetku napustili irsko državno područje prije podnošenja zahtjeva za razvod. U

5| Radi prikaza dijela te presude koji se odnosi na oporezivanje, vidjeti dio XIII. „Porezne odredbe".

6| Direktiva Vijeća 2006/112/EZ od 28. studenoga 2006. o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost (SL L 347, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 1., str. 120.)

7| Direktiva 2004/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji na slobodno kretanje i boravište na području države članice, kojom se izmjenjuje Uredba (EEZ) br. 1612/68 i stavljaju izvan snage direktive 64/221/EEZ, 68/360/EEZ, 72/194/EEZ, 73/148/EEZ, 75/34/EEZ, 75/35/EEZ, 90/364/EEZ, 90/365/EEZ i 93/96/EEZ (SL L 158, str. 77.; ispravci u SL L 229, str. 35. i SL 2005., L 197, str. 34.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 2., str. 42.)

tim okolnostima, Sudu je upućeno pitanje o tome mogu li tri supruga stranca zadržati pravo na boravak u Irskoj na temelju članka 13. stavka 2. Direktive 2004/38.

Sud je najprije podsjetio na to da se državljani trećih zemalja koji su članovi obitelji građanina Unije mogu pozivati na pravo boravka samo u državi članici domaćinu u kojoj prebiva taj građanin, a ne u nekoj drugoj državi članici. Sud je potom ocijenio da u slučaju da građanin Unije prije pokretanja postupka za razvod braka napusti državu članicu u kojoj boravi njegov bračni drug, državljanin treće zemlje, kako bi se nastanio u nekoj drugoj državi članici ili trećoj zemlji, uvjeti predviđeni u članku 7. stavku 2. Direktive 2004/38 više nisu ispunjeni. Prema tome, izvedeno pravo boravka državljanina treće zemlje na temelju članka 7. stavka 2. Direktive 2004/38 prestalo je prije pokretanja postupka za razvod braka, prilikom odlaska građanina Unije, i stoga ga ne može zadržati na temelju članka 13. stavka 2. prve alineje točke (a) te direktive. Naime, da bi državljanin treće zemlje zadržao pravo boravka na temelju potonje odredbe, njegov bračni drug koji je građanin Unije mora boraviti u državi članici domaćinu, u skladu s člankom 7. stavkom 1. Direktive 2004/38, do datuma pokretanja postupka razvoda braka. U predmetnom slučaju, budući da su supruge građanke Unije napustile irsko državno područje prije pokretanja postupaka za razvod braka, njihovi bračni drugovi stranci izgubili su pravo boravka.

Sud je, međutim, podsjetio da nacionalno pravo može u takvom slučaju osigurati širu zaštitu državljanima trećih zemalja na način da im dopusti nastavak boravka na području države članice domaćina.

U presudi ***Alimanovic*** (C-67/14, EU:C:2015:597) Sud je 15. rujna 2015., sastavljen u velikom vijeću, utvrdio da se pravu Unije ne protivi *zakonodavstvo države članice koje isključuje iz korištenja određenih „posebnih nedoprinosnih novčanih davanja" koja također znače „socijalnu pomoć", državljane drugih država članica koji traže zaposlenje* šest mjeseci nakon završetka njihova posljednjeg zaposlenja, iako su ta davanja zajamčena državljanima te države članice koji se nalaze u istoj situaciji. U glavnom predmetu bila je riječ o odbijanju njemačkih nadležnih tijela da članovima obitelji švedskog državljanina, od kojih su neki u Njemačkoj radili oko jedanaest mjeseci, dodijele, s jedne strane, naknadu za osnovne životne potrebe dugotrajno nezaposlenih osoba i, s druge strane, socijalnu naknadu za korisnike koji nisu sposobni za rad.

Sud je najprije istaknuo da su davanja o kojima je riječ u glavnom predmetu posebna nedoprinosna novčana davanja u smislu članka 70. stavka 2. Uredbe br. 883/2004[8], kao i socijalna pomoć u smislu članka 24. stavka 2. Direktive 2004/38, jer je njihova prevladavajuća namjena osigurati podmirenje osnovnih životnih troškova potrebnih za život dostojan čovjeka.

U pogledu dodjele tih davanja, Sud je, upućujući na presudu *Dano*[9], najprije podsjetio da građanin Unije može zahtijevati jednako postupanje kao prema državljanima države članice domaćina samo ako je njegov boravak na području države članice domaćina u skladu s uvjetima Direktive 2004/38. Slijedom navedenog, Sud je precizirao da, u svrhu utvrđivanja je li moguće odbiti socijalnu pomoć na temelju odstupanja od članka 24. stavka 2. Direktive 2004/38, valja provjeriti primjenjivost načela jednakog postupanja, koje se navodi u članku 24. stavku 1. navedene direktive, prema građanima Unije koji na temelju te direktive imaju pravo boravka na području države članice domaćina i državljana tih država članica. Valja, dakle, provjeriti zakonitost boravka na području države članice domaćina odnosnog građana Unije. U predmetnom slučaju dvije odredbe Direktive 2004/38 otvaraju mogućnost da se tužiteljima u glavnom postupku odobri pravo boravka u državi članici domaćinu, i to članak 7. stavak 3. točka (c), koji predviđa mogućnost zadržavanja položaja radnika najmanje šest mjeseci za građanina koji je propisno prijavljen kao nesvojevoljno nezaposlena osoba nakon isteka ugovora na određeno vrijeme i koji se prijavio kao tražitelj zaposlenja u nadležnom uredu za zapošljavanje, i članak 14. stavak 4. točka (b) koja određuje da građanin Unije koji je ušao na područje države članice domaćina u potrazi za poslom ne može biti protjeran iz te države članice tako dugo dok može pružiti dokaz da i dalje traži posao i da ima stvarne izglede za zaposlenje.

8| Uredba (EZ) br. 883/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti (SL L 166, str. 1.; i ispravak u SL L 200, str. 1.)

9| Presuda Suda od 11. studenoga 2014., ***Dano*** (C-333/13, EU:C:2014:2358). Vidjeti također godišnje izvješće za 2014., str. 19.

U tom pogledu Sud je istaknuo da tužitelji, u trenutku kada im je odbijeno predmetno davanje, više nisu bili u položaju koji je naveden u članku 7. Direktive 2004/38 i da se – unatoč tome što su tužitelji svoje pravo boravka mogli temeljiti na članku 14. stavku 4. točki (b) navedene direktive – država članica domaćin mogla pozvati na odstupanje od članka 24. stavka 2. te direktive, prema kojem nije dužna odobriti pravo na socijalnu pomoć tijekom prva tri mjeseca boravka odnosno tijekom duljeg razdoblja predviđenog člankom 14. stavkom 4. točkom (b).

Osim toga, Sud je precizirao da, iako Direktiva 2004/38 nalaže da država članica vodi računa o pojedinačnom položaju zainteresirane osobe kada donosi mjeru udaljavanja ili kada utvrđuje da ta osoba predstavlja nerazuman teret za sustav socijalne pomoći tijekom razdoblja njezina boravka, takvo pojedinačno ispitivanje nije potrebno u slučaju kao što je onaj o kojemu se raspravlja u glavnom postupku s obzirom na to da se u Direktivi 2004/38, kojom se uspostavlja stupnjevani sustav zadržavanja položaja radnika, koji osigurava pravo boravka i pristup socijalnoj pomoći, vodi računa o različitim čimbenicima koji obilježavaju pojedinačni položaj svakog podnositelja zahtjeva za socijalnu pomoć, osobito o trajanju obavljanja ekonomske djelatnosti.

III. INSTITUCIONALNI USTROJ

1. PRAVNI TEMELJ AKATA UNIJE

Među sporovima koji su se ticali prikladnog pravnog temelja za donošenje akata institucija[10], tri presude zaslužuju osobitu pozornost. Prva presuda odnosi se na ranije primjenjivani postupak donošenja odluka PUP, predmet druge presude mjere su koje se donose u okviru ribarstvene politike, dok se treća presuda tiče mjera koje se usvajaju na temelju članka 349. UFEU-a.

U spojenim predmetima u kojima je 16. travnja 2015. donesena presuda ***Parlament/Vijeće*** (C-317/13 i C-679/13, EU:C:2015:223), Sud je poništio *odluke Vijeća 2013/129 i 2013/496 o stavljanju pod nadzor u cijeloj Uniji novih psihoaktivnih supstanci 4-metilamfetamin i 5-(2-aminopropil)indol*[11]. Te su odluke donesene bez savjetovanja s Parlamentom.

U navedenim je predmetima Parlament istaknuo prigovor nezakonitosti u pogledu članka 8. stavka 3. Odluke 2005/387/PUP[12] kao pravnog temelja za donošenje pobijanih odluka, zato što taj temelj, prema njegovu mišljenju, predstavlja odstupanje od postupaka donošenja tih odluka kakvi su predviđeni Ugovorima, jer ne predviđa obvezu savjetovanja s Parlamentom. U tom pogledu Sud je najprije podsjetio da s obzirom na to da su pravila koja se odnose na formiranje volje institucija Unije određena Ugovorima i nisu na diskreciji ni država članica ni samih institucija, samo Ugovori mogu u određenim slučajevima ovlastiti instituciju da izmijeni postupak donošenja odluka koji je njima određen. Stoga bi priznati instituciji mogućnost da uspostavi izvedene pravne temelje, u smislu otežanja ili pojednostavnjenja načina donošenja nekog akta, značilo da joj se daje zakonodavna ovlast koja prelazi ono što je predviđeno Ugovorima. To se načelo primjenjuje ne samo na donošenje zakonodavnih akata nego i na pravne temelje predviđene u aktu sekundarnog prava koji dopuštaju donošenje mjera za provedbu tog akta, otežavajući ili pojednostavnjujući načine donošenja takvih mjera predviđenih Ugovorima.

10| Preostale dvije presude koje se navode u ovom izvješću, a tiču se europskog patenta, odnose se među ostalim na sporove o pravnom temelju: presude od 5. svibnja 2015., Španjolska/Vijeće (C-146/13, EU:C:2015:298, i C-147/13, EU:C:2015:299), prikazane u dijelu XIV.1. „Intelektualno vlasništvo".

11| Odluka Vijeća 2013/129/EU od 7. ožujka 2013. o uvođenju nadzornih mjera za 4-metilamfetamin (SL L 72, str. 11.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 16., str. 297.). Provedbena odluka Vijeća 2013/496/EU od 7. listopada 2013. o podvrgavanju 5-(2-aminopropil)indola mjerama nadzora (SL L 272, str. 44.)

12| Odluka Vijeća 2005/387/PUP od 10. svibnja 2005. o razmjeni informacija, procjeni rizika i kontroli novih psihoaktivnih tvari (SL L 127, str. 32.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 8., str. 120.)

U predmetnom slučaju, prema mišljenju Suda, zakonitost članka 8. stavka 3. Odluke 2005/387/PUP treba ocjenjivati s obzirom na odredbe koje su na dan donošenja te odluke, te prema tome prije stupanja na snagu Ugovora iz Lisabona, uređivale provedbu općih akata u području policijske i pravosudne suradnje u kaznenim stvarima, to jest na članak 34. stavak 2. točku (c) i članak 39. stavak 1. UEU-a, iz kojih proizlazi da u takvom slučaju Vijeće odlučuje kvalificiranom većinom nakon savjetovanja s Parlamentom. Dakle, budući da tekst sekundarnog prava treba koliko je moguće tumačiti na način sukladan s odredbama Ugovorâ, spomenuti članak 8. stavak 3. treba tumačiti na način da, sukladno članku 39. stavku 1. UEU-a, dopušta Vijeću da donese akt u svrhu podvrgavanja nove psihoaktivne tvari kontrolnim mjerama tek nakon što se savjetovalo s Parlamentom. Stoga je argument Parlamenta odbijen.

Sud je potom – kako bi odbio argument Parlamenta prema kojem je članak 8. stavak 3. Odluke 2005/387 nesukladan s postupovnim pravilima koja su se primjenjivala nakon stupanja na snagu Ugovora iz Lisabona – ocijenio, oslanjajući se na članak 9. Protokola o prijelaznim odredbama, da odredba akta koji je pravilno usvojen na temelju Ugovora o EU-u prije stupanja na snagu Ugovora iz Lisabona, koji predviđa načine donošenja mjera za provedbu tog akta, nastavlja, unatoč bitnim izmjenama koje su Ugovorom uvedene u područje policijske i pravosudne suradnje u kaznenim stvarima, proizvoditi učinke dok god nije stavljena izvan snage, poništena ili izmijenjena te omogućava donošenje provedbenih mjera primjenom postupka koji utvrđuje. U tim uvjetima, okolnost da članak 8. stavak 3. Odluke 2005/387 predviđa načine donošenja provedbenih mjera koji su otežani ili pojednostavnjeni u odnosu na postupak predviđen u tu svrhu UFEU-om ne znači da ta odredba predstavlja izvedeni pravni temelj čija bi primjena trebala biti odbačena putem prigovora.

Iako su argumenti Parlamenta koji su se odnosili na zakonitost pravnog temelja odbijeni, tužba za poništenje je prihvaćena jer je redovno savjetovanje s Parlamentom u slučajevima predviđenima pravilima Unije bitan postupovni zahtjev čije nepoštovanje u predmetnom slučaju dovodi do ništavosti pobijanih akata. Kako se ne bi naštetilo djelotvornosti nadzora psihoaktivnih tvari koje su predmet tih odluka, Sud je održao na snazi učinke poništenih odluka do stupanja na snagu novih akata koji će ih zamijeniti.

Dana 1. prosinca 2015., u spojenim predmetima u kojima je donesena presuda ***Parlament i Komisija/Vijeće*** (C-124/13 i C-125/13, EU:C:2015:790), Sud je, sastavljen u velikom vijeću, prihvatio tužbe Parlamenta i Komisije za poništenje *Uredbe br. 1243/2012 o izmjeni Uredbe br. 1342/2008 o donošenju dugoročnog plana za stokove bakalara i ribolov koji iskorištava te stokove*[13]. Uredbu br. 1243/2012 Vijeće je donijelo na temelju članka 43. stavka 3. UFEU-a, koji mu daje ovlast za donošenje mjera koje se odnose na utvrđivanje i raspodjelu mogućnosti ribolova. Prema jedinom tužbenom razlogu koji su istaknuli Parlament i Komisija, tu je uredbu trebalo donijeti u redovnom zakonodavnom postupku u skladu s člankom 43. stavkom 2. UFEU-a, s obzirom na to da su višegodišnji planovi poput onih u predmetnom slučaju instrumenti koji su „potrebni" za ostvarivanje ciljeva ribarstvene politike.

Sud je najprije podsjetio na svoju raniju praksu[14] prema kojoj donošenje mjera koje podrazumijevaju politički izbor, što podrazumijeva ocjenu o tome jesu li potrebne za ostvarivanje ciljeva zajedničkih politika, valja rezervirati za zakonodavca Unije koji ih donosi na temelju članka 43. stavka 2. UFEU-a. Suprotno tome, donošenje mjera koje se odnose na utvrđivanje i raspodjelu mogućnosti ribolova, u skladu s člankom 43. stavkom 3. UFEU-a, ne traži takvu ocjenu jer je riječ o mjerama pretežno tehničke naravi koje su namijenjene provedbi odredaba usvojenih na temelju stavka 2. istog članka. Prema tome, područje primjene članka 43. stavka 3. UFEU-a može obuhvatiti mjere koje se ne ograničavaju na utvrđivanje i raspodjelu mogućnosti ribolova ako one ne podrazumijevaju politički izbor rezerviran za zakonodavca Unije.

13 | Uredba Vijeća (EU) br. 1243/2012 od 19. prosinca 2012. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 1342/2008 o donošenju dugoročnog plana za stokove bakalara i ribolov koji iskorištava te stokove (SL L 352, str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 4., svezak 10., str. 96.)

14 | Presuda Suda od 26. studenoga 2014., Parlament i Komisija/Vijeće (C-103/12 i C-165/12, EU:C:2014:2400)

Sud je potom razmatrao mogu li se izmjene koje se uvode Uredbom br. 1243/2012 donijeti na temelju članka 43. stavka 3. UFEU-a. U tom pogledu on je ocijenio da se spomenute izmjene ne ograničavaju samo na utvrđivanje i stvarnu raspodjelu mogućnosti ribolova, nego imaju za cilj prilagodbu općeg mehanizma utvrđivanja ukupnog godišnjeg izlova i ograničenja ribolovnog napora kako bi se uklonili nedostaci koji proizlaze iz primjene ranijih pravila automatskog smanjenja koja su ugrožavala ostvarenje ciljeva višegodišnjeg plana. Stoga, prema mišljenju Suda, navedene izmjene definiraju pravni okvir u kojem se utvrđuju i raspodjeljuju mogućnosti ribolova. One su rezultat političkog odabira koji ima dugoročan učinak na višegodišnji plan, zbog čega ih je trebalo donijeti na temelju članka 43. stavka 2. UFEU-a.

Unatoč navedenom, Sud je zbog važnih razloga pravne sigurnosti odlučio održati na snazi učinke te uredbe do stupanja na snagu, u razumnom roku koji ne smije biti dulji od dvanaest mjeseci računajući od 1. siječnja 2016. godine, nove uredbe utemeljene na prikladnoj pravnoj osnovi.

U spojenim predmetima u kojima je donesena presuda ***Parlament i Komisija/Vijeće*** *(*C-132/14 do C-136/14, EU:C:2015:813), objavljena 15. prosinca 2015., Sud je, okupljen u velikom vijeću, odbio tužbe Parlamenta u predmetima C-132/14 i C-136/14, te Komisijine tužbe u predmetima C-133/14 do C-135/14, u kojima je zatraženo *poništenje Uredbe br. 1385/2013*[15] *i direktiva 2013/64*[16] *i 2013/62*[17]*, kojima su izmijenjene pojedine odredbe sekundarnog prava nakon što je status Mayottea promijenjen iz prekomorske zemlje i područja u najudaljeniju regiju u smislu članka 349. UFEU-a.*

U prilog svojim tužbama Parlament i Komisija su istaknuli jedan jedini tužbeni razlog koji se temelji na tome da je Vijeće, time što je donijelo pobijane akte na temelju članka 349. UFEU-a, izabralo pogrešnu pravnu osnovu. U tom pogledu Sud je utvrdio da iz sadržaja članka 349. UFEU-a proizlazi da on omogućava Vijeću donošenje posebnih mjera u različitim područjima koje vode računa o strukturno uvjetovanom društvenom i gospodarskom stanju najudaljenijih regija, koje je još složenije zbog određenog broja čimbenika, navedenih u prvom stavku tog članka, čija postojanost i međudjelovanje u velikoj mjeri ograničuju njihov razvoj. Kako bi odbio argument Komisije prema kojem se taj članak primjenjuje samo onda kada se radi o odstupanju od primjene primarnog prava na najudaljenije regije, a ne o prilagođavanju akata sekundarnog prava posebnoj situaciji u kojoj se te regije nalaze, Sud je, nakon što je istaknuo da je više područja spomenutih u članku 349. stavku 2. UFEU-a u bitnome uređeno aktima sekundarnog prava, precizirao da ta odredba ovlašćuje Vijeće da donosi posebne mjere za utvrđivanje uvjeta primjene na te regije, ne samo odredbi Ugovorâ nego i odredbi sekundarnog prava. Nadalje, kako bi odbio argumentaciju Parlamenta prema kojoj članak 349. ne ovlašćuje Vijeće da donosi mjere kojima je jedini cilj odgoditi primjenu određenih odredbi prava Unije na najudaljenije regije, Sud je naglasio da iz sadržaja i ciljeva članka 349. UFEU-a proizlazi da ništa ne dopušta isključivanje mogućnosti da se vremenska odgoda pune primjenjivosti odredbe prava Unije pokaže najprikladnijom mjerom, u smislu uzimanja u obzir strukturno uvjetovanog društvenog i gospodarskog stanja najudaljenije regije.

Prema tome, Sud je, nakon ispitivanja ciljeva i sadržaja svih pobijanih akata, ocijenio da su mjere koje ti akti sadržavaju donesene vodeći računa o strukturno uvjetovanom društvenom i gospodarskom stanju Mayottea, u smislu članka 349. stavka 1. UFEU-a te da, sukladno stavku 3. tog članka, predstavljaju poveznicu između posebnih karakteristika i ograničenja te regije. Slijedom navedenog, Komisija i Parlament neutemeljeno tvrde da pobijani akti nisu mogli biti utemeljeni na članku 349. UFEU-a.

15| Uredba Vijeća (EU) br. 1385/2013 od 17. prosinca 2013. o izmjeni uredbi Vijeća (EZ) br. 850/98 i (EZ) br. 1224/2009 i uredbi (EZ) br. 1069/2009, (EU) br. 1379/2013 i (EU) br. 1380/2013 Europskog parlamenta i Vijeća zbog izmjene statusa departmana Mayotte u odnosu na Europsku uniju (SL L 354, str. 86.)

16| Direktiva Vijeća 2013/64/EU od 17. prosinca 2013. o izmjeni direktiva Vijeća 91/271/EEZ i 1999/74/EZ i direktiva 2000/60/EZ, 2006/7/EC, 2006/25/EZ i 2011/24/EU Europskog parlamenta i Vijeća zbog izmjene statusa Mayottea u odnosu na Europsku Uniju (SL L 353, str. 8.)

17| Direktiva Vijeća 2013/62/EU od 17. prosinca 2013. o izmjeni Direktive Vijeća 2010/18/EU o provedbi revidiranog Okvirnog sporazuma o roditeljskom dopustu koji su sklopili BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP i ETUC zbog izmjene statusa Mayottea u odnosu na Europsku uniju (SL L 353, str. 7.)

2. OVLASTI INSTITUCIJA

Kada je riječ o predmetima koji se odnose na ovlasti institucija[18], mogu se spomenuti tri presude koje je donijelo veliko vijeće. Sve tri uključuju Komisiju i odnose se na povlačenje prijedloga uredbe tijekom zakonodavnog postupka, na podnošenje očitovanja u ime Unije međunarodnom sudu, te na delegirane i provedbene ovlasti te institucije.

Dana 14. travnja 2015. Sud je u presudi ***Vijeće/Komisija*** (C-409/13, EU:C:2015:217), odbio tužbu za poništenje koju je Vijeće podnijelo protiv *odluke Komisije kojom je potonja povukla svoj prijedlog uredbe Parlamenta i Vijeća o utvrđivanju općih odredbi vezanih uz makrofinancijsku pomoć trećim zemljama*[19]. U toj tužbi Vijeće je među ostalim istaknulo, u čemu ga je podržalo deset država članica, da, s jedne strane, Komisijino povlačenje spomenutog prijedloga predstavlja prekoračenje ovlasti koje su joj dodijeljene Ugovorima koje šteti institucionalnoj ravnoteži i da je, s druge strane, Komisija povrijedila načelo lojalne suradnje.

U svojoj presudi Sud je ocijenio da iz odredaba članka 17. stavka 2. UEU-a te članaka 289. i 293. UFEU-a proizlazi da se Komisijina ovlast u okviru redovnog zakonodavnog postupka ne može svesti na iznošenje prijedloga niti na poticanje kontakata ili pokušaje približavanja stajališta Parlamenta i Vijeća. Kao što je, načelno, na Komisiji da odluči hoće li iznijeti zakonodavni prijedlog ili neće i da, ako je primjenjivo, odredi njegov predmet, cilj i sadržaj, ona ima ovlast, tako dugo dok Vijeće ne donese odluku, izmijeniti svoj prijedlog, pa čak ga, ako je potrebno, i povući. Ta mogućnost povlačenja prijedloga ne može, međutim, dati toj instituciji pravo veta tijekom zakonodavnog postupka koje bi bilo protivno načelima dodjele ovlasti i institucionalne ravnoteže.

Prema mišljenju Suda, kada izmjena koju predvide Parlament i Vijeće iskrivljava prijedlog zakonodavnog akta na način koji sprječava ostvarivanje njegovih ciljeva i oduzimajući mu time razlog postojanja, Komisija ima pravo povući ga. U predmetom slučaju, Sud je ocijenio da je povlačenje prijedloga opravdano ako su Vijeće i Parlament, kod svih odluka o makrofinancijskoj pomoći, namjeravali zamijeniti Komisijine provedbene ovlasti redovnim zakonodavnim postupkom. Primjena postupka predviđenog u članku 289. stavku 1. UFEU-a bila bi protivna ne samo ostvarivanju glavnog cilja prijedloga koji se sastoji u okončavanju takvog postupka odlučivanja kako bi se ubrzalo donošenje odluka i, time, unaprijedila politika makrofinancijske pomoći, nego i cilju koji se sastoji u tome da se, dosljednosti radi, usklade postupci dodjele makrofinancijske pomoći s postupkom primjenjivim na druge financijske instrumente Unije u području vanjske pomoći. Budući da je ta Komisijina ovlast povlačenja nerazdvojiva od prava inicijative koje ta institucija ima i koje je uređeno člankom 17. stavkom 2. UEU-a, u vezi s člancima 289. i 293. UFEU-a, Sud je ocijenio da u ovom slučaju ne može biti riječ o povredi načela demokracije utvrđenog u članku 10. stavcima 1. i 2. UEU-a.

Sud je precizirao da Komisija unatoč tome može povući svoj prijedlog tek nakon što je pažljivo uzela u obzir, u duhu lojalne suradnje koja na temelju članka 13. stavka 2. UEU-a treba prevladavati u odnosima među institucijama Unije u okviru redovnog zakonodavnog postupka, zabrinutost Parlamenta i Vijeća koja je u pozadini njihove namjere za izmjenom tog prijedloga. U predmetnom slučaju nije bilo povreda načela lojalne suradnje s obzirom na to da Vijeće i Parlament nisu odustali od nastavka redovnog zakonodavnog postupka kako bi donijeli odluke o makrofinancijskoj pomoći, unatoč tome što su bili svjesni mogućnosti povlačenja tog prijedloga zbog opetovanih i obrazloženih Komisijinih upozorenja u tom smislu.

18 | Još jedna presuda spomenuta u ovom izvješću tiče se, među ostalim, nadležnosti i ovlasti institucija: presuda od 28. travnja 2015., Komisija/Vijeće (C-28/12, EU:C:2015:282), prikazana u dijelu XXI. „Međunarodni sporazumi".

19 | U pogledu dopuštenosti tužbe Sud je u toj presudi ocijenio da odluka Komisije da povuče prijedlog zakonodavnog akta može biti akt protiv kojeg je moguće podnijeti tužbu za poništenje jer time što okončava redovni zakonodavni postupak koji je započet iznošenjem njezina prijedloga ona sprečava Parlament i Vijeće da na temelju članka 14. stavka 1. i članka 16. stavka 1. UEU-a izvršavaju svoju zakonodavnu funkciju onako kako su namjeravali.

U presudi ***Vijeće/Komisija*** (C-73/14, EU:C:2015:663), objavljenoj 6. listopada 2015., Sud je odbio tužbu za poništenje koju je Vijeće podnijelo protiv *odluke Komisije da u ime Unije uputi pisani podnesak Međunarodnom sudu za pravo mora (u daljnjem tekstu: ITLOS) u predmetu u kojem je Komisija za ribarstvo na podregionalnoj razini*[20] *tom sudu podnijela zahtjev za savjetodavno mišljenje*. U svojoj tužbi Vijeće je u bitnom istaknulo, u čemu ga je podržalo više država članica, da je ono trebalo prethodno odobriti sadržaj navedenog podneska, u skladu s člankom 16. stavkom 1. drugom rečenicom UEU-a, koji Vijeću dodjeljuje funkciju utvrđivanja Unijinih politika.

U prilog tužbi Vijeće je istaknulo prvi tužbeni razlog utemeljen na povredi načela dodjele ovlasti iz članka 13. stavka 2. UEU-a. U tom pogledu Sud je prethodno istaknuo da je zahtjev za savjetodavno mišljenje o kojem je riječ u ovom predmetu barem dijelom dio područja očuvanja morskih bioloških resursa u okviru zajedničke ribarstvene politike, koje je u skladu s člankom 3. stavkom 1. točkom (d) UFEU-a područje isključive nadležnosti Unije, te da je potonja u svojem svojstvu ugovorne stranke Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora[21], na temelju koje je ITLOS i osnovan, nadležna za sudjelovanje u postupku savjetodavnog mišljenja pred tim sudom.

Sud je potom, kako bi odbio argument pojedinih država članica prema kojem se članak 335. UFEU-a o Komisijinom zastupanju Unije pred nacionalnim sudovima ne odnosi na postupke pred međunarodnim sudovima, podsjetio da ta odredba, iako je prema svojem tekstu ograničena na države članice, predstavlja izraz općeg načela da Unija posjeduje pravnu sposobnost te da je u tu svrhu zastupa Komisija. Iz toga proizlazi da članak 335. UFEU-a Komisiji daje osnovu za zastupanje Unije pred ITLOS-om. Za potrebe zaključivanja o neprimjenjivosti članka 218. stavka 9. UFEU-a, prema kojem je Vijeće, među ostalim, nadležno za utvrđivanje stajališta koja u ime Unije treba zauzeti „u" tijelu koje je osnovano međunarodnim sporazumom, Sud je naglasio da se ovaj predmet tiče definiranja stajališta koje u ime Unije treba zauzeti „pred" međunarodnim sudskim tijelom od kojeg je zatraženo savjetodavno mišljenje, čije je donošenje nadležnost i odgovornost samih članova toga tijela koji u tu svrhu djeluju potpuno neovisno u odnosu na stranke. Naposljetku, nakon što je ocijenio da pisani podnesak u ime Unije koji se sastoji od predlaganja odgovora na pitanja postavljena u predmetu koje se odnosi na ribolov nema za predmet definiranje politike u tom području, u smislu članka 16. stavka 1. druge rečenice UEU-a, nego predstavljanje ITLOS-u svih pravnih opažanja kojima se tom sudu nastoji omogućiti da, po potrebi, dâ informirano savjetodavno mišljenje o pitanjima koja su mu postavljena, Sud je zaključio da Komisija nije povrijedila tu odredbu, zbog čega je odbio prvi tužbeni razlog.

Kako bi odbio drugi tužbeni razlog Vijeća, prema kojem je Komisija povrijedila načelo lojalne suradnje, Sud je, nakon što je naveo da to načelo nalaže Komisiji obvezu da se prethodno savjetuje s Vijećem kada namjerava iznijeti stajališta u ime Unije pred međunarodnim sudom, utvrdio da je Komisija u predmetnom slučaju, prije upućivanja stajališta Unije ITLOS-u, Vijeću dostavila radni dokument koji je izmijenjen u više navrata kako bi se uzela u obzir očitovanja dviju radnih skupina Vijeća.

Sud je u presudi ***Komisija/Parlament i Vijeće*** (C-88/14, EU:C:2015:499), koju je donio 16. srpnja 2015., odbio Komisijinu tužbu za *poništenje članka 1. točaka 1. i 4. Uredbe br. 1289/2013, o izmjeni Uredbe Vijeća br. 539/2001 o popisu trećih zemalja čiji državljani moraju imati vizu pri prelasku vanjskih granica i zemalja čiji su državljani izuzeti od tog zahtjeva*[22] jer se tim odredbama Komisiji dodjeljuje delegirana ovlast u smislu članka 290. stavka 1. UFEU-a, a ne provedbena ovlast u smislu članka 291. stavka 2. UFEU-a.

20| Komisija za ribarstvo na podregionalnoj razini međuvladina je organizacija za suradnju u području ribarstva osnovana Konvencijom od 29. ožujka 1985. koju čine Republika Kabo Verde, Republika Gambija, Republika Gvineja, Republika Gvineja Bisao, Islamska Republika Mauritanija, Republika Senegal i Republika Sijera Leone.

21| Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora, koja je potpisana u Montego Bayu 10. prosinca 1982. i stupila na snagu 16. studenoga 1994., odobrena je u ime Europske zajednice Odlukom Vijeća 98/392/EZ od 23. ožujka 1998. o sklapanju Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora od 10. prosinca 1982. i Sporazuma o primjeni njezinog dijela XI. od 28. srpnja 1994. od strane Europske zajednice (SL L 179, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 4., svezak 2., str. 86.)

22| Uredba (EU) br. 1289/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2013. o izmjeni Uredbe br. 539/2001 o popisu trećih zemalja čiji državljani moraju imati vizu pri prelasku vanjskih granica i zemalja čiji su državljani izuzeti od tog zahtjeva (SL L 347, str. 74.)

U toj presudi, Sud je pojasnio razliku između dodjele delegirane ovlasti i dodjele provedbene ovlasti. U tom pogledu on podsjeća da iz članka 290. stavka 1. UFEU-a proizlazi da se Komisiji zakonodavnim aktom može delegirati ovlast za donošenje nezakonodavnih akata opće primjene radi dopune ili izmjene određenih elemenata zakonodavnog akta koji nisu ključni, pod uvjetom da ciljevi, sadržaj, opseg i trajanje delegiranja ovlasti moraju biti izričito utvrđeni u zakonodavnom aktu koji predviđa takvo delegiranje ovlasti, što implicira da dodjela delegirane ovlasti podrazumijeva donošenje pravila koja ulaze u zakonodavni okvir kakav je utvrđen temeljnim zakonodavnim aktom. Suprotno tome, u okviru izvršavanja provedbene ovlasti koja joj je dodijeljena člankom 291. stavkom 2. UFEU-a dotična institucija pozvana je pobliže odrediti sadržaj zakonodavnog akta kako bi osigurala njegovu provedbu u jedinstvenim uvjetima u svim državama članicama. U tim okolnostima Komisija, izvršavajući provedbenu ovlast, ne može izmijeniti ili dopuniti zakonodavni akt, čak ni u njegovim dijelovima koji nisu ključni, za razliku od situacije u kojoj se koristi delegiranim ovlastima koje su joj dodijeljene. Sud je potom naglasio da ni postojanje ni opseg diskrecijske ovlasti koja je dodijeljena Komisiji zakonodavnim aktom nisu relevantni za odlučivanje potpada li akt koji treba donijeti pod članak 290. ili članak 291. UFEU-a. Naime, iz teksta članka 290. stavka 1. UFEU-a proizlazi da zakonitost izbora zakonodavca Unije da Komisiji dodijeli delegiranu ovlast ovisi samo o tome imaju li akti koje je ta institucija pozvana donijeti na temelju te ovlasti opću primjenu i dopunjuju li ili mijenjaju elemente zakonodavnog akta koji nisu ključni.

U predmetnom slučaju, Sud je ocijenio da je zakonodavac Unije Komisiji dodijelio ovlast da izmijeni, u smislu članka 290. stavka 1. UFEU-a, normativni sadržaj Uredbe br. 539/2001[23], osobito Prilog II. toj uredbi koji sadržava popis zemalja čiji državljani ne moraju imati vizu. U tom pogledu učinak akta donesenog na temelju članka 1. stavka 4. točke (f) Uredbe br. 539/2001, kako je izmijenjena Uredbom br. 1289/2013, ponovno je uvođenje – na razdoblje od dvanaest ili osamnaest mjeseci – zahtjeva za vizu u odnosu na sve državljane treće zemlje koja se nalazi na popisu u Prilogu II. toj uredbi za boravke koji su prema odredbama članka 1. stavka 2. te uredbe izuzeti od tog zahtjeva. U odnosu na sve te državljane, dakle, učinak akta donesenog na temelju članka 1. stavka 4. točke (f) Uredbe br. 539/2001 jest izmjena, makar i privremena, normativnog sadržaja zakonodavnog akta o kojem je riječ. Naime, učinci akta donesenog na temelju te odredbe u svakom su pogledu, osim kad je riječ o njihovu privremenom karakteru, jednaki učincima koji su posljedica formalnog premještaja treće zemlje o kojoj je riječ iz Priloga II. Uredbi br. 539/2001, kako je izmijenjena, u njezin Prilog I. koji sadržava popis zemalja čiji državljani moraju imati vizu.

3. PRISTUP DOKUMENTIMA

U presudi ***ClientEarth/Komisija*** (C-612/13 P, EU:C:2015:486), objavljenoj 16. srpnja 2015., Sud je djelomično prihvatio žalbu udruge ClientEarth protiv presude Općeg suda kojom je odbijena *tužba za poništenje izričite odluke Komisije kojom se odbija zahtjev za cjelovit pristup analizama koje se odnose na usklađenost zakonodavstva različitih država članica s Unijinim pravom okoliša*[24]. Ta je presuda, među ostalim, pružila priliku Sudu da precizira svoju sudsku praksu u pogledu izuzeća od prava na pristup koje se odnosi na zaštitu svrhe istraga u smislu članka 4. stavka 2. treće alineje Uredbe br. 1049/2001[25].

Sud je, kao prvo, ocijenio da su analize koje je izradio vanjski izvođač, na zahtjev i za račun Komisije, s preciznim ciljem provjere stanja postupka prenošenja različitih direktiva u određenom broju država članica, obuhvaćene pojmom istrage u smislu spomenutog članka 4. stavka 2. Naime, takve su analize dio instrumenata kojima Komisija raspolaže kako bi nadzirala primjenu prava Unije, otkrila moguće povrede obveza država članica da

23 | Uredba Vijeća (EZ) br. 539/2001 od 15. ožujka 2001. o popisu trećih zemalja čiji državljani moraju imati vizu pri prelasku vanjskih granica i zemalja čiji su državljani izuzeti od tog zahtjeva (SL L 81, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 10., str. 3.)

24 | Presuda Općeg suda od 13. rujna 2013., ClientEarth/Komisija (T-111/11, EU:T:2013:482)

25 | Uredba (EZ) br. 1049/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2001. o javnom pristupu dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije (SL L 145, str. 43.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 16., str. 70.)

prenesu direktive i odlučila, ako je to potrebno, pokrenuti postupak zbog povrede obveze protiv takvih država članica. Sud je, kao drugo, podsjetio da je, za opravdanje odbijanja pristupa dokumentu, predmetnoj instituciji dopušteno osloniti se na opće pretpostavke koje se primjenjuju na određene kategorije dokumenata, poput primjerice dijelova spisa u upravnom postupku koji se odnose na istragu u području povrede obveze, te da se slična općenita razmatranja mogu primjenjivati na zahtjeve za otkrivanje dokumenata iste naravi. Prema mišljenju Suda, Opći sud je u predmetnom slučaju opravdano ocijenio da je Komisija smjela na općenit način zaključiti da bi cjelovito otkrivanje prve kategorije spornih analiza, to jest onih koje su na dan donošenja izričite odluke o odbijanju cjelovitog pristupa već bile uložene u spis o predsudskoj fazi postupka zbog povrede obveze koji je pokrenut slanjem pisma opomene dotičnoj državi članici na temelju članka 258. stavka 1. UFEU-a, ugrozilo zaštitu svrhe istraga. Naime, takvo bi otkrivanje dovelo do opasnosti od izmjene naravi i odvijanja te faze postupka komplicirajući pregovarački postupak između Komisije i te države članice, kao i traženje dogovornog rješenja koje bi omogućilo okončanje prigovorene povrede obveze. To što je spomenute analize izradilo vanjsko poduzeće i što one ne odražavaju Komisijino stajalište nije, prema mišljenju Suda, takve naravi da bi osporilo prethodnu analizu.

Suprotno tome, Sud je ocijenio da je Opći sud počinio pogrešku koja se tiče prava priznajući da Komisija može zakonito proširiti opseg pretpostavke povjerljivosti na drugu kategoriju analiza, to jest na one za koje na dan donošenja izričite odluke o odbijanju pristupa nije poslano pismo opomene. S jedne strane, takvo stajalište nije u skladu sa zahtjevom uskog tumačenja i primjene takve pretpostavke. S druge strane, neslanjem Komisijina pisma opomene državi članici na dan donošenja izričite odluke o odbijanju pristupa još je bilo nesigurno da će sporne analize rezultirati pokretanjem predsudske faze postupka zbog povrede obveze. Prema tome, u takvom je slučaju na Komisiji dužnost ispitati od slučaja do slučaja jesu li te analize koje ulaze u drugu kategoriju mogle u cijelosti biti otkrivene.

IV. PRAVO UNIJE I NACIONALNO PRAVO

U presudi ***Ferreira da Silva i dr.*** (C-160/14, EU:C:2015:565), objavljenoj 9. rujna 2015., donesenoj u predmetu koji se ticao „prijenosa pogona" u smislu Direktive 2001/23 o zaštiti prava zaposlenika kod prijenosa poduzeća[26], Sud je ocijenio da se *pravo Unije, i, osobito, načela koja je Sud utvrdio u području odgovornosti države za štetu koja je pojedincima nastala zbog povrede prava Unije koju je počinio sud protiv čijih odluka prema nacionalnom pravu nema pravnog lijeka* trebaju tumačiti na način da se protive nacionalnom zakonodavstvu kojim se, kao preduvjet za podnošenje tužbe za utvrđenje odgovornosti, zahtijeva poništenje odluke kojom se nanosi šteta koju je donio taj sud, premda je takvo poništenje u praksi isključeno.

Naime, s obzirom na temeljnu ulogu sudbene vlasti da zaštiti prava koja pojedinci imaju na osnovi pravila prava Unije, puna djelotvornost tih pravila bila bi dovedena u pitanje, a zaštita prava koja ona priznaju bila bi oslabljena ako pojedinci ne bi, pod određenim uvjetima, mogli dobiti naknadu štete kad su njihova prava bila povrijeđena povredom prava Unije koja se može pripisati odluci suda države članice koji odlučuje u zadnjem stupnju[27]. Prema tome, čim su ispunjene pretpostavke za odgovornost države, nacionalni sudovi dužni su utvrditi da je država dužna nadoknaditi štetu u skladu s nacionalnim pravom, pri čemu pretpostavke za naknadu štete propisane nacionalnim pravom ne smiju biti manje povoljne od onih koje se odnose na slične zahtjeve u nacionalnom pravu (načelo ekvivalentnosti) i ne smiju biti takve da u praksi onemogućavaju ili pretjerano otežavaju ostvarivanje naknade štete (načelo djelotvornosti).

26 | Direktiva Vijeća 2001/23/EZ od 12. ožujka 2001. o usklađivanju zakonodavstava država članica u odnosu na zaštitu prava zaposlenika kod prijenosa poduzeća, pogona ili dijelova poduzeća ili pogona (SL L 82, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 3., str. 151.)

27 | Radi prikaza dijela presude posvećenog toj tematici vidjeti dio V.1. „Zahtjevi za prethodnu odluku".

Prepreka stvarnoj primjeni prava Unije i, osobito temeljnog načela odgovornosti države za povredu prava Unije, koje je svojstveno sustavu Ugovorâ na kojima se Unija temelji, ne može se opravdati načelom pravomoćnosti jer postupak za utvrđivanje odgovornosti države nema isti predmet te u njemu ne sudjeluju nužno iste stranke kao i u postupku povodom kojeg je donesena odluka koja je postala pravomoćna. K tome, načelo pravne sigurnosti ni na koji način ne može nadvladati načelo odgovornosti države za štetu prouzročenu pojedincima povredama prava Unije za koje je ta država odgovorna.

Slijedom navedenog, budući da nacionalno zakonodavstvo o kojemu je riječ u glavnom predmetu može pretjerano otežati ostvarivanje naknade štete nastale zbog povrede prava Unije jer su slučajevi u kojima bi se sporna odluka mogla preispitati vrlo ograničeni, te imajući u vidu odgovor Suda u meritumu[28], država je dužna obeštetiti tužitelje u glavnom postupku.

V. POSTUPCI PREMA PRAVU UNIJE

1. ZAHTJEVI ZA PRETHODNU ODLUKU

U presudi ***Kernkraftwerke Lippe-Ems*** (C-5/14, EU:C:2015:354), donesenoj 4. lipnja 2015., Sud je pojasnio načela koja se tiču *odnosa između prethodnog postupka i incidentalnog postupka kontrole ustavnosti*[29]. U glavnom postupku, nacionalnom sudu je, među ostalim, upućeno pitanje valjanosti njemačkog propisa koji predviđa oporezivanje korištenja nuklearnoga goriva u industrijskoj proizvodnji električne energije. Međutim, taj je propis također bio predmet pitanja o sukladnosti s njemačkim Temeljnim zakonom, u okviru usporednog postupka pred Bundesverfassungsgerichtom.

U svojoj presudi Sud je podsjetio da članak 267. UFEU-a treba tumačiti na način da nacionalni sud koji dvoji o sukladnosti nacionalnog zakonodavstva kako s pravom Unije tako i s ustavom dotične države članice ne gubi pravo, niti je, ovisno o slučaju, oslobođen obveze da Sudu uputi pitanja koja se odnose na tumačenje ili valjanost prava Unije, zbog činjenice da se pred nacionalnim sudom nadležnim za provođenje incidentalnog postupka kontrole ustavnosti vodi takav postupak glede tog zakonodavstva.

Naime, s jedne strane, nacionalni sudovi imaju najširu mogućnost obraćanja Sudu ako smatraju da se u predmetu koji se pred njima vodi pojavljuju pitanja koja zahtijevaju tumačenje ili ocjenu valjanosti odredaba prava Unije. S druge strane, učinkovitost prava Unije bila bi ugrožena te bi korisni učinak članka 267. bio umanjen ako bi sudac zbog postojanja incidentalnog postupka kontrole ustavnosti bio spriječen uputiti Sudu prethodna pitanja i izravno primijeniti pravo Unije u skladu s odlukom ili sudskom praksom Suda. Naposljetku, postojanje nekog nacionalnog procesnog pravila ne može dovesti u pitanje pravo nacionalnih sudova da upute Sudu zahtjev za prethodnu odluku kada imaju dvojbe, kao što je to slučaj u glavnom postupku, o tumačenju prava Unije.

Što se tiče učinka postupka pokrenutog pred Bundesverfassungsgerichtom na relevantnost tumačenja prava Unije za odlučivanje u glavnom postupku, Sud je podsjetio da – u mjeri u kojoj se glavni postupak i prethodna pitanja odnose, neovisno o pitanju ustavnosti odredaba o kojima je riječ u glavnom postupku, na sukladnost nacionalnog propisa kojim se predviđa ubiranje poreza na nuklearno gorivo pravu Unije – nije posve očito da

28 | Predmet se u meritumu odnosio na tumačenje Direktive 2001/23/EZ, prethodno navedene u bilješci 26., koja predviđa da se prava i obveze prenositelja koji na dan prijenosa proizlaze iz ugovora o radu ili radnog odnosa prenose na preuzimatelja. U toj presudi Sud je protumačio pojam „prijenos pogona“ na način da obuhvaća situaciju u kojoj je poduzeće aktivno na tržištu čarter letova likvidirano od strane svog većinskog dioničara, poduzeća koje također djeluje u sektoru zračnog prijevoza, i u kojoj on nakon toga stupa na mjesto likvidiranog poduzeća preuzimajući ugovore o najmu zrakoplova i važeće ugovore o čarter letovima, obavlja djelatnosti koje je prethodno obavljalo likvidirano poduzeće, vraća pojedine radnike koji su do tada bili upućeni u to poduzeće, raspoređujući ih na poslove koji su istovjetni onima koje su prethodno obavljali i preuzme sitnu opremu navedenog poduzeća.

29 | Radi prikaza dijela presude koji se odnosi na oporezivanje, vidjeti dio XIII. „Porezne odredbe“.

zatraženo tumačenje prava Unije nema nikakve veze s činjeničnim stanjem ili predmetom glavnog postupka, da je problem hipotetski ili da Sud ne raspolaže činjeničnim i pravnim elementima potrebnima da bi se mogao dati koristan odgovor na postavljena pitanja.

U već spomenutoj presudi ***Ferreira da Silva i dr.*** (C-160/14, EU:C:2015:565)[30] Sud je ispitivao *postojanje obveze nacionalnih sudova protiv čijih odluka nema pravnog lijeka da Sudu upute* zahtjev za prethodnu odluku kada niži sudovi različito tumače odredbu prava Unije. U predmetnom slučaju riječ je o pojmu „prijenos pogona" u smislu Direktive 2001/23.

U tom pogledu Sud je napomenuo kako je izvjesno da samo postojanje kontradiktornih odluka koje su donijeli drugi nacionalni sudovi načelno ne može biti odlučujući element koji bi mogao nametnuti obvezu iz članka 267. trećeg stavka UFEU-a. Međutim, u okolnostima koje istodobno obilježavaju kontradiktorna stajališta u nacionalnoj sudskoj praksi o pojmu iz odredbe prava Unije i stalne poteškoće u tumačenju tog pojma u različitim državama članicama, nacionalni sud protiv čijih odluka prema nacionalnom pravu nema pravnog lijeka mora ispuniti svoju obvezu obraćanja Sudu, i to kako bi otklonio opasnost od pogrešnog tumačenja prava Unije.

2. TUŽBE ZA PONIŠTENJE

U presudi ***T & L Sugars i Sidul Açúcares/Komisija*** (C-456/13 P, EU:C:2015:284), objavljenoj 28. travnja 2015., Sud je, sastavljen u velikom vijeću, odbio žalbu čiji su podnositelji zahtijevali *ukidanje presude Općeg suda*[31] *kojom je on, među ostalim, odbacio kao nedopuštenu tužbu za poništenje koju su dva poduzetnika sa sjedištem u Uniji koja se bave rafiniranjem uvezenog šećera iz šećerne trske podnijela protiv uredbi koje je Komisija donijela* u sektoru šećera, to jest protiv Uredbe br. 222/2011 o izvanrednim mjerama u vezi sa stavljanjem šećera i izoglukoze na tržište Unije tijekom tržišne godine 2010./2011.[32], Provedbene uredbe br. 293/2011[33], Provedbene uredbe br. 302/2011 o otvaranju posebne uvozne carinske kvote za istu tržišnu godinu[34] i Provedbene uredbe br. 393/2011[35].

U jednom od žalbenih razloga koje su istaknuli u prilog svojoj žalbi T & L Sugars i Sidul Açúcares ističu, među ostalim, da je Opći sud počinio pogrešku koja se tiče prava kada je tužbe ocijenio nedopuštenima na temelju utvrđenja da mjere koje su donijela nacionalna tijela u okviru spornih uredaba predstavljaju provedbene mjere iz članka 263. stavka 4. UFEU-a.

Odlučujući o tom žalbenom razlogu, Sud je istaknuo da se uredbe br. 222/2011 i 293/2011 izravno ne odnose na žalitelje jer, s jedne strane, oni nisu proizvođači šećera, kako to zahtijevaju sporne uredbe, i, s druge strane, navedene uredbe ne utječu izravno na njihovu pravnu situaciju. Sud je zaključio da je Opći sud počinio pogrešku koja se tiče prava time što je nedopuštenost tužbe utemeljio na činjenici da te uredbe podrazumijevaju provedbene mjere u smislu posljednje rečenice u članku 283. stavku 4. UFEU-a, ne razmatrajući odnose li se navedene uredbe izravno na žalitelje. Međutim, budući da je u žalbenom postupku utvrđeno da se pobijane uredbe izravno ne odnose na žalitelje, Sud je ocijenio da ta pogreška koja se tiče prava ne može dovesti do ukidanja presude Općeg suda.

30 | Ta je presuda prikazana u dijelu IV. „Pravo Unije i nacionalno pravo".

31 | Presuda Općeg suda od 6. lipnja 2013., T & L Sugars i Sidul Açúcares/Komisija (T-279/11, EU:T:2013:299)

32 | Uredba Komisije (EU) br. 222/2011 od 3. ožujka 2011. o izvanrednim mjerama u vezi sa stavljanjem šećera i izoglukoze izvan kvote na tržište Unije po sniženoj pristojbi za prekoračene količine tijekom tržišne godine 2010./2011. (SL L 60, str. 6.)

33 | Provedbena uredba Komisije (EU) br. 293/2011 od 23. ožujka 2011. o utvrđivanju koeficijenta dodjele, odbijanju daljnjih zahtjeva i zaključivanju razdoblja za podnošenje zahtjeva za raspoložive količine šećera izvan kvote za prodaju na tržištu Unije po sniženoj pristojbi za prekoračene količine (SL L 79, str. 8.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 3., svezak 26., str. 334.)

34 | Provedbena uredba Komisije (EU) br. 302/2011 od 28. ožujka 2011. o otvaranju posebne uvozne carinske kvote za određene količine šećera za tržišnu godinu 2010./2011. (SL L 81, str. 8.)

35 | Provedbena uredba Komisije (EU) br. 393/2011 od 19. travnja 2011. o utvrđivanju koeficijenta dodjele za izdavanje uvoznih dozvola za koje su podneseni zahtjevi u razdoblju od 1. do 7. travnja 2011. za šećerne proizvode u okviru određenih carinskih kvota te o odgodi podnošenja zahtjevâ koji se odnose na takve dozvole (SL L 104, str. 39.)

Nadalje, kad je riječ o provedbenim uredbama br. 302/2011 i 393/2011, Sud je utvrdio da one proizvode svoje pravne učinke u odnosu na žalitelje samo putem akata koje donose nacionalna tijela nakon što su podneseni zahtjevi za dozvole. Odluke nacionalnih tijela kojima se dodjeljuju te dozvole i kojima se u odnosu na gospodarske subjekte o kojima je riječ primjenjuju koeficijenti utvrđeni Unijinim propisima, kao i odluke kojima se potpuno ili djelomično odbijaju te dozvole, predstavljaju provedbene mjere u smislu članka 263. podstavka 4. posljednjeg dijela rečenice UFEU-a. Navodna mehanička narav mjera donesenih na nacionalnoj razini ne dovodi taj zaključak u pitanje jer to mjerilo nije relevantno prilikom ispitivanja dopuštenosti u smislu te odredbe.

3. PRIVREMENA PRAVNA ZAŠTITA

Rješenjem koje je 23. travnja 2015. doneseno u predmetu ***Komisija/Vanbreda Risk & Benefits*** (C-35/15 P(R), EU:C:2015:275), potpredsjednik Suda je u okviru žalbenog postupka ukinuo rješenje predsjednika Općeg suda od 4. prosinca 2014.[36] kojim je prihvaćen *zahtjev za suspenziju primjene Komisijine odluke o odbijanju ponude jednog od podnositelja u postupku javne nabave* koja se odnosila na osiguranje stvari i osoba te o dodjeljivanju ugovora drugom društvu. U svom rješenju predsjednik Općeg suda je ublažio uvjet hitnosti, utvrdivši da je neuspješnom ponuditelju teško dokazati opasnost od nanošenja nepopravljive štete[37]. On je također ocijenio da treba ublažiti uvjet hitnosti u području javne nabave, u tom smislu da šteta koja je ozbiljna, ali ne i nepopravljiva, može biti dovoljna za utvrđenje hitnosti kada je *fumus boni iuris* dovoljno ozbiljan. Predsjednik Općeg suda taj je zaključak utemeljio na općem načelu prava Unije sadržanom u pravu na djelotvoran pravni lijek iz članka 47. Povelje o temeljnim pravima.

U svojem rješenju potpredsjednik Suda istaknuo je da Direktivu 89/665 o javnim nabavama[38], iako je upućena državama članicama te kao takva ne obvezuje Unijine institucije, treba uzeti u razmatranje kada je riječ o ugovorima koje dodjeljuje sama Unija s obzirom na to da je konkretizira spomenuto opće pravno načelo o pravu na djelotvoran pravni lijek u području javne nabave. Prema odredbama navedene direktive obveza država članica da u skladu s člankom 2. stavkom 1. Direktive 89/665 u svom nacionalnom pravu predvide mogućnost da osoba oštećena odlukom donesenom na kraju postupka javne nabave zatraži određivanje privremenih mjera ograničena je na razdoblje između donošenja te odluke i sklapanja ugovora. Prema tome, predsjednik Općeg suda je pogrešno ocijenio da neuspješni ponuditelj mora moći ishoditi privremene mjere, ne ograničavajući svoje utvrđenje na razdoblje koje prethodi sklapanju ugovora između javnog naručitelja i odabranog ponuditelja. U skladu s onim što propisuje spomenuta direktiva, ublažavanje uvjeta hitnosti u području javne nabave primjenjuje se samo onda kada je zahtjev za određivanje privremenih mjera neuspješni ponuditelj podnio prije sklapanja ugovora s odabranim ponuditeljem. K tome, navedeno je vremensko ograničenje i samo podvrgnuto dvostrukom uvjetu: kao prvo, tome da je desetodnevni rok mirovanja iz članka 171. stavka 1. Uredbe br. 1268/2012[39] poštovan prije sklapanja ugovora i, kao drugo, tome da je neuspješni ponuditelj raspolagao dostatnim informacijama kako bi se u spomenutom roku koristio pravom na podnošenje zahtjeva za određivanje privremenih mjera.

Potpredsjednik suda je u predmetnom slučaju, konačno odlučujući u sporu, odbio zahtjev za određivanje privremenih mjera zato što su Komisija i drugi ponuditelj prije sklapanja ugovora ispoštovali desetodnevni rok

36 | Rješenje predsjednika Općeg suda od 4. prosinca 2014., Vanbreda Risk & Benefits protiv Komisije (T-199/14 R, EU:T:2014:1024).

37 | To rješenje predsjednika Općeg suda detaljno je prikazano na stranicama 163. i 164. godišnjeg izvješća za 2014.

38 | Direktiva Vijeća 89/665/EEZ od 21. prosinca 1989. o usklađivanju zakona i drugih propisa u odnosu na primjenu postupaka kontrole na sklapanje ugovora o javnoj nabavi robe i javnim radovima (SL L 395, str. 33.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 6., str. 3.), kako je izmijenjena Direktivom 2007/66/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2007. (SL L 335, str. 31.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 9., str. 198.)

39 | Delegirana uredba Komisije (EU) br. 1268/2012 od 29. listopada 2012. o pravilima za primjenu Uredbe (EU, Euratom) br. 966/2012 Europskog parlamenta i Vijeća o financijskim pravilima koja se primjenjuju na opći proračun Unije (SL L 362, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 9., str. 183.)

i zato što je sklapanje predmetnog ugovora znatno prethodilo tužbi za poništenje i zahtjevu za privremenu pravnu zaštitu[40].

VI. POLJOPRIVREDA

Presuda ***Zuchtvieh-Export*** (C-424/13, EU:C:2015:259), donesena 23. travnja 2015., bila je prilika da se Sud izjasni o *opsegu zaštite životinja koji je predviđen pravom Unije prilikom njihova prijevoza u treću zemlju*. U glavnom predmetu bila je riječ o prijevozu goveda iz Kemptena (Njemačka) u Andijan (Uzbekistan) za koji je nadležno tijelo mjesta polaska zatražilo izmjenu plana putovanja kako bi se ispoštovale odredbe Uredbe br. 1/2005[41] i za dio putovanja koji se odvija izvan područja Unije. U tim je okolnostima nacionalni sud uputio Sudu pitanje o tome primjenjuju li se odredbe te uredbe koja u članku 14. stavku 1. propisuje uvjete koji se tiču plana puta i ovlaštenja nadležnog tijela mjesta polaska da, kada je to potrebno, zatraži njegove izmjene, i na onaj dio putovanja koji se, u slučaju prijevoza iz jedne države članice u treću zemlju, odvija izvan Unije.

Odgovarajući na to pitanje potvrdno, Sud je istaknuo da članak 14. Uredbe br. 1/2005 za prijevoze životinja s polazištem na području Unije i odredištem u trećim zemljama ne propisuje poseban sustav ovlaštenja koji bi se razlikovao od onoga koji se primjenjuje na prijevoze koji se odvijaju u Uniji. Slijedom navedenog, da bi nadležno tijelo u mjestu polaska moglo odobriti prijevoz koji uključuje takvo putovanje životinja, organizator putovanja mora podnijeti realan plan puta koji pokazuje da će se odredbe te uredbe poštovati, uključujući i onaj dio putovanja koji će se odvijati izvan Unije. Planiranje putovanja koje proizlazi iz plana puta mora pokazati da će se prilikom predviđenog prijevoza poštovati ponajprije tehnička pravila koja se odnose na vremenske razmake između pojenja, hranjenja, te trajanja putovanja i odmora. Ako to nije slučaj, nadležno tijelo je ovlašteno zahtijevati da se navedene mjere izmijene na način da se osigura poštovanje navedenih odredbi za cijelo to putovanje.

U presudi ***Scotch Whisky Association i dr.*** (C-333/14, EU:C:2015:845), donesenoj 23. prosinca 2015., Sud se izjašnjavao o tumačenju *Uredbe o jedinstvenom ZOT-u*[42] te o *pojmu i opravdanosti mjera koje imaju istovrstan učinak količinskim ograničenjima*, u smislu članaka 34. i 36. UFEU-a.

Pozvan da u prethodnom postupku odgovori na određena pitanja postavljena u okviru spora o valjanosti nacionalnog zakona i prijedloga uredbe kojima se propisuje najniža cijena po jedinici alkohola za maloprodaju alkoholnih pića, Sud je najprije uočio da, iako je člankom 167. stavkom 1. točkom (b) Uredbe o jedinstvenom ZOT-u predviđeno da države članice ne mogu dopustiti određivanje cijena vina, to se odnosi samo na utvrđivanje pravila o stavljanju na tržište koja se odnose na uređenje ponude. Na taj način, čak i ako takvi nacionalni propisi mogu ugroziti Uredbu o jedinstvenom ZOT-u jer su protivni načelu slobodnog određivanja prodajnih cijena poljoprivrednih proizvoda na temelju slobodnog tržišnog natjecanja na kojemu se ta uredba temelji, potonjoj se ne protivi propisivanje najniže cijene po jedinici alkohola za maloprodaju vina, pod uvjetom da je ta mjera prikladna za jamčenje ostvarenja cilja zaštite zdravlja i života ljudi i da, vodeći računa o ciljevima zajedničke poljoprivredne politike kao i o dobrom djelovanju zajedničke organizacije tržišta, ne prelazi ono što je nužno za ostvarenje spomenutog cilja.

40 | U ostalim predmetima koji se odnose na zahtjeve za privremenu pravnu zaštitu u području javnih nabava predsjednik Općeg suda imao je priliku primijeniti mjerila koja se tiču ublažavanja uvjeta hitnosti, kako ih je oblikovao potpredsjednik Suda. Vidjeti rješenja od 15. lipnja 2015., Close i Cegelec/Parlament (T-259/15 R, EU:T:2015:378), t. 37. do 47., i od 17. srpnja 2015., GSA i SGI/Parlament (T-321/15 R, EU:T:2015:522), t. 27. do 29.

41 | Uredba Vijeća (EZ) br. 1/2005 od 22. prosinca 2004. o zaštiti životinja tijekom prijevoza i s prijevozom povezanih postupaka i o izmjeni direktiva 64/432/EEZ i 93/119/EZ i Uredbe (EZ) br. 1255/97 (SL L 3, str. 86.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 3., svezak 58., str. 151.)

42 | Uredba (EU) br. 1308/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o uspostavljanju zajedničke organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda i stavljanju izvan snage uredbi Vijeća (EEZ) br. 922/72, (EEZ) br. 234/79, (EZ) br. 1037/2001 i (EZ) br. 1234/2007 (SL L 347, str. 671.)

Sud je potom utvrdio da predmetni nacionalni propisi predstavljaju mjeru koja ima istovrstan učinak količinskim ograničenjima u smislu članka 34. UFEU-a jer, sprečavajući da se niža cijena koštanja uvezenih proizvoda odrazi na prodajnu cijenu za potrošača, može sprečavati pristup nacionalnom tržištu proizvoda o kojima je riječ. Iako su ti propisi prikladni za, općenito, smanjenje konzumacije alkohola i, posebno, smanjenje opasne ili štetne konzumacije, na njih se ne mogu primijeniti odstupanja iz članka 36. UFEU-a ako se zdravlje i život ljudi mogu jednako učinkovito zaštititi mjerama koje su manje ograničavajuće za trgovinu u Uniji, osobito povećanjem poreza na alkoholna pića. Nacionalni sud mora potvrditi da to doista jest slučaj.

Sud je u ovom predmetu napomenuo da se nacionalni sud, kada je riječ o nadzoru poštovanja načela proporcionalnosti koji provodi, mora osloniti na elemente o kojima ima saznanje u vrijeme donošenja odluke s obzirom na to da nacionalni propisi o kojima je riječ nisu stupili na snagu. Naime, na tom je sudu da ispita može li se na temelju dokaza koje je podnijela država članica o kojoj je riječ razumno zaključiti da odstupanje od načela slobodnog kretanja robe udovoljava načelu proporcionalnosti. To ispitivanje, prema tome, nije ograničeno samo na podatke kojima je prilikom donošenja te mjere raspolagao nacionalni zakonodavac[43].

VII. SLOBODE KRETANJA

1. SLOBODNO KRETANJE RADNIKA

Dana 24. veljače 2015. Sud se u presudi ***Sopora*** (C-512/13, EU:C:2015:108), sastavljen u velikom vijeću, izjašnjavao *o tumačenju članka 45. UFEU-a* u okviru spora između njemačkog državljanina i nizozemske porezne uprave povodom odbijanja zahtjeva zainteresiranog za ostvarivanje paušalnog izuzeća za naknadu za inozemne troškove koji su mu stvarno nastali u vezi sa zaposlenjem u Nizozemskoj. U glavnom predmetu, spomenuta porezna uprava ocijenila je da radnik nema pravo na takvo izuzeće jer ne ispunjava uvjet predviđen nacionalnim propisom prema kojem je tijekom više od dvije trećine razdoblja od 24 mjeseca koje prethodi njegovu zapošljavanju u Nizozemskoj trebao imati prebivalište na udaljenosti većoj od 150 kilometara od nizozemske granice.

Sud je u svojoj presudi najprije istaknuo da, kad je riječ o formulaciji iz članka 45. stavka 2. UFEU-a, koji ima za cilj ukinuti svaku diskriminaciju na temelju državljanstva „među radnicima iz država članica“, s obzirom na članak 26. UFEU-a, slobodno kretanje radnika jednako tako zabranjuje diskriminaciju između radnikâ bez boravišta ako ona dovodi do neopravdanog davanja prednosti državljanima određenih država članica u odnosu na druge. U pogledu nacionalnog zakonodavstva o kojem je riječ u glavnom postupku, Sud je istaknuo da svi radnici bez boravišta u Nizozemskoj čije se mjesto boravišta nalazi na udaljenosti većoj ili manjoj od 150 kilometara od nizozemske granice mogu ostvariti sporno porezno izuzeće, iako je administrativno pojednostavnjenje prijave tih troškova, koje proizlazi iz ostvarivanja paušalnog izuzeća rezervirano za radnike koji imaju boravište na udaljenosti većoj od 150 kilometara od te granice.

U tom pogledu Sud je ocijenio da okolnost da su za potrebe ishođenja paušalnog izuzeća ograničenja određena s obzirom na udaljenost od mjesta boravišta radnika i na gornju granicu priznatog izuzeća, pri čemu su kao polazna točka uzete granica države članice na čijem se području nalazi mjesto rada te porezna osnovica, iako nužno približnog karaktera, ne može sama po sebi predstavljati neizravnu diskriminaciju ili prepreku slobodnom kretanju radnika jer je, s jedne strane, cilj te mjere olakšavanje slobode kretanja radnicima s boravištem u drugim državama članicama koji su u mogućnosti snositi dodatne troškove i, s druge strane, radnici čije je boravište na udaljenosti manjoj od 150 kilometara od granice mogu ostvariti isto izuzeće nakon predočenja prikladnih

43| Još jedna presuda spomenuta u ovom izvješću odnosi se na poljoprivredu: riječ je o presudi od 1. prosinca 2015., Parlament i Komisija/Vijeće (C-124/13 i C-125/13, EU:C:2015:790), prikazanoj u dijelu III.1. „Pravni temelj akata Unije“.

dokaza. Iz toga bi svejedno moglo proizlaziti drukčije, ako bi spomenuta ograničenja bila određena na način da to pravilo o paušalnom izuzeću sustavno omogućava neto prekomjernu nadoknadu stvarno pretrpljenih inozemnih troškova.

2. SLOBODA POSLOVNOG NASTANA I SLOBODNO PRUŽANJE USLUGA

U području slobode poslovnog nastana i slobodnog pružanja usluga mogu se istaknuti tri presude. Prva presuda tiče se zabranjenih zahtjeva iz Direktive o uslugama, druga se odnosi na obvezu transparentnosti prilikom davanja odobrenja za pružanje usluga, dok se u trećoj preciziraju pojedini pojmovi iz Direktive o pružanju audiovizualnih medijskih usluga.

U presudi ***Rina Services i dr.*** (C-593/13, EU:C:2015:399), objavljenoj 16. lipnja 2015., Sud je, sastavljen u velikom vijeću, među ostalim dao određena pojašnjenja o *odnosu između odredbi Ugovora i Direktive 2006/123*[44] *o uslugama na unutarnjem tržištu (u daljnjem tekstu: Direktiva o uslugama)*. Ta se presuda odnosi na spor u kojem je grupa društava osporavala sukladnost s pravom Unije jednog talijanskog propisa koji je predviđao da registrirano sjedište društva sa svojstvom tijela za certificiranje mora biti na državnom području.

Sud je u svojoj presudi utvrdio da je zahtjev u vezi sa sjedištem tijela za certificiranje o kojemu je riječ u glavnom postupku jedan od onih koji su zabranjeni člankom 14. Direktive o uslugama i koji se ne mogu opravdati.

Prema mišljenju Suda, dopustiti državama članicama da na temelju primarnog prava opravdaju zahtjev zabranjen člankom 14. te direktive oduzelo bi potonjoj odredbi svaki koristan učinak, niječući u konačnici ciljano usklađivanje koje se njome provodi. Naime, kao što to proizlazi iz uvodne izjave 6. Direktive o uslugama, uklanjanje zapreka slobodi poslovnog nastana ne može se izvršiti isključivo uz neposrednu primjenu članka 49. UFEU-a, jer bi, među ostalim, pojedinačno rješavanje slučajeva zapreka toj slobodi bilo iznimno kompliciranо. Kada bi se priznalo da „zabranjeni" zahtjevi na temelju članka 14. te direktive ipak mogu biti opravdani na temelju primarnog prava, to bi upravo dovelo do ponovnog uvođenja takva ispitivanja od slučaja do slučaja na temelju Ugovora o FEU-u, za sva ograničenja slobode poslovnog nastana. Međutim, cilj je zabrane bez mogućnosti opravdavanja jamčiti sustavno i brzo uklanjanje određenih ograničenja slobodi poslovnog nastana za koja zakonodavac Unije i sudska praksa Suda smatraju da ozbiljno narušavaju dobro funkcioniranje unutarnjeg tržišta.

Na taj način, iako članak 3. stavak 3. Direktive o uslugama zadržava mogućnost primjene Ugovora o FUE-u, čiji članak 52. stavak 1. dopušta državama članicama da iz nekog od tamo navedenih razloga opravdaju nacionalne mjere koje su ograničenje slobode poslovnog nastana, to ipak ne znači da zakonodavac Unije prilikom donošenja akta sekundarnog prava kao što je Direktiva o uslugama, kojom se konkretizira temeljna sloboda, ne može ograničiti određene iznimke, tim više kada predmetna odredba sekundarnog prava u biti samo ponovno preuzima ustaljenu sudsku praksu prema kojoj zahtjev poput onog u vezi sa sjedištem nije spojiv s temeljnim slobodama na koje se mogu osloniti gospodarski subjekti.

Dana 17. prosinca 2015., u presudi ***UNIS i Beaudout Père et Fils*** (C-25/14 i C-26/14, EU:C:2015:821), Sud se izjašnjavao o *obvezi transparentnosti koja proizlazi iz članka 56. UFEU-a*. Glavni postupci ticali su se dviju ministrovih uredaba o proširenju na sve poslodavce i radnike u jednom sektoru djelatnosti kolektivnih ugovora kojima je kao jedini subjekt koji upravlja jednim ili više sustava dopunskog kolektivnog osiguranja ili naknadom troškova zdravstvene skrbi određena ustanova za kolektivno osiguranje.

44| Direktiva 2006/123/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o uslugama na unutarnjem tržištu (SL L 376, str. 36.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 47., str. 160.)

Sud je u svojoj presudi najprije podsjetio da se obveza transparentnosti, kada se radi o pružanju usluga koje zahtijevaju intervenciju državnih tijela, ne primjenjuje na bilo koje radnje, već samo na one koje predstavljaju određeni prekogranični interes, zbog činjenice da one objektivno mogu zanimati gospodarske subjekte sa sjedištem u državama članicama različitima od one kojoj pripada tijelo koje to odobrenje dodjeljuje.

Sud je potom istaknuo da, kada je intervencija javnog tijela usmjerena k stvaranju isključivog prava u korist određenog gospodarskog subjekta, ona se u načelu mora odvijati uz poštovanje obveze transparentnosti koja proizlazi iz članka 56. UFEU-a. Činjenica da se spomenuta intervencija sastoji od poopćavanja opsega ugovora sklopljenog nakon kolektivnih pregovora između organizacija koje predstavljaju poslodavce i radnike u jednom sektoru djelatnosti nema za posljedicu izuzimanje te intervencije od zahtjeva transparentnosti koji proizlaze iz članka 56. UFEU-a. Nadalje, iako ne podrazumijeva nužno obvezu provođenja postupka javne nabave, obveza transparentnosti implicira određeni stupanj primjerenog oglašavanja kojim se omogućuje, s jedne strane, otvaranje tržišnog natjecanja i, s druge strane, nadzor nepristranosti postupaka dodjele. U predmetnom slučaju, međutim, ni činjenica da su kolektivni ugovori i sporazumi kao i njihovi dodaci bili položeni kod tijela uprave te su se mogli pregledati putem interneta, ni objava obavijesti u službenom listu iz koje je razvidan početak postupka proširenja tog dodatka, ni mogućnost za sve zainteresirane da iznesu svoje primjedbe nakon te objave ne predstavljaju, čak ni uzeti zajedno, stupanj primjerenog oglašavanja koji bi osigurao da zainteresirani gospodarski subjekti mogu, sukladno ciljevima obveze transparentnosti, iskazati svoj interes kad je riječ o upravljanju predmetnim sustavom kolektivnog osiguranja u glavnom postupku prije donošenja potpuno nepristrane odluke. Naime, zainteresirani imaju rok od samo petnaest dana za podnošenje svojih očitovanja, što je znatno kraće od rokova predviđenih, osim u slučaju hitnosti, odredbama sekundarnog prava o usklađivanju postupaka javne nabave[45] koje, iako nisu primjenjive u ovom slučaju, mogu poslužiti kao referentni okvir u tom pogledu.

Sud je posljedično ocijenio da se obvezi transparentnosti koja proizlazi iz članka 56. UFEU-a protivi odluka javnih tijela o proširivanju kolektivnih ugovora o kojima je riječ u glavnom postupku. On je, međutim, vremenski ograničio učinke svoje presude zbog okolnosti u kojima se nalaze poslodavci i radnici koji su na temelju predmetnih proširenih kolektivnih ugovora potpisali ugovor o dopunskom kolektivnom osiguranju koji je obilježen vrlo osjetljivim socijalnim kontekstom.

U presudi od 21. listopada 2015., ***New Media Online*** (C-347/14, EU:C:2015:709), Sud se izjašnjavao o *tumačenju pojmova „audiovizualna medijska usluga" i „program" u smislu članka 1. Direktive 2010/13*[46]. U glavnom postupku društvo operater mrežnih novina, sa sjedištem u Austriji, osporavalo je odluku austrijskog tijela za komunikacije da ocijeni dio njegovih usluga kao „audiovizualne medijske usluge na zahtjev", podvrgnute obvezi obavještavanja nadležnih regulatornih tijela koja je predviđena mjerodavnim nacionalnim propisima. Iako internetska stranica tog društva ponajprije sadržava pisane članke, na dan nastanka činjenica u glavnom postupku jedna od poddomena omogućavala je pristup k više od 300 videofilmova koji su se odnosili na različite teme, od kojih najveći dio nije bio u vezi s člancima koji su se nalazili na internetskoj stranici novina.

Sud je najprije dao određena pojašnjenja o pojmu „programa" u smislu članka 1. stavka 1. točke (b) Direktive 2010/13. U tom pogledu, među ostalim je istaknuo da je cilj te direktive taj da se, u osobito konkurentskom medijskom svijetu, primjenjuju jednaka pravila na subjekte koji se obraćaju istoj publici i da se izbjegne da usluge audiovizualnih medija na zahtjev budu nelojalna konkurencija tradicionalnoj televiziji. Sud je utvrdio u

45| Direktiva 2004/18/EZ Europskoga parlamenta i Vijeća od 31. ožujka 2004. o usklađivanju postupaka za sklapanje ugovora o javnim radovima, ugovora o javnoj nabavi robe te ugovora o javnim uslugama (SL L 134, str. 114.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6, svezak 1., str. 156.), kako je izmijenjena Uredbom Komisije (EU) br. 1251/2011 od 30. studenoga 2011. (SL L 319, str. 43.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 9., str. 283.)

46| Direktiva 2010/13/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 10. ožujka 2010. o koordinaciji određenih odredaba utvrđenih zakonima i drugim propisima u državama članicama o pružanju audiovizualnih medijskih usluga (SL L 95, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 7., str. 160.)

glavnom postupku da dio videofilmova kojima se može pristupiti na videopoddomeni predstavlja konkurenciju informacijskim servisima koje nude lokalne televizijske kuće, kao i glazbenim i sportskim kanalima te zabavnim emisijama, i stoga se može kvalificirati kao „program" u smislu spomenute direktive.

Sud je potom utvrdio da se ocjena glavne svrhe nuđenja videofilmova u okviru elektroničke verzije novina treba temeljiti na ispitivanju ima li usluga kao takva sadržaj i funkciju koji su neovisni o sadržaju novinarske djelatnosti operatera internetske stranice i nije samo neodvojiv dodatak toj aktivnosti, osobito zbog veza između audiovizualne i tekstualne ponude. Prema tome, iako se elektronička verzija novina ne treba smatrati audiovizualnom uslugom ako su audiovizualni elementi koje sadržava sporedni, audiovizualne usluge ne treba sustavno isključiti iz područja primjene Direktive 2010/13 samo zato samo zato što je operater internetske stranice o kojoj je riječ nakladnik mrežnih novina. Naime, pristup koji bi na općenit način isključio iz područja primjene navedene direktive usluge kojima upravljaju izdavači mrežnih dnevnih novina zbog njihova multimedijskog karaktera, bez ocjenjivanja „glavne svrhe" predmetne usluge, ne uzima dovoljno u obzir raznolikost mogućih situacija i nosi rizik da se operateri koji doista pružaju audiovizualne medijske usluge mogu koristiti portalom s multimedijskim informacijama kako bi izbjegli primjenu prava koje se na njih primjenjuje u tom području.

VIII. GRANIČNA KONTROLA, AZIL I USELJAVANJE

1. PRELAZAK GRANICA

U svojoj presudi ***Španjolska/Parlament i Vijeće*** (C-44/14, EU:C:2015:554), objavljenoj 8. rujna 2015., Sud je, sastavljen u velikom vijeću, odbio tužbu za poništenje koju je Kraljevina Španjolska podnijela protiv *članka 19. Uredbe o EUROSUR-u, u pogledu razmjene podataka i suradnje s Irskom i Ujedinjenom Kraljevinom*[47]. Prema mišljenju države tužiteljice ta je odredba protivna člancima 4. i 5. Schengenskog protokola[48], jer na margini članka 4. tog protokola uvodi *ad hoc* postupak sudjelovanja Irske i Ujedinjene Kraljevine u toj uredbi, posredstvom sporazumâ o suradnji.

Sud je najprije naglasio da, iako na temelju članka 4. Schengenskog protokola i odluka 2000/365[49] i 2002/192[50], Irska i Ujedinjena Kraljevina sudjeluju u određenim odredbama schengenske pravne stečevine, to se sudjelovanje ne proširuje na odredbe te pravne stečevine o prelasku vanjskih granica. Irska ili Ujedinjena Kraljevina mogu, dakle, sudjelovati u odredbama schengenske pravne stečevine koje su na snazi, a koje se odnose na to područje ili u donošenju prijedloga ili inicijativa utemeljenih na toj pravnoj stečevini i koji se odnose na spomenuto područje samo nakon što je dotična država članica u tu svrhu podnijela zahtjev, koji zatim prihvaća Vijeće odlučujući u skladu s postupkom predviđenim u članku 4. Schengenskog protokola. Iz toga slijedi da zakonodavac Unije ne smije valjano uspostaviti postupak koji je drugačiji od onog predviđenog u članku 4. tog protokola, bilo da ga pritom otežа ili pojednostavni, kako bi odobrio sudjelovanje Irske ili Ujedinjene Kraljevine u tim odredbama ili u donošenju takvih prijedloga i inicijativa. Isto tako, zakonodavac Unije ne može predvidjeti mogućnost da države članice međusobno sklapaju sporazume koji imaju takav učinak.

Sud je potom, u vezi s člankom 19. Uredbe o EUROSUR-u, koji predviđa mogućnost uspostave suradnje s ciljem razmjene informacija o prelasku vanjskih granica, na temelju bilateralnih ili multilateralnih sporazuma između

47 | Uredba (EU) br. 1052/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2013. o uspostavi Europskog sustava nadzora granica (EUROSUR) (SL L 295, str. 11.)

48 | Protokol (br. 19) o schengenskoj pravnoj stečevini uključenoj u okvir Europske unije, priložen Ugovorima (SL C 326, str. 290.)

49 | Odluka Vijeća 2000/365/EZ od 29. svibnja 2000. o zahtjevu Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske za sudjelovanje u pojedinim odredbama schengenske pravne stečevine (SL L 131, str. 43.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 4., str. 170.)

50 | Odluka Vijeća 2002/192/EZ od 28. veljače 2002. o zahtjevu Irske za sudjelovanje u provedbi nekih odredbi schengenske pravne stečevine (SL L 64, str. 20.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 6., str. 30.)

Irske ili Ujedinjene Kraljevine i jedne ili više susjednih država članica, provjerio može li se ta suradnja kvalificirati kao „sudjelovanje" u smislu članka 4. Schengenskog protokola. U tom pogledu on je istaknuo da sporazumi spomenuti u članku 19. Uredbe o EUROSUR-u omogućuju uspostavu ograničenog oblika suradnje između Irske i Ujedinjene Kraljevine i jedne ili više susjednih država članica, ali ne mogu dovesti do toga da te dvije države budu stavljene u položaj koji je jednak onome drugih država članica. Naime, ti sporazumi ne mogu valjano predvidjeti prava ili obveze Irske i Ujedinjene Kraljevine koji bi bili usporedivi s onima drugih država članica u okviru sustava EUROSUR-a ili njegovog značajnog dijela.

Kako bi odbila dokument države tužiteljice prema kojem čak i ograničeni oblik suradnje treba smatrati „sudjelovanjem" u smislu članka 4. Schengenskog protokola, Sud je ocijenio, s jedne strane, da se sustav uspostavljen člancima 4. i 5. Schengenskog protokola ne smije promatrati kao da mu je cilj Irskoj i Ujedinjenoj Kraljevini nametnuti sudjelovanje u cjelokupnoj schengenskoj pravnoj stečevini i pritom isključiti svaki ograničeni oblik suradnje s tim državama članicama. S druge strane, prema mišljenju Suda, tumačenje članka 4. Schengenskog protokola na način da se ne primjenjuje na ograničene oblike suradnje ne dovodi u pitanje korisni učinak tog članka s obzirom na to da takvo tumačenje ne omogućuje Irskoj i Ujedinjenoj Kraljevini ni da steknu prava koja su usporediva s onima drugih država članica u pogledu odredaba schengenske pravne stečevine koje su na snazi, ni da sudjeluju u donošenju prijedloga i inicijativa utemeljenih na odredbama te pravne stečevine bez prethodnog odobrenja za sudjelovanje u navedenim odredbama na temelju jednoglasne odluke Vijeća.

Prema tome, budući da ograničeni oblici suradnje nisu oblik sudjelovanja u smislu članka 4. Schengenskog protokola, Sud je zaključio da se za članak 19. Uredbe o EUROSUR-u ne može smatrati da predviđa mogućnost da države članice sklope sporazume koji omogućuju Irskoj ili Ujedinjenoj Kraljevini da sudjeluju u odredbama schengenske pravne stečevine koje su na snazi, a koje se tiču prelaska vanjskih granica.

2. POLITIKA USELJAVANJA

U presudi ***K i A*** (C-153/14, EU:C:2015:453), donesenoj 9. srpnja 2015., Sud je bio pozvan protumačiti *članak 7. stavak 2. podstavak 1. Direktive 2003/86 o pravu na spajanje obitelji*[51], u kontekstu osporavanja nacionalnog propisa koji spajanje obitelji uvjetuje polaganjem osnovnog ispita građanske integracije. Glavni postupci odnosili su se na dvojicu državljana trećih zemalja koji su se pozvali na zdravstvene probleme i duševne poremećaje koji ih onemogućuju u pristupanju spomenutom ispitu. Iako su nacionalnim propisom predviđene iznimke za podnositelje zahtjeva koji zbog tjelesnog ili duševnog oštećenja trajno nisu u stanju položiti taj ispit ili za slučajeve u kojima bi odbijanje zahtjeva moglo dovesti do teške nepravde, nadležna nacionalna tijela u predmetnom su slučaju odbila zahtjeve za privremenu boravišnu dozvolu dvojici državljana o kojima je riječ.

U tom pogledu Sud je najprije istaknuo da države članice mogu tražiti od državljana trećih zemalja da polože ispit građanske integracije koji sadržava ocjenu osnovnog znanja kako o jeziku tako i o društvu dotične države članice te podrazumijeva plaćanje različitih troškova prije izdavanja dopuštenja za ulazak navedenih državljana na svoje državno područje i boravište na njemu u svrhu spajanja obitelji. Naime, u okviru spajanja obitelji koje se ne odnosi na izbjeglice i članove njihovih obitelji, članku 7. stavku 2. podstavku 1. Direktive 2003/86 ne protivi se to da države članice izdavanje dozvole za ulazak na svoje državno područje uvjetuju poštovanjem određenih prethodnih integracijskih mjera.

Međutim, mjere provedene nacionalnim propisom kojim se prenosi članak 7. stavak 2. podstavak 1. Direktive 2003/86 moraju biti prikladne za ostvarenje ciljeva tog propisa i ne smiju prelaziti granice onoga što je nužno za njihovo ostvarenje. Prema tome, te su mjere legitimne samo ako omogućuju olakšavanje integracije članova

51 | Direktiva Vijeća 2003/86/EZ od 22. rujna 2003. o pravu na spajanje obitelji (SL L 251, str. 12.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 8., str. 70.)

obitelji. U tom kontekstu, polaganje osnovnog ispita građanske integracije načelno omogućava stjecanje znanja koja su korisna u uspostavljanju veza s državom članicom domaćinom.

Međutim, kriterij proporcionalnosti zahtijeva da uvjeti primjene takve obveze ne prelaze granice onoga što je nužno za ostvarenje cilja. Ti uvjeti primjene ne smiju, prema tome, onemogućiti ili pretjerano otežati ostvarivanje prava na spajanje obitelji. Takav je slučaj kada oni ne omogućuju da se u obzir uzmu posebne okolnosti koje predstavljaju objektivnu prepreku zainteresiranim stranama da polože taj ispit i kada je iznos troškova takvog ispita previsok.

U presudi ***Skerdjan Celaj*** (C-290/14, EU:C:2015:640), objavljenoj 1. listopada 2015., Sud je tumačio *Direktivu 2008/115* (*Direktiva o vraćanju*)[52], u okviru predmeta koji se ticao albanskog državljanina koji se nalazio na talijanskom državnom području i protiv kojeg je izrečen dekret o protjerivanju i nalog za udaljavanje uz zabranu ulaska u trajanju od tri godine. Nakon što je napustio talijansko državno područje, imenovani je protivno spomenutoj zabrani ponovno u isto ušao, zbog čega je protiv njega pokrenut kazneni postupak kako bi ga se osudilo na temelju talijanskog propisa koji predviđa zatvorsku kaznu za svakog državljanina treće zemlje koji, kršeći zabranu ulaska, nezakonito uđe u Italiju.

Sud je u svojoj presudi naglasio da se okolnosti glavnog predmeta jasno razlikuju od onih u kojima se protiv državljana trećih zemalja s nezakonitim boravkom vodio prvi postupak vraćanja[53]. Sud je potom, nakon što je ponovio da cilj Direktive 2008/115 nije uskladiti sve propise država članica koji se odnose na boravak stranaca, ocijenio da se toj direktivi ne protivi to da se u okolnostima poput onih u glavnom predmetu državljanima trećih zemalja izriču kaznene sankcije u skladu s nacionalnim pravilima kaznenog postupka.

Sud je međutim dodao da je izricanje kaznenih sankcija uvjetovano, s jedne strane, time da je zabrana ulaska izrečena u odnosu na spomenutog državljanina u skladu s člankom 11. Direktive 2008/115, koji se odnosi na zabranu ulaska, i da se, s druge strane, u potpunosti poštuju kako temeljna prava tako i, u slučaju potrebe, Konvencija o statusu izbjeglica[54].

52| Direktiva 2008/115/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2008. o zajedničkim standardima i postupcima država članica za vraćanje državljana trećih zemalja s nezakonitim boravkom (SL L 348, str. 98.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 8., str. 188.)

53| Presuda Suda od 28. travnja 2011., El Dridi (C-61/11 PPU, EU:C:2011:268); presuda Suda od 6. prosinca 2011., Achughbabian (C-329/11, EU:C:2011:807). U tim presudama, koje su se odnosile na prvi postupak vraćanja, Sud je ocijenio da bi zajednički standardi i postupci utvrđeni Direktivom 2008/115/EZ bili ugroženi kad bi, nakon utvrđivanja nezakonitog boravka državljanina treće zemlje, država članica o kojoj je riječ prije izvršenja odluke o vraćanju, odnosno donošenja te odluke, pokrenula kazneni postupak koji bi mogao dovesti do izricanja zatvorske kazne tijekom postupka vraćanja, jer bi takvo postupanje moglo oduljiti proces udaljavanja.

54| Konvencija o statusu izbjeglica, potpisana u Ženevi 28. srpnja 1951. (Ženevska konvencija), *Zbornik ugovora Ujedinjenih naroda*, sv. 189., str. 150., br. 2545 (1954.)

IX. PRAVOSUDNA SURADNJA U GRAĐANSKIM STVARIMA

1. SUDSKA NADLEŽNOST U GRAĐANSKIM I TRGOVAČKIM STVARIMA

Dana 13. svibnja 2015., u presudi ***Gazprom*** (C-536/13, EU:C:2015:316), Sud je, sastavljen u velikom vijeću, bio u prilici izjasniti se o *području primjene Uredbe br. 44/2001*[55]*, a osobito o opsegu isključenja arbitraže*. U glavnom postupku, sud države članice obio je priznati i izvršiti arbitražnu odluku kojom je jednoj od stranaka naloženo, među ostalim, da odustane od nekih zahtjeva koje je uputila navedenom sudu ili da ih smanji.

Sud najprije podsjeća da predmetni nalog suda države članice kojim se stranci zabranjuje pokretanje bilo kojeg postupka osim arbitraže i nastavak postupka pokrenutog pred sudom druge države članice nadležnim na temelju Uredbe br. 44/2001 nije u skladu s tom uredbom[56].

U slučaju poput predmetnog koji se odnosi na arbitražnu odluku, Sud je ocijenio da, s obzirom na to da arbitraža ne ulazi u područje primjene Uredbe br. 44/2001, predmetni nalog koji je donio arbitražni sud ne predstavlja povredu načela uzajamnog povjerenja zadiranjem suda jedne države članice u nadležnost suda druge države članice, načela na kojem počiva Uredba br. 44/2001. Slijedom navedenog, toj se uredbi ne protivi mogućnost da sud jedne države članice prizna i izvrši, ili odbije priznati i izvršiti, arbitražnu odluku poput one u glavnom postupku. Eventualno ograničavanje ovlasti dodijeljene sudu države članice pred kojim se usporedno vodi postupak u kojem on odlučuje o vlastitoj nadležnosti moglo bi proizići isključivo iz postupovnog prava te države članice i, ako je primjenjivo, iz Njujorške konvencije[57], kojima se uređuje ta problematika, isključena iz područja primjene navedene uredbe.

U presudi ***El Madjoub*** (C-322/14, EU:C:2015:334), donesenoj 21. svibnja 2015., Sud je bio pozvan tumačiti *članak 23. stavak 2. Uredbe br. 44/2001, koji se odnosi na modalitete sklapanja sporazuma o prenošenju nadležnosti elektroničkim putem*. Glavni postupak ticao se prodaje automobila putem internetske stranice. Opći uvjeti prodaje dostupni na toj stranici sadržavaju sporazum o prenošenju nadležnosti u korist suda sa sjedištem u jednoj državi članici. Prozor koji sadržava spomenute opće uvjete prodaje ne otvara se automatski tijekom registracije ni tijekom svake kupnje, nego kupac mora označiti poseban kvadratić da bi prihvatio te uvjete. Sud je pozvan da utvrdi je li valjanost klauzule o prenošenju nadležnosti dovedena u pitanje u slučaju uporabe tehnike prihvaćanja „klikom".

Kada je, kao prvo, riječ o stvarnoj suglasnosti zainteresiranih stranaka, kao jednom od ciljeva članka 23. stavka 1. navedene uredbe, Sud je utvrdio da je kupac iz glavnog postupka na izričit način prihvatio predmetne opće uvjete, označivši odgovarajući kvadratić na internetskoj stranici odnosnog prodavatelja. Kao drugo, on je ocijenio da iz doslovnog tumačenja članka 23. stavka 2. te odredbe proizlazi da ona zahtijeva da se ponudi „mogućnost" da se osiguravanja trajnog zapisa sporazuma o prenošenju nadležnosti, neovisno o tome je li kupac doista trajno zapisao tekst općih uvjeta nakon ili prije nego što je označio kvadratić koji naznačuje da prihvaća navedene uvjete. U tom pogledu Sud je primijetio da je cilj te odredbe da se s određenim oblicima elektroničkih

55| Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL L 12, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.)

56| Presuda Suda od 10. veljače 2009., Allianz i Generali Assicurazioni Generali (C-185/07, EU:C:2009:69)

57| Konvencija o priznavanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka, potpisana u New Yorku 10. lipnja 1958. (*Zbornik ugovora Ujedinjenih naroda*, sv. 330, str. 3.)

priopćenja postupa kao s pisanim oblikom, kako bi se pojednostavnilo sklapanje ugovora elektroničkim putem, s obzirom na to da se priopćenje odnosnih podataka osigurava i ako su ti podaci dostupni na zaslonu računala. Kako bi se elektroničkim priopćenjem mogla osigurati ista jamstva, osobito u vezi s dokazima, dovoljno je da bude „moguće" spremiti i ispisati podatke prije sklapanja ugovora. Prema tome, budući da tehnika prihvaćanja „klikom" omogućuje ispis i spremanje teksta općih uvjeta prije sklapanja ugovora, okolnost da se internetska stranica koja sadržava te uvjete ne otvara automatski tijekom registracije na internetskoj stranici i tijekom svake kupnje ne može dovesti u pitanje valjanost sporazuma o prenošenju nadležnosti. Slijedom navedenog, takva tehnika prihvaćanja priopćenje je elektroničkim putem u smislu članka 23. stavka 2. Uredbe br. 44/2001.

2. SUDSKA NADLEŽNOST U BRAČNIM SPOROVIMA I U STVARIMA POVEZANIM S RODITELJSKOM ODGOVORNOŠĆU

Dana 21. listopada 2015., u presudi ***Ivanova Gogova*** (C-215/15, EU:C:2015:710), donesenoj prema pravilima ubrzanog postupka, Sud je ispitivao *područje primjene Uredbe br. 2201/2003*[58] *kao i uvjete za postojanje prorogacije nadležnosti u smislu članka 12. stavka 3. točke (b) te uredbe.* Spor u glavnom postupku vodio se između roditelja djeteta bugarskog državljanstva u vezi s produljenjem putovnice njihova djeteta. Prema bugarskom pravu, za takvo je produljenje potreban sporazum oba roditelja. Budući da otac koji boravi u Italiji nije dao svoj pristanak, majka koja s djetetom također boravi u Italiji zatražila je od bugarskog suda da razriješi neslaganje i odobri izdavanje putovnice. Pitanja koja su upućena odnose se, prema tome, na dvojbu obuhvaća li spomenuta uredba tu situaciju kako bi se odredila sudska nadležnost. Osim toga, zbog nemogućnosti da se tuženiku dostavi akt kojim se pokreće postupak, navedeni mu je sud odredio zastupnika *ad litem*. Budući da potonji nije osporio nadležnost bugarskog suda, postavlja se pitanje je li u predmetnom slučaju riječ o prorogaciji nadležnosti na temelju članka 12. stavka 3. točke (b) Uredbe br. 2201/2003.

Sud je ocijenio da tužba u glavnom postupku ulazi u materijalno područje primjene Uredbe br. 2201/2003 jer se potonja primjenjuje u građanskim stvarima koje se odnose na, među ostalim, dodjelu, izvršavanje, prijenos, ograničenje ili oduzimanje roditeljske odgovornosti i da je pojam roditeljske odgovornosti predmet široke definicije koja obuhvaća sva prava i obveze koji se odnose na dijete ili njegovu imovinu, koji su sudskom odlukom dodijeljeni fizičkoj ili pravnoj osobi, primjenom prava ili sporazumom s pravnim učinkom.

Kada je riječ o tome postoji li u ovom slučaju prorogacija nadležnosti u skladu s člankom 12. stavkom 3. točkom (b) Uredbe br. 2201/2003, Sud je u tom pogledu uputio na potrebu da sve stranke u postupku prihvate nadležnost sudova pred kojima je pokrenut postupak. Iako takvo prihvaćanje pretpostavlja da je tuženiku u svakom slučaju poznato da je postupak pokrenut, to se može zaključiti iz postupanja zastupnika *ad litem*, u odsutnosti tuženika.

Dana 19. studenoga 2015. Sud je u presudi ***P*** (C-455/15 PPU, EU:C:2015:763) bio u prilici izjasniti se o *opsegu pojma javnog poretka u smislu članka 23. točke (a) Uredbe br. 2201/2003, kao razloga nepriznavanja sudskih odluka koje se odnose na roditeljsku odgovornost,* u okviru preispitivanja nadležnosti suda države članice podrijetla. U glavnom postupku bila je riječ o mogućnosti švedskog suda da odbije, zbog razloga javnog poretka, priznavanje odluke litavskog suda o skrbi nad djetetom. U predmetnom slučaju bila je riječ o djetetu koje je, prije odvođenja u Litvu, uobičajeno boravilo u Švedskoj, zbog čega se švedski sud smatrao isključivo nadležnim za odlučivanje o boravištu djeteta i njegovoj skrbi.

58 | Uredba Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000 (SL L 338, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 133.)

Sud je prije svega naglasio da se prilikom pozivanja na javni poredak iz članka 23. točke (a) Uredbe br. 2201/2003 obvezno mora voditi računa o interesu djeteta te je moguće samo u slučaju kada – uzimajući u obzir taj interes – priznanje sudske odluke predstavlja povredu pravnog pravila koje se u pravnom poretku države u kojoj se traži priznanje smatra ključnim, odnosno temeljnog prava. Eventualna povreda pravila o nadležnosti nije, prema tome, razlog javnog poretka koji bi opravdao odbijanje priznavanja.

Sud je potom razmatrao pitanje može li se odbijanje priznavanja, u smislu te odredbe, temeljiti na činjenici da se nacionalni sud koji je donio spornu odluku proglasio nadležnim ne ispitujući bi li sud druge države članice, s kojom je dijete posebno povezano, mogao bolje rješavati predmet, u skladu s člankom 15. spomenute uredbe. U tom pogledu, budući da je člankom 24. navedene uredbe zabranjeno bilo kakvo preispitivanje nadležnosti suda države članice podrijetla i da se njome ne upućuje na članak 15. te uredbe, potonja odredba, prema mišljenju Suda, predstavlja odredbu o izuzeću koja ne dopušta sudu druge države članice da preispituje nadležnost prvonavedenog suda.

Naposljetku, Sud je odlučio da mogući problem u vezi s nezakonitim zadržavanjem djeteta ne treba rješavati odbijanjem priznavanja, na temelju članka 23. točke (a) Uredbe br. 2201/2003, nego – ako je to slučaj – u okviru posebnog postupka predviđenog člankom 11. te uredbe i sukladno uvjetima ustanovljenima u tu svrhu.

3. EUROPSKI NALOG ZA IZVRŠENJE

U presudi ***Imtech Marine Belgium*** (C-300/14, EU:C:2015:825), donesenoj 17. prosinca 2015. Sud je prvi put tumačio *članak 19. stavak 1. Uredbe br. 805/2004*[59] *koji se odnosi na minimalne norme za preispitivanje odluke zbog ogluhe.* U glavnom postupku belgijski je sud donio presudu zbog ogluhe protiv društva sa sjedištem u drugoj državi članici naloživši mu da tužitelju podmiri dugovani iznos. Taj je sud, međutim, odbio zahtjev tužitelja da presudu potvrdi kao europski nalog za izvršenje zato što belgijsko zakonodavstvo ne ispunjava određene minimalne postupovne norme utvrđene Uredbom br. 805/2004, osobito kada je riječ o tome da rok za žalbu u postupku preispitivanja može isteći prije nego što ju je dužnik bio u mogućnosti podnijeti.

U tom pogledu Sud je ocijenio da članak 19. Uredbe br. 805/2004 ne nameće državama članicama obvezu da prilagode svoje nacionalno zakonodavstvo minimalnim postupovnim normama koje ona sadržava, a stoga niti da uvedu posebni postupak preispitivanja, pa je jedina posljedica nepostojanja postupka preispitivanja nemogućnost potvrđivanja neke odluke kao europskog naloga za izvršenje.

Kako bi se odluka donesena zbog ogluhe potvrdila kao europski nalog za izvršenje, sud kojemu je upućen takav prijedlog treba ispitati dopušta li njegovo nacionalno pravo, uključujući i pravila koja su postojala prije stupanja na snagu spomenute uredbe, uistinu i bez iznimke preispitivanje predmetne odluke. Kako bi se ispoštovala dužnikova prava na obranu i na pravičan sudski postupak zajamčena člankom 47. stavkom 2. Povelje o temeljnim pravima, spomenuti sud je dužan prilikom navedenog ispitivanja provjeriti dopuštaju li pravna sredstva koja su predviđena nacionalnim zakonodavstvom potpuno preispitivanje sudske odluke, i s činjenične i s pravne strane. Ta pravna sredstva osobito moraju omogućiti dužniku da zatraži preispitivanje i izvan uobičajenih rokova predviđenih nacionalnim pravom za podnošenje prigovora ili žalbe na sudsku odluku, i to kako u slučaju više sile tako i u slučaju izvanrednih okolnosti koje ne ovise o volji dužnika i do kojih je došlo bez njegove krivnje.

Naposljetku, s obzirom na to da europski nalog za izvršenje ima karakter sudske isprave, Sud je pojasnio razliku između „samog" potvrđivanja i službene potvrde europskog naloga za izvršenje. Iako prvu ispravu

59| Uredba (EZ) br. 805/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. o uvođenju europskog naloga za izvršenje za nesporne tražbine (SL L 143, str. 15.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 172.)

nužno ne mora izdati sudac, drukčiji je slučaj kod one prve koja zahtijeva složenu ocjenu svojstvenu pravnim kvalifikacijama suca.

4. DOSTAVA SUDSKIH I IZVANSUDSKIH PISMENA U GRAĐANSKIM ILI TRGOVAČKIM STVARIMA

Tri presude u kojima su se tumačile odredbe Uredbe br. 1393/2007[60] zaslužuju pozornost. U prvoj su pružena pojašnjenja pojma građanske i trgovačke stvari te pojašnjenja o isključivanju djelovanja ili propusta u izvršavanju državnih ovlasti, u drugoj je riječ o odbijanju primitka pismena koje treba dostaviti, dok treća govori o pojmu izvansudskog pismena.

Dana 11. lipnja 2015. Sud je u presudi ***Fahnenbrock*** (C-226/13, C-245/13, C-247/13 i C-578/13, EU:C:2015:383), tumačio *pojmove građanske i trgovačke stvari, kao i pojam odgovornosti države za djelovanja i propuste u izvršavanju državnih ovlasti* (acta jure imperii)*, u smislu članka 1. stavka 1. Uredbe br. 1393/2007*. U glavnim postupcima nositelji grčkih državnih obveznica sa stalnom adresom u Njemačkoj podnijeli su njemačkim sudovima tužbe za odštetu, ispunjenje ugovornih obveza i naknadu štete protiv grčke države. Spomenuti tužitelji smatrali su se oštećeni time što ih je Grčka, prema njihovih tvrdnjama, prisilila da u ožujku 2012. zamijene svoje vrijednosne papire za nove državne obveznice sa znatno smanjenom nominalnom vrijednošću, i to u skladu sa zakonom koji je usvojen radi suočavanja s teškom financijskom krizom. Nijedan od zainteresiranih nije prihvatio ponudu za zamjenu koju mu je uputila grčka država. U okviru postupka obavještavanja grčke države o tužbama podnesenima sudovima, postavilo se pitanje je li riječ o građanskim ili trgovačkim stvarima u smislu Uredbe br. 1393/2007 ili je predmet tih tužbi djelovanje odnosno propust države u izvršavanju državnih ovlasti.

Nakon što je potvrdio autonomnost pojma „građanska ili trgovačka stvar“, Sud ga je tumačio s obzirom na ciljeve i sustav spomenute uredbe. Kada je riječ o njezinim ciljevima, Sud je ocijenio da ona teži brzoj dostavi sudskih pismena. Budući da pitanje odnosi li se spor na građanske i trgovačke stvari treba riješiti i prije nego što su stranke u postupku, osim tužitelja, primile navedeno pismeno, predmetni se sud mora ograničiti na to da prvo ispita elemente kojima raspolaže, a koji su nužno parcijalni. Dovoljno je stoga da sud pred kojim je pokrenut postupak zaključi kako nije očito da tužba koja mu je podnesena ne pripada u građanske ili trgovačke stvari, kako bi odlučio o primjenjivosti spomenute uredbe.

Kada je riječ o pitanju je li javno tijelo u predmetnom slučaju izvršavalo državnu ovlast, u kojem slučaju Uredba br. 1393/2007 ne bi bila mjerodavna, Sud je najprije ocijenio da izdavanje obveznica nužno ne pretpostavlja izvršavanje ovlasti koje odstupaju od pravila koja se primjenjuju na odnose među pojedincima. Nadalje, što se tiče mogućnosti zamjene vrijednosnih papira koju predviđaju nacionalni propisi, s jedne strane, okolnost da je ta mogućnost uvedena zakonom nije sama po sebi odlučujuća kako bi se zaključilo da je država izvršavala svoje državne ovlasti i, s druge strane, nije očito da je donošenje tog zakona izravno i trenutačno dovelo do izmjena financijskih uvjeta u predmetnim vrijednosnim papirima i da je stoga uzrokovalo štetu koju navode tužitelji. Sud je zaključio da tužbe u glavnom postupku načelno ulaze u područje primjene navedene uredbe i da stoga moraju biti dostavljene u skladu s njezinim odredbama.

Dana 16. rujna 2015. Sud je u presudi ***Alpha Bank Cyprus*** (C-519/13, EU:C:2015:603) bio pozvan ispitati *okolnosti u kojima adresat pismena koje se mora dostaviti treba biti obaviješten o svom pravu da odbije njegov primitak i posljedice neobavještavanja*. Glavni postupci vodili su se između jedne ciparske banke i nekoliko stranaka s boravištem u Ujedinjenoj Kraljevini. Budući da su potonji bili tuženi pred ciparskim sudom, više im je

60 | Uredba (EZ) br. 1393/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. studenoga 2007. o dostavi, u državama članicama, sudskih i izvansudskih pismena u građanskim ili trgovačkim stvarima („dostava pismena”), i o stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1348/2000 (SL L 324, str. 79.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 7., str. 171.)

dokumenata dostavljeno u skladu s odredbama Uredbe br. 1393/2007. Tuženici su, međutim, zatražili poništenje dostave ističući da im, među ostalim, nije dostavljen standardni obrazac koji sadržava spomenute informacije i nalazi se u Prilogu II. navedenoj uredbi.

U tom pogledu Sud je prije svega podsjetio da se u sustavu koji je uspostavljen tom uredbom dostava pismena izvršava u načelu između „tijela za slanje" i „tijela za zaprimanje" koja su odredile države članice. Dužnost je „tijela za zaprimanje" da, u skladu s člankom 8. stavkom 1. Uredbe br. 1393/2007, upozori adresata da može odbiti primitak pismena ako pismeno nije napisano ili prevedeno na jedan od jezika iz te odredbe. S druge strane, navedena tijela ne moraju se očitovati o ključnim pitanjima, poput pitanja koje jezike adresat pismena razumije i treba li pismenu priložiti prijevod na jedan od jezika iz članka 8. stavka 1. navedene uredbe.

Sud je potom istaknuo da Uredba br. 1393/2007 ne sadržava nijednu iznimku vezano za korištenje, među ostalim, standardnog obrasca iz Priloga II. navedenoj uredbi. Naime, da bi pravo na odbijanje primitka pismena koje se mora dostaviti moglo na koristan način proizvoditi svoje učinke, o njemu treba u pisanom obliku obavijestiti adresata pismena. U sustavu koji je uspostavljen Uredbom br. 1393/2007, adresat se o tome obavještava korištenjem navedenog obrasca. Prema tome, tijelo za zaprimanje mora u svim okolnostima, pri čemu ne raspolaže marginom prosudbe, obavijestiti adresata pismena o njegovu pravu da odbije primitak navedenog, sustavno koristeći u tu svrhu standardni obrazac iz Priloga II. Uredbi br. 1393/2007.

Međutim, neobavještavanje adresata pismena putem spomenutog standardnog obrasca ne dovodi do ništavosti postupka dostave. Utvrditi takvu ništavost ne bi bilo u skladu s ciljem te uredbe koji se sastoji u stvaranju izravnog, brzog i učinkovitog načina dostave. Slijedom navedenog, treba biti moguće ispraviti propust u obavještavanju putem standardnog obrasca. Prema tome, tijelo za zaprimanje je ono koje mora bez odgađanja obavijestiti adresate pismena o njihovu pravu da odbiju primitak potonjeg, dostavljajući im obrazac o kojemu je riječ.

Dana 11. studenoga 2015. Sud se u presudi ***Tecom Mican i Arias Domínguez*** (C-223/14, EU:C:2015:744) izjašnjavao o *pojmu izvansudskog pismena u smislu članka 16. Uredbe br. 1393/2007*. Glavni postupak koji se vodi pred španjolskim sudom odnosio se na odbijanje pravnog lijeka podnesenog protiv protivljenja tajnika suda da njemačkom nalogodavcu dostavi pismo opomene španjolskog zastupnika koji, među ostalim, potražuje plaćanje naknade za *goodwill*, nakon prestanak ugovora o trgovačkom zastupanju koji je među njima sklopljen. Razlog za spomenuto odbijanje bio je taj da se predmetno pismo opomene nije moglo smatrati „izvansudskim podneskom" koji se može „dostaviti" u smislu članka 16. Uredbe br. 1393/2007.

U tom pogledu Sud je podsjetio da se pojam izvansudskog pismena mora široko tumačiti i ne može ograničiti samo na pismena koja su nastala u okviru sudskog postupka[61]. U tu se svrhu oslanjajući na Konvenciju Vijeća iz 1997., koja je bila izvor inspiracije prilikom izrade Uredbe br. 1348/2000[62], te na glosar koji je utvrdila Komisija u skladu s člankom 17. točkom (b) te uredbe, Sud je utvrdio da su države članice, pod Komisijinim nadzorom, na različit način definirale pismena za koja su smatrale da ih je moguće dostavljati primjenom navedene uredbe, uključivanjem u kategoriju izvansudskih pismena ne samo pismena koje sastavlja javno tijelo ili javni službenik, nego i privatna pismena koja imaju posebnu važnost u danom pravnom poretku. Prema tome, pojam izvansudskog pismena iz članka 16. Uredbe br. 1393/2007 uključuje i privatna pismena čije je formalno slanje njihovu adresatu koji boravi u inozemstvu nužno za ostvarivanje, dokazivanje ili očuvanje prava ili pravnog navoda u građanskim ili trgovačkim stvarima.

Shodno tome, Sud je potvrdio da tužitelj može ne samo odabrati jedno od sredstava za slanje utvrđeno Uredbom br. 1393/2007, nego i istodobno ili sukcesivno koristiti dva ili više sredstava za koja smatra da će biti najoportunija ili najprikladnija.

61 | Presuda od 25. lipnja 2009., Roda Golf & Beach Resort (C-14/08, EU:C:2009:395)

62 | Uredba Vijeća (EZ) br. 1348/2000 od 29. svibnja 2000. o dostavi, u državama članicama, sudskih i izvansudskih pismena u građanskim ili trgovačkim stvarima (SL L 160, str. 37.)

X. PRAVOSUDNA SURADNJA U KAZNENIM STVARIMA

U presudi ***Lanigan*** (C-237/15 PPU, EU:C:2015:474), donesenoj 16. srpnja 2015. u hitnom prethodnom postupku, Sud je ispitivao posljedice nepoštovanja rokova u kojima država članica mora donijeti konačnu odluku o *izvršenju europskog uhidbenog naloga koji je izdala druga država članica u skladu s odredbama članaka 15. i 17. Okvirne odluke 2002/584/PUP*[63]. U glavnom postupku riječ je bila o europskom uhidbenom nalogu koji su izdala britanska tijela u odnosu na osobu koja je na temelju tog naloga privedena u Irskoj, ali koja nije pristala na predaju britanskim tijelima te se u očekivanju odluke nalazi u pritvoru u Irskoj. Zbog niza odgoda, osobito zbog postupovnih pitanja, ispitivanje slučaja osobe obuhvaćene uhidbenim nalogom započelo je sa zakašnjenjem i nastavilo se sve do onog trenutka kada je potonja istaknula da prekoračenje rokova predviđenih Okvirnom odlukom (to jest 60 dana od dana uhićenja, uz mogućnost produljenja za dodatnih 30 dana) onemogućava nastavak postupka izvršenja. U tim okolnostima, nacionalni sud je postavio pitanje Sudu onemogućava li nepoštovanje tih rokova da odlučuje o izvršenju europskog uhidbenog naloga i može li se dotična osoba zadržati u pritvoru iako ukupno razdoblje zadržavanja premašuje spomenute rokove.

Kada je, prije svega, riječ o donošenju odluke o izvršenju europskog uhidbenog naloga, Sud je ocijenio da sama činjenica da su istekli rokovi za odlučivanje o izvršenju iz članka 17. Okvirne odluke ne može osloboditi državu članicu izvršenja od obveze da nastavi započeti postupak i donese odluku o izvršenju naloga. Naime, drukčije bi tumačenje moglo ugroziti cilj ubrzavanja i pojednostavljenja pravosudne suradnje koji se ostvaruje Okvirnom odlukom te bi moglo prisiliti državu članicu izdavateljicu da izda drugi europski uhidbeni nalog kako bi se omogućilo održavanje novog postupka predaje unutar rokova iz Okvirne odluke.

Sud je potom ocijenio da se članku 12. navedene okvirne odluke, koji se odnosi na zadržavanje u pritvoru tražene osobe, u vezi s člankom 17. te odluke i u svjetlu članka 6. Povelje o temeljnim pravima, ne protivi takvo zadržavanje, u skladu s pravom države članice izvršenja, čak i ako ukupno razdoblje zadržavanja te osobe premašuje rokove utvrđene u članku 17., pod uvjetom da to trajanje nije pretjerano s obzirom na obilježja postupka koji se provodio u glavnom predmetu. Sud je precizirao da, ako pravosudno tijelo izvršenja odluči okončati zadržavanje spomenute osobe, tada je dužno njezino privremeno puštanje na slobodu popratiti svakom mjerom koju smatra nužnom radi sprječavanja njezina bijega, kao i osigurati ispunjavanje materijalnih preduvjeta potrebnih za učinkovitu predaju tražene osobe sve dok se ne donese konačna odluka o izvršenju europskog uhidbenog naloga.

Dana 15. listopada 2015., u presudi ***Covaci*** (C-216/14, EU:C:2015:686), Sud se izjašnjavao o opsegu pojedinih prava u kaznenom postupku, osobito *prava na tumačenje i prevođenje bitnih dokumenata u smislu Direktive 2010/64*[64]*, kao i prava na informiranje u smislu Direktive 2012/13*[65]. Predmet se ticao kaznenog postupka što ga je državno odvjetništvo pokrenulo protiv jednog rumunjskog državljanina u odnosu na kojeg je to tijelo zatražilo da sud izda kazneni nalog. U okviru tog postupka, nacionalna tijela su zatražila da se sukladno odredbama nacionalnih propisa koje uređuju postupak donošenja kaznenog naloga on dostavi zainteresiranom posredstvom njegovih punomoćnika i, usto, da se eventualna pisana očitovanja dotične osobe, uključujući i prigovor protiv tog naloga, sastave na njemačkom jeziku. Međutim, prema njemačkim propisima osuđenik ima pravo na kontradiktorno raspravljanje samo ako podnese prigovor protiv navedenoga naloga prije isteka toga roka od dva tjedna od njegove dostave punomoćnicima osuđenika. Istekom toga roka nalog postaje pravomoćan.

63| Okvirna odluka Vijeća 2002/584/PUP od 13. lipnja 2002. o Europskom uhidbenom nalogu i postupcima predaje između država članica (SL L 190, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 83.), kako je izmijenjena Okvirnom odlukom Vijeća 2009/299/PUP od 26. veljače 2009. radi jačanja postupovnih prava osoba i promicanja primjene načela uzajamnog priznavanja odluka donesenih na suđenju u odsutnosti dotične osobe (SL L 81, str. 24.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 16., str. 169.)

64| Direktiva 2010/64/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 20. listopada 2010. o pravu na tumačenje i prevođenje u kaznenim postupcima (SL L 280, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 10., str. 213.)

65| Direktiva 2012/13/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2012. o pravu na informiranje u kaznenom postupku (SL L 142, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 15., str. 48.)

Kada je riječ o pravu na prevođenje bitnih dokumenata predviđenom u članku 3. Direktive 2010/64, Sud je ocijenio da se taj članak načelno odnosi samo na pisani prijevod određenih dokumenata koje su nadležna tijela sastavila na jeziku postupka na jezik koji dotična osoba razumije i da, prema tome, taj članak načelno ne obuhvaća pisani prijevod na jezik postupka dokumenta kao što je prigovor protiv kaznenog naloga.

S obzirom na ta razmatranja Sud je zaključio da se članci 1. do 3. Direktive 2010/64 ne protive nacionalnom zakonodavstvu koje u kaznenom postupku ne omogućava osobi na koju se odnosi kazneni nalog podnošenje pisanoga prigovora protiv toga naloga na jeziku koji nije jezik postupka, iako ta osoba ne vlada tim jezikom, pod uvjetom da nadležna tijela ne smatraju da, sukladno članku 3. stavku 3. te direktive, s obzirom na dotični postupak i okolnosti predmeta, takav prigovor predstavlja bitan dokument.

Kada je riječ o pravu na informiranje u kaznenim postupcima, Sud smatra da iz zajedničkog tumačenja članka 3. i članka 6. Direktive 2012/13 proizlazi da se pravo na informiranje osumnjičenika ili okrivljenika odnosi na najmanje dva različita prava, to jest, s jedne strane, pravo na informiranje o određenim postupovnim pravima i, s druge strane, pravo na informiranje o optužbama protiv njih. Ta se prava primjenjuju i u situaciji u kojoj je osoba obuhvaćena kaznenim nalogom koji je u formi privremene odluke donesen za lakše kazneno djelo na zahtjev državnog odvjetništva, bez rasprave ili kontradiktornog raspravljanja, te neće postati pravomoćan prije isteka roka predviđenog za podnošenje prigovora.

Naposljetku, Sud je ocijenio da se članak 2., članak 3. stavak 1. točka (c) i članak 6. stavci 1. i 3. Direktive 2012/13 ne protive zakonodavstvu države članice koje u kaznenom postupku zahtijeva da okrivljenik koji nema boravište u toj državi članici imenuje punomoćnika u svrhu dostave kaznenog naloga koji se na njega odnosi, pod uvjetom da raspolaže cjelokupnim rokom za podnošenje prigovora protiv navedenoga naloga.

XI. PRIJEVOZ

U području prijevoza, presuda ***Wucher Helicopter i Euro-Aviation Versicherung*** (C-6/14, EU:C:2015:122), objavljena 26. veljače 2015., pružila je Sudu priliku da protumači *pojam „putnika" u smislu Uredbe br. 785/2004 o zahtjevima za zračne prijevoznike i operatore zrakoplova u vezi s osiguranjem*[66]*, te u smislu Montrealske konvencije*[67]. Glavni se postupak ticao naknade štete nastale stručnjaku za miniranje lavina eksplozivom koja je nastala za vrijeme obavljanja posla, tijekom leta helikopterom. Prijevoznik je, smatrajući da nije riječ o putniku, odbio naknaditi štetu.

Kao prvo, Sud je ocijenio da je osoba koja se nalazi u helikopteru zračnog prijevoznika Unije, koja se prevozi na temelju ugovora sklopljenog između svojeg poslodavca i tog prijevoznika radi izvršavanja posebnog zadatka, poput onog da otvori vrata helikoptera tijekom leta i drži ih otvorenima kako bi pirotehničar mogao ispustiti eksplozivno punjenje, putnik u smislu članka 3. točke (g) Uredbe br. 785/2004. Naime, s jedne strane, ta osoba ne obavlja zadatak upravljanja zrakoplovom pa nije obuhvaćena kategorijom člana letačke posade, dok, s druge strane, ima zadatak otvaranja vrata po naredbi pilota što nije dovoljno da ju se kvalificira kao člana kabinske posade, s obzirom na to da je pilot uvijek ovlašten davati naloge svim osobama koje se nalaze u zrakoplovu.

Kao drugo, nakon što je upozorio na svoju nadležnost za tumačenje Montrealske konvencije, s obzirom na to da ona čini sastavni dio pravnog poretka Unije, Sud je zaključio da osoba koja je obuhvaćena pojmom putnika u smislu članka 3. točke (g) Uredbe br. 785/2004 također obuhvaćena pojmom putnika u smislu članka 17. te

66 | Uredba (EZ) br. 785/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. o zahtjevima za zračne prijevoznike i operatore zrakoplova u vezi s osiguranjem (SL L 138, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 7., svezak 23., str. 5.)

67 | Konvencija o ujednačavanju određenih pravila za međunarodni zračni prijevoz, sklopljena u Montréalu 28. svibnja 1999., potpisana od strane Europske zajednice 9. prosinca 1999. na temelju članka 300. stavka 2. UEZ-a, odobrena u njezino ime Odlukom Vijeća 2001/359/EZ od 5. travnja 2001. (SL L 194, str. 38.)

konvencije, jer je prevezena na temelju ugovora o prijevozu u smislu njezina članka 3. Naime, iako je prema članku 3. stavcima 1. i 2. Montrealske konvencije status putnika povezan s izdavanjem samostalnog ili skupnog prijevoznog dokumenta, iz članka 3. stavka 5. spomenute konvencije proizlazi da nepoštovanje odredaba koje prethode navedenom stavku 5. tog članka ne utječe na postojanje ili valjanost ugovora o prijevozu. Prema tome, ako ugovor o prijevozu postoji i ako su sve ostale pretpostavke za primjenu navedene konvencije ispunjene, ona se primjenjuje neovisno o obliku ugovora o prijevozu.

XII. TRŽIŠNO NATJECANJE

1. ZABRANJENI SPORAZUMI

U presudi ***InnoLux/Komisija*** (C-231/14 P, EU:C:2015:451) donesenoj 9. srpnja 2015, Sud se, u postupku po žalbi protiv presude Općeg suda[68] kojom je potonji djelomično potvrdio odluku Komisije o utvrđivanju postojanja zabranjenog sporazuma na svjetskom tržištu zaslona od tekućih kristala (LCD), izašnjavao o *modalitetima izračuna iznosa novčane kazne za povredu pravila o tržišnom natjecanju osobito kada je riječ o utvrđivanju „vrijednosti prihoda od prodaje"* relevantne za izračun, koja se navodi u točki 13. Smjernica o metodi za izračun kazni[69].

U mjeri u kojoj su društva kćeri poduzetnika žalitelja koja imaju sjedište izvan Europskog gospodarskog prostora (EGP) ugrađivala LCD-e na koje se odnosio zabranjeni sporazum u gotove proizvode koji su prodavani u EGP-u, Opći sud je ocijenio, među ostalim, da je Komisija s pravom uzela u obzir vrijednost spomenute prodaje za potrebe izračuna novčane kazne. U prilog svojoj žalbi, poduzetnik žalitelj istaknuo je da ta prodaja nije u vezi sa spornom povredom.

Sud je potvrdio tumačenje Općeg suda, navodeći da bi bilo protivno cilju kojem teži članak 23. stavak 2. Uredbe br. 1/2003[70] kada bi vertikalno integrirani sudionici zabranjenog sporazuma mogli postići to da se, samo zato što su proizvode obuhvaćene povredom ugradili u gotove proizvode izvan EGP-a, iz izračuna novčane kazne isključi onaj dio vrijednosti prihoda ostvaren prodajom tih gotovih proizvoda unutar EGP-a. Naime, vertikalno integrirani poduzetnici mogu imati koristi od horizontalnog sporazuma o utvrđivanju cijena ne samo prilikom prodaje neovisnim trećim stranama nego i na nizvodnom tržištu prerađenih proizvoda u čijem se sastavu nalaze i proizvodi obuhvaćeni povredom.

Sud je stoga prihvatio utvrđenje Općeg suda prema kojem je prodaja gotovih proizvoda, bez obzira na to što nije obavljena na tržištu proizvoda na koji se povreda odnosi, narušila tržišno natjecanje unutar EGP-a. Usto, isključivanje te prodaje iz izračuna novčane kazne dovelo bi do umjetnog smanjivanja ekonomske važnosti povrede i do izricanja novčane kazne koja ne bi vjerno odražavala područje primjene tog sporazuma u Europskom gospodarskom prostoru.

K tome, Sud je naglasio da je Komisija bila nadležna za primjenu članka 101. UFEU-a na predmetni zabranjeni sporazum koji obuhvaća unutarnju prodaju na području EGP-a, jer su njegovi sudionici, djelujući kao kartel s međunarodnim djelovanjem, provodili taj sporazum unutar EGP-a, na tom području izravno prodavajući LCD-e neovisnim trećim stranama. U tim okolnostima je važno da vrijednost prodaje koja se uzima u obzir odražava

68 | Presuda Općeg suda od 27. veljače 2014., InnoLux/Komisija (T-91/11, EU:T:2014:92). Vidjeti također godišnje izvješće za 2014., str. 133. i 134.

69 | Smjernice o metodi za utvrđivanje kazni koje se propisuju u skladu s člankom 23. stavkom 2. točkom (a) Uredbe (EZ) br. 1/2003 (SL C 210, str. 2.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 4., str. 58.)

70 | Uredba Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. prosinca 2002. o provedbi pravila o tržišnom natjecanju koja su propisana člancima 81. i 82. Ugovora o EZ-u (SL L 1, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 1., str. 165.)

ekonomsku važnost povrede i relativnu težinu žalitelja u povredi, što u predmetnom slučaju opravdava uzimanje u obzir prodaje gotovih proizvoda o kojima je riječ.

2. ZLOPORABA VLADAJUĆEG POLOŽAJA

U presudi ***Huawei Technologies*** (C-170/13, EU:C:2015:477), donesenoj 16. srpnja 2015., Sud se izjašnjavao o pitanju može li i pod kojim uvjetima *podnošenje tužbe zbog povrede od strane nositelja nužnog patenta s obzirom na standard predstavljati zloporabu vladajućeg položaja.* Tužitelj u glavnom postupku društvo je koje na globalnoj razini djeluje u telekomunikacijskom sektoru te je nositelj europskog patenta koji je prijavio normizacijskom tijelu, Europskom institutu za telekomunikacijske norme (ETSI), kao nužni patent s obzirom na standard koji je utvrdilo to tijelo. U skladu s ETSI-jevim Postupovnim pravilima, to se društvo obvezalo izdati trećima licencije za korištenje svog patenta u skladu s uvjetima FRAND (*fair, reasonable and non-discriminatory*). Budući da nije izdao takve licencije nego je utvrdio da njegovi konkurenti prodaju proizvode opremljene programskom opremom povezanom s tim standardom, pritom ne plaćajući naknadu njegovu nositelju, potonji je nacionalnom sudu podnio tužbu zbog povrede nakon što je započeo pregovore s počiniteljima povrede radi postizanja sporazuma. Sud koji je uputio zahtjev postavio je pitanje treba li takvu tužbu smatrati zloporabom vladajućeg položaja.

U tom pogledu Sud je ocijenio da, kada je riječ o zahtjevu za prestanak povrede ili za povlačenje proizvoda, takav zahtjev ne predstavlja zloporabu vladajućeg položaja zato što je, s jedne strane, nositelj patenta prije podnošenja tužbe upozorio počinitelja povrede na činjenice koje mu se stavljaju na teret te mu je, nakon što je ovaj izrazio želju za sklapanje ugovora o licenciji po uvjetima FRAND, dostavio konkretnu i pisanu ponudu za sklapanje ugovora, navodeći osobito naknadu i način njezina izračuna, i zato što, s druge strane, počinitelj povrede, iako se nastavio koristiti patentom, nije njegovu nositelju odgovorio brižno na tu ponudu, sukladno poslovnim običajima i zahtjevima dobre vjere. Sud je naglasio da navodni počinitelj povrede, u slučaju neprihvaćanja ponude nositelja, može isticati da takvo postupanje predstavlja zloporabu samo ako nositelju patenta, u kratkom roku i pisanim putem podnese protuponudu koja odgovara uvjetima FRAND.

Sud je potom zaključio da u takvim okolnostima zabrana zloporabe vladajućeg položaja ne sprečava poduzetnika koji se nalazi u takvom položaju da podnese tužbu radi predaje računovodstvenih podataka u vezi s provedenim postupcima korištenja tog patenta ili radi naknade štete zbog tih postupaka. Naime, takva tužba izravno ne utječe na pojavljivanje ili zadržavanje na tržištu proizvoda konkurenata.

U presudi ***Post Danmark*** (C-23/14, EU:C:2015:651), objavljenoj 6. listopada 2015., Sud je tumačio *pravila u području zloporabe vladajućeg položaja koja se odnose na rabate za vjernost.* U glavnom postupku bila je riječ o sustavu rabata koje je uspostavio danski poduzetnik u sektoru poštanskih usluga koji zauzima vladajući položaj na tržištu za distribuciju masovnih pošiljki primateljima u Danskoj. Taj sustav rabata obilježavali su ljestvica stopa od 6 % do 16 %, uvjetnost rabata, u smislu da na kraju referentnog razdoblja poduzetnik u vladajućem položaju obavlja prilagodbu i njihova retroaktivnost, u smislu da se, kada bi se premašio prvotno dogovoreni prag, stopa rabata odobrena na kraju godine primjenjivala na sve pošiljke predane tijekom predmetnog razdoblja.

Prije svega, prilikom provjere mogu li spomenuti rabati proizvesti učinak isključivanja na tržištu, Sud je primijetio da, zbog retroaktivnosti navedenih rabata, pritisak koji se izvršava na ugovorne partnere poduzetnika u vladajućem položaju može biti osobito snažan. Na taj način već relativno male promjene u prodaji imaju nerazmjerne učinke na ugovorne partnere poduzetnika u vladajućem položaju, tim više ako se, kao u predmetnom slučaju, sustav temelji na relativno dugom vremenskom razdoblju. Takav sustav stoga može omogućiti poduzetniku u vladajućem položaju da lakše veže svoje klijente uz sebe i da privuče klijente svojih konkurenata.

Kada je riječ o opsegu vladajućeg položaja poduzetnika u sektoru poštanskih usluga, Sud je primijetio da držanje vrlo velikog dijela tržišta stavlja poduzetnika koji ga drži u snažan položaj u kojem on postaje obvezan partner i koji mu osigurava neovisno djelovanje. Budući da je tržišno natjecanje na tržištu već bilo znatno ograničeno, sustav rabata o kojemu je riječ dakle otežava snabdijevanje klijenata kod konkurentskih poduzetnika i stvara protutržišni učinak isključivanja. Isto tako, činjenica da takav sustav obuhvaća većinu korisnika usluga na tržištu može biti koristan pokazatelj važnosti te prakse i njezina utjecaja na tržište.

Kada je riječ o primjeni kriterija jednako učinkovitoga konkurenta u odnosu na poduzetnika u vladajućem položaju, Sud je ocijenio nemogućim utvrditi postojanje pravne obveze da se za utvrđivanje zloporabe sustava rabata poput onog o kojemu je riječ uvijek oslanja na taj kriterij. Prema mišljenju Suda, u situaciji u kojoj poduzetnik u vladajućem položaju drži velik dio tržišta i kada postoje strukturne pogodnosti koje ponajprije proizlaze iz zakonskog monopola tog poduzetnika koji se primjenjivao na 70 % pošiljki na dotičnom tržištu, primjena kriterija jednako učinkovitoga konkurenta nije relevantna s obzirom na to da struktura tržišta čini praktično nemogućim pojavljivanje takvog konkurenta.

Naposljetku, Sud je zaključio da protutržišni učinak takvog sustava rabata, da bi bio obuhvaćen područjem primjene članka 82. UEZ-a (članak 102. UFEU-a), mora biti vjerojatan, pri čemu nije potrebno dokazivati da je ozbiljan ili znatan.

3. POSTUPAK PRIMJENE PRAVILA TRŽIŠNOG NATJECANJA

Dana 18. lipnja 2015., u presudi ***Deutsche Bahn i dr./Komisija*** (C-583/13 P, EU:C:2015:404), Sud se izjašnjavao o *jamstvima koja ograničavaju Komisijine ovlasti u postupku primjene pravila tržišnog natjecanja.* Glavni se postupak odnosio na tri Komisijine odluke kojima je ona naložila poduzetniku koji obavlja svoju djelatnost u sektoru željezničkog prijevoza da se podvrgne pretragama u vezi s različitim zloporabama vladajućeg položaja. Opći sud[71] odbio je tužbu za poništenje podnesenu protiv tih odluka. U svojoj presudi donesenoj po žalbi Sud je djelomično ukinuo presudu Općeg suda zbog povrede prava na obranu tog poduzetnika.

Sud je najprije potvrdio dio presude Općeg suda u kojoj je utvrđeno da nisu povrijeđeni ni načelo nepovredivosti doma ni načelo učinkovite sudske zaštite time što Komisija nije imala prethodno sudsko odobrenje i time što je sudski nadzor suda Unije proveden tek *a posteriori*. Naime, odlučujući faktor u ocjeni poštovanja navedenih načela intenzitet je spomenutog nadzora, koji se prostire na sva pravna i činjenična pitanja i omogućuje odgovarajuće popravljanje štete u slučaju nepravilnosti, a ne trenutak u kojem je taj nadzor proveden. Sud Unije, kada odlučuje o tužbi za poništenje podnesenoj protiv odluke o pretrazi, provodi nadzor kako prava tako i činjenica te ima ovlast ocjene dokaza kao i poništenja pobijane odluke. Osim toga, poduzetnici na koje se odnosi odluka o pretrazi imaju pravo osporavanja njezine zakonitosti i to odmah nakon primitka obavijesti o toj odluci, što znači da poduzetnik ne mora čekati da Komisija donese konačnu odluku o navodnoj povredi pravila o tržišnom natjecanju kako bi sudovima Unije podnio tužbu za poništenje.

Međutim, Sud je istaknuo da – iako učinkovitost pretrage podrazumijeva da Komisija agentima koji su za to zaduženi prije pretrage pruži sve informacije koje im mogu pomoći u razumijevanju naravi i opsega moguće povrede pravila tržišnog natjecanja – sve te informacije kao i područje pretrage koja je naložena odlukom moraju se odnositi na sam njezin predmet. Budući da su u ovom slučaju agenti Komisije primili prethodnu obavijest koja se odnosila na jednu drugu pritužbu te su oduzeli dokumente koji nisu bili obuhvaćeni odlukom o provođenju istrage, Komisija je povrijedila obvezu obrazlaganja i prava obrane dotičnog poduzetnika.

71 | Presuda Općeg suda od 6. rujna 2013., Deutsche Bahn i dr./Komisija (T-289/11, T-290/11 i T-521/11, EU:T:2013:404)

4. DRŽAVNE POTPORE

Dana 16. srpnja 2015. donesena je presuda ***BVVG*** (C-39/14, EU:C:2015:470) po zahtjevu za prethodnu odluku koji je podnio jedan njemački sud upućujući pitanje o tome može li *se pravilo nacionalnog prava koje u svrhu zaštite interesa poljoprivrednih gospodarstava zabranjuje jednoj emanaciji države prodaju poljoprivrednog zemljišta, u okviru javnog nadmetanja, ponuditelju koji je ponudio najvišu cijenu*, kad nadležno lokalno tijelo smatra da je ponuda tog ponuditelja u velikom nerazmjeru u odnosu na procijenjenu vrijednost tog zemljišta, obuhvatiti pojmom državne potpore u smislu članka 107. stavka 1. UFEU-a.

U tom kontekstu, nakon što je podsjetio da prodaja zemljišta ili zgrada od strane javnih vlasti poduzetniku može uključivati elemente državnih potpora, osobito ako se ne provodi po tržišnoj vrijednosti, Sud je precizirao da, kada nacionalno pravo uspostavlja pravila izračuna namijenjena procjeni tržišne vrijednosti zemljišta s ciljem njihove prodaje od strane tijela javne vlasti, primjena navedenih pravila treba, kako bi bila u skladu s člankom 107. UFEU-a, u svakom slučaju dovesti do cijene koja je najbliža tržišnoj vrijednosti. Više metoda, međutim, može dovesti do cijene koja odgovara tržišnoj vrijednosti.

U tom pogledu, kada je riječ o metodi prodaje ponuditelju koji ponudi najvišu cijenu u okviru postupka otvorenog, transparentnog i bezuvjetnog javnog nadmetanja, u određenim je slučajevima bilo dopušteno pretpostaviti da tržišna cijena odgovara najvišoj ponudi. Međutim, ne može se isključiti da, u pojedinim okolnostima, metoda prodaje ponuditelju koji je ponudio najvišu cijenu ne omogućuje postizanje cijene koja odgovara tržišnoj vrijednosti predmetne imovine i da bi, zbog te činjenice, uzimanje u obzir čimbenika različitih od cijene bilo opravdano. To je osobito moguće kada je najviša dostavljena ponuda zbog svoje očito spekulativne naravi znatno viša kako od svih drugih predloženih cijena u okviru javnog nadmetanja tako i od procijenjene tržišne vrijednosti imovine. U tim okolnostima, metoda prodaje ponuditelju koji je ponudio najvišu cijenu ne bi bila prikladna za izražavanje tržišne vrijednosti predmetnog zemljišta.

Slijedom navedenog, Sud smatra da se pravilo nacionalnog prava koje omogućuje nadležnom tijelu lokalne vlasti da u tim okolnostima odbaci ponudu koju smatra nerazmjernom i da zbog tog razloga odbije odobriti prodaju poljoprivrednog zemljišta na koje se ta ponuda odnosi, ne može kvalificirati kao državna potpora ako njegova primjena omogućuje postizanje cijene koja je najbliža tržišnoj vrijednosti predmetnog zemljišta.

XIII. POREZNE ODREDBE

U području poreznih odredbi četiri presude zaslužuju pozornost. Prva presuda odnosi se na oporezivanje korištenja nuklearnog goriva, dok se tri preostale bave PDV-om.

U presudi ***Kernkraftwerke Lippe-Ems*** (C-5/14, EU:C:2015:354)[72], donesenoj 4. lipnja 2015., Sud je razmatrao pitanje protive li se *Direktiva 2003/96 o oporezivanju energenata i električne energije*[73], *Direktiva 2008/118 o općim aranžmanima za trošarine*[74] *te članak 107. UFEU-a ili odredbe Ugovora o Euratomu* tomu da država članica uvede porez na korištenje nuklearne energije u svrhu industrijske proizvodnje električne energije.

U svojoj presudi Sud je odgovorio da takav porez nije protivan pravu Unije.

72| Radi prikaza dijela te presude koji se odnosi na prethodni postupak, vidjeti dio V.1. „Zahtjevi za prethodnu odluku".

73| Direktiva Vijeća 2003/96/EZ od 27. listopada 2003. o restrukturiranju sustava Zajednice za oporezivanje energenata i električne energije (SL L 283, str. 51.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 2., str. 75.)

74| Direktiva Vijeća 2008/118/EZ od 16. prosinca 2008. o općim aranžmanima za trošarine i o stavljanju izvan snage Direktive 92/12/EEZ (SL 2009., L 9, str. 12.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 2., str. 174.)

Kao prvo, Sud je smatrao da, s obzirom na to da se spomenuto gorivo ne nalazi na konačnom popisu energenata iz Direktive 2003/96, ono ne može biti predmet oslobođenja predviđenog za neke od njih, niti se ono može primijeniti po analogiji. U tom pogledu Sud je u bitnom prihvatio mogućnost istodobnog ubiranja poreza na potrošnju električne energije i poreza na izvore proizvodnje te energije koji nisu energenti u smislu Direktive 2003/96.

Kao drugo, Sud je ocijenio da sporni porez nije protivan ni Direktivi 2008/118 jer se on ni neposredno ni posredno ne ubire na potrošnju električne energije ni na potrošnju bilo kojeg drugog proizvoda koji podliježe plaćanju trošarine, i stoga ne predstavlja ni trošarinu na električnu energiju ni drugi neizravni porez na spomenuti proizvod u smislu te direktive. U tom kontekstu Sud je primijetio, među ostalim, to da nije potvrđeno da između korištenja nuklearnoga goriva i potrošnje električne energije proizvedene u reaktoru nuklearne elektrane postoji izravna i neraskidiva veza.

Kao treće, navedeni porez na nuklearno gorivo također se ne može smatrati državnom potporom iz članka 107. stavka 1. UFEU-a jer nije selektivan. Kada je, kao četvrto, riječ o Ugovoru o Euroatomu, Sud je ocijenio da ostvarivanje ciljeva tog ugovora ne nameće državama članicama obvezu održavanja na istoj razini ili pak povećavanja razine korištenja nuklearnih goriva niti im zabranjuje oporezivanje takvog korištenja, što bi dovelo do njegova poskupljivanja i stoga ga učinilo manje privlačnim.

Dana 16. srpnja 2015., u presudi ***Larentia + Minerva i Marenave Schiffahrt*** (C-108/14 i C-109/14, EU:C:2015:496), Sud je tumačio *članke 4. i 17. Šeste direktive*[75] *koji se odnose na pojam obveznika poreza na dodatnu vrijednost (PDV), odnosno pravo na odbitak*. Glavni su se postupci vodili između dvaju holding društava i njemačke porezne uprave oko uvjeta za odbitak PDV-a koji su kao pretporez platila ta holding društva u vezi sa stjecanjem kapitala radi kupnje udjela u društvima kćerima koja su osnovana kao društva osoba i kojima su zatim naknadno holding društva obavila usluge koje podliježu PDV-u.

Sud je u svojoj presudi najprije podsjetio na to da sve ulazne transakcije trebaju predstavljati izravnu i neposrednu vezu s izlaznim transakcijama koje daju pravo na odbitak PDV-a, kako bi se PDV odbio na temelju članka 17. Šeste direktive. U tom pogledu, on je precizirao da se pravo na odbitak priznaje poreznom obvezniku i kad ne postoji neposredna i trenutna veza između određene ulazne i jedne ili više izlaznih transakcija na temelju kojih se ostvaruje pravo na odbitak, kada troškovi predmetnih usluga čine dio općih troškova potonjeg pa su kao takvi sastavni elementi cijene robe i usluga koje isporučuje. Takvi su troškovi, naime, neposredno i trenutno povezani s ukupnom gospodarskom aktivnosti poreznog obveznika. Slijedom navedenog, Sud je ocijenio da troškove stjecanja udjela u društvima kćerima koje snosi holding društvo koje sudjeluje u njihovu upravljanju i s tog naslova obavlja gospodarsku djelatnost, treba smatrati pripisanim gospodarskoj djelatnosti tog društva te da PDV plaćen na te troškove daje pravo na potpuni odbitak. Suprotno tome, posjedovanje udjela u društvima kćerima samo za sebe nije gospodarska djelatnost. Prema tome, kada holding društvo sudjeluje u upravljanju samo nekih od tih društava kćeri, PDV plaćen na troškove stjecanja udjela u tim društvima kćerima može se odbiti samo razmjerno troškovima povezanim s gospodarskom djelatnošću, u skladu s kriterijima raspodjele između gospodarskih i negospodarskih djelatnosti koje su utvrdile države članice uzimajući u obzir svrhu i strukturu Šeste direktive.

Što se tiče pojma poreznog obveznika, Sud je ocijenio da se članku 4. stavku 4. drugom podstavku protivi to da država članica zadrži mogućnost utvrđivanja skupine osoba koja se može smatrati jedinstvenim obveznikom PDV-a samo za tijela koja imaju pravnu osobnost i koja su s nositeljem integrirane grupe povezana odnosom podređenosti, osim ako ova dva zahtjeva pretpostavljaju nužne i odgovarajuće mjere za postizanje ciljeva sprečavanja nepravednog postupanja i zlouporabe ili borbe protiv utaje ili izbjegavanja poreza. U tom pogledu

75 | Šesta direktiva Vijeća 77/388/EEZ od 17. svibnja 1977. o usklađivanju zakonodavstava država članica o porezima na promet – Zajednički sustav poreza na dodanu vrijednost: jedinstvena osnovica za određivanje poreza (SL L 145, str. 1.), kako je izmijenjena Direktivom Vijeća 2006/69/EZ od 24. srpnja 2006. (SL L 221, str. 9.)

Sud je precizirao da se za tu odredbu, s obzirom na to da nije bezuvjetna, ne može smatrati da proizvodi izravne učinke.

Dana 8. rujna 2015., u presudi ***Taricco i dr.*** (C-105/14, EU:C:2015:555) Sud se, sastavljen u velikom vijeću, izjašnjavao o zahtjevu za prethodnu odluku u kojem je postavljeno pitanje jesu li pravu Unije protivna *nacionalna pravila o zastari kaznenog progona koja predviđaju da se rok zastare koji je mjerodavan za kaznena djela u području PDV-a produljuje u slučaju prekida samo za četvrtinu njegova prvotnog trajanja*. Nakon što je utvrdio da takav propis dovodi do nekažnjivosti osoba koje su počinile kaznena djela u području PDV-a, nacionalni sud je Sudu uputio pitanje o tome sprečava li on učinkovitu borbu protiv utaje PDV-a na način koji nije u skladu s Direktivom 2006/112, kao i, općenitije, s pravom Unije.

Sud je odgovorio da takav nacionalni propis može nanijeti štetu obvezama koje države članice imaju na temelju članka 325. stavaka 1. i 2. UFEU-a, u slučaju da se njime sprečava izricanje učinkovitih i odvraćajućih sankcija u značajnom broju slučajeva teških prijevara koje štete financijskim interesima Unije ili propisuju puno duži rokovi zastare za slučajeve prijevara koje štete financijskim interesima dotične države članice nego za one koje štete financijskim interesima Unije, što je na nacionalnom sudu da provjeri.

Kako bi obrazložio takav zaključak, Sud je podsjetio da u području PDV-a države članice nemaju samo općenitu obvezu poduzeti sve potrebne mjere kojima se može osigurati cjelovita naplata PDV-a, već se moraju, također, i boriti protiv utaje. Osim toga, članak 325. UFEU-a obvezuje države članice na borbu protiv nezakonitih aktivnosti koje utječu na financijske interese Unije putem odvraćajućih i učinkovitih mjera te ih posebno obvezuje na poduzimanje istih mjera radi suzbijanja prijevara koje utječu na financijske interese Unije kao što su mjere koje one poduzimaju radi suzbijanja prijevara usmjerenih protiv njihovih vlastitih financijskih interesa. Sud je dodao da, iako države članice raspolažu slobodom izbora primjenjivih sankcija u slučajevima utaje PDV-a, kaznene sankcije mogu biti neophodne kako bi se na učinkovit i odvraćajući način borilo protiv teških prijevara vezanih uz PDV.

Kada je riječ o posljedicama utvrđenja nacionalnog suda da je došlo do povrede članka 325. UFEU-a, Sud je ocijenio da je na tom sudu da omogući puni učinak te odredbe ne primjenjujući, prema potrebi, odredbe nacionalnog prava o zastari, i ne zahtijevajući ili čekajući prethodno ukidanje tih odredaba zakonskim putem ili u bilo kojem drugom ustavnopravnom postupku. Sud je, međutim, precizirao da u potonjem slučaju nacionalni sud mora također osigurati poštovanje temeljnih prava zainteresiranih osoba. U tom pogledu, takva neprimjena nacionalnog prava ne povrjeđuje prava okrivljenika zajamčena člankom 49. Povelje koji utvrđuje načela zakonitosti te proporcionalnosti kaznenih djela i kazni.

Dana 17. prosinca 2015., Sud je u presudi ***WebMindLicenses*** (C-419/14, EU:C:2015:832)[76] pružio određena pojašnjenja u vezi s *tumačenjem Uredbe br. 904/2010 o administrativnoj suradnji i suzbijanju prijevare u području PDV-a*[77] u sklopu predmeta u kojem je ocijenjeno da izvršeni prijenos znanja i iskustva s poduzetnika sa sjedištem u Mađarskoj na poduzetnika sa sjedištem u Portugalu ne čini stvarnu gospodarsku transakciju tako da se mora smatrati da se korištenje znanja i iskustva odvija na mađarskom državnom području.

Sud je odlučio da pravo Unije treba tumačiti na način da, u slučaju da se utvrdi zlouporaba koja je dovela do toga da je mjesto pružanja usluga određeno u državi članici koja je različita od one u kojoj bi ono bilo određeno da nije bilo te zlouporabe, činjenica da je PDV bio plaćen u toj drugoj državi članici sukladno njezinu zakonodavstvu ne priječi da se izvrši ponovni razrez tog poreza u državi članici mjesta u kojemu su usluge u stvarnosti pružene.

76 | Radi prikaza dijela te presude koji se odnosi na temeljna prava, vidjeti dio I. „Temeljna prava".

77 | Uredba Vijeća (EU) br. 904/2010 od 7. listopada 2010. o administrativnoj suradnji i suzbijanju prijevare u području poreza na dodanu vrijednost (SL L 268, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 1., str. 343.)

Sud je također precizirao da Uredbu br. 904/2010 treba tumačiti na način da je porezno tijelo države članice koje izvršava obračun PDV-a za usluge koje su već bile podvrgnute PDV-u u drugoj državi članici dužno podnijeti zahtjev za suradnju upravnim tijelima te druge države članice kada je takav zahtjev koristan odnosno potreban za utvrđenje postoji li dužnost plaćanja PDV-a u prvoj državi članici.

XIV. USKLAĐIVANJE ZAKONODAVSTAVA

1. INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO

U području intelektualnog vlasništva pozornost zaslužuju četiri presude. Prve dvije odnose se na valjanost uredbi donesenih u okviru sustava uspostavljenog Konvencijom o priznavanju europskih patenata, treća presuda tiče se Direktive 2001/29 o autorskom pravu, dok se četvrta bavi odbijanjem davanja informacija o vlasniku bankovnog računa koji trguje krivotvorenom robom.

Dana 5. svibnja 2015. u dvjema presudama ***Španjolska/Vijeće*** (C-146/13, EU:C:2015:298, i C-147/13, EU:C:2015:299) Sud se, sastavljen u velikom vijeću, izjašnjavao o dvjema uredbama koje čine „paket jedinstvenog patenta" koji se odnosi na stvaranje jedinstvene zaštite za patent ustanovljen Konvencijom o priznavanju europskih patenata (u daljnjem tekstu: EPK)[78], na cjelokupnom području država članica koje su stranke te konvencije i na taj način sudjeluju u pojačanoj suradnji u području europskih patenata koje u skladu s navedenom konvencijom priznaje Europski patentni ured (u daljnjem tekstu: EPU).

Kraljevina Španjolska podnijela je dvije tužbe, jednu usmjerenu protiv Uredbe br. 1257/2012 o stvaranju jedinstvene zaštite[79], a drugu protiv Uredbe br. 1260/2012 o primjenjivim aranžmanima prevođenja[80].

U predmetu C-146/13, Kraljevina Španjolska istaknula je da upravni postupak koji prethodi priznavanju europskog patenta nije podvrgnut sudskom nadzoru koji bi jamčio ispravnu i ujednačenu primjenu prava Unije i zaštitu temeljnih prava. Sud je odbio tu argumentaciju upozoravajući na to da cilj Uredbe br. 1257/2012 nipošto nije, čak ni djelomično, utvrditi uvjete priznavanja europskih patenata, koji su uređeni isključivo EPK-om, niti ona „inkorporira" u pravo Unije postupak priznavanja tih patenata predviđen u EPK-u. Naime, tom se uredbom, s jedne strane, utvrđuju tek uvjeti pod kojima europski patent koji je prethodno priznao EPU u skladu s odredbama EPK-a može, na zahtjev nositelja, ostvariti jedinstveni učinak, te se, s druge strane, njome definira taj učinak.

Kraljevina Španjolska također je tvrdila da članak 118. stavak 1. UFEU-a ne čini odgovarajuću pravnu osnovu za donošenje Uredbe br. 1257/2012 jer se njome ne jamči ujednačena zaštita pravâ intelektualnog vlasništva u Uniji niti dovodi do usklađivanja zakonodavstava država članica u tu svrhu. U tom pogledu Sud je utvrdio da članak 118. UFEU-a od zakonodavca Unije ne zahtijeva nužno provedbu potpunog i iscrpnog usklađivanja svih aspekata prava intelektualnog vlasništva. U predmetnom slučaju, jedinstvena patentna zaštita prikladna je za sprečavanje razlika u patentnoj zaštiti u državama članicama sudionicama i, stoga, ima za cilj ujednačenu zaštitu u smislu članka 118. stavka 1. UFEU-a. Ta ujednačenost rezultat je određivanja samo jednog nacionalnog prava primjenjivog na području svih država članica sudionica, čije materijalnopravne odredbe određuju djela protiv kojih patent pruža zaštitu te njegove značajke kao predmeta vlasništva.

78 | Konvencija o priznavanju europskih patenata, koja je potpisana u Münchenu 5. listopada 1973. i koja je stupila na snagu 7. listopada 1977.

79 | Uredba (EU) br. 1257/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2012. o provedbi pojačane suradnje u području stvaranja jedinstvene patentne zaštite (SL L 361, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 3., str. 208.)

80 | Uredba Vijeća (EU) br. 1260/2012 od 17. prosinca 2012. o provedbi pojačane suradnje u području stvaranja jedinstvene patentne zaštite u pogledu primjenjivih aranžmana prevođenja (SL L 361, str. 89.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 3., str. 216.)

U predmetu C-147/13 Kraljevina Španjolska je istaknula da je Uredbom br. 1260/2012 uspostavljen jezični režim kojim se ugrožavaju prava osoba čiji jezik nije jedan od službenih jezika EPU-a, a to su njemački, engleski i francuski. U tom pogledu Sud je podsjetio da se pozivanja u Ugovorima na upotrebu jezikâ u Uniji ne mogu smatrati izrazom općeg načela prava Unije na temelju kojeg sve što može utjecati na interese građanina Unije mora u svim okolnostima biti sastavljeno na njegovu jeziku. U okviru uspostavljanja aranžmana prevođenja europskih patenata, različito postupanje sa službenim jezicima Unije prikladno je i proporcionalno legitimnom cilju koji se nastoji postići Uredbom br. 1260/2012, a to je stvaranje jedinstvenog i jednostavnog režima prevođenja i doista omogućava ostvarenje legitimnog cilja koji se sastoji u omogućavanju pristupa zaštiti koju pruža patent uz smanjenje troškova povezanih sa zahtjevima prevođenja, osobito za mala i srednja poduzeća.

Nadalje, suprotno onome što je tvrdila Kraljevina Španjolska, Sud je ocijenio da članak 118. stavak 2. UFEU-a čini ispravnu pravnu osnovu za Uredbu br. 1260/2012, osobito za njezin članak 4. koji se odnosi na prijevod u slučaju spora, s obzirom na to da je cilj te uredbe stvaranje jedinstvenog i jednostavnog režima prevođenja europskih patenata i da je jezični režim tih patenata određen svim odredbama navedene uredbe. Štoviše, njezin članak 4. neposredno ulazi u taj jezični režim i stoga se ne može, kada je riječ o pravnoj osnovi, odvojiti od ostalih odredaba te uredbe.

Dana 5. svibnja 2015. Sud se u presudi Copydan Båndkopi (C-463/12, EU:C:2015:144) izjašnjavao o *obvezi plaćanja naknade za privatno reproduciranje, namijenjene financiranju pravične naknade iz članka 5. stavka 2. točke (b) Direktive 2001/29*[81]. Glavni se postupak odnosio na društvo koje prodaje prijenosne telefone, a osporava obvezu plaćanja takve naknade tijelu za upravljanje autorskim pravima, za uvezene memorijske kartice prijenosnih telefona.

Prema mišljenju Suda, članku 5. stavku 2. točki (b) Direktive 2001/29 ne protivi se nacionalni propis koji na temelju iznimke od prava reproduciranja za reproduciranja za privatnu uporabu predviđa takvu pravičnu naknadu za višefunkcionalne medije, kao što su to memorijske kartice prijenosnih telefona, bilo da je glavna ili samo sekundarna funkcija tih medija, pod uvjetom da jedna od funkcija navedenih medija, bila ona i sekundarna, omogućava njihovim imateljima da ih koriste u tu svrhu. Međutim, Sud je precizirao, s jedne strane, da na iznos plative pravične naknade mogu utjecati odgovori na pitanja je li ta funkcija glavna ili sekundarna te koji je relativni značaj kapaciteta tog medija za ostvarivanje reproduciranja i, s druge strane, da dostupnost navedene funkcije, ako se šteta učinjena nositeljima prava smatra minimalnom, može dovesti do toga da ne nastaje obveza plaćanja te naknade.

Osim toga, Sud je ocijenio da se članku 5. stavku 2. točki (b) Direktive 2001/29 pod određenim uvjetima ne protivi to da se nacionalnim propisom nametne plaćanje naknade za privatno reproduciranje proizvođačima i uvoznicima koji prodaju memorijske kartice prijenosnih telefona poslovnim korisnicima, znajući da će oni dalje prodavati te kartice, ali ne i jesu li krajnji kupci navedenih kartica privatni ili poslovni korisnici[82]. Sud također smatra da spomenuti članak u određenim slučajevima dopušta državama članicama da predvide iznimku od plaćanja pravične naknade kada je šteta učinjena nositeljima prava minimalna.

Naposljetku, Sud je zaključio da, unatoč tome što je Direktivi 2001/29 protivan nacionalni propis koji na temelju iznimke od prava reproduciranja predviđa pravičnu naknadu za reproduciranja zaštićenih djela koja ostvaruje fizička osoba sa ili uz pomoć uređaja koji pripada trećoj osobi, nije joj protivan propis koji predviđa takvu naknadu za reproduciranja iz nedopuštenih izvora.

81 | Direktiva 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu (SL L 167, str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 119.)

82 | Uvjeti koje je utvrdio Sud su sljedeći: i. da je uspostava takvog sustava opravdana praktičnim poteškoćama; ii. da su obveznici navedene naknade izuzeti od njezinog plaćanja ako pokažu da su memorijske kartice isporučili osobama koje nisu fizičke osobe, u svrhe koje su očito strane ostvarenju reproduciranja za privatnu uporabu, imajući u vidu da to izuzeće ne može biti ograničeno na isporuku samo profesionalnim korisnicima koji su registrirani pri tijelu zaduženom za upravljanje tim istim naknadama; i iii. da navedeni sustav predviđa djelotvorno pravo na povrat naknade za privatno reproduciranje i ne čini pretjerano otežanim povrat plaćene naknade, a taj povrat moguće je izvršiti samo konačnom stjecatelju takve memorijske kartice koji u tu svrhu mora uputiti zahtjev navedenom tijelu.

U presudi ***Coty Germany*** (C-580/13, EU:C:2015:485), donesenoj 16. srpnja 2015. Sud se izjašnjavao o *pitanju je li članku 8. stavku 3. točki (e) Direktive 2004/48*[83] *protivan propis koji dopušta bankovnoj instituciji da se pozove na bankovnu tajnu* radi odbijanja pružanja informacija o imenu i adresi vlasnika računa koji trguje krivotvorenom robom. Glavni postupak vodio se između njemačkog društva, nositelja prava intelektualnog vlasništva, i njemačke banke, oko odbijanja potonje da tom društvu pruži informacije o vlasniku bankovnog računa internetskog dražbenog portala na kojem su prodavani krivotvoreni proizvodi.

Kako je to istaknuo Sud, u predmetu je riječ o nužnom pomirenju zahtjeva povezanih sa zaštitom različitih temeljnih prava, odnosno, s jedne strane, prava na djelotvoran pravni lijek i prava intelektualnog vlasništva te, s druge strane, prava na zaštitu osobnih podataka. U tom pogledu Sud je ocijenio da se članku 8. stavku 3. točki (e) Direktive 2004/48 protivi nacionalna odredba koja neograničeno i bezuvjetno dopušta bankovnoj instituciji da se pozove na bankovnu tajnu radi odbijanja pružanja informacija o imenu i adresi vlasnika računa prema članku 8. stavku 1. točki (c) te direktive.

Naime, takvo neograničeno i bezuvjetno dopuštenje može onemogućiti da se u postupcima predviđenima u Direktivi 2004/48 te prilikom provođenja mjera koje poduzimaju nadležna nacionalna tijela, osobito kada žele naložiti priopćavanje traženih informacija na temelju članka 8. stavka 1. te direktive, propisno vodi računa o posebnim obilježjima svakog prava intelektualnog vlasništva i, kada je primjereno, o namjernoj ili nenamjernoj prirodi povrede. Prema tome, kada je riječ o članku 8. Direktive 2004/48, iako takva obveza poštovanja bankovne tajne osigurava ostvarivanje prava na zaštitu osobnih podataka, ona može bitno povrijediti temeljno pravo na djelotvoran pravni lijek i, u konačnici, temeljno pravo na intelektualno vlasništvo koja uživaju njihovi nositelji. Sud je stoga ocijenio da takav nacionalni propis ne poštuje zahtjev osiguranja pravedne ravnoteže između različitih temeljnih prava koja se odvaguju u članku 8. Direktive 2004/48.

Sud je, međutim, precizirao da je obveza suda koji je uputio zahtjev provjeriti postoje li u nacionalnom pravu o kojemu je riječ drugi načini ili pravna sredstva koji bi nadležnim nacionalnim tijelima omogućili da nalože pružanje potrebnih informacija koje se odnose na identitet osoba obuhvaćenih člankom 8. stavkom 1. Direktive 2004/48, s obzirom na posebna obilježja pojedinog slučaja.

2. ZAŠTITA OSOBNIH PODATAKA

U predmetu u kojem je Sud sastavljen u velikom vijeću donio presudu ***Schrems*** (C-362/14, EU:C:2015:650), objavljenu 6. listopada 2015., razmatrane su *nadzorne ovlasti Komisije i nacionalnih tijela u pogledu prijenosa osobnih podataka u treće zemlje od strane nadzornika obrade tih podataka*. Sudu je upućen zahtjev za tumačenje članka 25. stavka 6. Direktive 95/46[84], na temelju kojeg Komisija može utvrditi da treća zemlja osigurava primjerenu razinu zaštite prenesenih podataka, te, u biti, zahtjev za utvrđenje valjanosti Odluke 2000/520[85] koju je Komisija donijela na temelju navedenog članka. Glavni se postupak vodio između M. Schremsa, korisnika društvene mreže, i irskog nadzornog tijela oko odbijanja potonjeg da ispita njegovu pritužbu u pogledu prijenosa osobnih podataka korisnika te društvene mreže u Sjedinjene Američke Države putem irskog društva kćeri navedene mreže. Prema mišljenju M. Schremsa, praksa u toj zemlji ne osigurava dostatnu razinu zaštite od nadzora javnih tijela nad prenesenim podacima. Irsko nadzorno tijelo odbilo je pritužbu među ostalim zato što

83| Direktiva 2004/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o provedbi prava intelektualnog vlasništva (SL L 157, str. 45.; ispravak u SL L 195, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 2., str. 74.)

84| Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka (SL L 281, str. 31.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 7., str. 88.)

85| Odluka Komisije 2000/520/EZ od 26. srpnja 2000., sukladno s Direktivom 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o primjerenosti zaštite koju pružaju načela privatnosti „sigurne luke" i uz njih vezana često postavljana pitanja koje je izdalo Ministarstvo trgovine SAD-a (SL L 215, str. 7.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 16., svezak 3., str. 9.)

je Komisija u spomenutoj odluci ocijenila da u okviru režima nazvanog „sigurnom lukom“[86] Sjedinjene Države pružaju odgovarajuću razinu zaštite prenesenih osobnih podataka.

Sud je ocijenio da postupak prijenosa osobnih podataka iz države članice u treću zemlju jest obrada osobnih podataka u smislu članka 2. točke (b) Direktive 95/46 koja je provedena na državnom području države članice. Prema tome, svako nacionalno nadzorno tijelo je nadležno provjeriti, potpuno neovisno, poštuju li se prilikom prijenosa podataka iz države članice kojoj to tijelo pripada u treću zemlju zahtjevi propisani tom direktivom. Prema mišljenju Suda, kada postoji odluka poput Odluke Komisije 2000/520 kojom se utvrđuje da treća zemlja osigurava odgovarajuću razinu zaštite, takva odluka ne može oduzeti osobama čiji su podaci preneseni ili bi mogli biti preneseni u treću zemlju pravo, zajamčeno člankom 8. stavcima 1. i 3. Povelje o temeljnim pravima, da nadzornim tijelima podnesu zahtjev za zaštitu prava i sloboda u pogledu obrade tih podataka. Za takav zahtjev treba, prema tome, smatrati da uključuje ispitivanje usklađenosti Komisijine odluke sa zaštitom privatnosti i temeljnih prava i sloboda pojedinaca i da nadzorno tijelo mora provesti to ispitivanje sa svom dužnom pažnjom. U tom pogledu je precizirano da, u slučaju da spomenuto tijelo ocijeni zahtjev neosnovanim, njegov podnositelj mora moći pobijati tu odluku pred nacionalnim sudovima. U protivnom slučaju, kada navedeno tijelo smatra da su izneseni prigovori osnovani, ono mora imati ovlasti za sudjelovanje u sudskim postupcima. Iz toga slijedi da je nacionalni zakonodavac dužan predvidjeti pravna sredstva koja nadzornom tijelu omogućavaju isticanje prigovora pred nacionalnim sudovima koje smatra osnovanima, kako bi ti sudovi mogli, u slučaju da dijele njegove sumnje u valjanost Komisijine odluke, uputiti Sudu zahtjev za prethodnu odluku radi ispitivanja valjanosti te odluke.

Nakon što je podsjetio da je on jedini nadležan za proglašavanje nevaljanim akta Unije, Sud je ispitao valjanost Odluke Komisije 2000/520. U tom kontekstu on je napomenuo da odgovarajuća razina zaštite koju pruža treća zemlja, u smislu članka 25. Direktive 95/46, pretpostavlja da ona djelotvorno osigurava, temeljem svojeg domaćeg zakonodavstva ili međunarodnih obveza koje je preuzela, razinu zaštite temeljnih prava koja je bitno ekvivalentna onoj koja se jamči unutar Unije na temelju Direktive 95/46, a u vezi s Poveljom o temeljnim pravima. Prema tome, obveza je Komisije da ocijeni sadržaj mjerodavnih propisa u toj državi i da, u mjeri u kojoj se oni mogu mijenjati, nakon donošenja odluke na temelju članka 25. stavka 6. Direktive 95/46, periodično provjerava razinu zaštite u trećoj zemlji kako bi provjerila je li ona još uvijek odgovarajuća. U tom pogledu Sud je naglasio da je Komisijina ovlast ocjene smanjena, pa je potrebno provesti strog nadzor zahtjeva koji proizlaze iz članka 25. Direktive 95/46. Međutim, Sud je istaknuo da Komisija u Odluci 2000/520 nije dokazala da Sjedinjene Američke Države djelotvorno osiguravaju odgovarajuću razinu zaštite temeljem svojeg domaćeg zakonodavstva ili međunarodnih obveza koje su preuzele. Naime, Komisija nije utvrdila poštuju li američka javna tijela zahtjeve utvrđene u članku 25. Direktive, čime ta odluka otvara mogućnost miješnja u temeljna prava osoba čiji se podaci prenose ili bi se mogli prenositi u tu zemlju. Zbog toga je spomenuta odluka proglašena nevaljanom.

Osim toga, budući da Odluka 2000/520 nacionalnim nadzornim tijelima oduzima ovlasti koje ona imaju na temelju Direktive 95/46 u slučaju kada osoba navede elemente koji mogu dovesti u pitanje valjanost Komisijine odluke, Sud je utvrdio da je njome prekoračena nadležnost koju je Komisiji dodijelio zakonodavac zbog čega ju je proglasio nevaljanom.

U presudi ***Weltimmo*** (C-230/14, EU:C:2015:639), donesenoj 1. listopada 2015., Sud se među ostalim izjašnjavao *o određivanju prava koje je mjerodavno za obradu osobnih podataka, u skladu s člankom 4. stavkom 1. točkom (a) Direktive 95/46, te o određivanju nadležnog nadzornog tijela i opsegu njegovih ovlasti.* U predmetnom slučaju, nadzornik obrade podataka, društvo registrirano u Slovačkoj koje upravlja internetskom stranicom za posredovanje nekretninama koje se nalaze u Mađarskoj, nije izbrisao osobne podatke oglašivača na toj stranici, unatoč njihovom zahtjevu da to učini, i te je podatke priopćio poduzećima za naplatu potraživanja radi podmirenja neplaćenih računa. Odlučujući o prigovorima oglašivača, mađarsko nadzorno tijelo proglasilo

86| Režim sigurne luke obuhvaća niz načela u pogledu zaštite osobnih podataka koja poduzeća iz SAD-a, ako to žele, mogu prihvatiti.

se nadležnim i slovačkom društvu izreklo novčanu kaznu zbog povrede mađarskog zakona kojim je prenesena Direktiva 95/46.

U svojoj presudi Sud je ocijenio da članak 4. stavak 1. točka (a) Direktive 95/46 omogućuje primjenu zakonodavstva koje se odnosi na zaštitu osobnih podataka države članice koja je različita od one u kojoj je nadzornik obrade tih podataka registriran ako on putem stabilnih dogovora na području te države članice provodi, čak i najmanju, efektivnu i stvarnu aktivnost u okviru koje se ta obrada provodi. Prema mišljenju Suda, treba procijeniti kako stupanj stabilnosti dogovora tako i efektivnost provođenja aktivnosti u toj drugoj državi članici, uzimajući u obzir posebnu prirodu predmetnih gospodarskih djelatnosti i pružanja usluga, tim više kada je riječ o poduzećima koja usluge pružaju isključivo putem interneta. U tom pogledu, prisutnost samo jednog zastupnika može u određenim okolnostima biti dovoljna da predstavlja stabilne dogovore ako on djeluje s dovoljnim stupnjem stabilnosti pomoću resursa potrebnih za pružanje konkretnih usluga o kojima je riječ u predmetnoj državi članici. U predmetnom je slučaju utvrđeno, što mora provjeriti nacionalni sud, da društvo koje posluje s nekretninama, s obzirom na to da se njegova aktivnost sastoji od upravljanja većim brojem internetskih stranica za posredovanje nekretninama smještenima na mađarskom državno području, koje su sastavljene na mađarskom jeziku, i da ono ima zastupnika u Mađarskoj, u toj državi članici obavlja stvarnu i efektivnu aktivnost.

Kada je riječ o ovlastima nadzornog tijela koje razmatra pritužbu u skladu s člankom 28. stavkom 4. Direktive 95/46, Sud je ocijenio da to tijelo može izvršavati svoje istražne ovlasti neovisno o mjerodavnom pravu i čak i prije nego što sazna koje je nacionalno pravo primjenjivo na predmetnu obradu. Međutim, ako zaključi da je primjenjivo pravo neke druge države članice, ono ne može nametnuti sankcije izvan teritorija države članice kojoj pripada. U takvoj situaciji na tom je tijelu da, ispunjavajući obvezu suradnje predviđenu člankom 28. stavkom 6. te direktive, od nadzornog tijela te druge države članice zatraži da utvrdi moguću povredu tog prava i nametne sankcije ako to pravo to dopušta, oslanjajući se po potrebi na informacije koje je primilo od tijela prve države članice.

3. KEMIKALIJE

U presudi ***FDC i FMB*** (C-106/14, EU:C:2015:576), donesenoj 10. rujna 2015., Sud se izjašnjavao o *tumačenju Uredbe REACH*[87] *u pogledu obveze dostavljanje prijave o prisutnosti posebno zabrinjavajućih tvari u „proizvodima" od kojih su sastavljeni složeni proizvodi,* kada ona prelazi 0,1 % u proizvodu o kojem je riječ, Europskoj agenciji za kemikalije i obavješćivanja primatelja proizvoda i potrošača u tom pogledu. Glavni se postupak vodio između francuske države i dviju francuskih gospodarskih udruga oko opsega spomenute obveze u kontekstu uvoza složenih proizvoda sastavljenih od više proizvoda.

Sud je najprije utvrdio da spomenuta uredba, koja u svom članku 3. točki 3. definira pojam „proizvoda" kao predmet kojem se tijekom proizvodnje daje poseban oblik, površina ili obličje koji određuju njegovu funkciju u većoj mjeri nego njegov kemijski sastav, ne sadržava nijednu odredbu koja na specifičan način uređuje situaciju složenog proizvoda koji sadržava nekoliko proizvoda. Posljedično, kvalifikacija proizvoda i dalje se primjenjuje na svaki predmet koji odgovara navedenim kriterijima, a ulazi u sastav složenog proizvoda, osim ako, nakon proizvodnje, taj predmet postane otpad ili izgubi oblik, površinu ili obličje koji određuju njegovu funkciju u većoj mjeri nego njegov kemijski sastav.

87| Uredba (EZ) br. 1907/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 18. prosinca 2006. o registraciji, evaluaciji, autorizaciji i ograničavanju kemikalija (REACH) i osnivanju Europske agencije za kemikalije te o izmjeni Direktive 1999/45/EZ i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EEZ) br. 793/93 i Uredbe Komisije (EZ) br. 1488/94, kao i Direktive Vijeća 76/769/EEZ i direktiva Komisije 91/155/EEZ, 93/67/EEZ, 93/105/EZ i 2000/21/EZ (SL L 396, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 23., str. 3.), kako je izmijenjena Uredbom Komisije (EU) br. 366/2011 od 14. travnja 2011. (SL L 101, str. 12.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 60., str. 141.)

Sud je potom ocijenio da obveza prijave leži na proizvođaču u odnosu na proizvode koje sam proizvodi ili sastavlja. Suprotno tome, ta se obveza ne primjenjuje kada je riječ o proizvodu koji je, iako ga je taj proizvođač upotrijebio kao input, proizvela treća osoba. Prema tome, ako taj proizvod naknadno koristi drugi proizvođač kao input u proizvodnji složenog proizvoda, taj drugi proizvođač nije sa svoje strane dužan dostaviti prijavu o tvari o kojoj je riječ u tom proizvodu. Takva bi se prijava, naime, preklapala s onom koju je izvršio proizvođač tog proizvoda.

Obveza prijave također leži na uvozniku proizvoda sastavljenog od više proizvoda. Naposljetku, obveza obavješćivanja primatelja proizvoda i potrošača leži na svakoj osobi u lancu opskrbe kada ta osoba stavlja proizvod na raspolaganje trećoj osobi.

XV. EKONOMSKA I MONETARNA POLITIKA

U presudi ***Gauweiler i dr.*** (C-62/14, EU:C:2015:400), objavljenoj 16. lipnja 2015., Sud se, sastavljen u velikom vijeću, izjašnjavao o *valjanosti odluka Upravnog vijeća Europske središnje banke (u daljnjem tekstu: ESB) o „programu OMT"*[88], kojim se Europski sustav središnjih banaka (u daljnjem tekstu: ESSB) ovlašćuje da, pod određenim uvjetima, na sekundarnim tržištima kupuje državne vrijednosnice država članica europodručja.

Taj program kupnje koji je u vrijeme podnošenja tužbe bio najavljen u priopćenju za medije i nije proveden ima za cilj ukloniti poremećaje u prijenosnim kanalima monetarne politike nastale zbog specifične situacije s državnim vrijednosnicama pojedinih država članica te osigurati jedinstvenost te politike.

U tom kontekstu, kako bi provjerio predstavlja li navedeni program akt *ultra vires* i ugrožava li njemački ustavni identitet, Bundesverfassungsgericht se obratio Sudu u pogledu, među ostalim, granica mandata ESB-a u području monetarne politike, kako je definiran člankom 119. i člankom 127. stavcima 1. i 2. UFEU-a, te člancima 17. do 24. Protokola o ESSB-u i ESB-u. Osim toga, njemački ustavni sud pozvao je Sud da ocijeni je li taj program sukladan sa zabranom izravnog monetarnog financiranja iz članka 123. UFEU-a.

Sud je najprije potvrdio da na temelju članka 3. stavka 1. točke (c) UFEU-a i članka 119. stavka 2. UFEU-a Unija ima isključivu nadležnost za određivanje i vođenje jedinstvene monetarne politike te da tu politiku provodi ESSB, neovisno, ali pod nadzorom suda Unije.

Što se tiče ovlasti ESSB-a, Sud je ocijenio da je program OMT, s obzirom na njegove ciljeve i sredstva predviđena za njihovo postizanje, u domeni monetarne politike. Naime, cilj je tog programa istodobno osigurati odgovarajući prijenos monetarne politike i jedinstvenost te politike, što je moguće dovesti u vezu s održavanjem stabilnosti cijena kao glavnim ciljem Unijine monetarne politike. Manjkavo funkcioniranje prijenosnih kanala monetarne politike može učiniti ESSB-ove odluke neučinkovitima u pojedinim dijelovima europodručja i time dovesti u pitanje jedinstvenost monetarne politike. Kada je, s druge strane, riječ o sredstvima predviđenima za postizanje navedenih ciljeva, izravne monetarne transakcije za kupnju državnih vrijednosnica na sekundarnim tržištima nalaze se među instrumentima monetarne politike navedenima u članku 18. stavku 1. Protokola o ESSB-u i ESB-u. Takav zaključak ne mogu dovesti u pitanje ni činjenica da je stabilnost europodručja u domeni ekonomske politike, ni selektivnost programa OMT, ni okolnost da je provedba takvog programa podvrgnuta punom poštovanju programa makroekonomske prilagodbe Europskog fonda za financijsku stabilnost (u daljnjem tekstu: EFSF) ili Europskog stabilizacijskog mehanizma (u daljnjem tekstu: ESM). S obzirom na upravo navedeno, Sud je naglasio da se kupnja državnih vrijednosnica na sekundarnim tržištima razlikuje ovisno o tome provodi li je ESM ili ESSB, zbog razlika među ciljevima kojima oni teže.

88 | Odluke Upravnog vijeća Europske središnje banke od 6. rujna 2012. o određenim tehničkim značajkama izravnih monetarnih transakcija Eurosustava za kupnju državnih vrijednosnica na sekundarnim tržištima

Sud je potom zaključio da se programom o kojemu je riječ ne krši načelo proporcionalnosti. U tom pogledu Sud je najprije prihvatio da postoji široka margina prosudbe kojom ESSB raspolaže prilikom provedbe takvog programa, zbog odluka tehničke naravi i složenosti predviđanja i ocjena koje mora izvesti. Na taj način, kada je riječ o mogućnosti da se programom OMT ostvare ciljevi kojima teži ESSB, Sud je primijetio da kupnja državnih vrijednosnica dotičnih država članica europodručja na sekundarnim tržištima, uz kamatne stope koje ESB smatra ekstremno visokima, može pridonijeti snižavanju tih stopa, otklanjajući neosnovane sumnje u raspad europodručja. ESSB je, dakle, s pravom ocijenio da bi takav razvoj u kretanju kamatnih stopa mogao olakšati prijenos njegove monetarne politike i osigurati njezinu jedinstvenost. Što se tiče nužnosti programa o kojem je riječ, s obzirom na to da su, s jedne strane, obveze koje ESB može preuzeti tijekom provedbe takvog programa doista ograničene i da se, s druge strane, program može provoditi samo onda kada je situacija u nekima od tih država već opravdala intervenciju ESM-a koja još uvijek traje, ESSB može valjano donijeti taj program ne utvrđujući količinska ograničenja prije njegove provedbe, s obzirom na to da bi takva ograničenja mogla oslabjeti njegovu učinkovitost. Naposljetku, ESSB je odvagnuo različite postojeće interese kako bi učinkovito izbjegao da se prilikom provedbe predmetnog programa pojave nepogodnosti koje su očito neproporcionalne u odnosu na ciljeve programa.

Kada je riječ o zabrani monetarnog financiranja država članica utemeljenoj na članku 123. UFEU-a, Sud je precizirao da ESSB ne može valjano stjecati državne vrijednosnice na sekundarnim tržištima kada bi to u praksi dovelo do njegove intervencije koja bi po učinku bila istovrsna onoj kod izravne kupnje državnih vrijednosnica od tijela javne vlasti i drugih javnopravnih tijela država članica, čime bi zabrana iz članka 123. stavka 1. UFEU-a bila dovedena u pitanje. Budući da članak 123. UFEU-a ima za cilj potaknuti države članice na poštovanje zdrave fiskalne politike, izbjegavajući to da monetarno financiranje javnog deficita dovede do prekomjernog zaduživanja ili do prekomjernih deficita država članica, kupnju državnih vrijednosnica na sekundarnim tržištima ESB mora popratiti dostatnim jamstvima kojima će tu kupnju uskladiti s navedenim zahtjevima. Na taj način, kada je riječ o programu poput onog najavljenog u priopćenju za medije, ESSB-ova intervencija u praksi bi mogla imati istovrstan učinak ako bi gospodarski subjekti koji mogu kupiti državne vrijednosnice na primarnom tržištu bili sigurni u to da će ih ESSB otkupiti u roku i pod uvjetima koji im omogućavaju da *de facto* djeluju kao posrednici ESSB-a pri izravnoj kupnji spomenutih vrijednosnica od tijela javne vlasti i drugih javnopravnih tijela dotične države članice. Međutim, budući da ESSB namjerava, s jedne strane, poštovati minimalni rok između emisija državnih vrijednosnica na primarnom tržištu i njihovog otkupa na sekundarnim tržištima i, s druge strane, prethodno ne najavljivati svoju odluku o takvom otkupu niti o njegovom obujmu, ta jamstva omogućavaju izbjegavanje situacije u kojoj se uvjeti emisije državnih vrijednosnica mijenjaju zbog izvjesnosti da će ih ESSB nakon njihova izdavanja otkupiti.

XVI. SOCIJALNA POLITIKA

1. USTUPLJENI RADNICI

Dana 17. ožujka 2015., u presudi ***AKT*** (C-533/13, EU:C:2015:173), Sud se, sastavljen u velikom vijeću, izjašnjavao o *obvezi preispitivanja ograničenja ili zabrana primjene rada preko poduzeća za privremeno zapošljavanje iz članka 4. stavka 1. Direktive 2008/104*[89]. Glavni postupak odnosio se na nacionalni kolektivni ugovor koji sadržava ograničenje primjene rada putem ustupljene radne snage. Sudu je upućeno pitanje o tome nameće li spomenuta odredba prava Unije nadležnim tijelima država članica, među kojima su i nacionalni sudovi, obvezu neprimjenjivanja svake odredbe nacionalnog prava koja sadržava zabrane ili ograničenja u pogledu primjene rada preko poduzeća za privremeno zapošljavanje koji nisu opravdani općim interesom u smislu navedenog članka 4. stavka 1.

89| Direktiva 2008/104/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 19. studenoga 2008. o radu preko poduzeća za privremeno zapošljavanje (SL L 327, str. 9.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 4., str. 280.)

Prema mišljenju Suda, članak 4. stavak 1. Direktive 2008/104[90], razmatran u svojem kontekstu, mora se shvatiti na način da ograničava okvir u kojem se odvija regulatorno djelovanje država članica u pitanju zabrana ili ograničenja rada preko poduzeća za privremeno zapošljavanje, a ne tako da nameće donošenje određenog propisa o tom pitanju, tako da su države slobodne ukinuti ih ili ih prilagoditi tako da bi ih se moglo opravdati na temelju te odredbe. Prema tome, članak 4. stavak 1. upućen je samo nadležnim tijelima država članica, namećući im obvezu preispitivanja kako bi se osigurala opravdanost eventualnih zabrana ili ograničenja koji se tiču primjene rada preko poduzeća za privremeno zapošljavanje, i ne nameće nacional

nim sudovima obvezu neprimjenjivanja svake odredbe nacionalnog prava koja sadržava takve zabrane ili ograničenja u pogledu primjene rada preko poduzeća za privremeno zapošljavanje koji nisu opravdani općim interesom u smislu te odredbe.

2. ORGANIZACIJA RADNOG VREMENA

Dana 10. rujna 2015. u presudi ***Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras*** (C-266/14, EU:C:2015:578), Sud je precizirao *pojam „radnog vremena" u smislu članka 2. stavka 1. Direktive 2003/88 o određenim vidovima organizacije radnog vremena*[91]*, u okolnostima u kojima radnici nemaju stalno ili uobičajeno mjesto rada.* Glavni postupak odnosio se na radnike koje je zaposlilo društvo koje obavlja djelatnost ugradnje i održavanja sigurnosnih sustava, koji nakon zatvaranja regionalnih ureda poduzetnika koji ih zapošljava nemaju stalno mjesto rada. Svaki od tih radnika ima na raspolaganju službeno vozilo kojim svakog dana putuje od mjesta svojeg boravišta do mjesta na kojem se nalaze klijenti poduzetnika, pri čemu se vrijeme dnevnog putovanja radnikâ između mjesta njihova boravišta i mjesta gdje se nalazi prvi odnosno posljednji klijent ne uračunava u radno vrijeme. Sud koji je uputio zahtjev stoga je postavio pitanje Sudu ulazi li vrijeme putovanja tih radnika od boravišta do klijenta u „radno vrijeme".

U svojoj presudi Sud je ocijenio da, kada radnici poput onih u glavnom postupku nemaju stalno ili uobičajeno mjesto rada, vrijeme putovanja koje oni svakodnevno utroše između mjesta svog boravišta i mjesta gdje se nalazi prvi odnosno posljednji klijent koje je odredio njihov poslodavac čini radno vrijeme u smislu Direktive 2003/88. Takav zaključak rezultat je primjene od strane Suda triju konstitutivnih elemenata pojma „radno vrijeme" iz članka 2. stavka 1. te direktive.

Kao prvo, uzimajući u obzir činjenicu da su putovanja radnika do klijenata koje je odredio njihov poslodavac neophodno sredstvo obavljanja tehničkih usluga tih radnika kod njihovih klijenata, Sud je ocijenio da radnici koji nemaju stalno radno ili uobičajeno mjesto rada obavljaju svoje poslove i zadatke tijekom cjelokupnog trajanja tih putovanja. Naime, u suprotnom bi poslodavac mogao tražiti da samo vrijeme koje je utrošeno u obavljanje poslova ugradnje i održavanja sigurnosnih sustava potpadne pod pojam radnog vremena, što bi imalo za učinak promjenu naravi tog pojma i povredu cilja zaštite sigurnosti i zdravlja radnika.

Kao drugo, budući da su tijekom putovanja između svojeg boravišta i klijenata radnici podložni uputama svog poslodavca koji može promijeniti redoslijed dolaska klijentima ili poništiti ili dodati termin, radnici ne mogu slobodno koristiti svoje vrijeme i posvetiti se vlastitim interesima. Slijedom navedenog, tijekom tih putovanja oni stoje na raspolaganju poslodavcima.

Kao treće, Sud je ocijenio da se za radnika koji više nema stalno mjesto rada i obavlja svoje zadatke tijekom putovanja prema klijentu ili od njega treba smatrati da radi i kada je na putu. Naime, budući da su putovanja

90 | Prema toj odredbi, „ograničenja ili zabrane primjene rada preko poduzeća za privremeno zapošljavanje opravdani su samo ako se temelje na općem interesu posebno u pogledu zaštite radnika zaposlenih kod poduzeća za privremeno zapošljavanje, zahtjeva za sigurnost i zdravlje na radu ili potrebe da se osigura ispravno funkcioniranje tržišta rada i sprečavanje zloporaba".

91 | Direktiva 2003/88/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 4. studenoga 2003.o određenim vidovima organizacije radnog vremena (SL L 299, str. 9.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 2., str. 31.)

karakteristična za radnike koji nemaju stalno ili uobičajeno mjesto rada, mjesto rada takvih radnika ne može se suziti na mjesto njihove fizičke intervencije kod klijenata poslodavca.

3. KOLEKTIVNO OTKAZIVANJE

U presudama ***USDAW i Wilson*** (C-80/14, EU:C:2015:291), ***Lyttle i dr.*** (C-182/13, EU:C:2015:317) i ***Rabal Cañas*** (C-392/13, EU:C:2015:318), donesenima 30. travnja i 13. svibnja 2015., Sud je pojašnjavao *pojam „pogon" i način izračunavanja broja radnika kojima se otkazuje prema članku 1. stavku 1. prvom podstavku točki (a) Direktive 98/59*[92]. U predmetnom slučaju, u kontekstu planova zbrinjavanja, radnici kojima je otkazano u više pogona istog poduzeća koji su smatrali da je riječ o kolektivnom otkazivanju podnijeli su tužbe protiv svojih poslodavaca, zato što otkazivanju nije prethodio postupak savjetovanja predviđen u članku 2. spomenute direktive.

U tim trima presudama, Sud je precizirao da pojam „pogon", element koji omogućuje utvrđivanje postojanja kolektivnog otkazivanja i, prema tome, primjenjivosti te direktive, pojam je prava Unije koji se ne može definirati upućivanjem na zakonodavstva država članica. U tom pogledu Sud je istaknuo da je „pogon" u smislu članka 1. stavka 1. prvog podstavka točke (a), kada obuhvaća više tijela, ono tijelo u kojem su radnici, koji su obuhvaćeni otkazivanjem, raspoređeni za obavljanje svojih zadaća. Na taj način, navedena odredba zahtijeva uzimanje u obzir otkazivanja provedenog u svakom pogonu razmotrenom odvojeno kako bi se ocijenilo je li riječ o kolektivnom otkazivanju. Naime, tumačenje prema kojemu ta odredba zahtijeva uzimanje u obzir ukupnog broja otkaza u svim pogonima jednog poduzeća, iako značajno povećava broj radnika koji mogu koristiti zaštitu koju im pruža Direktiva 98/59, bilo bi protivno drugim ciljevima te direktive, to jest cilju usmjerenom na osiguranje usporedive zaštite prava radnika u svim državama članicama i onom koji se sastoji od ujednačavanja tereta koje ta pravila zaštite uzrokuju poduzetnicima Unije.

Slijedom navedenog, Sud je u presudama *USDAW i Wilson* te *Lyttle i dr.* ocijenio da članak 1. stavak 1. prvi podstavak točku (a) podtočku ii. Direktive 98/59 treba tumačiti tako da mu se ne protivi nacionalni propis koji predviđa obvezu obavješćivanja i savjetovanja radnika u slučaju otkazivanja, tijekom razdoblja od 90 dana, najmanje 20 radnika u pojedinačnom pogonu jednog poduzeća, a ne kada ukupni broj otkaza u svim pogonima ili u određenim pogonima jednog poduzeća tijekom istog razdoblja dostiže ili premašuje prag od 20 radnika. S druge strane, u presudi *Rabal Cañas* Sud je presudio da se članku 1. stavku 1. prvom podstavku točki (a) Direktive 98/59 protivi nacionalni propis koji kao jedinu referentnu jedinicu navodi poduzeće, a ne pogon, kada primjena tog kriterija dovodi do onemogućavanja postupka obavješćivanja i savjetovanja predviđenog u člancima 2. do 4. te direktive, a dotična bi otkazivanja bila okarakterizirana kao „kolektivna otkazivanja", s obzirom na definiciju iz članka 1. stavka 1. prvog podstavka točke (a) navedene direktive, da je kao referentna jedinica bio upotrijebljen pogon.

U presudi *Rabal Cañas* riječ je bila o pitanju koje se odnosilo na *uzimanje u obzir ugovora sklopljenih na određeno vrijeme ili za određenu zadaću*, Sud je istaknuo da isključivanje takvih ugovora iz područja primjene Direktive 98/59 jasno proizlazi iz njezinih teksta i strukture. Naime, takvi ugovori ne prestaju na inicijativu poslodavca, nego na temelju svojih odredaba ili na temelju primjenjivog zakona, na dan kada im istječe rok ili na dan kada je ispunjena zadaća radi koje su bili sklopljeni, tako da pri utvrđivanju je li provedeno „kolektivno otkazivanje" u smislu te direktive ne treba uzimati u obzir pojedinačne prestanke tih ugovora.

Osim toga, kada je riječ o pitanju koje se odnosi na razlog za kolektivno otkazivanje, Sud je primijetio da u direktivi postoji samo jedan kvalitativni kriterij, prema kojem se razlog za otkazivanje ne smije „odnositi na osobu radnika". Na taj način, uvođenje drugih zahtjeva ograničilo bi područje primjene navedene direktive i moglo bi ugroziti njezin cilj koji se sastoji od pružanja zaštite radnicima u slučaju kolektivnih otkazivanja. Stoga je Sud

92| Direktiva Vijeća 98/59/EZ od 20. srpnja 1998. o usklađivanju zakonodavstava država članica u odnosu na kolektivno otkazivanje (SL L 225, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 8., str. 86.)

zaključio da radi utvrđivanja postojanja kolektivnih otkazivanja provedenih u okviru ugovora o radu sklopljenih na određeno vrijeme ili za određene zadaće nije potrebno da razlog za takva kolektivna otkazivanja proizlazi iz istog okvira kolektivnog zapošljavanja na isto vrijeme ili za istu zadaću[93].

XVII. JAVNO ZDRAVLJE

U području javnog zdravlja Sud je 29. travnja 2015. donio presudu koja zaslužuje osobitu pozornost. U presudi ***Léger*** (C-528/13, EU:C:2015:288), on je dao pojašnjenja o *kriteriju za trajno odbijanje davanja krvi nakon seksualnog ponašanja koje dovodi u opasnost od dobivanja ozbiljnih zaraznih bolesti koje se mogu prenositi krvlju*. U glavnom postupku, francuskom je državljaninu odbijeno davanje krvi zato što održava spolne odnose s muškarcem i zato što francusko pravo predviđa trajnu kontraindikaciju za davanje krvi za muškarce koji održavaju takve odnose.

Kao prvo, Sud je ocijenio da je na nacionalnom sudu da utvrdi postoji li u slučajevima muškaraca koji održavaju spolne odnose s drugim muškarcima povećana opasnost od dobivanja ozbiljnih zaraznih bolesti koje se mogu prenositi krvlju, u smislu točke 2.1. Priloga III. Direktivi 2004/33[94]. Za potrebe te analize, nacionalni sud treba uzeti u obzir epidemiološku situaciju u dotičnoj državi članici i provjeriti jesu li takvi podaci još uvijek pouzdani i relevantni u svjetlu aktualnih medicinskih, znanstvenih i epidemioloških spoznaja.

Kao drugo, Sud je naglasio da čak i u slučaju da nacionalni sud ocijeni da su muškarci koji održavaju spolne odnose s drugim muškarcima izloženi povećanoj opasnosti od dobivanja bolesti poput HIV-a (virus humane imunodeficijencije), postavlja se pitanje je li trajna kontraindikacija za davanje krvi sukladna temeljnim pravima Unije i, osobito, načelu nediskriminacije na osnovi spolne orijentacije, zajamčene u članku 21. stavku 1. Povelje o temeljnim pravima.

Da bi bila opravdana, takva trajna kontraindikacija za davanje krvi, koja može uključivati diskriminaciju homoseksualaca na osnovi spolne orijentacije, treba ispunjavati uvjete utvrđene u članku 52. stavku 1. Povelje o temeljnim pravima. U tom pogledu, kada je riječ o cilju od općeg interesa u smislu članka 52. stavka 1., Sud je istaknuo da trajno odbijanje davanja krvi nastoji svesti na minimum opasnost od prenošenja zaraznih bolesti na primatelje. To odbijanje pridonosi općem cilju osiguranja visoke razine zaštite zdravlja ljudi, što predstavlja cilj koji je Unija priznala u članku 152. UEZ-a, osobito u njegovom stavku 4. točki (a) i stavku 5., kao i u drugoj rečenici članka 35. Povelje o temeljnim pravima, koji nalažu da se pri utvrđivanju i provedbi svih politika i aktivnosti Unije osigurava visok stupanj zaštite zdravlja ljudi. Što se tiče poštovanja načela proporcionalnosti, Sud je upozorio da se u predmetu poput onog u glavnom postupku to načelo poštuje samo ako se visoka razina zaštite zdravlja primatelja ne može osigurati učinkovitim tehnikama otkrivanja HIV-a koje su manje ograničavajuće od trajnog odbijanja davanja krvi za cijelu grupu koju čine muškarci koji su imali spolne odnose s muškarcima. U tom pogledu je na nacionalnom sudu da provjeri postoje li učinkovite tehnike otkrivanja HIV-a radi izbjegavanja prenošenja takvog virusa na primatelje. Ako takve tehnike ne postoje, nacionalni sud je dužan provjeriti postoje li manje ograničavajuće metode od trajnog odbijanja davanja krvi, osobito ako upitnik i osobni intervju, koje provodi zdravstveni stručnjak, omogućuju preciznije utvrđivanje ponašanja koja predstavljaju opasnost za zdravlje primatelja.

93 | Još jedna presuda spomenuta u ovom izvješću tiče se socijalne politike: riječ je o presudi od 9. rujna 2015., Ferreira da Silva e Brito i dr. (C-160/14, EU:C:2015:565), prikazanoj u dijelu IV. „Pravo Unije i nacionalno pravo" i u dijelu V.1. „Zahtjevi za prethodnu odluku".

94 | Direktiva Komisije 2004/33/EZ od 22. ožujka 2004. o provedbi Direktive 2002/98/EZ Europskog parlamenta i Vijeća u odnosu na određene tehničke zahtjeve za krv i krvne sastojke (SL L 91, str. 25.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 14., str. 14.)

XVIII. ZAŠTITA POTROŠAČA

U spojenim predmetima u kojima je donesena presuda ***Unicaja Banco i Caixabank*** (C-482/13, C-484/13, C-485/13 i C-487/13, EU:C:2015:21), objavljena 21. siječnja 2015., Sud je tumačio *članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 o nepoštenim uvjetima*[95]*, u okviru hipotekarnih ovršnih postupaka radi ovrhe na osnovi nekoliko hipoteka.* U tim predmetima osporavan je španjolski propis na temelju kojeg je nacionalni sud pred kojim se vodi hipotekarni ovršni postupak dužan ponovno obračunati iznose koji se duguju na temelju uvjeta u ugovoru o hipotekarnom zajmu kada ti ugovori predviđaju zateznu kamatnu stopu koja je tri puta veća od zakonske stope, primjenjujući zateznu kamatu koja ne prelazi tu gornju granicu.

U tom pogledu, Sud je ocijenio da se članku 6. stavku 1. Direktive 93/13 ne protivi takav propis jer njegova primjena ne ugrožava ocjenu nepoštenosti spomenutog uvjeta koju obavlja sud i ne sprečava taj sud da spomenuti uvjet izuzme iz primjene ako utvrdi da je „nepošten". Naime, kada je nacionalni sud suočen s ugovornom odredbom koja se odnosi na zateznu kamatu čija je stopa niža od one predviđene nacionalnim pravom, određivanje te zakonske gornje granice ne sprečava spomenuti sud da tu odredbu ocijeni nepoštenom. S druge strane, ako je stopa zatezne kamate određene odredbom ugovora o hipotekarnom zajmu viša od stope propisane nacionalnim pravom i mora se, u skladu s tim pravom, smanjiti, takva okolnost ne smije spriječiti nacionalni sud u tome da, osim te mjere ublažavanja, izvede, s obzirom na Direktivu 93/13, sve posljedice eventualne nepoštenosti ugovorne odredbe koja sadržava tu stopu, poništavajući ju ako je to potrebno.

U presudi ***ERSTE Bank Hungary*** (C-32/14, EU:C:2015:637), donesenoj 1. listopada 2015., Sud je ponudio tumačenje *članka 6. stavka 1. i članka 7. stavka 1. Direktive 93/13* u okviru predmeta koji se odnosio na nacionalno zakonodavstvo koje bilježniku dopušta da na ugovor sklopljen između prodavatelja robe ili pružatelja usluge i potrošača stavi potvrdu o ovršnosti ili da je odbije ukinuti, iako nije izvršen nadzor nad nepoštenim karakterom odredbi navedenog ugovora. Glavni postupak ticao se zahtjeva za poništenje bilježnikova odbijanja da ukine potvrdu o ovršnosti stavljenu javnobilježničkim aktom na priznanje duga koji je mađarski potrošač preuzeo na temelju ugovora o zajmu i ugovora o hipotekarnom jamstvu zaključenih s bankom.

Sud je istaknuo da Direktiva 93/13 ne daje odgovor na pitanje treba li – u okolnostima u kojima ga nacionalno zakonodavstvo ovlašćuje da na javnu ispravu koja se odnosi na ugovor stavi potvrdu o ovršnosti, te da tu potvrdu ukine – na javnog bilježnika proširiti i mogućnost da izvršava nadležnosti koje neposredno spadaju u sudsku funkciju. Međutim, kada u pravu Unije nisu usklađeni nacionalni mehanizmi prisilnog izvršenja s ulogom dodijeljenom javnim bilježnicima u okviru tih mehanizama, nacionalni pravni sustav svake države članice treba uspostaviti takva pravila u skladu s načelom postupovne neovisnosti, pod uvjetom da se tim pravilima poštuju načela ekvivalentnosti i djelotvornosti. U pogledu načela djelotvornosti, Sud je ocijenio da Direktiva 93/13 nalaže u sporovima između prodavatelja robe ili pružatelja usluge i potrošača pozitivnu intervenciju nacionalnog suda pred kojim se vodi postupak, nezavisnu o samim ugovornim stranama. Međutim, poštovanje načela djelotvornosti ne može u cijelosti nadoknaditi potpunu pasivnost predmetnog potrošača. Slijedom toga, činjenica da se potrošač može pozvati na zaštitu koju ima na temelju pravnih odredbi o nepoštenim uvjetima samo ako pokrene sudski postupak, među ostalim protiv javnobilježničkog akta, ne može se sama za sebe smatrati suprotnom načelu djelotvornosti. Naime, djelotvorna sudska zaštita zajamčena Direktivom 93/13 temelji se na pretpostavci da je jedna od stranaka ugovora prethodno pokrenula postupak pred nacionalnim sudovima.

95 | Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.)

XIX. GOSPODARSKA I SOCIJALNA KOHEZIJA

U području gospodarske i socijalne kohezije, u presudi ***Španjolska/Komisija*** (C-263/13 P, EU:C:2015:415), donesenoj 24. lipnja 2015., Sud je prihvatio žalbu Kraljevine Španjolske protiv presude Općeg suda[96] kojom je potonji odbio njezinu tužbu za *poništenje odluka Komisije C(2009) 9270, C(2009) 10678 i C(2010) 337 o smanjenju potpore Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR), dodijeljene na temelju više operativnih programa*[97].

U svojoj presudi Sud je podsjetio da je na temelju razloga koje je iznio u presudama Španjolska/Komisija (C-192/13 P, EU:C:2014:2156) i Španjolska/Komisija (C-197/13 P, EU:C:2014:2157) Komisija od 2000. godine dužna pri donošenju odluke o financijskom ispravku poštovati određeni rok i da se trajanje tog roka mijenja ovisno o propisima koji se primjenjuju.

U predmetnom slučaju, Sud je istaknuo, s jedne strane, da sukladno članku 100. stavku 5. Uredbe br. 1083/2006[98] Komisija donosi odluku o financijskom ispravku u roku od šest mjeseci od datuma saslušanja, a ako ne dođe do saslušanja, razdoblje od šest mjeseci počinje teći dva mjeseca od datuma na koji je Komisija poslala poziv i, s druge strane, da se navedeni članak primjenjuje počevši od 1. siječnja 2007., uključujući i u odnosu na programe koji prethode razdoblju 2007.-2013. Međutim, Sud je utvrdio da su sporne odluke donesene uz kršenje zakonskog roka. Slijedom navedenog, nakon što je podsjetio, s jedne strane, da to što akt koji ima negativan učinak nije donesen u roku koji je odredio zakonodavac Unije predstavlja bitnu povredu postupka i, s druge strane, da je u takvom slučaju dužan donijeti zaključak o takvoj povredi i, prema tome, poništiti akt koji sadržava takav nedostatak, Sud je ocijenio da je Opći sud, odbivši tužbu Kraljevine Španjolske umjesto da sankcionira bitne povrede postupka kojima su zahvaćene sporne odluke, počinio pogrešku koja se tiče prava. Sud je stoga na temelju članka 61. stavka 1. svog Statuta poništio te odluke.

Te su odluke poništene na temelju razloga koji je Sud istaknuo po službenoj dužnosti, ne pozivajući stranke da se o njemu očituju. U tom pogledu Sud je podsjetio da, osim u posebnim slučajevima poput osobito onih predviđenih u poslovnicima sudova Unije, potonji ne mogu svoju odluku temeljiti na razlogu pravne naravi koji je istaknut po službenoj dužnosti, čak i kada je određen propisom, ako prethodno nisu pozvali stranke da se o tom razlogu očituju. U predmetnom slučaju je smatrao da je riječ o takvom posebnom slučaju u kojem nije potrebno pozvati stranke da podnesu svoja očitovanja o razlogu istaknutom po službenoj dužnosti, koji se odnosi na bitne povrede postupka. Naime, Sud je istaknuo da su u predmetima u kojima su donesene gore navedene presude *Španjolska/Komisija*, u kojima se raspravljalo o bitno istovjetnim činjeničnim i pravnim pitanjima, Kraljevina Španjolska i Komisija već imale priliku raspraviti, u okviru kontradiktornog postupka, pitanje roka u kojem treba donijeti odluku o financijskom ispravku.

96 | Presuda Općeg suda od 26. veljače 2013., Španjolska/Komisija (T-65/10, T-113/10 i T-138/10, EU:T:2013:93)

97 | Odluke Komisije C(2009) 9270 od 30. studenoga 2009., C(2009) 10678 od 23. prosinca 2009. i C(2010) 337 od 28. siječnja 2010. o smanjenju potpore Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR) koja je dodijeljena na temelju operativnog programa „Andaluzija" koji potpada pod cilj br. 1 (1994.-1999.) primjenom Odluke Komisije C(94) 3456 od 9. prosinca 1994., na temelju operativnog programa „Baskija" koji potpada pod cilj br. 2 (1997.-1999.) primjenom Odluke Komisije C(1998) 121 od 5. veljače 1998. i na temelju operativnog programa „Zajednica Valencija" koji potpada pod cilj br. 1 (1994.–1999.) primjenom Odluke Komisije C(1994) 3043/6 od 25. studenoga 1994.

98 | Uredba Vijeća (EZ) br. 1083/2006 od 11. srpnja 2006. o utvrđivanju općih odredaba o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu i Kohezijskom fondu i stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1260/1999 (SL L 210, str. 25.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 14., svezak 2., str. 120.)

XX. OKOLIŠ

U svojoj presudi ***Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland*** (C-461/13, EU:C:2015:433) od 1. srpnja 2015. Sud se, sastavljen u velikom vijeću, izjašnjavao o *obvezama propisanima u članku 4. stavku 1. točki (a) Direktive 2000/60 o uspostavi okvira za djelovanje Zajednice u području vodne politike*[99] *u pogledu poboljšanja i sprečavanja pogoršanja stanja površinskih voda.*

Glavni postupak vodio se između njemačkog Saveza za zaštitu okoliša i prirode i Njemačke oko odobrenja potonje za tri projekta produbljivanja pojedinih dijelova rijeke Weser, s ciljem omogućavanja prolaska većih kontejnerskih brodova. Nadležno nacionalno tijelo je ocijenilo da ti projekti uzrokuju hidrološke i morfološke posljedice koje mogu promijeniti stanje tijela određenih voda, ali da to ne bi dovelo do promjene razreda stanja prema Prilogu V. Direktivi 2000/60. U tim okolnostima, spomenuto je tijelo zaključilo da ne dolazi do pogoršanja ekološkog potencijala ili stanja odnosnog tijela voda.

Sud je najprije istaknuo da tekst članka 4. stavka 1. točke (a) podtočke iii. Direktive 2000/60 govori u prilog obvezujućoj snazi te odredbe za države članice. Naime, ta odredba sadržava obveze poboljšanja i sprečavanja pogoršanja stanja tijela voda kojima se nastoje ostvariti kvalitativni ciljevi u pogledu stanja površinskih voda složenim postupkom koji se sastoji od više detaljno uređenih faza. Prema tome, ta se odredba ne ograničava samo na određivanje ciljeva planiranja i upravljanja, već ima i obvezujuće učinke. Sud je stoga zaključio da države članice, osim ako nije predviđeno izuzeće, moraju uskratiti odobrenje projekta kada on može izazvati pogoršanje stanja tijela površinskih voda ili kada ugrožava postizanje dobrog stanja površinskih voda odnosno dobrog ekološkog potencijala i kemijskog stanja tih voda.

Kada je riječ o tome obuhvaća li pojam „pogoršanja stanja" tijela površinskih voda, koji se nalazi u članku 4. stavku 1. točki (a) podtočki i. Direktive 2000/60, isključivo pad u niži razred u smislu Priloga V. toj direktivi, Sud je odgovorio negativno, ocijenivši da su razredi samo instrument koji ograničava marginu prosudbe država članica prilikom određivanja elemenata kakvoće koji odražavaju stvarno stanje određenog tijela voda. Naime, budući da se pogoršanje stanja tijela voda, čak i samo prijelazna, mogu odobriti samo pod strogim uvjetima, prag iznad kojeg se utvrđuje povreda obveze sprečavanja takvog pogoršanja mora biti nizak. Na taj način, do pogoršanja dolazi čim se stanje barem jednog od elemenata kvalitete pogorša za jedan razred, čak i ako takvo pogoršanje ne znači pogoršanje klasifikacije kvalitete tijela površinskih voda u cijelosti. Međutim, ako se dotični element kvalitete u smislu tog priloga već nalazi u najnižem razredu, svako pogoršanje koje se na njega odnosi jest „pogoršanje stanja" tijela površinskih voda.

U presudi ***East Sussex County Council*** (C-71/14, EU:C:2015:656) od 6. listopada 2015. Sud se izjašnjavao o tumačenju članka 5. stavka 2. i članka 6. *Direktive 2003/4 o pristupu javnosti informacijama o okolišu*[100]. Glavni postupak vodio se između Vijeća Grofovije East Sussex i povjerenika za informiranje povodom odluke potonjeg kojom je naknada koju je Vijeće Grofovije tražilo za pružanje informacija o okolišu proglašena nezakonitom. Nacionalni sud je pozvao Sud da, kao prvo, precizira uvjete iz članka 5. stavka 2. Direktive 2003/4 pod kojima se može propisati takva naknada, to jest, s jedne strane, da se svi elementi na temelju kojih se izračunava iznos naknade moraju odnositi samo na davanje traženih informacija o okolišu i, s druge strane, da ukupan iznos naknade ne premašuje „razuman iznos". Kao drugo, taj je sud zatražio od Suda da se izjasni o potrebnom opsegu upravnog i sudskog nadzora koji se mora provesti u pogledu razumnosti takve naknade.

99 | Direktiva 2000/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2000. o uspostavi okvira za djelovanje Zajednice u području vodne politike (SL L 327, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 1., str. 48.)

100 | Direktiva 2003/4/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 28. siječnja 2003. o javnom pristupu informacijama o okolišu i stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 90/313/EEZ (SL L 41, str. 26.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15. svezak 1., str. 128.)

Kada je riječ o prvom pitanju Sud je, nakon što je naglasio da Direktiva 2003/4 pravi razliku između, s jedne strane, „davanja" informacija o okolišu, za koje javna tijela mogu zahtijevati naknadu, i, s druge strane, „pristupa" javnim registrima ili popisima te preglednicima podataka o okolišu, koji su besplatni, Sud je precizirao da se u načelu samo oni troškovi koji ne proizlaze iz uspostavljanja i održavanja navedenih registara, popisa i preglednika mogu pripisati „davanju" informacija o okolišu. Posljedično, troškovi održavanja baze podataka ne mogu se uzeti u obzir prilikom izračuna naknade za „davanje" informacija o okolišu. Nasuprot tome, troškovi koji se mogu naplatiti na temelju članka 5. stavka 2. spomenute direktive obuhvaćaju, među ostalim, poštanske i troškove umnožavanja, kao i troškove povezane s vremenom koje je osoblju odnosnog tijela javne vlasti potrebno za davanje odgovora na pojedinačni zahtjev za informacije. Kada je, s druge strane, riječ o uvjetu koji se tiče razumnosti iznosa spomenutog davanja, Sud je precizirao da ono ne mora imati odvraćajući učinak i da prilikom ocjene tog kriterija treba uzeti u obzir kako ekonomsku situaciju podnositelja zahtjeva za informacije tako i opći interes u vezi sa zaštitom okoliša.

Kada je riječ o drugom pitanju, Sud je utvrdio da, s obzirom na to da Direktiva 2003/4 ne određuje opseg upravnog i sudskog nadzora koji zahtijeva, taj opseg treba odrediti pravo država članica, pod uvjetom poštovanja načela ekvivalentnosti i učinkovitosti. U predmetnom slučaju, postojanje učinkovitog upravnog i sudskog nadzora suštinski je povezano s ostvarenjem cilja koji se sastoji od osiguravanja usklađenosti prava Unije s Arhuškom konvencijom[101]. Osim toga, budući da nacionalno pravo o kojem je riječ ograničava taj nadzor na pitanje je li odluka koju je donijelo odnosno javno tijelo bila „nerazumna, nezakonita ili nepravedna", Sud je istaknuo da u svakom slučaju uvjeti iz članka 5. stavka 2. Direktive 2003/4 moraju biti podvrgnuti upravnom i sudskom nadzoru koji se provodi na osnovi objektivnih elemenata i može osigurati njihovo puno poštovanje. Sud je ostavio nacionalnom sudu da provjeri ispunjenje tih uvjeta.

XXI. MEĐUNARODNI SPORAZUMI

U predmetu u kojem je 28. travnja 2015. donesena presuda ***Komisija/Vijeće*** (C-28/12, EU:C:2015:282)[102], Sud je poništio *odluku Vijeća i predstavnika vlada država članica Unije, koji su se sastali u okviru Vijeća, o, s jedne strane, potpisivanju, u ime Unije, mješovitih sporazuma s trećim zemljama u području zračnog prijevoza i, s druge strane, o privremenoj primjeni tih sporazuma od strane Unije i država članica*[103]. U svojoj tužbi Komisija ističe da ta odluka nije sukladna članku 13. stavku 2. UEU-a, kojim se uređuje načelo dodjele ovlasti, u vezi s člankom 218. stavcima 2., 5. i 8. UFEU-a, koji se odnose na postupak sklapanja međunarodnih sporazuma, zato što je nije donijelo Vijeće samo, primjenom postupka i načinâ glasovanja predviđenog u članku 218. UFEU-a.

Sud je tu argumentaciju ocijenio osnovanom. Kao prvo, on je istaknuo da navedena odluka zapravo spaja dva različita akta, odnosno, s jedne strane, akt koji se tiče potpisivanja spomenutih sporazuma u ime Unije i njihove privremene primjene od strane potonje i, s druge strane, akt koji se tiče privremene primjene tih sporazuma od strane država članica, a da nije moguće razlikovati koji akt odražava volju Vijeća, a koji volju država članica. Prema tome, u okviru te odluke države članice sudjelovale su u donošenju prvog akta, iako ga prema članku

101 | Konvencija o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša potpisana je u Aarhusu 25. lipnja 1998. te potvrđena u ime Europske zajednice Odlukom Vijeća 2005/370/EZ od 17. veljače 2005. (SL L 124, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 3., str. 10.)

102 | Što se tiče dopuštenosti tužbe, Sud je u toj presudi ocijenio da se odluka Vijeća i predstavnika vlada država članica o potpisivanju sporazuma o pristupanju treće zemlje međunarodnom sporazumu koji je sklopila Unija i dodatnog sporazuma u ime Unije te o privremenoj primjeni tih sporazuma od strane Unije, s jedne strane, i od država članica, s druge strane, mora smatrati aktom Vijeća koji može biti predmet tužbe za poništenje, s obzirom na to da je Vijeće sudjelovalo u donošenju odluka o svim tim pitanjima.

103 | Odluka 2011/708/EU Vijeća i predstavnika vlada država članica Europske unije, koji su se sastali u okviru Vijeća, od 16. lipnja 2011. o potpisivanju, u ime Unije, i privremenoj primjeni Sporazuma o zračnom prijevozu između Sjedinjenih Američkih Država s jedne strane, Europske unije i njenih država članica s druge strane, Islanda s treće strane i Kraljevine Norveške s četvrte strane; te o potpisivanju, u ime Unije, i privremenoj primjeni Dodatnog sporazuma između Europske unije i njenih država članica s jedne strane, Islanda s druge strane i Kraljevine Norveške s treće strane, o primjeni Sporazuma o zračnom prijevozu između Sjedinjenih Američkih Država s jedne strane, Europske unije i njenih država članica s druge strane, Islanda s treće strane i Kraljevine Norveške s četvrte strane (SL L 283, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 7., svezak 21., str. 285.)

218. stavku 5. UFEU-a treba donijeti samo Vijeće i u kojem pogledu nije predviđena nikakva nadležnost država članica. Obrnuto, Vijeće je kao institucija Unije bilo uključeno u donošenje drugog akta, iako takav akt, kao prvo, ulazi u nacionalna prava svake od tih država, a zatim u međunarodno pravo.

Kao drugo, prema mišljenju Suda, ta dva različita akta objedinjena u pobijanoj odluci ne mogu biti valjano donesena u okviru jedinstvenog postupka koji bez razlike uključuje i elemente odlučivanja svojstvenog Vijeću i elemente međuvladinog karaktera. Naime, akt koji se tiče privremene primjene predmetnih sporazuma od strane država članica uključuje konsenzus predstavnika tih država i stoga njihov jednoglasni pristanak, dok članak 218. stavak 8. UFEU-a predviđa da Vijeće mora odlučiti, u ime Unije, kvalificiranom većinom.

U tim okolnostima Sud je zaključio da pobijanu odluku treba poništiti jer nije sukladna članku 218. stavcima 2., 5. i 8. UFEU-a pa stoga ni članku 13. stavku 2. UEU-a. Međutim, zbog važnih razloga pravne sigurnosti Sud je odlučio održati na snazi učinke pobijane odluke do stupanja na snagu, u razumnom roku računajući od datuma objave ove presude, nove odluke koju Vijeće treba donijeti na temelju članka 218. stavaka 5. i 8. UFEU-a.

XXII. ZAJEDNIČKA VANJSKA I SIGURNOSNA POLITIKA

Kada je riječ o mjerama ograničavanja u području zajedničke vanjske i sigurnosne politike, valja istaknuti dvije presude od 21. travnja, ***Anbouba/Vijeće*** (C-605/13 P, EU:C:2015:248) i ***Anbouba/Vijeće*** (C-630/13 P, EU:C:2015:247), kojima je Sud, sastavljen u velikom vijeću, u žalbenom postupku potvrdio dvije presude Općeg suda[104] kojima su odbijene tužbe za poništenje koje je podnio sirijski poduzetnik protiv *više odluka o zamrzavanju financijskih sredstava* koje se na njega odnose. Spomenute mjere ograničavanja primijenjene su na žalitelja zbog njegovog položaja predsjednika velikog poduzeća u sirijskoj poljoprivredno-prehrambenoj industriji i financijske potpore koju pruža sirijskom režimu. U okviru svojih žalbi, žalitelj tvrdi da je Opći sud u pobijanoj presudi povrijedio pravila o teretu dokazivanja u pogledu mjera ograničavanja jer je prihvatio da u odnosu na njega postoji presumpcija potpore sirijskom režimu i jer nije od Vijeća zatražio da mu ono podnese dodatne dokaze u prilog njegovom uvrštenju na popise osoba koje podliježu takvim mjerama.

Sud je utvrdio da se ni spornom odlukom[105] ni aktom na temelju kojeg je donesena[106] ne uspostavlja presumpcija potpore sirijskom režimu na teret rukovoditelja glavnih sirijskih poduzeća. On je istaknuo da je Vijeće, s obzirom na stanje u Siriji, ispunilo obvezu u pogledu tereta dokazivanja u pogledu osnovanosti uvrštavanja žalitelja na popise osoba koje podliježu mjerama ograničavanja ako sudu Unije predoči skup dovoljno konkretnih, preciznih i dosljednih indicija na temelju kojih se može dokazati postojanje dovoljne veze između osobe koja podliježe mjeri zamrzavanja financijskih sredstava i režima protiv kojega se vodi borba. U predmetnom slučaju, položaj koji žalitelj zauzima u sirijskom gospodarstvu, zatim njegov položaj predsjednika velikog poduzeća u sirijskoj poljoprivredno-prehrambenoj industriji, važne funkcije koje obnaša u jednom drugom društvu te u trgovačkoj i industrijskoj komori grada Homsa, kao i njegovi odnosi s članom obitelji predsjednika Bašara Al-Asada čine skup dovoljno konkretnih, preciznih i dosljednih indicija na temelju kojih se može dokazati da je pružao financijsku potporu sirijskom režimu. Prema tome, budući da je Opći sud ispitao osnovanost uvrštavanja žalitelja na spomenute popise na temelju skupa indicija o njegovom položaju, funkcijama i odnosima u okviru sirijskog režima koje on nije pobio, Sud je zaključio da upućivanje u pobijanim presudama na presumpciju potpore spomenutom režimu ne može utjecati na njihovu zakonitost.

104 | Presude Općeg suda od 13. rujna 2013., Anbouba/Vijeće (T-563/11, EU:T:2013:429), i Anbouba/Vijeće (T-592/11, EU:T:2013:427)

105 | Odluka Vijeća 2011/273/ZVSP od 9. svibnja 2011. o mjerama ograničavanja protiv Sirije (SL L 121, str. 11.), kako je izmijenjena Odlukom Vijeća 2011/522/ZVSP od 2. rujna 2011. (SL L 228, str. 16.)

106 | Uredba Vijeća (EU) br. 442/2011 od 9. svibnja 2011. o mjerama ograničavanja s obzirom na stanje u Siriji (SL L 121, str. 1.), kako je izmijenjena Uredbom Vijeća (EU) br. 878/2011 od 2. rujna 2011. (SL L 228, str. 1.)

XXIII. EUROPSKA JAVNA SLUŽBA

U presudi ***Missir Mamachi di Lusignano*** (C-417/14 RX II, EU:C:2015:588), donesenoj 10. rujna 2015., Sud je imao priliku dati pojašnjenja o *nadležnosti Službeničkog suda u području tužbi za utvrđivanje odgovornosti koje podnose članovi obitelji preminulog dužnosnika*. Preispitujući presudu Općeg suda[107] Sud se među ostalim izjašnjavao o zaključku potonjeg prema kojem je Službenički sud u načelu nenadležan *ratione personae* odlučivati o tužbi koju je podnijela treća osoba s ciljem da ostvari popravljanje osobne štete, čak ako se i prihvati da takav spor proizlazi iz veze na temelju zaposlenja između dužnosnika i institucije. Naime, Opći sud je ukinuo presudu Službeničkog suda[108] kojom se potonji proglasio nadležnim za odlučivanje o tužbi u kojoj se, među ostalim, zahtijeva da se Komisiji naloži da žalitelju i nasljednicima njegova sina isplati različite iznose na ime naknade imovinske i neimovinske štete nastale zbog ubojstva njegova sina, Unijina dužnosnika.

U tom kontekstu Sud je ocijenio da presuda Općeg suda ugrožava jedinstvo i dosljednost prava Unije. Naime, prema mišljenju Suda, uputivši ovu tužbu samome sebi kako bi o njoj odlučio kao prvostupanjski sud, Opći sud je Službeničkom sudu uskratio njegovu izvornu nadležnost i uspostavio pravilo o nadležnosti u svoju korist. Time je ugrožena struktura sudskih stupnjeva Suda. U tom pogledu, Sud je podsjetio da pravosudni sustav Unije sadržava strogo razgraničenje nadležnosti njezinih triju sudova tako da nadležnost jednoga od tih triju sudova za odlučivanje o pravnom sredstvu nužno isključuje nadležnost ostalih dvaju sudova. Pravila o nadležnosti sudova Unije tako su dio primarnog prava i zauzimaju središnje mjesto u njezinu pravnom poretku.

U predmetnom slučaju, Sud je ocijenio da je Službenički sud nadležan *ratione personae* za odlučivanje ne samo o tužbama koje su podnijeli dužnosnici nego i o onima koje su podnijele sve druge osobe na koje se primjenjuje Pravilnik o osoblju. U tom pogledu, suprotno utvrđenjima Općeg suda, Sud je presudio da je pitanje imaju li u predmetnom slučaju žalitelj i njegovi nasljednici pravo na davanja koja su zajamčena, među ostalim, u članku 73. stavku 2. točki (a) Pravilnika o osoblju materijalnopravne naravi te nije relevantno za određivanje nadležnosti Službeničkog suda.

Kada je riječ o nadležnosti Službeničkog suda *ratione materiae*, Sud je primijetio da, s obzirom na to da ni članak 270. UFEU-a ni članak 91. Pravilnika o osoblju ne definiraju narav tužbe koja je moguća u slučaju odbijanja upravne žalbe, kada se spor tiče zakonitosti akta kojim je tužitelj oštećen, Službenički sud je nadležan odlučivati o takvoj tužbi, bez obzira na njezinu narav. Stoga je taj sud nadležan za odlučivanje o tužbi za naknadu štete koju je dužnosnik podnio protiv institucije o kojoj ovisi, kad spor proizlazi iz veze na temelju zaposlenja koja postoji između te osobe i institucije. Prema mišljenju Suda, isto vrijedi i za tužbu za naknadu štete koju podnese svaka osoba na koju se primjenjuje Pravilnik o osoblju zbog njezinih obiteljskih veza s dužnosnikom, kad spor proizlazi iz veze na temelju zaposlenja koja postoji između tog dužnosnika i instituciju o kojoj je riječ.

107 | Presuda Općeg suda od 10. srpnja 2014., Missir Mamachi di Lusignano/Komisija (T-401/11 P, EU:T:2014:625)

108 | Presuda Službeničkog suda od 12. svibnja 2011., Missir Mamachi di Lusignano/Komisija (F-50/09, EU:F:2012:55)

C | SASTAV SUDA

(Protokolarni red na dan 31. prosinca 2015.)

Prvi red, slijeva nadesno:

Prvi nezavisni odvjetnik M. Wathelet; predsjednici vijeća T. von Danwitz i M. Ilešič; potpredsjednik Suda A. Tizzano; predsjednik Suda K. Lenaerts; predsjednica vijeća R. Silva de Lapuerta; predsjednici vijeća L. Bay Larsen i J. L. da Cruz Vilaça

Drugi red, slijeva nadesno:

Suci E. Juhász i A. Rosas; predsjednik vijeća F. Biltgen; predsjednica vijeća C. Toader; predsjednici vijeća A. Arabadjiev, D. Šváby i C. Lycourgos; nezavisna odvjetnica J. Kokott

Treći red, slijeva nadesno:

Sudac M. Safjan; nezavisni odvjetnik Y. Bot; nezavisna odvjetnica E. Sharpston; suci J. Malenovský, A. Borg Barthet i E. Levits; nezavisni odvjetnik P. Mengozzi; sudac J.-C. Bonichot

Četvrti red, slijeva nadesno:

Nezavisni odvjetnik N. Wahl; sudac C. G. Fernlund; sutkinje A. Prechal i M. Berger; suci E. Jarašiūnas, C. Vajda i S. Rodin

Peti red, slijeva nadesno:

Nezavisni odvjetnik H. Saugmandsgaard Øe; sudac M. Vilaras; nezavisni odvjetnik M. Szpunar; sutkinja K. Jürimäe; nezavisni odvjetnik M. Campos Sánchez-Bordona; sudac E. Regan; nezavisni odvjetnik M. Bobek; tajnik A. Calot Escobar

1. PROMJENE U SASTAVU SUDA U 2015.

Svečana sjednica održana 7. listopada 2015.

Dana 7. listopada 2015. na Sudu Europske unije održana je svečana sjednica u povodu, s jedne strane, produljenja mandata i, s druge strane, davanja prisege i stupanja na dužnost novih članova institucije.

Odlukama od 24. rujna 2014., 1. travnja 2015. i 16. rujna 2015. predstavnici vlada država članica ponovno su izabrali, na razdoblje od 7. listopada 2015. do 6. listopada 2021., dvanaestoricu sudaca Suda, i to: Larsa Baya Larsena, Françoisa Biltgena, Marka Ilešiča, Endrea Juhásza, Külliku Jürimäe, Koena Lenaertsa, Sinišu Rodina, Allana Rosasa, Mareka Safjana, Rosariju Silva de Lapuerta, Daniela Švábyja i Cameliju Toader.

Zbog prestanka dužnosti Aindriasa Ó Caoimha i Vassiliosa Skourisa, Eugene Regan i Michail Vilaras imenovani su sucima Suda na razdoblje od 7. listopada 2015. do 6. listopada 2021.

Broj nezavisnih odvjetnika Suda povećan je s devet na jedanaest Odlukom Vijeća 2013/336/EU[1] od 15. lipnja 2013., s učinkom od 7. listopada 2015. Odlukama od 1. travnja i 15. lipnja Michal Bobek i Henrik Saugmandsgaard Øe imenovani su nezavisnim odvjetnicima na razdoblje od 7. listopada 2015. do 6. listopada 2021.

Nadalje, odlukom od 16. rujna 2015.[2] Manuel Campos Sánchez-Bordona imenovan je nezavisnim odvjetnikom kao zamjena za za Pedra Cruza Villalóna.

1| Odluka Vijeća 2013/336/EU od 25. lipnja 2013. o povećanju broja nezavisnih odvjetnika Suda Europske unije (SL L 179, str. 92.)

2| Nezavisni odvjetnik koji će na toj dužnosti naslijediti N. Jääskinena u službu će stupiti naknadno. U skladu s načelom rotacije bit će to bugarski državljanin.

2. PROTOKOLARNI RED

OD 1. SIJEČNJA 2015. DO 7. LISTOPADA 2015.

V. SKOURIS, predsjednik
K. LENAERTS, potpredsjednik
A. TIZZANO, predsjednik 1. vijeća
R. SILVA DE LAPUERTA, predsjednica 2. vijeća
M. ILEŠIČ, predsjednik 3. vijeća
L. BAY LARSEN, predsjednik 4. vijeća
T. von DANWITZ, predsjednik 5. vijeća
M. WATHELET, prvi nezavisni odvjetnik
A. Ó CAOIMH, predsjednik 8. vijeća
J.-C. BONICHOT, predsjednik 7. vijeća
C. VAJDA, predsjednik 10. vijeća
S. RODIN, predsjednik 6. vijeća
K. JÜRIMÄE, predsjednica 9. vijeća
A. ROSAS, sudac
J. KOKOTT, nezavisna odvjetnica
E. JUHÁSZ, sudac
A. BORG BARTHET, sudac
J. MALENOVSKÝ, sudac
E. LEVITS, sudac
E. SHARPSTON, nezavisna odvjetnica
P. MENGOZZI, nezavisni odvjetnik
Y. BOT, nezavisni odvjetnik
A. ARABADJIEV, sudac
C. TOADER, sutkinja
M. SAFJAN, sudac
D. ŠVÁBY, sudac
M. BERGER, sutkinja
N. JÄÄSKINEN, nezavisni odvjetnik
P. CRUZ VILLALÓN, nezavisni odvjetnik
A. PRECHAL, sutkinja
E. JARAŠIŪNAS, sudac
C. G. FERNLUND, sudac
J. L. da CRUZ VILAÇA, sudac
N. WAHL, nezavisni odvjetnik
F. BILTGEN, sudac
M. SZPUNAR, nezavisni odvjetnik
C. LYCOURGOS, sudac

A. CALOT ESCOBAR, tajnik

OD 8. LISTOPADA 2015. DO 11. LISTOPADA 2015.

K. LENAERTS, predsjednik
A. TIZZANO, potpredsjednik
R. SILVA DE LAPUERTA, predsjednica 1. vijeća
M. ILEŠIČ, predsjednik 2. vijeća
L. BAY LARSEN, predsjednik 3. vijeća
T. von DANWITZ, predsjednik 4. vijeća
J. L. da CRUZ VILAÇA, predsjednik 5. vijeća
A. ROSAS, sudac
J. KOKOTT, nezavisna odvjetnica
E. JUHÁSZ, sudac
A. BORG BARTHET, sudac
J. MALENOVSKÝ, sudac
E. LEVITS, sudac
E. SHARPSTON, nezavisna odvjetnica
P. MENGOZZI, nezavisni odvjetnik
Y. BOT, nezavisni odvjetnik
J.-C. BONICHOT, sudac
A. ARABADJIEV, sudac
C. TOADER, sutkinja
M. SAFJAN, sudac
D. ŠVÁBY, sudac
M. BERGER, sutkinja
A. PRECHAL, sutkinja
E. JARAŠIŪNAS, sudac
C. G. FERNLUND, sudac
M. WATHELET, nezavisni odvjetnik
C. VAJDA, sudac
N. WAHL, nezavisni odvjetnik
S. RODIN, sudac
F. BILTGEN, sudac
K. JÜRIMÄE, sutkinja
M. SZPUNAR, nezavisni odvjetnik
C. LYCOURGOS, sudac
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, nezavisni odvjetnik
M. VILARAS, sudac
E. REGAN, sudac
H. SAUGMANDSGAARD ØE, nezavisni odvjetnik
M. BOBEK, nezavisni odvjetnik

A. CALOT ESCOBAR, tajnik

OD 12. LISTOPADA 2015. DO 31. PROSINCA 2015.

K. LENAERTS, predsjednik
A. TIZZANO, potpredsjednik
R. SILVA DE LAPUERTA, predsjednica 1. vijeća
M. ILEŠIČ, predsjednik 2. vijeća
L. BAY LARSEN, predsjednik 3. vijeća
T. von DANWITZ, predsjednik 4. vijeća
J. L. da CRUZ VILAÇA, predsjednik 5. vijeća
M. WATHELET, prvi nezavisni odvjetnik
A. ARABADJIEV, predsjednik 6. vijeća
C. TOADER, predsjednica 7. vijeća
D. ŠVÁBY, predsjednik 8. vijeća
F. BILTGEN, predsjednik 10. vijeća
C. LYCOURGOS, predsjednik 9. vijeća
A. ROSAS, sudac
J. KOKOTT, nezavisna odvjetnica
E. JUHÁSZ, sudac
A. BORG BARTHET, sudac
J. MALENOVSKÝ, sudac
E. LEVITS, sudac
E. SHARPSTON, nezavisna odvjetnica
P. MENGOZZI, nezavisni odvjetnik
Y. BOT, nezavisni odvjetnik
J.-C. BONICHOT, sudac
M. SAFJAN, sudac
M. BERGER, sutkinja
A. PRECHAL, sutkinja
E. JARAŠIŪNAS, sudac
C. G. FERNLUND, sudac
C. VAJDA, sudac,
N. WAHL, nezavisni odvjetnik
S. RODIN, sudac
K. JÜRIMÄE, sutkinja
M. SZPUNAR, nezavisni odvjetnik
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, nezavisni odvjetnik
M. VILARAS, sudac
E. REGAN, sudac
H. SAUGMANDSGAARD ØE, nezavisni odvjetnik
M. BOBEK, nezavisni odvjetnik

M. A. CALOT ESCOBAR, tajnik

3. BIVŠI ČLANOVI SUDA

(prema redoslijedu stupanja na dužnost)

Massimo Pilotti, sudac (1952.-1958.), predsjednik od 1952. do 1958.
Petrus Serrarens, sudac (1952.-1958.)
Adrianus Van Kleffens, sudac (1952.-1958.)
Jacques Rueff, sudac (1952.-1959. i 1960.-1962.)
Otto Riese, sudac (1952.-1963.)
Maurice Lagrange, nezavisni odvjetnik (1952.-1964.)
Louis Delvaux, sudac (1952.-1967.)
Charles Léon Hammes, sudac (1952.-1967.), predsjednik od 1964. do 1967.
Karl Roemer, nezavisni odvjetnik (1953.-1973.)
Nicola Catalano, sudac (1958.-1962.)
Rino Rossi, sudac (1958.-1964.)
Andreas Matthias Donner, sudac (1958.-1979.), predsjednik od 1958. do 1964.
Alberto Trabucchi, sudac (1962.-1972.), zatim nezavisni odvjetnik (1973.-1976.)
Robert Lecourt, sudac (1962.-1976.), predsjednik od 1967. do 1976.
Walter Strauss, sudac (1963.-1970.)
Joseph Gand, nezavisni odvjetnik (1964.-1970.)
Riccardo Monaco, sudac (1964.-1976.)
Josse J. Mertens de Wilmars, sudac (1967.-1984.), predsjednik od 1980. do 1984.
Pierre Pescatore, sudac (1967.-1985.)
Alain Louis Dutheillet de Lamothe, nezavisni odvjetnik (1970.-1972.)
Hans Kutscher, sudac (1970.-1980.), predsjednik od 1976. do 1980.
Henri Mayras, nezavisni odvjetnik (1972.-1981.)
O'Dalaigh Cearbhall, sudac (1973.-1974.)
Max Sørensen, sudac (1973.-1979.)
Gerhard Reischl, nezavisni odvjetnik (1973.-1981.)
Jean-Pierre Warner, nezavisni odvjetnik (1973.-1981.)
Alexander J. Mackenzie Stuart, sudac (1973.-1988.), predsjednik od 1984. do 1988.
O'Keeffe Aindrias, sudac (1974.-1985.)
Adolphe Touffait, sudac (1976.-1982.)
Francesco Capotorti, sudac (1976.), zatim nezavisni odvjetnik (1976.-1982.)
Giacinto Bosco, sudac (1976.-1988.)
Thymen Koopmans, sudac (1979.-1990.)
Ole Due, sudac (1979.-1994.), predsjednik od 1988. do 1994.
Ulrich Everling, sudac (1980.-1988.)
Alexandros Chloros, sudac (1981.-1982.)
Simone Rozès, nezavisna odvjetnica (1981.-1984.)
Pieter Verloren van Themaat, nezavisni odvjetnik (1981.-1986.)
Sir Gordon Slynn, nezavisni odvjetnik (1981.-1988.), zatim sudac (1988.-1992.)
Fernand Grévisse, sudac (1981.-1982. i 1988.-1994.)
Kai Bahlmann, sudac (1982.-1988.)
Yves Galmot, sudac (1982.-1988.)
G. Federico Mancini, nezavisni odvjetnik (1982.-1988.), zatim sudac (1988.-1999.)
Constantinos Kakouris, sudac (1983.-1997.)
Marco Darmon, nezavisni odvjetnik (1984.-1994.)

René Joliet, sudac (1984.-1995.)
Carl Otto Lenz, nezavisni odvjetnik (1984.-1997.)
Thomas Francis O'Higgins, sudac (1985.-1991.)
Fernand Schockweiler, sudac (1985.-1996.)
José Luís Da Cruz Vilaça, nezavisni odvjetnik (1986.-1988.)
José Carlos De Carvalho Moitinho de Almeida, sudac (1986.-2000.)
Jean Mischo, nezavisni odvjetnik (1986.-1991. i 1997.-2003.)
Gil Carlos Rodríguez Iglesias, sudac (1986.-2003.), predsjednik od 1994. do 2003.
Manuel Diez de Velasco, sudac (1988.-1994.)
Manfred Zuleeg, sudac (1988.-1994.)
Walter Van Gerven, nezavisni odvjetnik (1988.-1994.)
Giuseppe Tesauro, nezavisni odvjetnik (1988.-1998.)
Francis Geoffrey Jacobs, nezavisni odvjetnik (1988.-2006.)
Paul Joan George Kapteyn, sudac (1990.-2000.)
John L. Murray, sudac (1991.-1999.)
Claus Christian Gulmann, nezavisni odvjetnik (1991.-1994.), zatim sudac (1994.-2006.)
David Alexander Ogilvy Edward, sudac (1992.-2004.)
Michael Bendik Elmer, nezavisni odvjetnik (1994.-1997.)
Günter Hirsch, sudac (1994.-2000.)
Georges Cosmas, nezavisni odvjetnik (1994.-2000.)
Antonio Mario La Pergola, sudac (1994. i 1999.-2006.), nezavisni odvjetnik (1995.-1999.)
Jean-Pierre Puissochet, sudac (1994.-2006.)
Philippe Léger, nezavisni odvjetnik (1994.-2006.)
Hans Ragnemalm, sudac (1995.-2000.)
Nial Fennelly, nezavisni odvjetnik (1995.-2000.)
Leif Sevón, sudac (1995.-2002.)
Melchior Wathelet, sudac (1995.-2003.)
Peter Jann, sudac (1995.-2009.)
Dámaso Colomer Ruiz-Jarabo, nezavisni odvjetnik (1995.-2009.)
Romain Schintgen, sudac (1996.-2008.)
Krateros Ioannou, sudac (1997.-1999.)
Siegbert Alber, nezavisni odvjetnik (1997.-2003.)
Antonio Saggio, nezavisni odvjetnik (1998.-2000.)
Vassilios Skouris (1999.-2015.), predsjednik od 2003. do 2015.
Fidelma O'Kelly Macken, sutkinja (1999.-2004.)
Stig Von Bahr, sudac (2000.-2006.)
Ninon Colneric, sutkinja (2000.-2006.)
Leendert A. Geelhoed, nezavisni odvjetnik (2000.-2006.)
Christine Stix-Hackl, nezavisna odvjetnica (2000.-2006.)
Christiaan Willem Anton Timmermans, sudac (2000.-2010.)
José Narciso Da Cunha Rodrigues, sudac (2000.-2012.)
Luís Miguel Poiares Pessoa Maduro, nezavisni odvjetnik (2003.-2009.)
Jerzy Makarczyk, sudac (2004.-2009.)
Georges Arestis, sudac (2004.-2014.)
Ján Klučka, sudac (2004.-2009.)
Pranas Kūris, sudac (2004.-2010.)
Konrad Hermann Theodor Schiemann, sudac (2004.-2012.)
Uno Lõhmus, sudac (2004.-2013.)
Pernilla Lindh, sutkinja (2006.-2011.)

Ján Mazák, nezavisni odvjetnik (2006.-2012.)
Verica Trstenjak, nezavisna odvjetnica (2006.-2012.)
Jean-Jacques Kasel, sudac (2008.-2013.)
Niilo Jääskinen, nezavisni odvjetnik (2009.-2015.)
Pedro Cruz Villalón, nezavisni odvjetnik (2009.-2015.)

PREDSJEDNICI

Massimo Pilotti (1952.-1958.)
Andreas Donner Matthias (1958.-1964.)
Charles Léon Hammes (1964.-1967.)
Robert Lecourt (1967.-1976.)
Hans Kutscher (1976.-1980.)
Josse J. Mertens de Wilmars (1980.-1984.)
Alexander John Mackenzie Stuart (1984.-1988.)
Ole Due (1988.-1994.)
Gil Carlos Rodríguez Iglésias (1994.-2003.)
Vassilios Skouris (2003.-2015.)

TAJNICI

Albert Van Houtte (1953.-1982.)
Paul Heim (1982.-1988.)
Jean Giraud--Guy (1988.-1994.)
Roger Grass (1994.-2010.)

D | SUDSKA STATISTIKA SUDA

OPĆA AKTIVNOST SUDA

1. Novi, zaključeni i neriješeni predmeti (2011.-2015.)

NOVI PREDMETI

2. Vrste postupaka (2011.-2015.)

3. Predmet pravnog sredstva (2015.)

4. Tužbe zbog povrede obveze države (2011.-2015.)

ZAKLJUČENI PREDMETI

5. Vrste postupaka (2011.-2015.)

6. Presude, rješenja, mišljenja (2015.)

7. Sastav suda (2011.-2015.)

8. Predmeti završeni presudom, mišljenjem ili rješenjem (2011.-2015.)

9. Predmet pravnog sredstva (2011.-2015.)

10. Predmet pravnog sredstva (2015.)

11. Tužbe zbog povrede obveze države: ishod postupka (2011.-2015.)

12. Trajanje postupaka (presude i rješenja) (2011.-2015.)

NERIJEŠENI PREDMETI NA DAN 31. PROSINCA

13. Vrste postupaka (2011.-2015.)

14. Sastav suda (2011.-2015.)

RAZNO

15. Ubrzani postupci (2011.-2015.)

16. Hitni prethodni postupci (2011.-2015.)

17. Postupci privremene pravne zaštite (2015.)

OPĆI TREND U RADU SUDA (1952-2015)

18. Novi predmeti i presude

19. Novi zahtjevi za prethodnu odluku (prema državi članici i godini)

20. Novi zahtjevi za prethodnu odluku (prema državi članici i sudu)

21. Tužbe zbog povrede obveze podnesene protiv država članica

OPĆA AKTIVNOST SUDA

1. NOVI, ZAKLJUČENI I NERIJEŠENI PREDMETI (2009.-2015.) [1]

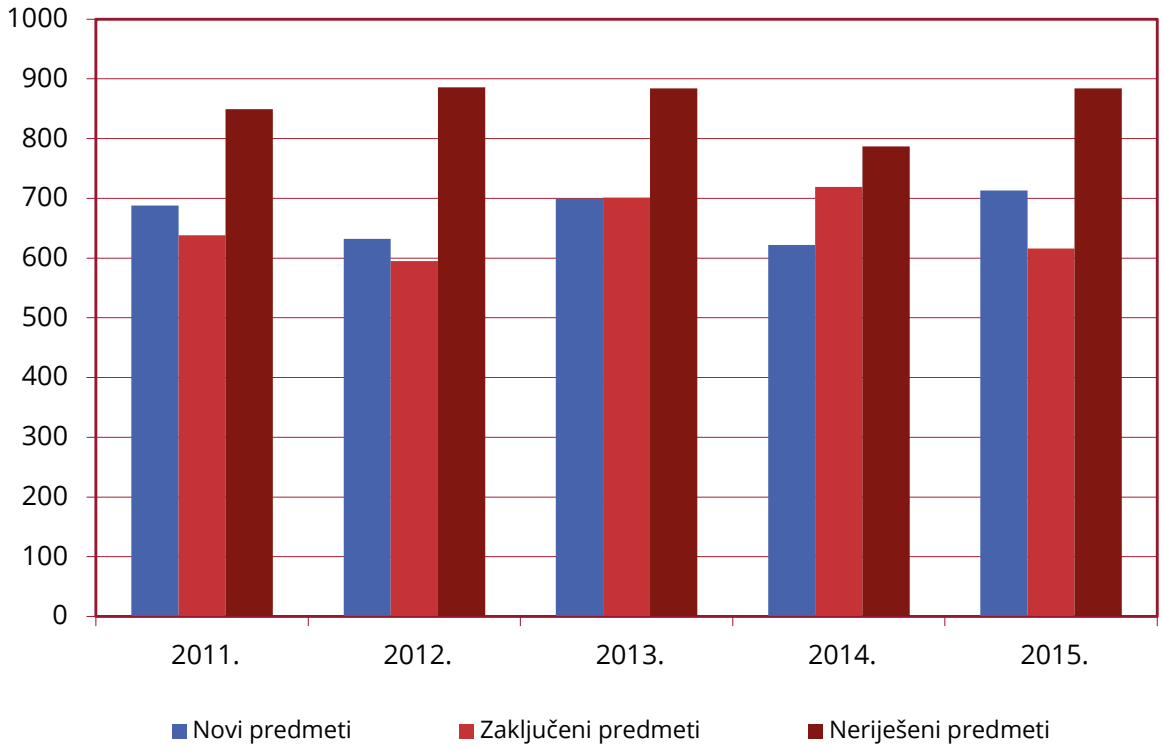

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Novi predmeti	688	632	699	622	713
Zaključeni predmeti	638	595	701	719	616
Neriješeni predmeti	849	886	884	787	884

1 | Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupni broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

2. NOVI PREDMETI – VRSTE POSTUPAKA (2011.-2015.)1

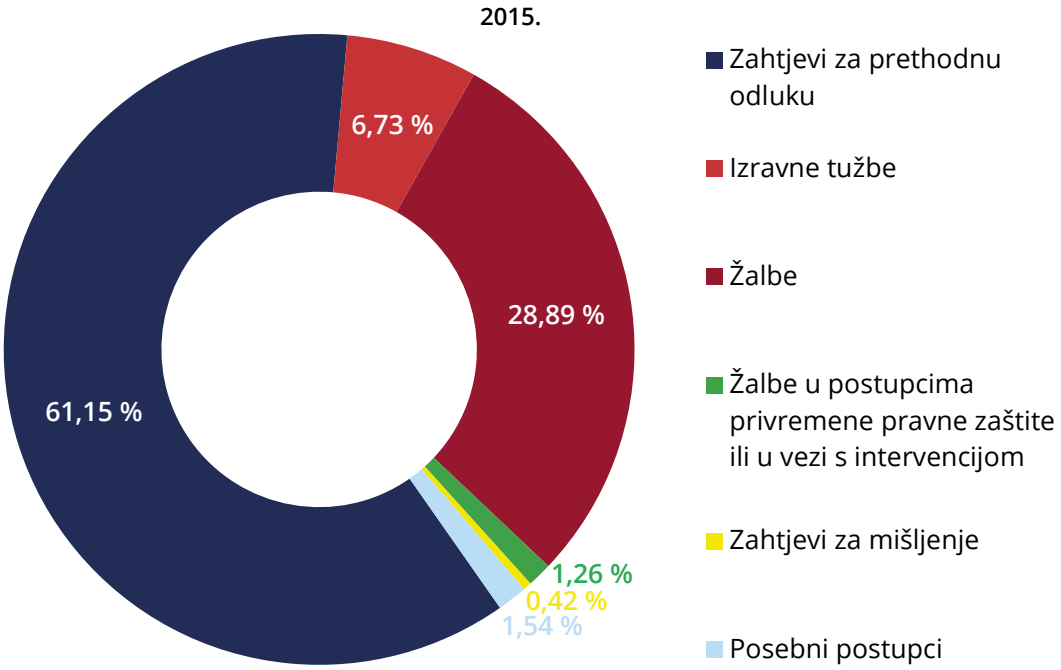

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Zahtjevi za prethodnu odluku	423	404	450	428	436
Izravne tužbe	81	73	72	74	48
Žalbe	162	136	161	111	206
Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	13	3	5		9
Zahtjevi za mišljenje		1	2	1	3
Posebni postupci[2]	9	15	9	8	11
Ukupno	**688**	**632**	**699**	**622**	**713**
Zahtjevi za privremenu pravnu zaštitu	3		1	3	2

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupni broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

2| „Posebnim postupcima" smatraju se: besplatna pravna pomoć, određivanje troškova, ispravak presude, pobijanje presude zbog ogluhe, prigovor trećeg, tumačenje, ponavljanje postupka, ispitivanje prijedloga prvog nezavisnog odvjetnika da se preispita odluka Općeg suda, postupak oduzimanja, predmeti u vezi s imunitetom.

3. NOVI PREDMETI – PREDMET PRAVNOG SREDSTVA (2015.) [1]

	Zahtjevi za prethodnu odluku	Izravne tužbe	Žalbe	Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	Zahtjevi za mišljenje	Ukupno	Posebni postupci
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	27		2			29	
Državljanstvo Unije	6					6	
Državne potpore	4		21	4		29	
Ekonomska i monetarna politika	1	1	9			11	
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija			3			3	
Energija		1				1	
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara itd.)	3		3			6	
Industrijska politika	12					12	
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	22		66			88	
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir			1			1	
Javna nabava	22		2	2		26	
Javno zdravlje	2		8			10	
Načela prava Unije	12		1			13	
Okoliš	29	14	4			47	
Oporezivanje	43	6				49	
Područje slobode, sigurnosti i pravde	50	2				52	
Poljoprivreda	11	1	5			17	
Pravo društava	1					1	
Pravo institucija	2	6	13		3	24	
Pravosudna suradnja u građanskim stvarima	1					1	
Približavanje zakonodavstava	20	2				22	
Pridruživanje prekomorskih zemalja i područja		1				1	
Pristup dokumentima			6	1		7	
Promet	19	6	2			27	
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	1		4			5	
Sloboda poslovnog nastana	12					12	
Slobodno kretanje kapitala	5	1				6	
Slobodno kretanje osoba	14	1				15	
Slobodno kretanje robe	7	1				8	
Slobodno pružanje usluga	21	3				24	
Socijalna politika	32					32	
Socijalna sigurnost radnika migranata	6	1				7	
Trgovinska politika	1		14			15	
Tržišno natjecanje	6		32	2		40	
Vanjsko djelovanje Europske unije	3					3	
Zajednička ribarstvena politika		1				1	
Zajednička vanjska i sigurnosna politika	2		10			12	
Zaštita potrošača	39					39	
UFEU	**436**	**48**	**206**	**9**	**3**	**702**	
Povlastice i imuniteti							2
Postupak							9
Ostalo							**11**
SVEUKUPNO	**436**	**48**	**206**	**9**	**3**	**702**	**11**

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupni broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

4. NOVI PREDMETI – TUŽBE ZBOG POVREDE OBVEZE DRŽAVE ČLANICE (2011.-2015.)[1]

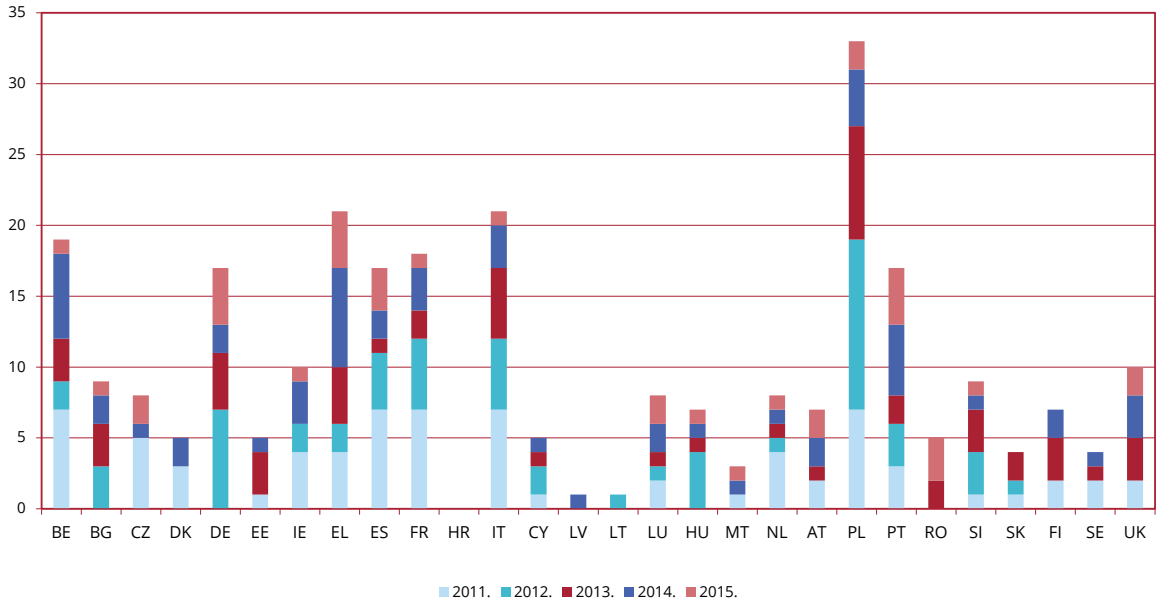

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Belgija	7	2	3	6	1
Bugarska		3	3	2	1
Češka	5			1	2
Danska	3			2	
Njemačka		7	4	2	4
Estonija	1		3	1	
Irska	4	2		3	1
Grčka	4	2	4	7	4
Španjolska	7	4	1	2	3
Francuska	7	5	2	3	1
Hrvatska					
Italija	7	5	5	3	1
Cipar	1	2	1	1	
Latvija				1	
Litva		1			
Luksemburg	2	1	1	2	2
Mađarska		4	1	1	1
Malta	1			1	1
Nizozemska	4	1	1	1	1
Austrija	2		1	2	2
Poljska	7	12	8	4	2
Portugal	3	3	2	5	4
Rumunjska			2		3
Slovenija	1	3	3	1	1
Slovačka	1	1	2		
Finska	2		3	2	
Švedska	2		1	1	
Ujedinjena Kraljevina	2		3	3	2

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupni broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

5. ZAKLJUČENI PREDMETI – VRSTE POSTUPAKA (2011.-2015.) [1]

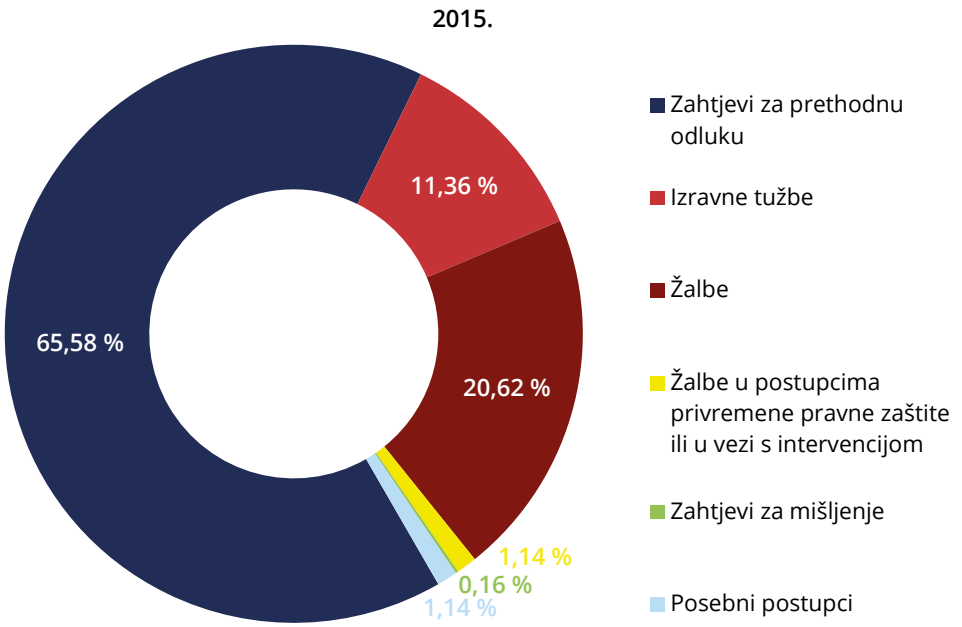

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Zahtjevi za prethodnu odluku	388	386	413	476	404
Izravne tužbe	117	70	110	76	70
Žalbe	117	117	155	157	127
Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	7	12	5	1	7
Zahtjevi za mišljenje	1		1	2	1
Posebni postupci	8	10	17	7	7
Ukupno	**638**	**595**	**701**	**719**	**616**

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupni broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

6. ZAKLJUČENI PREDMETI – PRESUDE, RJEŠENJA, MIŠLJENJA (2015.) [1]

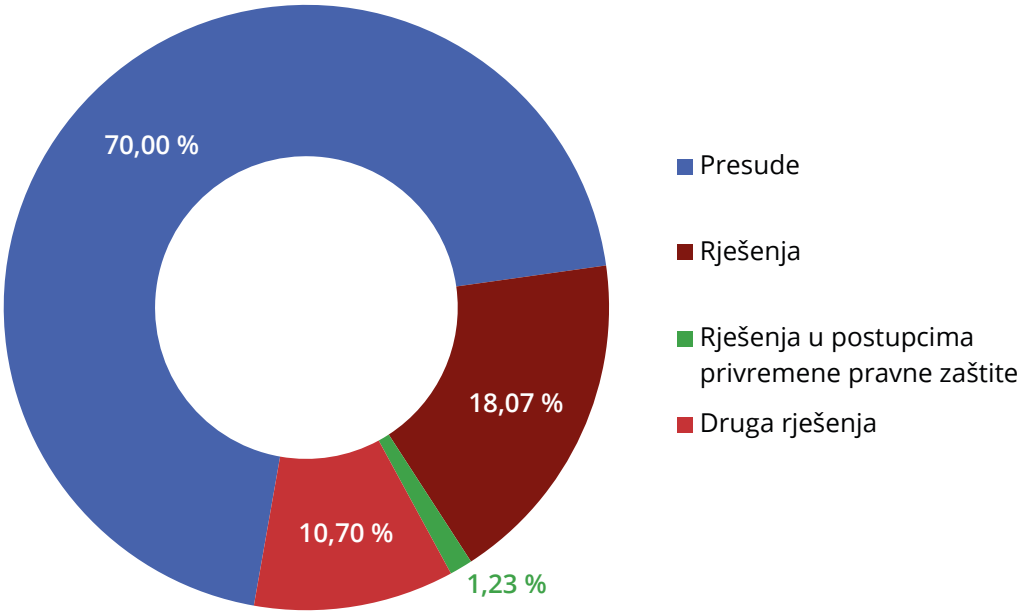

	Presude	Rješenja [2]	Rješenja u postupcima privremene pravne zaštite [3]	Druga rješenja [4]	Zahtjevi za mišljenje	Ukupno
Zahtjevi za prethodnu odluku	296	47		34		377
Izravne tužbe	48			16		64
Žalbe	54	51		9		114
Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom			7			7
Zahtjevi za mišljenje				1		1
Posebni postupci	1	5		1		7
Ukupno	**399**	**103**	**7**	**61**		**570**

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupni broj predmeta uzimajući u obzir njihovo spajanje zbog povezanosti (niz spojenih predmeta = jedan predmet).

2| Rješenja kojima se završava postupak, osim rješenjâ o brisanju predmeta, o obustavi postupka te o vraćanju predmeta na ponovno odlučivanje Općem sudu.

3| Rješenja donesena po zahtjevu na temelju članaka 278. i 279. UFEU-a (nekadašnji članci 242. i 243. UEZ-a), na temelju članka 280. UFEU-a (nekadašnji članak 244. UEZ-a), na temelju odgovarajućih odredaba UEZAE-a ili po žalbi protiv rješenja u postupku privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom.

4| Rješenja kojima se postupak završava brisanjem predmeta, obustavom ili vraćanjem predmeta na ponovno odlučivanje Općem sudu.

7. ZAKLJUČENI PREDMETI – SASTAV SUDA (2011.-2015.) [1]

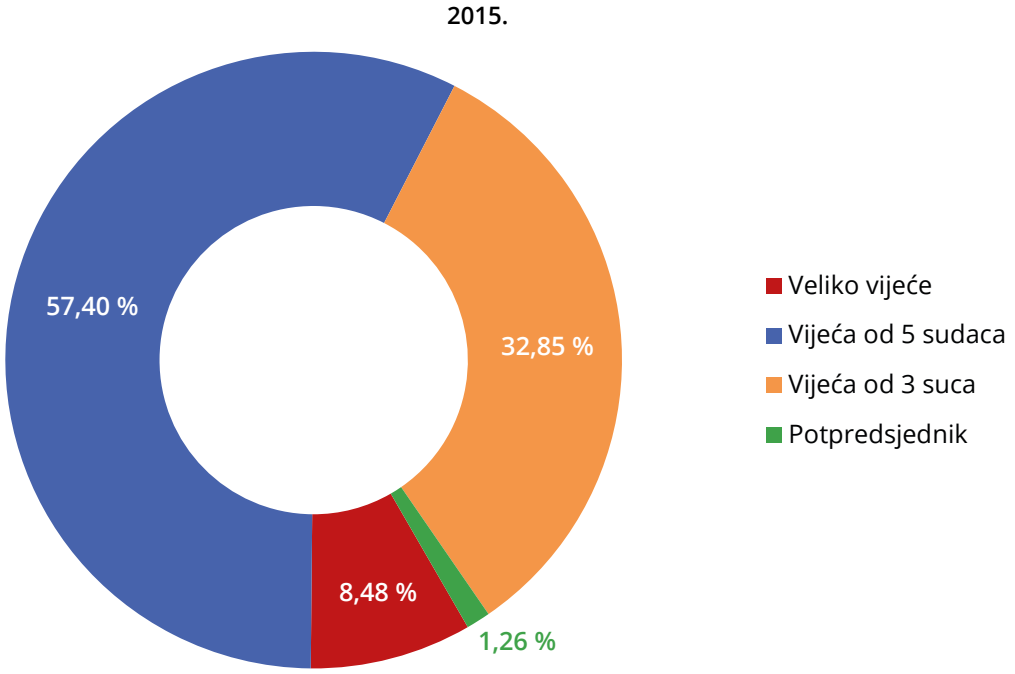

	2011.			2012.			2013.			2014.			2015.		
	Presude/mišljenja	Rješenja [2]	Ukupno	Presude/mišljenja	Rješenja [2]	Ukupno	Presude/mišljenja	Rješenja [2]	Ukupno	Presude/mišljenja	Rješenja [2]	Ukupno	Presude/mišljenja	Rješenja [2]	Ukupno
Puni sastav	1		1	1		1				1		1			
Veliko vijeće	62		62	47		47	52		52	51	3	54	47		47
Vijeća od 5 sudaca	290	10	300	275	8	283	348	18	366	320	20	340	298	20	318
Vijeća od 3 suca	91	86	177	83	97	180	91	106	197	110	118	228	93	89	182
Predsjednik		4	4		12	12									
Potpredsjednik								5	5		1	1		7	7
Ukupno	**444**	**100**	**544**	**406**	**117**	**523**	**491**	**129**	**620**	**482**	**142**	**624**	**438**	**116**	**554**

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupni broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

2| Rješenja kojima se završava postupak, osim rješenjâ o brisanju predmeta, o obustavi postupka te o vraćanju predmeta na ponovno odlučivanje Općem sudu.

8. PREDMETI ZAVRŠENI PRESUDOM, MIŠLJENJEM ILI RJEŠENJEM (2011.-2015.) [1, 2]

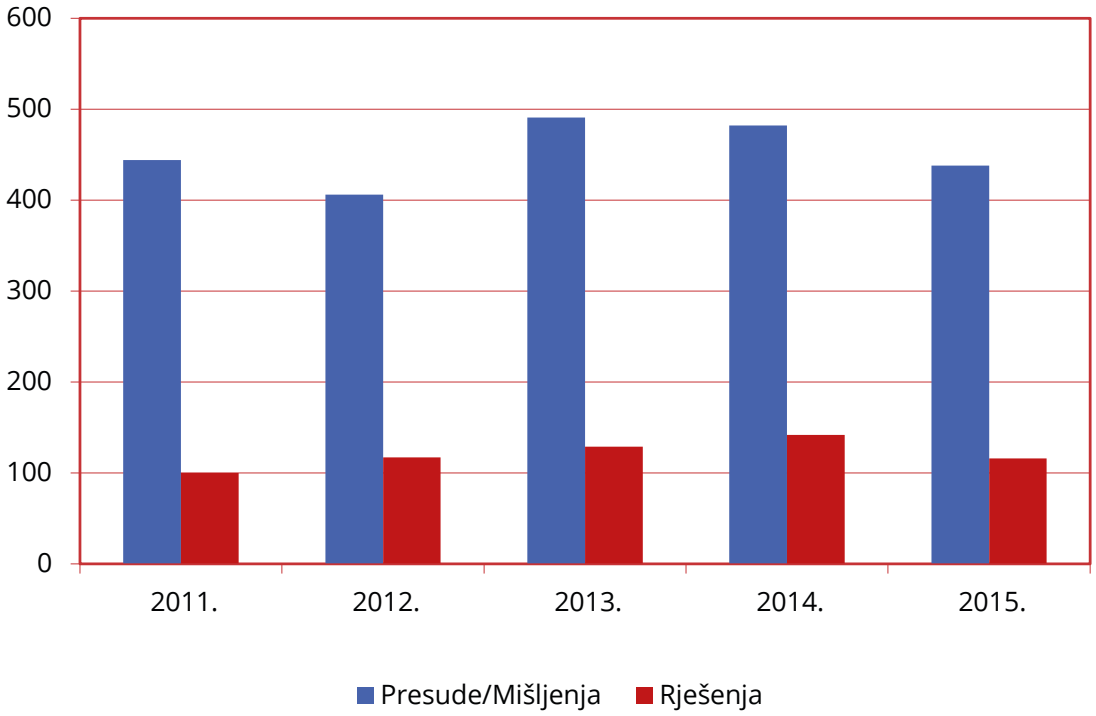

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Presude/mišljenja	444	406	491	482	438
Rješenja	100	117	129	142	116
Ukupno	**544**	**523**	**620**	**624**	**554**

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupni broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

2| Rješenja kojima se završava postupak, osim rješenjâ o brisanju predmeta, o obustavi postupka te o vraćanju predmeta na ponovno odlučivanje Općem sudu.

9. PREDMETI ZAVRŠENI PRESUDOM, MIŠLJENJEM ILI RJEŠENJEM – PREDMET PRAVNOG SREDSTVA (2011.-2015.) [1]

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Carinska unija i zajednička carinska tarifa [4]	19	19	11	21	20
Državljanstvo Unije	7	8	12	9	4
Državne potpore	48	10	34	41	26
Ekonomska i monetarna politika		3		1	3
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija		3	6	8	4
Energija	2		1	3	2
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara itd.) [2]	4	3	2	5	1
Industrijska politika	9	8	15	3	9
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	47	46	43	69	51
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir		1	1		1
Javna nabava	7	12	12	13	14
Javno zdravlje	3	1	2	3	5
Načela prava Unije	15	7	17	23	12
Obrazovanje, strukovno osposobljavanje, mladež i sport		1		1	1
Okoliš [3]	35	27	35	30	27
Okoliš i potrošači [3]	25	1			
Oporezivanje	49	64	74	52	55
Područje slobode, sigurnosti i pravde	24	37	46	51	49
Poljoprivreda	23	22	33	29	20
Pravo društava	8	1	4	3	1
Pravo institucija	20	27	31	18	27
Približavanje zakonodavstava	15	12	24	25	24
Pristup dokumentima	2	5	6	4	3
Pristupanje novih država	1	2			
Promet	7	14	17	18	9
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	1			5	1

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupni broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

2| Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrike „Proračun Zajednica" i „Vlastita sredstva Zajednica" spojene su u rubriku „Financijske odredbe".

3| Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrika „Okoliš i potrošači" podijeljena je na dvije različite rubrike.

4| Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrike „Zajednička carinska tarifa" i „Carinska unija" spojene su u jednu rubriku.

Sloboda poslovnog nastana	21	6	13	9	17
Slobodno kretanje kapitala	14	21	8	6	8
Slobodno kretanje osoba	9	18	15	20	13
Slobodno kretanje robe	8	7	1	10	9
Slobodno pružanje usluga	27	29	16	11	17
Socijalna politika	36	28	27	51	30
Socijalna sigurnost radnika migranata	8	8	12	6	14
Trgovinska politika	2	8	6	7	4
Tržišno natjecanje	19	30	42	28	23
Turizam		1			
Vanjsko djelovanje Europske unije	8	5	4	6	1
Vlastita sredstva Zajednica [2]	2				
Zajednička carinska tarifa 4	2				
Zajednička ribarstvena politika	1			5	3
Zajednička vanjska i sigurnosna politika	3	9	12	3	6
Zapošljavanje					1
Zaštita potrošača [3]	4	9	19	20	29
Ugovor o EZ-u/FEU-u	**535**	**513**	**601**	**617**	**544**
Ugovor o EU-u	1				
Ugovor o EZUČ-u	1				
Ugovor o EZAE-u					1
Povlastice i imuniteti	2	3			2
Postupak	5	7	14	6	4
Pravilnik o osoblju za dužnosnike			5	1	3
Ostalo	7	10	19	7	9
SVEUKUPNO	**544**	**523**	**620**	**624**	**554**

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupni broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

2| Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrike „Proračun Zajednica" i „Vlastita sredstva Zajednica" spojene su u rubriku „Financijske odredbe".

3| Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrika „Okoliš i potrošači" podijeljena je na dvije različite rubrike.

4| Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrike „Zajednička carinska tarifa" i „Carinska unija" spojene su u jednu rubriku.

10. PREDMETI ZAVRŠENI PRESUDOM, MIŠLJENJEM ILI RJEŠENJEM – PREDMET PRAVNOG SREDSTVA (2015.) [1]

	Presude/ mišljenja	Rješenja [2]	Ukupno
Carinska unija i zajednička carinska tarifa [5]	18	2	20
Državljanstvo Unije	3	1	4
Državne potpore	16	10	26
Ekonomska i monetarna politika	2	1	3
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija	4		4
Energija	2		2
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara itd.) [3]	1		1
Industrijska politika	9		9
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	21	30	51
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	1		1
Javna nabava	12	2	14
Javno zdravlje	5		5
Načela prava Unije	4	8	12
Obrazovanje, strukovno osposobljavanje, mladež i sport	1		1
Okoliš [4]	24	3	27
Oporezivanje	48	7	55
Područje slobode, sigurnosti i pravde	46	3	49
Poljoprivreda	16	4	20
Pravo društava	1		1
Pravo institucija	21	6	27
Približavanje zakonodavstava	23	1	24
Pristup dokumentima	3		3
Promet	9		9
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	1		1

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupni broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

2| Rješenja kojima se završava postupak, osim rješenjâ o brisanju predmeta, o obustavi postupka te o vraćanju predmeta na ponovno odlučivanje Općem sudu.

3| Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrike „Proračun Zajednica" i „Vlastita sredstva Zajednica" spojene su u rubriku „Financijske odredbe".

4| Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrika „Okoliš i potrošači" podijeljena je na dvije različite rubrike.

5| Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrike „Zajednička carinska tarifa" i „Carinska unija" spojene su u jednu rubriku.

Sloboda poslovnog nastana	12	5	17
Slobodno kretanje kapitala	8		8
Slobodno kretanje osoba	13		13
Slobodno kretanje robe	6	3	9
Slobodno pružanje usluga	14	3	17
Socijalna politika	27	3	30
Socijalna sigurnost radnika migranata	11	3	14
Trgovinska politika	4		4
Tržišno natjecanje	15	8	23
Vanjsko djelovanje Europske unije	1		1
Zajednička ribarstvena politika	2	1	3
Zajednička vanjska i sigurnosna politika	5	1	6
Zapošljavanje		1	1
Zaštita potrošača [4]	24	5	29
Ugovor o EZ-u/FEU-u	**433**	**111**	**544**
Ugovor o EZAE-u	**1**		**1**
Povlastice i imuniteti	1	1	2
Postupak		4	4
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	3		3
Ostalo	**4**	**5**	**9**
SVEUKUPNO	**438**	**116**	**554**

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupni broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

2| Rješenja kojima se završava postupak, osim rješenjâ o brisanju predmeta, o obustavi postupka te o vraćanju predmeta na ponovno odlučivanje Općem sudu.

3| Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrike „Proračun Zajednica" i „Vlastita sredstva Zajednica" spojene su u rubriku „Financijske odredbe".

4| Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrika „Okoliš i potrošači" podijeljena je na dvije različite rubrike.

5| Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrike „Zajednička carinska tarifa" i „Carinska unija" spojene su u jednu rubriku.

11. ZAKLJUČENI PREDMETI – PRESUDE ZBOG POVREDE OBVEZE DRŽAVE ČLANICE: ISHOD POSTUPKA (2011.-2015.) [1]

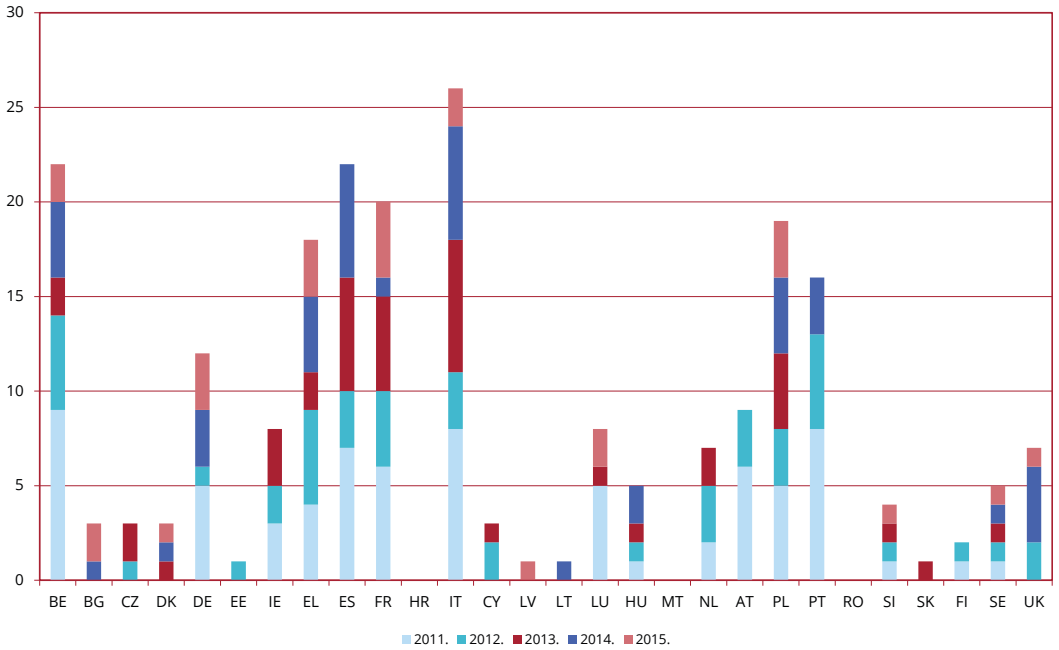

	2011.		2012.		2013.		2014.		2015.	
	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno
Belgija	9	**1**	5	**1**	2	**1**	4		2	
Bugarska							1	**1**	2	
Češka			1		2	**2**				
Danska					1	**1**	1		1	
Njemačka	5		1	**2**		**2**	3	**1**	3	
Estonija			1							
Irska	3		2		3	**1**				**1**
Grčka	4		5		2	**1**	4		3	
Španjolska	7	**1**	3		6		6			
Francuska	6		4		5	**3**	1		4	
Hrvatska										
Italija	8	**1**	3		7	**1**	6		2	
Cipar		**1**	2		1					
Latvija									1	
Litva							1			
Luksemburg	5				1	**1**			2	
Mađarska	1	**1**	1		1		2			
Malta		**1**								
Nizozemska	2		3	**1**	2	**2**		**1**		
Austrija	6		3			**1**				
Poljska	5		3		4	**2**	4		3	**1**
Portugal	8	**1**	5			**1**	3			
Rumunjska		**1**								
Slovenija	1		1		1				1	
Slovačka		**1**		**1**	1					**2**
Finska	1		1			**2**				
Švedska	1		1		1	**1**	1		1	
Ujedinjena Kraljevina			2			**1**	4		1	**1**
Ukupno	**72**	**9**	**47**	**5**	**40**	**23**	**41**	**3**	**26**	**5**

1 | Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupni broj predmeta uzimajući u obzir njihovo spajanje zbog povezanosti (niz spojenih predmeta = jedan predmet).

12. ZAKLJUČENI PREDMETI – TRAJANJE POSTUPAKA (2011.-2015.) U MJESECIMA I DESETINAMA MJESECA [1]

(PRESUDE I RJEŠENJA)

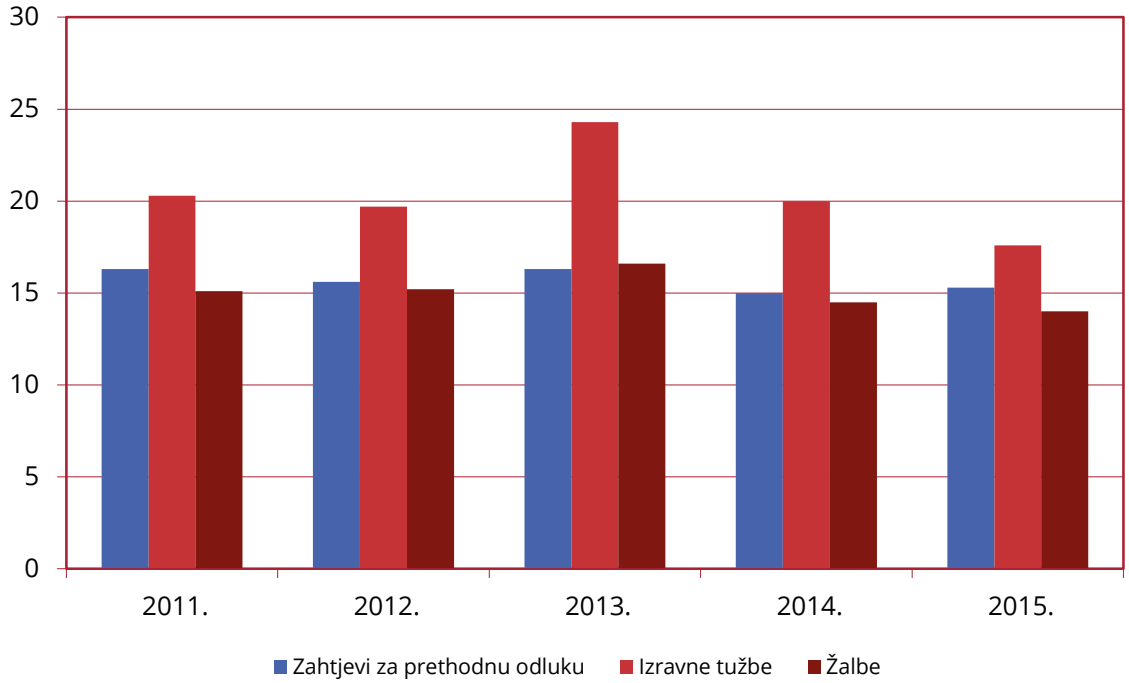

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Zahtjevi za prethodnu odluku	16,3	15,6	16,3	15,0	15,3
Hitni prethodni postupci	2,5	1,9	2,2	2,2	1,9
Izravne tužbe	20,3	19,7	24,3	20,0	17,6
Žalbe	15,1	15,2	16,6	14,5	14,0

1| Pri izračunavanju trajanja postupaka ne uzimaju se u obzir: predmeti u kojima je donesena međupresuda ili mjera izvođenja dokaza; mišljenja; posebni postupci (i to: besplatna pravna pomoć, određivanje troškova, ispravak presude, pobijanje presude zbog ogluhe, prigovor trećeg, tumačenje, ponavljanje postupka, ispitivanje prijedloga prvog nezavisnog odvjetnika da se preispita odluka Općeg suda, postupak oduzimanja i predmeti u vezi s imunitetom); predmeti koji su završeni rješenjem o brisanju, rješenjem o obustavi postupka ili rješenjem o vraćanju na ponovno odlučivanje Općem sudu; postupci privremene pravne zaštite kao i žalbe u tim postupcima ili u vezi s intervencijom.

13. NERIJEŠENI PREDMETI NA DAN 31. PROSINCA – VRSTE POSTUPAKA (2011.-2015.) [1]

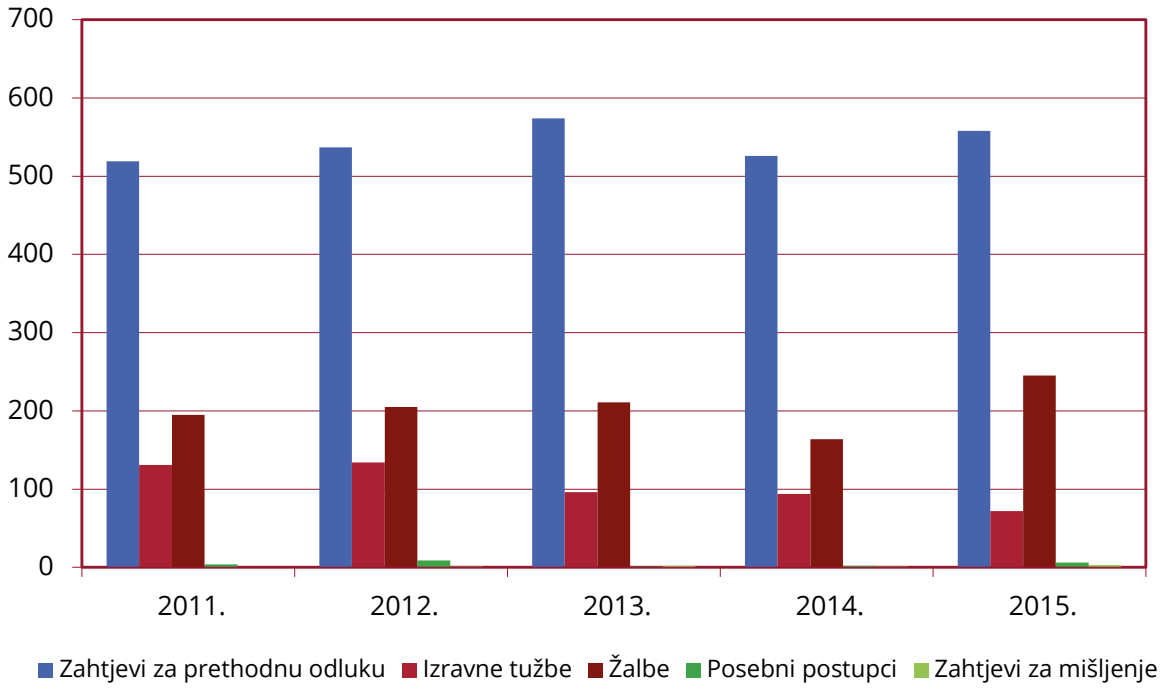

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Zahtjevi za prethodnu odluku	519	537	574	526	558
Izravne tužbe	131	134	96	94	72
Žalbe	195	205	211	164	245
Posebni postupci	4	9	1	2	6
Zahtjevi za mišljenje		1	2	1	3
Ukupno	**849**	**886**	**884**	**787**	**884**

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupni broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

14. NERIJEŠENI PREDMETI NA DAN 31. PROSINCA – SASTAV SUDA (2011.-2015.) [1]

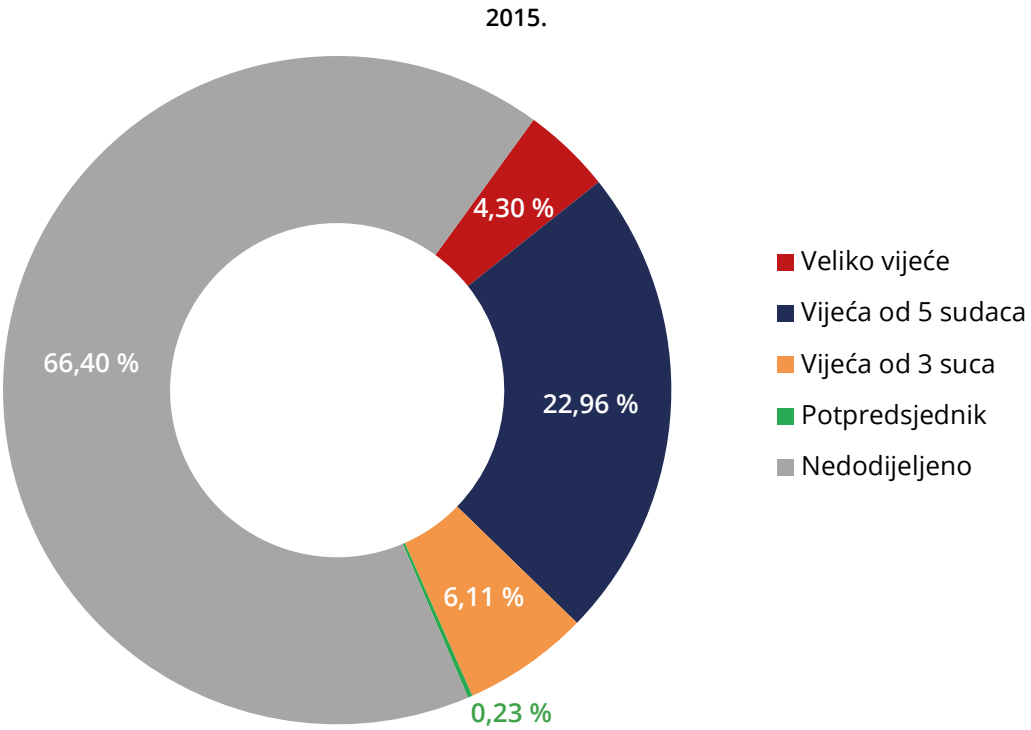

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Veliko vijeće	42	44	37	33	38
Vijeća od 5 sudaca	157	239	190	176	203
Vijeća od 3 suca	23	42	51	44	54
Predsjednik	10				
Potpredsjednik		1	1		2
Nedodijeljeno	617	560	605	534	587
Ukupno	**849**	**886**	**884**	**787**	**884**

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupni broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

15. RAZNO – UBRZANI POSTUPCI (2011.-2015.) [1]

	2011.		2012.		2013.		2014.		2015.	
	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno
Izravne tužbe			1			1				
Zahtjevi za prethodnu odluku	2	7	1	5		16	2	10	1	14
Žalbe		5		1						
Ukupno	**2**	**12**	**2**	**6**		**17**	**2**	**10**	**1**	**14**

1| Predmeti u kojima je tijekom dotične godine donesena odluka ili rješenje o prihvaćanju ili odbijanju zahtjeva za primjenu ubrzanog postupka

16. RAZNO – HITNI PRETHODNI POSTUPCI (2011.-2015.) [1]

	2011.		2012.		2013.		2014.		2015.	
	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno
Područje slobode, sigurnosti i pravde	2	5	4	1	2	3	4	1	5	5
Približavanje zakonodavstava								1		
Ukupno	**2**	**5**	**4**	**1**	**2**	**3**	**4**	**2**	**5**	**5**

1| Predmeti u kojima je tijekom prethodne godine donesena odluka o prihvaćanju ili odbijanju zahtjeva za primjenu hitnog postupka

17. RAZNO – POSTUPCI PRIVREMENE PRAVNE ZAŠTITE (2015.) [1]

	Novi postupci privremene pravne zaštite	Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	Ishod postupka	
			Odbijeno	Prihvaćeno
Piekļuve dokumentiem		1		
Državne potpore		4	4	
Tržišno natjecanje	2	2	1	
Javna nabava		2	2	
SVEUKUPNO	**2**	**9**	**7**	

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupni broj predmeta uzimajući u obzir njihovo spajanje zbog povezanosti (niz spojenih predmeta = jedan predmet).

18. OPĆI TREND U RADU SUDA (1952.-2015.) – NOVI POSTUPCI I PRESUDE

Godina	Novi predmeti [1]							Presude/ M+Y106išljenja [2]
	Zahtjevi za prethodnu odluku	Izravne tužbe	Žalbe	Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	Zahtjevi za mišljenje	Ukupno	Zahtjevi za privremenu pravnu zaštitu	
1953.		4				4		
1954.		10				10		2
1955.		9				9	2	4
1956.		11				11	2	6
1957.		19				19	2	4
1958.		43				43		10
1959.		46			1	47	5	13
1960.		22			1	23	2	18
1961.	1	24			1	26	1	11
1962.	5	30				35	2	20
1963.	6	99				105	7	17
1964.	6	49				55	4	31
1965	7	55				62	4	52
1966.	1	30				31	2	24
1967.	23	14				37		24
1968.	9	24				33	1	27
1969.	17	60				77	2	30
1970.	32	47				79		64
1971.	37	59				96	1	60
1972.	40	42				82	2	61
1973.	61	131				192	6	80
1974.	39	63				102	8	63
1975.	69	61			1	131	5	78
1976.	75	51			1	127	6	88
1977.	84	74				158	6	100
1978.	123	146			1	270	7	97
1979.	106	1218				1324	6	138
1980.	99	180				279	14	132
1981.	108	214				322	17	128
1982.	129	217				346	16	185
1983.	98	199				297	11	151
1984.	129	183				312	17	165
1985.	139	294				433	23	211
1986.	91	238				329	23	174

>>>

1| Bruto podaci; bez posebnih postupaka.

2| Neto podaci.

Godina	Novi predmeti [1]							Presude/ M+Y106išljenja [2]
	Zahtjevi za prethodnu odluku	Izravne tužbe	Žalbe	Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	Zahtjevi za mišljenje	Ukupno	Zahtjevi za privremenu pravnu zaštitu	
1987.	144	251				395	21	208
1988.	179	193				372	17	238
1989.	139	244				383	19	188
1990.	141	221	15	1		378	12	193
1991.	186	140	13	1	2	342	9	204
1992.	162	251	24	1	2	440	5	210
1993.	204	265	17			486	13	203
1994.	203	125	12	1	3	344	4	188
1995.	251	109	46	2		408	3	172
1996.	256	132	25	3		416	4	193
1997.	239	169	30	5		443	1	242
1998.	264	147	66	4		481	2	254
1999.	255	214	68	4		541	4	235
2000.	224	197	66	13	2	502	4	273
2001.	237	187	72	7		503	6	244
2002.	216	204	46	4		470	1	269
2003.	210	277	63	5	1	556	7	308
2004.	249	219	52	6	1	527	3	375
2005.	221	179	66	1		467	2	362
2006.	251	201	80	3		535	1	351
2007.	265	221	79	8		573	3	379
2008.	288	210	77	8	1	584	3	333
2009.	302	143	105	2	1	553	1	376
2010.	385	136	97	6	0	624	3	370
2011.	423	81	162	13	0	679	3	370
2012.	404	73	136	3	1	617	0	357
2013.	450	72	161	5	2	690	1	434
2014.	428	74	111	0	1	614	3	416
2015.	436	48	206	9	3	702	2	399
Ukupno	**9146**	**8949**	**1895**	**115**	**26**	**20131**	**361**	**10612**

1| Bruto podaci; bez posebnih postupaka.

2| Neto podaci.

19. OPĆI TREND U RADU SUDA (1952.-2015.) – NOVI ZAHTJEVI ZA PRETHODNU ODLUKU (PREMA DRŽAVI ČLANICI I GODINI)

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Drugi[1]	Ukupno
1961.																			1											1
1962.																			5											5
1963.																1			5											6
1964.												2							4											6
1965.					4					2									1											7
1966.																			1											1
1967.	5				11					3						1			3											23
1968.	1				4					1		1							2											9
1969.	4				11					1						1														17
1970.	4				21					2		2							3											32
1971.	1				18					6		5				1			6											37
1972.	5				20					1		4							10											40
1973.	8				37					4		5				1			6											61
1974.	5				15					6		5							7									1		39
1975.	7			1	26					15		14				1			4									1		69
1976.	11				28		1			8		12							14									1		75
1977.	16			1	30		2			14		7							9									5		84
1978.	7			3	46		1			12		11							38									5		123
1979.	13			1	33		2			18		19				1			11									8		106
1980.	14			2	24		3			14		19							17									6		99
1981.	12			1	41					17		11				4			17									5		108
1982.	10			1	36					39		18							21									4		129
1983.	9			4	36		2			15		7							19									6		98
1984.	13			2	38		1			34		10							22									9		129
1985.	13				40		2			45		11				6			14									8		139
1986.	13			4	18		4	2	1	19		5				1			16									8		91

>>

1| Predmet Campina Melkunie, C-265/00 (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof).
Predmet Miles i drugi, C-196/09 (Odbor za pritužbe europskih škola).
Predmet Montis Design, C-169/15 (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof).

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Drugi[1]	Ukupno
1987.	15			5	32		2	17	1	36		5				3			19									9		144
1988.	30			4	34				1	38		28				2			26									16		179
1989.	13			2	47		1	2	2	28		10				1			18			1						14		139
1990.	17			5	34		4	2	6	21		25				4			9			2						12		141
1991.	19			2	54		2	3	5	29		36				2			17			3						14		186
1992.	16			3	62			1	5	15		22				1			18			1						18		162
1993.	22			7	57		1	5	7	22		24				1			43			3						12		204
1994.	19			4	44		2		13	36		46				1			13			1						24		203
1995.	14			8	51		3	10	10	43		58				2			19	2		5					6	20		251
1996.	30			4	66			4	6	24		70				2			10	6		6				3	4	21		256
1997.	19			7	46		1	2	9	10		50				3			24	35		2				6	7	18		239
1998.	12			7	49		3	5	55	16		39				2			21	16		7				2	6	24		264
1999.	13			3	49		2	3	4	17		43				4			23	56		7				4	5	22		255
2000.	15			3	47		2	3	5	12		50							12	31		8				5	4	26	1	224
2001.	10			5	53		1	4	4	15		40				2			14	57		4				3	4	21		237
2002.	18			8	59			7	3	8		37				4			12	31		3				7	5	14		216
2003.	18			3	43		2	4	8	9		45				4			28	15		1				4	4	22		210
2004.	24			4	50		1	18	8	21		48				1	2		28	12		1				4	5	22		249
2005.	21		1	4	51		2	11	10	17		18				2	3		36	15	1	2				4	11	12		221
2006.	17		3	3	77		1	14	17	24		34			1	1	4		20	12	2	3			1	5	2	10		251
2007.	22	1	2	5	59	2	2	8	14	26		43			1		2		19	20	7	3	1		1	5	6	16		265
2008.	24		1	6	71	2	1	9	17	12		39	1	3	3	4	6		34	25	4	1				4	7	14		288
2009.	35	8	5	3	59	2		11	11	28		29	1	4	3		10	1	24	15	10	3	1	2	1	2	5	28	1	302
2010.	37	9	3	10	71		4	6	22	33		49		3	2	9	6		24	15	8	10	17	1	5	6	6	29		385
2011.	34	22	5	6	83	1	7	9	27	31		44		10	1	2	13		22	24	11	11	14	1	3	12	4	26		423
2012.	28	15	7	8	68	5	6	1	16	15		65		5	2	8	18	1	44	23	6	14	13		9	3	8	16		404
2013.	26	10	7	6	97	3	4	5	26	24		62	3	5	10		20		46	19	11	14	17	1	4	4	12	14		450
2014.	23	13	6	10	87		5	4	41	20	1	52	2	7	6		23		30	18	14	8	28	4	3	8	3	12		428
2015.	32	5	8	7	79	2	8	2	36	25	5	47		9	8	7	14		40	23	15	8	18	5	5	4	7	16	1	436
Ukupno	**794**	**83**	**48**	**172**	**2216**	**17**	**85**	**172**	**390**	**931**	**6**	**1326**	**7**	**46**	**37**	**90**	**121**	**2**	**949**	**470**	**89**	**132**	**109**	**14**	**32**	**95**	**121**	**589**	**3**	**9146**

1| Predmet Campina Melkunie, C-265/00 (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof).
Predmet Miles i drugi, C-196/09 (Odbor za pritužbe europskih škola).
Predmet Montis Design, C-169/15 (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof).

20. OPĆI TREND U RADU SUDA (1952.-2015.) – NOVI ZAHTJEVI ZA PRETHODNU ODLUKU (PREMA DRŽAVI ČLANICI I SUDU)

			Ukupno
Belgija	Cour constitutionnelle	32	
	Cour de cassation	93	
	Conseil d'État	76	
	Drugi sudovi	593	794
Bugarska	Върховен касационен съд	2	
	Върховен административен съд	14	
	Drugi sudovi	67	83
Češka	Ústavní soud		
	Nejvyššího soudu	5	
	Nejvyšší správní soud	24	
	Drugi sudovi	19	48
Danska	Højesteret	35	
	Drugi sudovi	137	172
Njemačka	Bundesverfassungsgericht	1	
	Bundesgerichtshof	202	
	Bundesverwaltungsgericht	117	
	Bundesfinanzhof	307	
	Bundesarbeitsgericht	32	
	Bundessozialgericht	76	
	Drugi sudovi	1481	2216
Estonija	Riigikohus	6	
	Drugi sudovi	11	17
Irska	Supreme Court	28	
	High Court	27	
	Drugi sudovi	30	85
Grčka	Άρειος Πάγος	10	
	Συμβούλιο της Επικρατείας	56	
	Drugi sudovi	106	172
Španjolska	Tribunal Constitucional	1	
	Tribunal Supremo	61	
	Drugi sudovi	328	390
Francuska	Conseil constitutionnel	1	
	Cour de cassation	118	
	Conseil d'État	99	
	Drugi sudovi	713	931

Hrvatska	Ustavni sud		
	Vrhovni sud		
	Visoki upravni sud		
	Visoki prekršajni sud		
	Drugi sudovi	6	6
Italija	Corte Costituzionale	2	
	Corte suprema di Cassazione	132	
	Consiglio di Stato	126	
	Drugi sudovi	1066	1326
Cipar	Ανώτατο Δικαστήριο	4	
	Drugi sudovi	3	7
Latvija	Augstākā tiesa	21	
	Satversmes tiesa		
	Drugi sudovi	25	46
Litva	Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas	1	
	Lietuvos Auksciausiasis Teismas	14	
	Lietuvos vyriausiasis administracinis Teismas	11	
	Drugi sudovi	11	37
Luksemburg	Cour constitutionnelle	1	
	Cour de cassation	27	
	Cour administrative	27	
	Drugi sudovi	35	90
Mađarska	Kúria	20	
	Fővárosi Ítélőtábla	6	
	Szegedi Ítélőtábla	2	
	Drugi sudovi	93	121
Malta	Qorti Kostituzzjonali		
	Qorti ta' l- Appel		
	Drugi sudovi	2	2
Nizozemska	Hoge Raad der Nederlanden	271	
	Raad van State	107	
	Centrale Raad van Beroep	62	
	College van Beroep voor het Bedrijfsleven	154	
	Tariefcommissie	35	
	Drugi sudovi	320	949

Austrija	Verfassungsgerichtshof	5	
	Oberster Gerichtshof	109	
	Verwaltungsgerichtshof	90	
	Drugi sudovi	266	470
Poljska	Trybunał Konstytucyjny	1	
	Sąd Najwyższy	13	
	Naczelny Sąd Administracyjny	32	
	Drugi sudovi	43	89
Portugal	Supremo Tribunal de Justiça	4	
	Supremo Tribunal Administrativo	55	
	Drugi sudovi	73	132
Rumunjska	Înalta Curte de Casație și Justiție	9	
	Curtea de Apel	55	
	Drugi sudovi	45	109
Slovenija	Ustavno sodišče	1	
	Vrhovno sodišče	8	
	Drugi sudovi	5	14
Slovačka	Ústavný Súd		
	Najvyšší súd	10	
	Drugi sudovi	22	32
Finska	Korkein oikeus	17	
	Korkein hallinto-oikeus	47	
	Työtuomioistuin	3	
	Drugi sudovi	28	95
Švedska	Högsta Domstolen	19	
	Högsta förvaltningsdomstolen	7	
	Marknadsdomstolen	5	
	Arbetsdomstolen	4	
	Drugi sudovi	86	121
Ujedinjena Kraljevina	House of Lords	40	
	Supreme Court	7	
	Court of Appeal	81	
	Drugi sudovi	461	589
Drugi	Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof [1]	2	
	Odbor za pritužbe europskih škola [2]	1	3
Ukupno			**9146**

1| Predmet Campina Melkunie, C-265/00.
Predmet Montis Design, C-169/15

2| Predmet Miles i drugi, C-196/09

21. OPĆI TREND U RADU SUDA (1952.-2015.) – NOVE TUŽBE PODNESENE ZBOG POVREDE OBVEZE PROTIV DRŽAVA ČLANICA

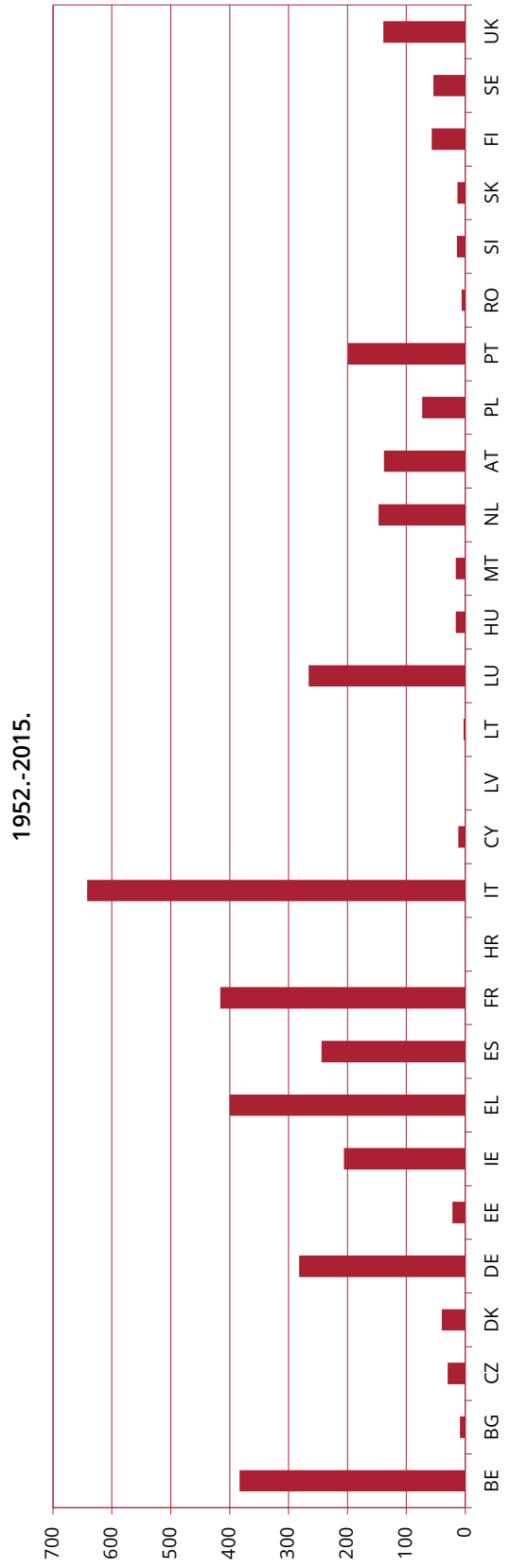

BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Ukupno
383	9	30	40	282	22	206	400	244	416		642	12	1	3	266	16	16	147	138	73	199	6	14	13	57	54	139	**3828**

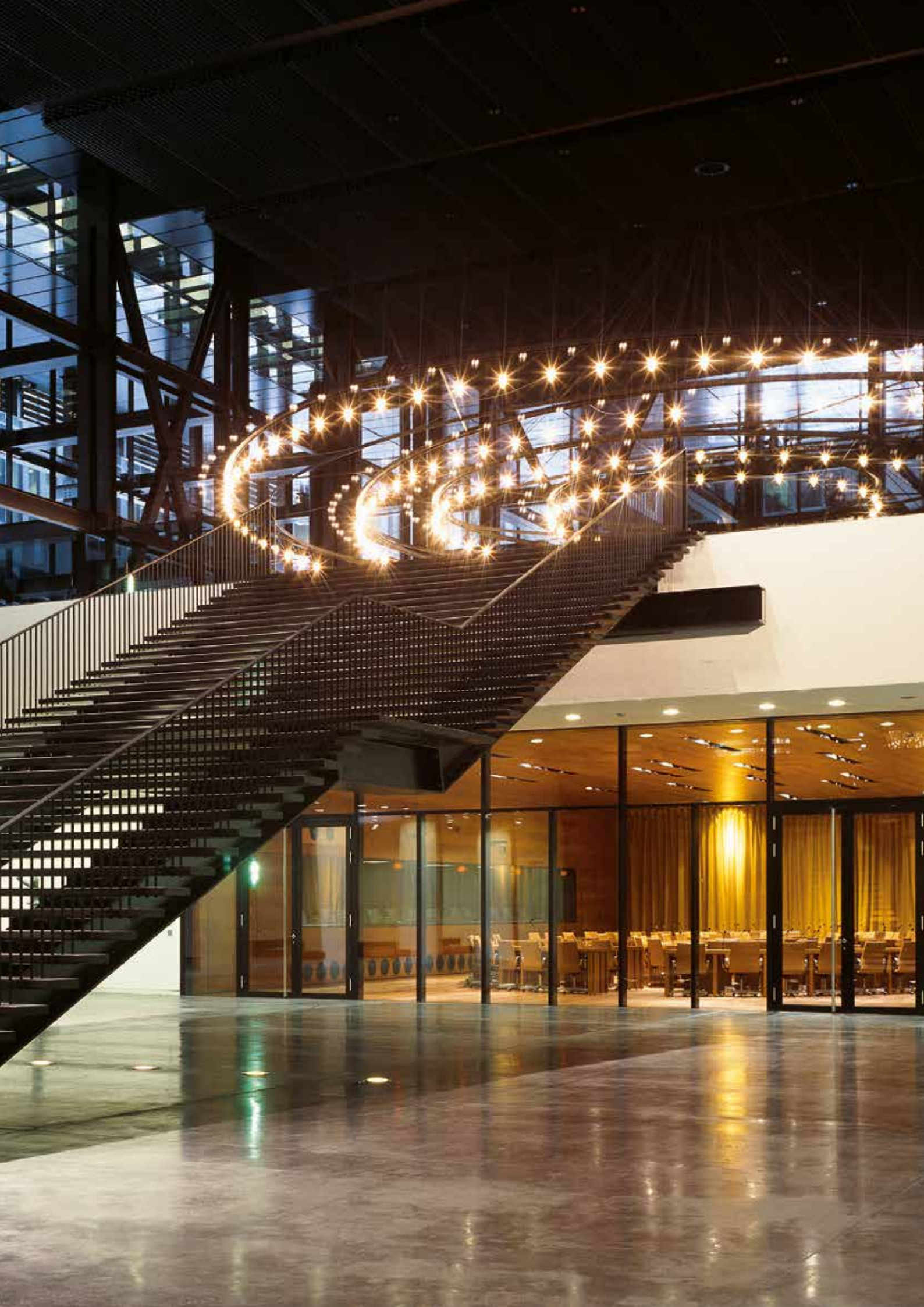

POGLAVLJE II
OPĆI SUD

A | AKTIVNOST OPĆEG SUDA U 2015.

Marc JAEGER, PREDSJEDNIK

Iako su predviđanja po svojoj naravi nesigurna, možemo bez većeg rizika ustvrditi da će 2015. vjerojatno biti jedna od ključnih godina u povijesti Općeg suda. Tomu su pridonijele tri značajne činjenice.

Kao prvo, u potpunosti ubirući plodove višegodišnjih reformi i bezrezervnog angažiranja ljudskih potencijala, Opći sud je dosegnuo razinu iznimne produktivnosti uz korištenje istih sredstava. Malo je tko prije pet godina mogao predvidjeti da će u 2015. biti riješeno 987 predmeta, što je povećanje broja riješenih predmeta od oko 90 % u odnosu na 2010. (527 riješenih predmeta), odnosno više od 20 % u odnosu na prethodni povijesni rezultat zabilježen u 2014. (814 riješenih predmeta).

Što se tiče broja novih predmeta, on potvrđuje opći trend povećanja koji se zapaža još od osnivanja Općeg suda. U 2015. primljen je 831 novi predmet, što je broj koji se približava rekordu zabilježenom u 2014. (912 predmeta). Prosjek godišnjeg broja novih predmeta u razdoblju od 2013. do 2015. tako je 40 % viši od onog u razdoblju od 2008. do 2010.

Rast produktivnosti bio je međutim takav da je Opći sud uspio znatno smanjiti broj neriješenih predmeta (od 1423 u 2014. na 1267 u 2015., što je smanjenje veće od 10 %). Naposljetku, među temeljnim pokazateljima njegove aktivnosti valja također istaknuti nastavak trenda znatnog skraćivanja prosječnog trajanja postupka (od 23,4 mjeseca u 2014. na 20,6 mjeseci u 2015., što je smanjenje veće od 10 %), koji je započeo u 2013.

Kao drugo, 1. srpnja 2015. stupio je na snagu novi poslovnik Općeg suda kojim se zamjenjuje više puta revidirani izvorni poslovnik od 2. svibnja 1991. Tim novim instrumentom pojašnjavaju se i pojednostavljuju određeni postupovni mehanizmi uz cjelovitu promjenu strukture njihova prikaza. Njime se također uvode nove odredbe s ciljem učinkovitijeg vođenja postupka, a u službi dobrog i modernog sudovanja uz poštovanje postupovnih prava stranaka u sporu.

Naposljetku, u 2015. godini prihvaćena je reforma ustrojstva Općeg suda. Naime, Uredbom (EU, Euratom) 2015/2422 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2015. o izmjeni Protokola br. 3 o Statutu Suda Europske unije[1] predviđa se povećanje broja sudaca Općeg suda u tri faze do udvostručenja njihova broja u rujnu 2019. K tome, nadležnost za odlučivanje u prvom stupnju u sporovima između Europske unije i njezinih službenika prenosi se na Opći sud, baš kao i sedam mjesta sadašnjih sudaca Službeničkog suda Europske unije. Taj će se prijenos provesti na temelju naknadnog zakonodavnog zahtjeva Suda[2].

Provedba navedene reforme koja je dosad nezabilježene širine zahtijevat će u 2016. daljnja promišljanja o ustroju, uređenju i funkcioniranju Općeg suda kako bi se stvorili novi temelji za prvostupanjsko odlučivanje u upravnim postupcima Europske unije. Također će omogućiti Općem sudu da u kontekstu povećanja broja, proširenja i sve veće složenosti sporova pojača svoje konstantne napore za brzim, dosljednim i kvalitetnim ostvarivanjem temeljne zadaće koja mu je povjerena, a to je osiguravanje nadzora zakonitosti akata Europske unije, što je uvjet za ostvarivanje prava stranke na djelotvornu sudsku zaštitu i prirodna posljedica načela Unije koja se temelji na pravu.

1 | SL L 341, str. 14.

2 | U skladu s uvodnom izjavom 9. te uredbe.

I. SPOROVI O ZAKONITOSTI

DOPUŠTENOST TUŽBI NA TEMELJU ČLANKA 263. UFEU-A

1. POJAM AKTA KOJI SE MOŽE POBIJATI

U predmetu u kojem je 29. travnja 2015. donesena presuda ***Total i Elf Aquitaine/Komisija*** (T-470/11, Zb., podnesena žalba, EU:T:2015:241) Opći sud je podsjetio na to da samo one mjere koje proizvode obvezujuće pravne učinke koji utječu na interese tužitelja, mijenjajući na bitan način njegovu situaciju, mogu biti predmet tužbe za poništenje u smislu članka 263. UFEU-a. U tom pogledu Opći sud je pojasnio da pisma u kojima Europska komisija od društava majki zahtijeva da plate novčane kazne koje su im izrečene solidarno s njihovim društvima kćerima za povredu pravila tržišnog natjecanja, nakon što je smanjen i djelomično vraćen iznos novčanih kazni u odnosu na društvo kćer koje ih je prvotno platilo, proizvode obvezujuće pravne učinke jer konačno utvrđuju stajalište Komisije i mogu se prisilno izvršiti.

Kada je, s druge strane, riječ o pitanju utječu li pobijana pisma na interese tužiteljâ, mijenjajući na bitan način njihovu pravnu situaciju u smislu članka 263. UFEU-a, Opći sud je ocijenio da to nije bilo tako u pogledu glavnog iznosa koji je u navedenim pismima potraživan od tužiteljâ, s obzirom na to da u njima taj iznos nije mijenjan. Stoga je tužbu valjalo odbaciti kao nedopuštenu u dijelu u kojem se zahtijeva poništenje pobijanih pisama u odnosu na spomenuti iznos. Suprotno tomu, Opći sud je ocijenio da, u onom dijelu u kojem je zatraženo plaćanje zateznih kamata, ta pisma mijenjaju pravnu situaciju društava majki, koja ih ranije nisu bila dužna plaćati jer je njihovo društvo kći promptno podmirilo početnu novčanu kaznu koja je dugovana solidarno. Stoga tužbu treba proglasiti dopuštenom u dijelu u kojem je usmjerena protiv zateznih kamata koje se u pobijanim pismima potražuju od tužiteljâ.

U presudi od 4. ožujka 2015., ***Ujedinjena Kraljevina/ESB*** (T-496/11, Zb., EU:T:2015:133)[3], Opći sud bio je pozvan izjasniti se o dopuštenosti tužbe za poništenje Okvira nadzorne politike Eurosustava koji je objavila Europska središnja banka (ESB).

U tom pogledu Opći sud najprije ističe da sposobnost nekog akta da proizvodi pravne učinke i stoga mogućnost podnošenja tužbe za njegovo poništenje na temelju članka 263. UFEU-a podrazumijeva ispitivanje njegova teksta i konteksta u kojem se nalazi, njegove biti kao i namjera njegova autora. Što se tiče teksta i konteksta pobijanog akta, Opći sud naglašava da to ispitivanje omogućuje da se ocijeni percepcija koju bi zainteresirane strane mogle imati o njemu.

Ako se smatra da taj akt samo predlaže ponašanje, valjalo bi zaključiti da on ne proizvodi takve pravne učinke zbog kojih bi tužba za poništenje podnesena protiv njega bila dopuštena. S druge strane, iz tog bi ispitivanja moglo proizići da je percepcija koju zainteresirane strane imaju o pobijanom aktu takva da ga one moraju poštovati, bez obzira na oblik ili naziv koji je izabrao onaj tko ga je donio. Kako bi se ocijenila percepcija teksta pobijanog akta i konteksta u kojem se on nalazi koju imaju zainteresirane strane, Opći sud smatra da prvo valja ispitati je li on bio predmet objave izvan unutarnje sfere njegova autora. Kao drugo, s točke gledišta zainteresiranih strana, također je relevantno kako je akt napisan. Kao treće, percepcija teksta pobijanog akta i konteksta kojeg je on dio može se mijenjati ovisno o naravi strana na koje se taj akt odnosi.

3| O toj presudi vidjeti također razmatranja iznesena u dijelu „Okvir nadzorne politike Eurosustava – Nadležnost ESB-a“.

Opći sud je primijetio da je u predmetnom slučaju Okvir nadzorne politike bio objavljen izvan unutarnje sfere ESB-a, na njegovoj internetskoj stranici. Daleko od običnog izričito indikativnog prijedloga, Okvir nadzorne politike prikazan je kao opis uloge Eurosustava, što bi moglo navesti strane na zaključak da iznova propisuje nadležnosti koje su Ugovorima stvarno dodijeljene ESB-u i nacionalnim središnjim bankama država članica europodručja. Usto, sporni odlomak Okvira nadzorne politike Eurosustava koji se odnosi na smještaj središnjih drugih ugovornih strana čija je djelatnost kliring transakcija u vezi s vrijednosnim papirima posebno je precizan, čime se olakšava njegova primjena. Kada je, naposljetku, riječ o percepciji Okvira nadzorne politike Eurosustava koju imaju nadzorna tijela država članica europodručja, Opći sud je istaknuo da ESB svoj zahtjev za postojanje nadležnosti Eurosustava za nadzor i, ako je potrebno, uređivanje klirinških sustava vrijednosnih papira, kamo spadaju središnje druge ugovorne strane, temelji na više pravnih osnova. Opći sud je ocijenio da takvi argumenti nisu očito neutemeljeni da bi se unaprijed moglo isključiti da regulatorna tijela država članica europodručja zaključe da je Eurosustav nadležan za uređivanje aktivnosti klirinških sustava i sustava namire vrijednosnih papira i da stoga moraju osiguravati poštovanje obveze smještaja iz Okvira nadzorne politike Eurosustava.

S obzirom na sve te elemente, Opći sud je zaključio da Okvir nadzorne politike Eurosustava proizvodi pravne učinke i stoga predstavlja akt koji može biti predmet tužbe za poništenje na temelju članka 263. UFEU-a.

2. POJAM IZRAVNOG UTJECAJA

U presudi od 7. srpnja 2015., ***Federcoopesca i dr./Komisija*** (T-312/14, Zb., EU:T:2015:472), Opći sud je pojasnio da treći dio članka 263. stavka 4. UFEU-a, s obzirom na cilj te odredbe i činjenicu da su autori Ugovora o FEU-u uvjetu izravnog utjecaja dodali daljnji uvjet u pogledu nepostojanja provedbenih mjera, treba primjenjivati isključivo na pobijanje akata koji sami za sebe, to jest neovisno o bilo kakvoj provedbenoj mjeri, mijenjaju pravnu situaciju tužitelja. Prema tome, kada pobijani akt ne mijenja sam za sebe pravnu situaciju tužitelja, to je dovoljno za zaključak o neprimjenjivosti trećeg dijela članka 263. stavka 4. UFEU-a, i to bez potrebe da se u tom slučaju provjerava podrazumijeva li taj akt provedbene mjere u odnosu na tužitelja.

Kada je riječ o istoj problematici, u presudi od 15. srpnja 2015., ***CSF/Komisija*** (T-337/13, Zb., EU:T:2015:502), Opći sud je ocijenio da odluka u kojoj je Komisija na temelju članka 11. stavka 3. Direktive 2006/42/EZ[4] utvrdila opravdanost mjere zabrane stavljanja na tržište ili povlačenja s tržišta koju je donijela država članica izravno utječe na proizvođača tom mjerom obuhvaćenih dobara, koji od suda Europske unije može zahtijevati njezino poništenje.

Prema mišljenju Općeg suda, takva odluka izravno utječe na pravnu situaciju spomenutog proizvođača, neovisno o učincima predmetnih nacionalnih mjera. Naime, imajući u vidu tekst članka 11. Direktive 2006/42, njezin cilj i opću strukturu, ta odluka podrazumijeva da sve države članice, osim one koja je donijela odluku o čijoj se opravdanosti Komisija izjasnila, moraju, kada je to potrebno, poduzeti mjere kako bi osigurale pravilnu i ujednačenu primjenu navedene direktive. S obzirom na navedeno, Komisijina odluka ima za izravnu posljedicu otvaranje nacionalnih postupaka koji dovode u pitanje pravo dotičnog proizvođača koje je dotad ostvarivao, a to je da u cijeloj Uniji stavlja na tržište dobra koja su uživala pretpostavku o sukladnosti predviđenu u članku 7. Direktive 2006/42.

4| Direktiva 2006/42/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 17. svibnja 2006. o strojevima i o izmjeni Direktive 95/16/EZ (preinačena) (SL L 157, str. 24.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 39., str. 74.)

3. AKTIVNA PROCESNA LEGITIMACIJA ZA POBIJANJE ODLUKE O ZAKLJUČIVANJU SPORAZUMA

U presudi od 10. prosinca 2015., ***Front Polisario/Vijeće*** (T-512/12, Zb., EU:T:2015:953), Opći sud se izjašnjavao o aktivnoj procesnoj legitimaciji Fronta populaire pour la libération de la saguia-el-hamra et du rio de oro (Front Polisario) u okviru tužbe za poništenje odluke Vijeća Europske unije kojom se odobrava zaključivanje sporazuma između Unije i Kraljevine Maroka[5]. Navedeni se sporazum primjenjuje, među ostalim, na teritorij Zapadne Sahare, na čiji dio tužitelj polaže pravo.

Opći sud je utvrdio da odredbe sporazuma odobrenog pobijanom odlukom proizvode učinke na pravni položaj cjelokupnog teritorija na kojem se primjenjuje i, prema tome, na teritorij Zapadne Sahare koji kontrolira Kraljevina Maroko. Međutim, ti učinci izravno se odnose ne samo na tu državu nego i na tužitelja, s obzirom na činjenicu da konačni međunarodni status spomenutog teritorija još uvijek nije definiran i treba ga utvrditi u okviru pregovaračkog postupka koji pod okriljem Organizacije Ujedinjenih naroda (OUN) Kraljevina Maroko vodi upravo s Frontom Polisario. Zbog istog razloga treba smatrati da pobijana odluka izravno utječe na Front Polisario. Prema mišljenju Općeg suda, te okolnosti predstavljaju specifično činjenično stanje u kojem se nalazi tužitelj u odnosu na svaku drugu osobu i koje mu daje posebno svojstvo. Naime, Front Polisario jedina je suprotstavljena strana u pregovorima koji se pod okriljem OUN-a vode s Kraljevinom Marokom kako bi se definirao konačni međunarodni status Zapadne Sahare.

Slijedom navedenog, Opći sud je zaključio da pobijana odluka izravno i osobno utječe na Front Polisario.

4. POSLOVNA SPOSOBNOST

U gore navedenoj presudi *Front Polisario/Vijeće*[6] (EU:T:2015:953) Opći sud je ocijenio da se u određenim specifičnim slučajevima subjekt koji nema pravnu osobnost prema pravu države članice ili treće države može, unatoč tome, smatrati „pravnom osobom" u smislu članka 263. stavka 4. UFEU-a i da mu se, na temelju te odredbe, može dopustiti da podnese tužbu za poništenje. Takav je, među ostalim, slučaj kada se Unija i njezine institucije u svojim aktima i djelovanju prema dotičnom subjektu odnose kao prema zasebnoj jedinci, koja može imati vlastita prava i biti podvrgnuta obvezama i ograničenjima.

Opći sud je u predmetnom slučaju najprije utvrdio da je Front Polisario jedna od stranaka u sporu o sudbini teritorija Zapadne Sahare koja je u tom svojstvu nominalno istaknuta u tekstovima koji se odnose na taj spor, među kojima je i više rezolucija Europskog parlamenta. Opći sud je potom primijetio da je trenutačno nemoguće da Front Polisario formalizira pravnu osobnost prema pravu Zapadne Sahare, s obzirom na to da ono još uvijek ne postoji. Iako je točno da Kraljevina Maroko upravlja *de facto* gotovo cjelokupnim teritorijem Zapadne Sahare, riječ je o činjeničnom stanju kojem se Front Polisario protivi i koje je u osnovi spora koji trenutačno vodi s tom državom. Front Polisario bez sumnje bi mogao steći pravnu osobnost prema pravu neke treće države, ali od njega se ne može zahtijevati da to i ostvari. Naposljetku, Opći sud je podsjetio da i Vijeće i Komisija prihvaćaju činjenicu da su međunarodni status i pravni položaj Zapadne Sahare na određeni način specifični i smatraju da konačni status tog teritorija i, s obzirom na to, pravo koje će ondje biti mjerodavno treba utvrditi u okviru mirovnog procesa pod okriljem OUN-a, a OUN smatra da je upravo Front Polisario ključan sudionik u tom procesu.

5| Odluka Vijeća 2012/497/EU od 8. ožujka 2012. o sklapanju Sporazuma u obliku razmjene pisama između Europske unije i Kraljevine Maroka o uzajamnoj liberalizaciji mjera za poljoprivredne proizvode, prerađene poljoprivredne proizvode, ribu i proizvode ribarstva, zamjeni protokola 1, 2 i 3 i njihovih priloga i izmjeni Euro-mediteranskog sporazuma o pridruživanju između Europskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane, i Kraljevine Maroka, s druge strane (SL L 241, str. 2.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 11., svezak 118., str. 249.)

6| Vidjeti također razmatranja koja su u vezi s tom presudom iznesena u dijelu „Vanjski odnosi".

Vodeći računa o tim okolnostima, Opći sud je ocijenio da Front Polisario treba smatrati „pravnom osobom“ u smislu članka 263. stavka 4. UFEU-a.

5. POJAM ADRESATA AKTA

U rješenju od 13. ožujka 2015., ***European Coalition to End Animal Experiments/ECHA*** (T-673/13, Zb., EU:T:2015:167), Opći sud je bio pozvan izjasniti se o pitanju može li se tužitelj, kao intervenijent u postupak pred žalbenom komisijom Europske agencije za kemikalije (ECHA), smatrati u okviru tog postupka adresatom pobijane odluke.

U tom pogledu, Opći sud ističe da se u okviru tužbe za poništenje na temelju članka 263. UFEU-a tužitelj može smatrati adresatom pobijane odluke samo, s jedne strane, pod formalnim uvjetom da je on u njoj izričito određen kao osoba kojoj je ona upućena ili, s druge strane, pod materijalnim uvjetom da iz odredaba navedene odluke proizlazi da je u njoj određen kao adresat jer je svrha navedene odluke, izražavajući volju njezina autora, proizvesti obvezujuće pravne učinke koji utječu na njegove interese, mijenjajući na bitan način njegovu pravnu situaciju.

PRIMJENA PRAVILA O TRŽIŠNOM NATJECANJU NA PODUZETNIKE

1. OPĆENITO

Sudska praksa u 2015. bavila se, među ostalim, mehanizmom prekida postupka predviđenim u članku 13. stavku 2. Uredbe (EZ) br. 1/2003[7], poštovanjem pravâ na obranu i otkrivanjem informacij a dobivenih u okviru primjene pravila o tržišnom natjecanju te njihovim eventualnim korištenjem prilikom podnošenja tužbi za naknadu štete.

(a) PRITUŽBE – MEHANIZAM IZ ČLANKA 13. STAVKA 2. UREDBE BR. 1/2003

U predmetu u kojem je donesena presuda od 21. siječnje 2015., ***easyJet Airline/Komisija*** (T-355/13, Zb., EU:T:2015:36), Općem sudu je podnesena tužba protiv Komisijine odluke o odbacivanju pritužbe koju je tužitelj podnio protiv upravitelja jedne zračne luke zbog navodnog postupanja koje je u suprotnosti s tržišnim natjecanjem na tržištu usluga zračnih luka. Ta je odluka donesena na temelju članka 13. stavka 2. Uredbe br. 1/2003 zato što je tijelo države članice nadležno za tržišno natjecanje već postupalo u predmetu. U prilog svojoj tužbi tužitelj ističe da je Komisija počinila pogrešku koja se tiče prava zaključivši da je nacionalno tijelo nadležno za tržišno natjecanje postupilo po njegovoj pritužbi u smislu odredbe članka 13. stavka 2. Uredbe br. 1/2003, iako je navedena pritužba u stvarnosti odbačena zbog prioriteta.

Što se tiče sudskog nadzora koji se provodi nad odlukom Komisije utemeljenom na članku 13. stavku 2. Uredbe br. 1/2003, Opći sud ističe da je on namijenjen tomu da se provjeri temelji li se sporna odluka na materijalno netočnim činjenicama i je li Komisija u njoj počinila pogrešku koja se tiče prava ili očitu pogrešku u ocjeni ili da se provjeri je li zloporabila ovlasti zaključivši da je tijelo države članice nadležno za tržišno natjecanje već postupalo po pritužbi. Suprotno tomu, Opći sud primjećuje da je nadzor odluka tijela država članica nadležnih za tržišno natjecanje samo na nacionalnim sudovima, koji imaju ključnu ulogu u primjeni pravila Unije o tržišnom natjecanju.

7| Uredba Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. prosinca 2002. o provedbi pravila o tržišnom natjecanju koja su propisana člancima [101. i 102. UFEU-a] (SL L 1, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 1., str. 165.)

K tome, prema mišljenju Općeg suda, izraz „pritužba po kojoj je već postupalo neko drugo tijelo nadležno za tržišno natjecanje“ iz članka 13. stavka 2. Uredbe br. 1/2003 ima velik opseg jer može obuhvaćati sve slučajeve pritužbi koje je ispitalo neko drugo tijelo nadležno za tržišno natjecanje, neovisno o ishodu. To doslovno tumačenje u skladu je s općom strukturom te uredbe, iz koje proizlazi da nije važan ishod ispitivanja pritužbe od strane navedenog tijela nadležnog za tržišno natjecanje, nego činjenica da ju je potonje ispitalo. Iz toga slijedi da se Komisija, kako bi odbila pritužbu, opravdano može osloniti na razlog da je tijelo države članice nadležno za tržišno natjecanje prethodno odbilo tu pritužbu zbog prioriteta.

Stoga okolnost, čak i pod pretpostavkom da je dokazana, da dotično nacionalno tijelo nadležno za tržišno natjecanje nije odlukom donesenom u smislu članka 5. navedene uredbe prekinulo postupak povodom pritužbe koju je zaprimilo i da se oslonilo na različitost prioriteta ne sprečava Komisiju da na temelju članka 13. stavka 2. te uredbe zaključi da je tijelo države članice koje je nadležno za tržišno natjecanje postupalo povodom te pritužbe i da je zbog toga razloga odbaci.

(b) PRAVA NA OBRANU

– PRAVO NA SASLUŠANJE

U presudi od 15. srpnja 2015., ***Akzo Nobel i Akcros Chemicals*/Komisija** (T-485/11, Zb. (ulomci), EU:T:2015:517) Opći sud je imao priliku naglasiti da poštovanje prava na obranu nalaže da poduzetnik protiv kojeg se vodi istraga može tijekom upravnog postupka iznijeti svoje stajalište o istinitosti i relevantnosti iznesenih činjenica kao i o dokumentima kojima se Komisija koristila u prilog svojoj tvrdnji o postojanju povrede Ugovora o FEU-u. U tom pogledu Opći sud smatra da se četverodnevni rok za podnošenje očitovanja koji je ostavljen poduzetniku protiv kojeg se vodi istraga ne može smatrati sukladnim s poštovanjem prava na obranu.

Stoga treba poništiti pobijanu odluku jer su tužitelji u dostatnoj mjeri dokazali ne to da bi pobijana odluka imala drugačiji sadržaj da nije bilo te postupovne nepravilnosti, to jest da su na raspolaganju imali dostatan rok za iznošenje svojeg stajališta, već to da bi u tom slučaju mogli bolje osigurati svoju obranu. Opći sud pojašnjava da se u tu svrhu treba smjestiti u vrijeme kada je trajao upravni postupak koji je doveo do donošenja pobijane odluke, to jest u vrijeme prije datuma njezina donošenja.

– OBVEZA OBRAZLAGANJA

Među trinaest presuda koje su istoga dana donesene povodom niza tužbi podnesenih protiv odluke Komisije o izricanju novčanih kazni većem broju zrakoplovnih kompanija zbog sudjelovanja u zabranjenom sporazumu na tržištu zračnog prijevoza tereta[8], presuda od 16. prosinca 2015**., *Martinair Holland/Komisija*** (T-67/11, Zb., EU:T:2015:984), bila je prilika da Opći sud ponudi važna pojašnjenja u pogledu opsega obveze obrazlaganja.

Opći sud podsjeća da je Komisija na temelju članka 296. UFEU-a dužna, u svrhu obrazlaganja odluke koju donosi radi osiguravanja primjene Unijinih pravila o tržišnom natjecanju, barem navesti činjenice i očitovanja koji su

8| Presude od 16. prosinca 2015., Air Canada/Komisija (T-9/11, EU:T:2015:994), Koninklijke Luchtvaart Maatschappij/Komisija (T-28/11, EU:T:2015:995), Japan Airlines/Komisija (T-36/11, EU:T:2015:992), Cathay Pacific Airways/Komisija (T-38/11, EU:T:2015:985), Cargolux Airlines/Komisija (T-39/11, EU:T:2015:991), Latam Airlines Group i Lan Cargo/Komisija (T-40/11, EU:T:2015:986), Singapore Airlines i Singapore Airlines Cargo PTE/Komisija (T-43/11, EU:T:2015:989), Deutsche Lufthansa i dr./Komisija (T-46/11, EU:T:2015:987), British Airways/Komisija (T-48/11, EU:T:2015:988), SAS Cargo Group i dr./Komisija (T-56/11, EU:T:2015:990), Air France-KLM/Komisija (T-62/11, EU:T:2015:996), Air France/Komisija (T-63/11, EU:T:2015:993) i Martinair Holland/Komisija (T-67/11, Zb., EU:T:2015:984)

od bitne važnosti za donošenje te odluke, omogućavajući tako nadležnom sudu i zainteresiranim osobama da se upoznaju s okolnostima u kojima je primijenila pravo Unije. K tome, obrazloženje akta treba biti logično i, među ostalim, ne smije proturječiti samome sebi jer bi to moglo onemogućiti pravilno razumijevanje razloga na kojima se on temelji. Opći sud naglašava da u tom kontekstu načelo djelotvorne sudske zaštite podrazumijeva da je izreka Komisijine odluke kojom su utvrđene povrede pravila o tržišnom natjecanju vrlo jasna i precizna i da poduzetnici koji su proglašeni odgovornima i kažnjeni po toj osnovi mogu razumjeti i osporiti pripisivanje odgovornosti i izricanje sankcija kakvi proizlaze iz teksta spomenute izreke.

Osim toga, Opći sud ističe da – u situaciji u kojoj se razlozi za Komisijinu odluku kojom se utvrđuje povreda odnose samo na jednu jedinstvenu i trajnu povredu u kojoj su sudjelovali svi optuženi poduzetnici, dok je u izreci, koja se sastoji od više članaka, utvrđeno ili više različitih jedinstvenih i trajnih povreda ili samo jedna takva povreda za koju se odgovornost pripisuje samo onim poduzetnicima koji su izravno sudjelovali u postupanjima navedenima u svakom od tih članaka – postoji proturječnost između obrazloženja odluke i njezine izreke. U tom pogledu, Opći sud primjećuje da postojanje takve proturječnosti nije samo za sebe dovoljno da bi se smatralo da je navedena odluka donesena uz povredu obveze obrazlaganja, pod uvjetom, kao prvo, da cjelokupna odluka omogućava zainteresiranima da uoče i istaknu tu nedosljednost, kao drugo, da je izreka dovoljno jasna i precizna da im omogući razumijevanje točnog opsega odluke i, kao treće, da su dokazi koji su izvedeni kako bi se utvrdilo sudjelovanje optuženih poduzetnika u povredama koje im se pripisuju u izreci jesno određeni i ispitani u obrazloženju. Suprotno tomu, ako su proturječnosti sadržane u Komisijinoj odluci takve da ugrožavaju prava obrane kažnjenih poduzetnika i onemogućavaju sudu Unije da provede svoj nadzor, odluka sadržava povredu obveze obrazlaganja koja opravdava njezino poništenje. To je osobito slučaj kada odluka ne omogućava da se, s jedne strane, ocijeni dostatnost dokaza iznesenih u obrazloženju i da se, s druge strane, shvati logika slijedom koje Komisija smatra odgovornima primatelje te odluke.

Osim toga, prema mišljenju Općeg suda, kada nacionalni sudovi odlučuju o sporazumima, odlukama ili postupanjima iz članka 101. UFEU-a koji su već bili predmet odluke Komisije, oni to ne mogu činiti na način koji bi bio suprotan toj odluci. Iz toga proizlazi da su nacionalni sudovi vezani Komisijinom odlukom, ako ona nije poništena ili proglašena nevaljanom, što zahtijeva nedvosmislenu razumljivost njezine izreke. Konkretno, nacionalni sudovi moraju moći iz jasnog izričaja izreke odluke kojom se utvrđuje postojanje povrede Unijinih pravila o tržišnom natjecanju shvatiti koliki je opseg te povrede te identificirati osobe koje su za njih odgovorne, kako bi iz toga mogli izvesti nužne zaključke u pogledu zahtjeva osoba kojima je tim povredama nanesena šteta da im se ista popravi. U svjetlu navedenog, tekst izreke odluke ima odlučujuću važnost jer može utvrditi međusobna prava i obveze osoba koje su njome obuhvaćene.

(c) OTKRIVANJE INFORMACIJA I TUŽBE ZA NAKNADU ŠTETE

– INFORMACIJE PRIOPĆENE U OKVIRU POKAJNIČKOG PROGRAMA

U predmetu u kojem je 15. srpnja 2015. donesena presuda ***AGC Glass Europe i dr./Komisija*** (T-465/12, Zb. (ulomci), podnesena žalba, EU:T:2015:505) Opći sud je bio pozvan ispitati zakonitost odluke Komisije o odbijanju zahtjeva za povjerljivo postupanje koji je podnijelo više proizvođača automobilskog stakla. Spomenuti zahtjev odnosio se na određene informacije sadržane u odluci Komisije kojom je prethodno utvrđeno da su ti poduzetnici povrijedili članak 101. UFEU-a i članak 53. Sporazuma o Europskom gospodarskom prostoru

(EGP)[9]. U prilog svojoj tužbi tužitelji, među ostalim, tvrde da obavijesti o suradnji iz 2002.[10] i 2006.[11] sadržavaju odredbe koje stvaraju legitimna očekivanja za sve poduzetnike na koje se primjenjuju kada je riječ o činjenici da će dobrovoljno pruženi podaci ostati povjerljivi, u mjeri u kojoj je to moguće, čak i u stadiju objave Komisijine odluke.

U tom pogledu Opći sud ističe da iz točaka 3. do 7. Obavijesti o suradnji iz 2002. kao i iz točaka 3. do 5. Obavijesti o suradnji iz 2006. proizlazi da je jedini cilj tih obavijesti utvrditi uvjete pod kojima poduzetnik može ostvariti oslobođenje od novčane kazne odnosno njezino smanjenje. Obavijesti o kojima je riječ ne predviđaju nikakvu drugu prednost koju poduzetnik može zahtijevati u zamjenu za svoju suradnju. Ta je ocjena izričito potvrđena u točki 31. Obavijesti o suradnji iz 2002. i u točki 39. iste Obavijesti iz 2006. U skladu s istovjetnom formulacijom tih točaka, činjenica da je dodijeljeno oslobađanje ili smanjenje novčane kazne ne može zaštititi poduzetnika od građanskopravnih posljedica njegova sudjelovanja u povredi članka 101. UFEU-a.

K tome, točka 6. Obavijesti o suradnji iz 2006. – prema kojoj, „[a]ko bi njihov položaj bio oslabljen u građanskom postupku, u usporedbi s poduzetnicima koji ne surađuju, to bi moglo odvratiti potencijalne tražitelje oslobađanja odnosno smanjenja kazni od suradnje s Komisijom prema ovoj Obavijesti" – znači da poduzetnik ne smije biti stavljen u nepovoljniji položaj u okviru eventualnih građanskih tužbi pokrenutih protiv njega samo zbog činjenice da je samoinicijativno Komisiji pisanim putem predao izjavu za oslobođenje odnosno smanjenje od kazni, koja može biti predmet naloga o podnošenju dokumenata. U okviru te posebne želje za zaštitu izjava za oslobođenje odnosno smanjenje kazni Komisija je, u točkama 31. do 35. Obavijesti o suradnji iz 2006., propisala posebna pravila koja uređuju načine podnošenja tih izjava, pristup tim izjavama i njihovo korištenje. Ta se pravila odnose isključivo na dokumente i izjave, pisane ili snimljene, zaprimljene na temelju obavijesti o suradnji iz 2002. ili 2006. za koje Komisija načelno smatra da bi njihova objava ugrozila svrhe nadzora i istrage u smislu članka 4. Uredbe (EZ) br. 1049/2001[12]. Slijedom toga, ni predmet niti cilj tih pravila nije sprečavanje Komisije da u svojoj odluci o okončanju upravnog postupka objavi podatke o opisu povrede koji su joj pruženi u okviru pokajničkog programa i ti podaci u tom pogledu ne stvaraju legitimna očekivanja.

Slijedom navedenog, takva objava, učinjena na temelju članka 30. Uredbe br. 1/2003 i uz poštovanje poslovne tajne, ne ugrožava legitimna očekivanja koja tužitelji mogu imati na temelju obavijesti o suradnji iz 2002. i 2006., a koja se odnose na izračun iznosa novčane kazne i postupanje s posebno navedenim dokumentima i izjavama.

– OPSEG OBVEZE OBJAVE

U središtu predmeta u kojem je donesena presuda od 15. srpnja 2015., ***Pilkington Group/Komisija*** (T-462/12, Zb., EU:T:2015:508), nalazi se jedna druga odluka Komisije o odbijanju zahtjeva za povjerljivo postupanje. Kao i u predmetu *AGC Glass Europe*, proizvođač automobilskog stakla obuhvaćen odlukom Komisije kojom je utvrđeno postojanje zabranjenog sporazuma u tom sektoru usprotivio se objavi određenih informacija sadržanih u toj odluci. Taj proizvođač osporavao je odbijanje svojeg zahtjeva za povjerljivo postupanje, ističući da je to odbijanje značilo promjenu Komisijine politike u pogledu objave povjerljivih informacija u odnosu na praksu koju je prije provodila u takvim i sličnim slučajevima. Postupajući na taj način, Komisijaje, prema njegovu mišljenju, povrijedila načela jednakog postupanja i zaštite legitimnih očekivanja.

9| Sporazum o Europskom gospodarskom prostoru od 2. svibnja 1992. (SL 1994., L 1, str. 3.)

10| Obavijest Komisije o oslobađanju od kazni i smanjenju kazni u slučajevima kartela (SL 2002., C 45, str. 3.)

11| Obavijest Komisije o oslobađanju od kazni i smanjenju kazni u slučajevima kartela (SL 2006., C 298, str. 17.)

12| Uredba (EZ) br. 1049/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2001. o javnom pristupu dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije (SL L 145, str. 43.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 16., str. 70.)

U tom pogledu Opći sud ističe da Komisija ima pravo u okviru dodijeljenih joj ovlasti u području provedbe prava tržišnog natjecanja unutar Unije, poštujući pravila o zaštiti profesionalne tajne, objaviti verziju svojih odluka koja je potpunija od nužnog minimuma koji zahtijeva članak 30. Uredbe br. 1/2003. Stoga, kao što je to slučaj kada je riječ o općoj visini novčanih kazni, Komisija ima pravo prilagoditi stajalište u pogledu objave svojih odluka potrebama svoje politike u području tržišnog natjecanja. Naime, zadaća nadzora koju Komisiji povjeravaju članak 101. stavak 1. UFEU-a i članak 102. UFEU-a ne podrazumijeva samo zadatak istraživanja i kažnjavanja pojedinačnih povreda nego uključuje i dužnost da vodi opću politiku primjene UFEU-om određenih načela u području tržišnog natjecanja i da u tom smislu usmjeri ponašanje poduzetnika.

Stoga, čak i da pobijana odluka pokazuje promjenu Komisijina stajališta u pogledu stupnja podrobnosti objavljene verzije odluke kojom je utvrđeno postojanje zabranjenog sporazuma o automobilskom staklu u odnosu na prethodne predmete, sama ta činjenica ne može utjecati na zakonitost te odluke.

2. DOPRINOSI SUDSKOJ PRAKSI U PODRUČJU PRIMJENE ČLANKA 101. UFEU-A

(a) PRIPISIVOST – UGOVOR O TRGOVINSKOM ZASTUPANJU

U presudi od 15. srpnja 2015., voestalpine i voestalpine ***Wire Rod Austria /Komisija*** (T-418/10, Zb., EU:T:2015:516), Opći sud je, odlučujući o tužbi poduzetnika koji osporava to da je posredstvom svojeg zastupnika u Italiji sudjelovao u regionalnom dijelu zabranjenog sporazuma između 18 poduzetnika dobavljača čelika za prednapinjanje[13], precizirao kriterije pomoću kojih se može utvrditi tvore li dva društva koja imaju zasebne pravne osobnosti jednu te istu gospodarsku jedinicu koja se jedinstveno ponaša na tržištu, kako bi joj se pripisalo protutržišno ponašanje jednoga od njih.

U tom pogledu, nakon što je podsjetio da pojam poduzetnika, u kontekstu primjene pravila o tržišnom natjecanju, treba razumjeti na način da se njime označava gospodarska jedinica koju može tvoriti više društava s različitim pravnim osobnostima, Opći sud ističe da su – kad je riječ o društvima u vertikalnom odnosu, kao što je onaj između nalogodavca i njegova zastupnika ili posrednika – utvrđena dva glavna elementa kao glavni referentni parametri za utvrđivanje postojanja gospodarske jedinice: s jedne strane, preuzima li posrednik gospodarski rizik i, s druge strane, jesu li usluge koje je posrednik pružio ekskluzivne.

U tom kontekstu, što se tiče preuzimanja gospodarskog rizika, Opći sud pojašnjava da je važno znati u kojoj mjeri zastupnik snosi financijske rizike u vezi s prodajom ili izvršenjem ugovora sklopljenih s trećima u okviru djelatnosti za čije ga je obavljanje odredio nalogodavac. Opći sud nadalje ističe da je, kad je riječ o ekskluzivnosti usluga koje je pružio posrednik, u slučaju u kojem zastupnik predstavlja ne jednog već dva nalogodavca, pri utvrđivanju postojanja gospodarske jedinice važno znati može li se taj zastupnik, kad je riječ o djelatnostima koje mu je povjerio jedan od tih nalogodavaca, ponašati kao samostalni trgovac koji slobodno određuje vlastitu poslovnu strategij u. Ako se zastupnik ne može tako ponašati, zadaće koje on obavlja za račun navedenog nalogodavca sastavni su dio djelatnosti potonjeg.

13| O aspektima tog zabranjenog sporazuma koji se tiču načina izračuna iznosa novčane kazne vidjeti razmatranja iznesena u dijelu „(c) Izračun iznosa novčane kazne".

(b) ZASTARA

– RADNJA KOJA UZROKUJE PREKID – ODLUKA O UVJETNOM OSLOBAĐANJU OD KAZNE

Presuda od 6. listopada 2015., ***Corporación Empresarial de Materiales de Construcción/Komisija*** (T-250/12, Zb., EU:T:2015:749), bila je također prilika da Opći sud pojasni treba li odluku o uvjetnom oslobađanju od kazne u skladu s člankom 15. Obavijesti o suradnji iz 2002. smatrati radnjom koja uzrokuje prekid zastare u smislu članka 25. stavka 3. Uredbe br. 1/2003.

U tom smislu Opći sud je ocijenio da je odluka o uvjetnom oslobađanju od kazne podnositelja zahtjeva za primjenu pokajničkog programa, s obzirom na to da potonjem osigurava poseban položaj u postupku, ključna za Komisiju s gledišta provođenja istrage i vođenja postupka u vezi s povredom pravila o tržišnom natjecanju na koju se sumnja. Naime, prije svega, pokajnički program izravno pridonosi punoj učinkovitosti postupka u vezi s povredom pravila o tržišnom natjecanju, potom, odluka o uvjetnom oslobađanju od kazne podnositelja zahtjeva za primjenu tog programa omogućava provjeru zadovoljava li njegov zahtjev prethodne uvjete za to da na kraju upravnog postupka uživa konačno oslobađanje od kazne i, naposljetku, taj položaj u postupku obvezuje zainteresiranog da u svrhu uživanja blagodati konačnog oslobađanja do donošenja konačne odluke Komisije postupa na način kojim zadovoljava uvjete utvrđene u stavku 11. točkama (a) i (c) Obavijesti o suradnji iz 2002.

Opći sud iz toga zaključuje da je odluka o uvjetnom oslobađanju od kazne radnja s ciljem istrage ili vođenja postupka u vezi s povredom, u smislu članka 25. stavka 3. prve rečenice Uredbe br. 1/2003, pa treba smatrati da uzrokuje prekid zastare i proizvodi učinke *erga omnes* prema svim poduzetnicima koji su sudjelovali u predmetnoj povredi.

– ODGOVORNOST – ODNOS IZMEĐU DRUŠTAVA KĆERI I DRUŠTVA MAJKE

U predmetu u kojem je 15. srpnja 2015. donesena presuda ***Akzo Nobel i dr./Komisija*** (T-47/10, Zb. (ulomci), podnesena žalba, EU:T:2015:506) Opći sud odlučivao je o tužbi protiv odluke kojom je Komisija utvrdila sudjelovanje tužiteljâ u zabranjenom sporazumu na europskom tržištu toplinskih stabilizatora. U prilog svojoj tužbi tužitelji, društvo majka i njegova društva kćeri aktivna na tom tržištu, istaknuli su, među ostalim, povredu članka 25. stavka 1. točke (b) Uredbe br. 1/2003, tvrdeći da je Komisija bila prekludirana postupati protiv spomenutih društava kćeri te isto tako izreći tim društvima novčanu kaznu solidarno s njihovim društvom majkom.

Opći sud smatra da se društva kćeri koja su sama izravno sudjelovala u povredama članka 101. stavka 1. UFEU-a mogu opravdano pozvati na to da je u odnosu na njih istekao rok zastare propisan u članku 25. stavku 1. točki (b) Uredbe br. 1/2003 jer su prve Komisijine radnje koje su imale za cilj istragu ili vođenje postupaka u vezi s tim povredama, u smislu članka 25. stavka 3. spomenute uredbe, poduzete nakon što je spomenuti rok istekao u odnosu na ta društva. Međutim, Opći sud podsjeća na to da se učinak nastupanja zastare predviđen člankom 25. Uredbe br. 1/2003 ne sastoji od toga da se izbriše postojanje povrede, niti da se Komisija spriječi da u odluci utvrdi odgovornost za takvu povredu, nego samo od toga da oni koji se koriste zastarom izbjegnu vođenje postupaka namijenjenih izricanju kazni.

Nadalje, iz doslovnog, teleološkog i kontekstualnog tumačenja članka 25. Uredbe br. 1/2003 proizlazi da korist od nastupanja zastare na temelju članka 25. stavka 1. te uredbe ima te se na nju može pozvati svaka od pravnih

osoba zasebno kada su izložene Komisijinim postupcima. Opći sud ističe da na taj način sama činjenica da se društvo kći koristi istekom roka zastare ne može dovesti u pitanje odgovornost njegova društva majke i spriječiti vođenje postupaka protiv tog društva. Prema mišljenju Općeg suda, toj ocjeni ne proturječi okolnost da se u stavcima 3. i 4. članka 25. Uredbe br. 1/2003 koristi pojam poduzetnika u smislu članka 101. stavka 1. UFEU-a, kojim se samo žele definirati radnje kojima se prekida rok zastare kao i doseg njihovih učinaka s obzirom na sve poduzetnike i udruženja poduzetnika koji su sudjelovali u povredi, to jest uključujući pravne osobe od kojih se sastoje.

(c) IZRAČUN IZNOSA NOVČANE KAZNE

– IZRAČUN VRIJEDNOSTI PRIHODA OD PRODAJE

U presudi od 9. rujna 2015., ***Panasonic i MT Picture Display/*Komisija** (T-82/13, Zb. (ulomci), podnesena žalba, EU:T:2015:612) , Opći sud je bio pozvan izjasniti se o mjerodavnim kriterijima za određivanje vrijednosti poduzetnikovih prihoda od prodaje u svrhu utvrđivanja odgovarajućeg iznosa novčane kazne. Opći sud je istaknuo da su tužitelji u predmetnom slučaju u odgovoru na Komisijin zahtjev za pružanje podataka predložili alternativnu metodu izračuna vrijednosti prihoda od izravnih prodaja u EGP-u putem prerađenih proizvoda, koja se sastoji u uzimanju u obzir ponderiranog prosjeka katodnih cijevi u boji povezanih s tim prodajama, prema njihovoj stvarnoj veličini i razdoblju o kojem je riječ. Opći sud napominje da se na temelju točke 15. Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni iz 2006.[14] za određivanje vrijednosti prihoda od prodaje poduzetnika Komisija koristi najboljim dostupnim podacima tog poduzetnika. Budući da je Komisija raspolagala podacima koji su preciznije odražavali vrijednost prihoda od izravnih prodaja u EGP-u putem prerađenih proizvoda, Opći sud je utvrdio da je ona bez objašnjenja odstupila od tih smjernica prilikom izračuna osnovnog iznosa novčanih kazni izrečenih tužiteljima.

Opći sud je zaključio da je u okviru izvršavanja svoje neograničene nadležnosti prilikom određivanja iznosa novčanih kazni koje se izriču tužiteljima dužan voditi računa o brojkama koje su tužitelji pružili tijekom upravnog postupka. On je smatrao da na temelju pravične ocjene okolnosti ovog slučaja iznos novčanih kazni koje se izriču tužiteljima treba utvrditi na temelju podataka o vrijednosti prihoda od prodaje koje su oni dostavili u odgovoru na Komisijin zahtjev.

– INDIVIDUALIZACIJA SANKCIJA

Niz tužbi koje su u 2015. podnesene protiv Komisijinih odluka da sankcionira 18 poduzetnika dobavljača čelika za prednapinjanje zbog njihova sudjelovanja u zabranjenom sporazumu u tom sektoru omogućio je Općem sudu da, među ostalim, ponudi korisna pojašnjenja o načinima izračuna iznosa novčane kazne.

Tako je u presudama od 15. srpnja 2015., ***SLM i Ori Martin/Komisija*** (T-389/10 i T-419/10, Zb. (ulomci), podnesena žalba, EU:T:2015:513), ***Fapricela/Komisija*** (T-398/10, Zb. (ulomci), podnesena žalba, EU:T:2015:498), gore navedenoj *voestalpine i voestalpine Wire Rod Austria/Komisija* (EU:T:2015:516) i ***Trafilerie Meridionali/Komisija*** (T-422/10, Zb. (ulomci), podnesena žalba, EU:T:2015:512), Opći sud podsjetio da u okolnostima poput onih u predmetnom slučaju, u kojima se zabranjeni sporazum o kojem je riječ sastojao od više dijelova i koji je Komisija kvalificirala kao jedinstvenu, složenu i trajnu povredu, iz načela individualizacije kazni proizlazi da prilikom izricanja sankcije u obzir treba uzeti situaciju svakog prijestupnika u odnosu na povredu.

14| Smjernice o metodi za utvrđivanje kazni koje se propisuju u skladu s člankom 23. stavkom 2. točkom (a) Uredbe br. 1/2003 (SL 2006., C 210, str. 2.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 4., str. 58.)

U gore navedenim presudama *voestalpine i voestalpine Wire Rod Austria/Komisija* (EU:T:2015:512) te *SLM i Ori Martin/Komisija* (EU:T:2015:513) Opći sud je istaknuo da u slučaju jedinstvene povrede, u smislu složene povrede koja se sastoji od skupa sporazuma i usklađenih djelovanja na različitim tržištima na kojima nisu prisutni svi prijestupnici ili na kojima prijestupnici mogu raspolagati samo djelomičnim znanjem o sveukupnom planu, sankcije moraju biti individualizirane, u smislu da se moraju odnositi na ponašanja i na značajke svojstvene predmetnim poduzetnicima. Tako prema mišljenju Općeg suda prijestupnik koji nije proglašen odgovornim za neke dijelove jedinstvene povrede ne može imati ulogu u provedbi navedenih dijelova. U tom pogledu, u gore navedenoj presudi *Trafilerie Meridionali/Komisija* (EU:T:2015:512) Opći sud je zaključio da poduzetnik čija je odgovornost utvrđena u odnosu na nekoliko dijelova zabranjenog sporazuma više doprinosi njegovoj učinkovitosti i težini nego prijestupnik koji je sudjelovao samo u jednom od njegovih dijelova. Prema tome, prvonavedeni poduzetnik čini težu povredu u odnosu na drugonavedenog. Opći sud naglašava da se u svakom slučaju poduzetniku nikada ne smije izreći novčana kazna čiji bi iznos bio izračunat s obzirom na sudjelovanje u tajnim dogovorima za koje taj poduzetnik nije odgovoran.

S druge strane, u gore navedenim presudama *voestalpine i voestalpine Wire Rod Austria/Komisija* (EU:T:2015:512) te *SLM i Ori Martin/Komisija* (EU:T:2015:513) Opći sud je istaknuo da se individualizacija kazne s obzirom na povredu u praksi može izvršiti u različitim fazama određivanja iznosa novčane kazne. Na taj način Komisija može priznati posebnost sudjelovanja poduzetnika u povredi, kao prvo, u fazi ocjene njezine objektivne težine, kao drugo, u fazi ocjene olakotnih okolnosti i, kao treće, u fazi koja slijedi nakon ocjene objektivne težine povrede ili ocjene olakotnih okolnosti. U tom pogledu, u točki 36. Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni iz 2006. navodi se da Komisija u određenim slučajevima može izreći simboličnu kaznu i da također može, kao što se to navodi u točki 37. tih smjernica, odstupiti od opće metodologije za utvrđivanje novčanih kazni, s obzirom na, među ostalim, posebnost konkretnog predmeta.

– SPOSOBNOST PLAĆANJA – NADZOR SUDA

Također u okviru niza tužbi u sektoru čelika za prednapinjanje, gore navedene presude *Fapricela/Komisija* (EU:T:2015:498) i *Trafilerie Meridionali/Komisija* (EU:T:2015:512) kao i presuda od 15. srpnja 2015., ***Westfälische Drahtindustrie i dr./Komisija*** (T-393/10, Zb. (ulomci), podnesena žalba, EU:T:2015:515), pružile su Općem sudu priliku da, među ostalim, istakne da se smanjenje iznosa novčane kazne povezano uz sposobnost plaćanja poduzetnika može izreći na temelju točke 35. Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni iz 2006. samo u iznimnim okolnostima te pod uvjetima koji su određeni u navedenim smjernicama. Stoga, s jedne strane, treba dokazati da bi izricanje novčane kazne „nepovratno ugrozilo gospodarsku održivost dotičnog poduzetnika i dovelo do potpunoga gubitka vrijednosti njegove imovine". S druge strane, također treba dokazati postojanje „specifičnog gospodarskog i društvenog okruženja". Ta dva skupa uvjeta sudovi Unije formulirali su prije prihvaćanja teksta članka 35. Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni iz 2006., tako da primjena navedene odredbe na predmetne poduzetnike predstavlja konkretnu primjenu načela proporcionalnosti u području sankcija za povrede prava tržišnog natjecanja. Prema mišljenju Općeg suda, s obzirom na to da primjena točke 35. Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni iz 2006. predstavlja posljednji element uzet u obzir prilikom utvrđivanja iznosa novčanih kazni zbog povreda pravila tržišnog natjecanja koja se primjenjuju na poduzetnike, ocjena sposobnosti plaćanja kažnjenih poduzetnika ulazi u neograničenu nadležnost koja je propisana člankom 261. UFEU-a i člankom 31. Uredbe br. 1/2003.

Osim toga, Opći sud ocjenjuje da se nepostojanjem obveze da se po službenoj dužnosti kontrolira sporna odluka ne krši načelo djelotvorne sudske zaštite. U kontekstu poštovanja tog načela nije nužno da Opći sud po službenoj dužnosti pristupi novom sveobuhvatnom preispitivanju spisa, iako jest dužan odgovoriti na istaknute tužbene razloge i izvršiti kontrolu pravnih i činjeničnih elemenata. Stoga, nastavlja Opći sud, ovisno o razlozima javnog poretka koje mora ispitati i, prema potrebi, istaknuti po službenoj dužnosti, sud Unije svoj nadzor mora izvršiti na

temelju dokaza koje je tužitelj iznio u potporu istaknutim tužbenim razlozima i ne može se pozvati na diskrecijsku ovlast Komisije u pogledu ocjene tih elemenata kako bi odustao od provođenja detaljne kontrole prava i činjenica.

Naposljetku, Opći sud zaključuje da je sud Unije dužan – kada smatra opravdanim izvršavati svoju ovlast preinake – u načelu i ovisno o ispitivanju dokaza koje su mu stranke dostavile prilikom izvršavanja neograničene nadležnosti, uzeti u obzir činjeničnu i pravnu situaciju na dan kada donosi odluku.

– SMANJENJE IZNOSA NOVČANE KAZNE ZBOG PREKOMJERNOG TRAJANJA UPRAVNOG POSTUPKA – NADZOR SUDA

U gore navedenoj presudi *Akzo Nobel i dr./Komisija* (EU:T:2015:506) Opći sud je ispitivao, u svjetlu, među ostalim, načela jednakog postupanja, Komisijinu odluku o smanjenju novčanih kazni koje su izrečene svim poduzetnicima uključenima u zabranjeni sporazum osim onih, među kojima su i tužitelji, koji su tijekom upravnog postupka sudovima podnosili pravne lijekove protiv odluka donesenih u odnosu na njih.

Prema mišljenju Općeg suda, stajalište prema kojem se takva razlika u postupanju može opravdati različitošću navedenih situacija, odnosno time da su tužitelji, za razliku od drugih poduzetnika, sudovima podnijeli pravne lijekove, treba smatrati nespojivim s načelom djelotvorne sudske zaštite. Prema tome, time što je zbog prekomjernog trajanja upravnog postupka smanjila iznos novčane kazne svim poduzetnicima koji su sudjelovali u predmetnoj povredi, uz iznimku tužitelja, Komisija je u odluci o utvrđivanju povrede pravila o tržišnom natjecanju i izricanju novčanih kazni nejednako postupila bez opravdanja.

(d) NAGODBA – „MJEŠOVITI“ POSTUPAK

– NOVČANE KAZNE – JEDNAKO POSTUPANJE

Presuda od 20. svibnja 2015., ***Timab Industries i CFPR/Komisija*** (T-456/10, Zb., podnesena žalba, EU:T:2015:296), koja se tiče zabranjenog sporazuma na europskom tržištu fosfata za prehranu životinja, omogućila je Općem sudu da precizira opseg načela jednakog postupanja u okviru primjene postupka nagodbe u području kartela ustanovljenog Uredbom (EZ) br. 622/2008[15]. Ta je presuda bila prilika da se Opći sud prvi put izjasni o tom postupku.

U tom pogledu Opći je sud istaknuo da, kad postupak nagodbe ne uključuje sve sudionike povrede, kao, primjerice, u ovom slučaju u kojem se poduzetnik povukao iz tog postupka, Komisija mora donijeti dvije različite odluke. S jedne strane, u pojednostavnjenom postupku (postupak nagodbe) ona donosi odluku čiji su adresati sudionici povrede koji su se odlučili nagoditi i koja odražava spremnost svakog od njih. S druge strane, u redovnom postupku ona donosi odluku upućenu sudionicima povrede koji su odlučili odbiti nagodbu. Ipak, čak i u takvom mješovitom slučaju koji pretpostavlja donošenje dviju odluka s različitim adresatima i na temelju dvaju različitih postupaka, radi se o sudionicima jednog te istog zabranjenog sporazuma, tako da je potrebno poštovati načelo jednakog postupanja. Opći sud podsjeća da to načelo zahtijeva da se u usporedivim situacijama ne postupa na različite načine i da se u različitim situacijama ne postupa na isti način, osim ako bi takvo postupanje bilo objektivno opravdano.

15| Uredba Komisije (EZ) br. 622/2008 od 30. lipnja 2008. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 773/2004 o provođenju postupaka nagodbe u kartelnim predmetima (SL L 171, str. 3.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 3., str. 243.)

Iz navedenoga, prema mišljenju Općeg suda, proizlazi da je postupak nagodbe upravni postupak koji pruža alternativu redovnom upravnom postupku, različit je od njega i ima određene posebnosti kao što su prethodna obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama i obavijest o mogućem rasponu novčanih kazni, pri čemu su u tom kontekstu i dalje u cijelosti mjerodavne Smjernice o metodi za utvrđivanje kazni iz 2006. To znači da prilikom određivanja iznosa novčane kazne ne smije doći do diskriminacij e između stranaka koje su sudjelovale u istom zabranjenom sporazumu u pogledu elemenata i metoda izračuna na koje ne utječu posebnosti svojstvene postupku nagodbe, kao što je to primjena smanjenja kazne od 10 % u slučaju nagodbe.

– RASPON NOVČANIH KAZNI – OBVEZUJUĆA VRIJEDNOST

U gore navedenoj presudi *Timab Industries i CFPR/Komisija* (EU:T:2015:296) Opći sud također se izjašnjavao o učincima obavijesti o rasponu novčanih kazni u okviru postupka nagodbe na poduzetnika koji se povukao iz tog postupka.

Opći sud najprije naglašava da je raspon novčanih kazni instrument koji je jedinstveno i specifično povezan s postupkom nagodbe. U tom kontekstu, člankom 10.a stavkom 2. Uredbe (EZ) br. 773/2004[16] izričito se omogućuje službama Komisije da sudionicima u razgovorima o uvjetima nagodbe dostave procjenu iznosa novčane kazne koja će im biti izrečena s obzirom na pravila iz Smjernica o metodi za utvrđivanje kazni iz 2006. i, po potrebi, s obzirom na odredbe Obavijesti o nagodbi[17] i Obavijesti o suradnji iz 2002.

Prema mišljenju Općeg suda, ako poduzetnik odluči da se neće nagoditi, povlačeći se time iz postupka nagodbe, postupak donošenja konačne odluke uređuje se općim odredbama Uredbe br. 773/2004, a ne odredbama kojima se uređuje postupak nagodbe. Iz toga proizlazi da raspon novčanih kazni koji je dostavljen u postupku nagodbe nije relevantan jer se radi o instrumentu koji je svojstven tom postupku. Stoga bi bilo nelogično, čak i neprimjereno, da je Komisija dužna primijeniti ili se pozvati na raspon novčanih kazni koji proizlazi iz drugog postupka koji se sada više ne provodi. Naime, prema mišljenju Općeg suda, određivanje raspona novčanih kazni u trenutku donošenja obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama bilo bi protivno potpuno pripremnoj naravi takvog akta i oduzelo bi Komisiji mogućnost izricanja novčane kazne prilagođene novim okolnostima koje su postojale u trenutku donošenja odluke, i to unatoč tomu što mora uzeti u obzir nove argumente ili dokaze za koje je saznala u redovnom upravnom postupku, a koji mogu utjecati na određivanje iznosa kazne koju treba izreći.

3. DOPRINOSI SUDSKOJ PRAKSI U PODRUČJU KONCENTRACIJA

U predmetu u kojem je 13. svibnja 2015. donesena presuda ***Niki Luftfahrt/Komisija*** (T-162/10, Zb., EU:T:2015:283) Opći sud je odlučivao o tužbi za poništenje podnesenoj protiv odluke kojom je Komisija, uz uvjet poštovanja predloženih obveza, odobrila koncentraciju u području zračnog prijevoza nastalu stjecanjem isključive kontrole društva Deutsche Lufthansa AG nad društvom Austrian Airlines.

Opći sud najprije podsjeća da utvrđivanje mjerodavnog tržišta u području koncentracija ne odgovara nužno definiciji mjerodavnog tržišta u području državnih potpora jer se dva postupka razlikuju i po predmetu i po pravnom temelju, što je u prvom slučaju članak 108. stavak 2. prvi podstavak UFEU-a, a u drugom članak 8.

16| Uredba Komisije (EZ) br. 773/2004 od 7. travnja 2004. o postupcima koje Komisija vodi na temelju članaka [101. i 102. UFEU-a] (SL L 123, str. 18.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 1., str. 298.)

17| Obavijest Komisije o vođenju postupaka nagodbe s ciljem donošenja odluka u skladu s člancima 7. i 23. Uredbe br. 1/2003 u predmetima kartela (SL 2008., C 167, str. 1.)

stavak 2. Uredbe (EZ) br. 139/2004[18]. U okviru kontrole koncentracija Komisija, u skladu s člankom 2. stavcima 2. i 3. Uredbe br. 139/2004, mora osigurati da koncentracija bitno ne ograničava učinkovito tržišno natjecanje na zajedničkom tržištu ili njegovu značajnom dijelu. Tada je u središtu ocjene učinak koncentracije na ograničenje tržišnog natjecanja. Zato je cilj obveza koje su predložili podnositelji prijave riješiti probleme tržišnog natjecanja nastale koncentracijom na tržištima na kojima su navedeni sudionici konkurirali prije koncentracije. Opći sud, osim toga, ističe da je Komisija u okviru ispitivanja spojivosti koncentracije s unutarnjim tržištem dužna ocijeniti njezine učinke na natjecanje na tržištima na kojima se preklapaju djelatnosti sudionika koncentracije. Iz toga slijedi da, ako se jedan od sudionika prije koncentracije već nalazio u monopolnom položaju na mjerodavnom tržištu, ta situacija po definiciji nije obuhvaćena ispitivanjem učinaka koncentracije na tržišno natjecanje. Suprotno tomu, Opći sud pojašnjava da to ne vrijedi kad monopolni ili vladajući položaj proizlazi iz koncentracije ili je njome ojačan. U takvom slučaju Komisija ne može, ako ne postoje obveze sudionika kojima bi se uklonili učinci vladajućeg položaja na tržišno natjecanje, koncentraciju proglasiti spojivom sa zajedničkim tržištem.

Nadalje, pozvan da se očituje o tužbenom razlogu koji se temelji na očitoj pogrešci u ocjeni definicije mjerodavnog tržišta u zemljopisnom smislu, Opći sud, kao prvo, naglašava da je pristup kojim se Komisija koristila prilikom definiranja tog tržišta, nazvan „P & O“, prema kojem svaka kombinacija polazišne i odredišne točke čini različito tržište, sukladan smjernicama ustanovljenima u sudskoj praksi. Kada je, kao drugo, riječ o navodnom propustu da se ispitaju učinci koncentracije na tržišno natjecanje na mjerodavnom tržištu u zemljopisnom smislu utvrđenom na temelju „cjelovitog pristupa“, na koji se poziva tužitelj, Opći sud ističe da je, s obzirom na to da je tužitelj prigovorio Komisiji da nije uzela u obzir eventualni problem tržišnog natjecanja na tržištima koja nisu bila obuhvaćena ispitivanjem, na njemu da navede ozbiljne pokazatelje koji jasno dokazuju postojanje problema tržišnog natjecanja koji bi, zbog njegova učinka, trebala ispitati Komisija. Budući da tužitelj nije mogao dovoljno jasno odrediti mjerodavno tržište u zemljopisnom smislu, za koje tvrdi da postoji, Opći sud je zaključio da nije u stanju ocijeniti je li Komisija trebala ispitati potencijalne učinke predmetne koncentracije na natjecanje na tom tržištu.

U predmetu u kojem je 9. ožujka 2015. donesena presuda ***Deutsche Börse/Komisija*** (T-175/12, EU:T:2015:148) Općem sudu podnesena je tužba protiv odluke kojom je Komisija proglasila nespojivom s unutarnjim tržištem predloženu koncentraciju između društava Deutsche Börse AG i NYSE Euronext Inc. Ta se odluka temeljila na utvrđenju da bi koncentracija o kojoj je riječ vjerojatno bitno ograničila učinkovito tržišno natjecanje stvaranjem vladajućeg položaja ili situacije slične monopolu. Prema Komisijinu mišljenju, koncentracija bi dovela do jedinstvene vertikalne strukture unutar koje bi se obavljali trgovanje i kliring više od 90 % svjetskih transakcija europskih izvedenih instrumenata kojima se trguje na burzi.

Opći sud odbio je argumente Deutsche Börse o povećanju učinkovitosti do kojeg bi mogla dovesti spomenuta koncentracija te o obvezama koje su preuzela društva koja namjeravaju u njoj sudjelovati radi uspostavljanja protuteže značajnim ograničenjima učinkovitog tržišnog natjecanja. U tom pogledu, on ističe da je, kao što to proizlazi iz točke 87. Smjernica iz 2004. o ocjeni horizontalnih koncentracija[19], na sudionicima koncentracije da pravodobno pruže sve bitne podatke koji pokazuju da su navodna povećanja učinkovitosti specifična za predmetnu koncentraciju te da je njihovo ostvarenje vjerojatno. Jednako tako, na njima je da dokažu da povećanja učinkovitosti mogu suzbiti negativne učinke koji bi za tržišno natjecanje inače mogli proizići iz koncentracije i na taj način biti na dobrobit potrošačima. Naime, pitanje dokazivanja protutržišnih učinaka koje leži na Komisiji različito je od dokazivanja činjenice da povećanja učinkovitosti, svojstvena koncentraciji i provjerljiva, služe potrošačima, što je dužnost njezinih sudionika. Iz toga proizlazi da na potonjima leži teret dokazivanja provjerljivosti navodnih povećanja učinkovitosti. Ta podjela tereta dokazivanja može se smatrati objektivno opravdanom zato što su, kao prvo, upravo spomenute stranke one koje posjeduju relevantne

18 | Uredba Vijeća (EZ) br. 139/2004 od 20. siječnja 2004. o kontroli koncentracija između poduzetnika (SL L 24, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 5., str. 73.)

19 | Smjernice o ocjeni horizontalnih koncentracija prema Uredbi Vijeća o kontroli koncentracija između poduzetnika (SL 2004., C 31, str. 5.)

podatke u tom smislu i zato što, kao drugo, argument koji se temelji na povećanjima učinkovitosti ima za cilj uspostavljanje ravnoteže u odnosu na Komisijin zaključak o tome da bi namjeravana koncentracija vjerojatno bitno ograničila tržišno natjecanje stvaranjem vladajućeg položaja.

K tome, Opći sud pojašnjava da, kao što to pravilno proizlazi iz točke 86. Smjernica iz 2004. o ocjeni horizontalnih koncentracija, povećanja učinkovitosti moraju biti „provjerljiva" kako bi se Komisija mogla razumno uvjeriti u to da je ostvarivanje tih povećanja „vjerojatno" te da će ona biti dovoljno značajna da se ostvari protuteža mogućim štetnim učincima koncentracije na potrošače. Uvjet koji se tiče provjerljivosti povećanja učinkovitosti ne zahtijeva, međutim, to da sudionik koji je obavijestio o koncentraciji dostavi podatke koje treća osoba može neovisno provjeriti ili dokumente koji su prethodili koncentraciji, a koji omogućuju objektivnu i neovisnu ocjenu opsega povećanja učinkovitosti do kojeg kupnja dovodi. U tom kontekstu, okolnost da klijent očekuje ostvarenje neto ušteda na kraju jedne i pol ili dvije godine ne može dovesti u pitanje Komisijino odbijanje mogućih pozitivnih učinaka na klijente, s obzirom na to da je u Smjernicama iz 2004. o ocjeni horizontalnih koncentracija pravilno navedeno da, općenito gledano, što su očekivana povećanja učinkovitosti kasnija, to su manje mogućnosti da ih Komisija ocijeni vjerojatnima.

DRŽAVNE POTPORE

1. SELEKTIVNOST

U presudi od 17. prosinca 2015., ***Španjolska i dr./Komisija*** (T-515/13 i T-719/13, Zb., EU:T:2015:1004), Opći sud bio je pozvan pojasniti pojam selektivnosti kao odlučujućeg kriterija za kvalificiranje određene mjere kao državne potpore.

Riječ je bila o odluci Komisije kojom su pojedine porezne mjere u „španjolskom sustavu poreznog leasinga" (u daljnjem tekstu: ŠSPL) proglašene nespojivima s unutarnjim tržištem. ŠSPL je korišten prilikom obavljanja transakcija povezanih s gradnjom brodova i njihovom kupnjom od brodarskih društava. Taj se sustav temelji na poreznom aranžmanu u kojem u prodaji broda sudjeluju društvo za leasing i gospodarsko interesno udruženje (GIU) koje je osnovala banka koja organizira taj aranžman. Potonja je prodavala ulagačima udjele u GIU-ovima i organizirala složenu mrežu ugovora koji su se sklapali među različitim strankama.

Cilj aranžmana bio je ustanoviti porezne olakšice u korist ulagača i prenijeti jedan dio tih olakšica na brodarsko društvo u obliku popusta na cijenu broda, pri čemu ulagači zadržavaju ostale prednosti na temelju povrata od ulaganja.

Opći sud ocijenio je pogrešnim Komisijin zaključak o postojanju selektivne gospodarske prednosti i, prema tome, državne potpore u korist GIU-ova i ulagača.

Kada je, konkretno, riječ o ulagačima, Opći sud ocijenio je da gospodarska prednost koju su oni uživali nije bila selektivna. Naime, unatoč postojanju sustava odobrenja, sporne prednosti bile su pod istim uvjetima dostupne svakom ulagaču koji odluči sudjelovati u transakcijama na temelju ŠSPL-a, kupnjom udjela u GIU-ovima koje je osnovala banka. Te su prednosti, dakle, bile opće naravi za ulagače koji djeluju u svim gospodarskim sektorima.

Presuda od 25. svibnja 2015., ***Belgija/Komisija*** (T-538/11, Zb., podnesena žalba, EU:T:2015:188), bila je prilika da Opći sud ispita odluku Komisije o financiranju Kraljevine Belgije obveznih *screening* metoda testiranja spongiformnih encefalopatija (TSE) kod goveda.

U tom kontekstu Opći sud ocijenio je Komisijin zaključak o selektivnosti sporne mjere pravilnim. Naime, Komisija je utvrdila da je Kraljevina Belgija spornom mjerom pružila prednost gospodarskim subjektima u sektoru

govedarstva koja se sastojala u tome da su se oni koristili besplatnim kontrolama koje su bili obvezni izvršiti prije prodaje ili stavljanja svojih proizvoda na tržište, dok poduzetnici u drugim sektorima, koji su također dužni pristupiti obveznim kontrolama prije prodaje ili stavljanja svojih proizvoda na tržište, nisu imali tu mogućnost. Opći sud odbio je, među ostalim, argument Kraljevine Belgije prema kojem se selektivnost mjere u pitanju može ocijeniti jedino uzimajući u obzir poduzetnike koji proizvode, stavljaju na tržište ili prerađuju proizvode podvrgnute obveznim *screening* metodama testiranja na TSE jer drugi poduzetnici nisu u usporedivoj činjeničnoj i pravnoj situaciji. Naime, selektivnost određene mjere ocjenjuje se u odnosu na sve poduzetnike, a ne u odnosu na one koji se koriste jednakom prednošću unutar iste grupe.

2. INTERVENCIJE KOJIMA SE UMANJUJU TROŠKOVI KOJI UOBIČAJENO TERETE PODUZETNIKE

U predmetima u kojima su 26. veljače 2015. donesene presude ***Francuska/Komisija*** (T-135/12, EU:T:2015:116) i ***Orange/Komisija*** (T-385/12, podnesena žalba, EU:T:2015:117) Opći sud bio je pozvan ispitati zakonitost odluke kojom je Komisija proglasila spojivom s unutarnjim tržištem, pod određenim uvjetima, potporu koju je Francuska Republika pružila France Télécomu reformom sustava financiranja mirovina državnih službenika zaposlenih u tom društvu. Tužitelji su, među ostalim, osporavali kvalifikaciju sporne reforme kao državne potpore.

U tom pogledu Opći sud ističe da se mjera ne može kvalificirati kao državna potpora kada se ograničava samo na to da se izbjegne da proračun njezina korisnika snosi teret koji ne bi postojao u normalnim okolnostima, u smislu presude od 23. ožujka 2006., *Enirisorse*[20]. Međutim, on je utvrdio da je u okolnostima ovog predmeta sporna mjera dio sustava koji je doista poseban i predstavlja iznimku. K tome, Opći sud ističe da je u sudskoj praksi pojašnjeno da mjera ne može izbjeći kvalifikaciju državne potpore kada njezin korisnik snosi specifičan teret koji se razlikuje i nije povezan s mjerom o kojoj je riječ.

Opći sud je naglasio da u predmetnom slučaju mirovinski sustav službenika proizlazi iz režima koji je različit i jasno odvojen od režima mjerodavnog za zaposlenike u privatnom sektoru, poput zaposlenika konkurenata France Télécoma. Posljedično, nije moguće zaključiti da se spornom mjerom željelo izbjeći to da France Télécom bude podvrgnut teretu koji u normalnoj situaciji ne bi snosio iz sredstava svojeg proračuna u smislu gore navedene presude *Enirisorse* (EU:C:2006:197).

Nakon analize argumenta prema kojem bi sporna mjera oslobodila France Télécom od strukturnog nedostatka nametnutog zakonom, Opći sud je istaknuo da, čak i uz pretpostavku postojanja takvog nedostatka, navodni kompenzacijski karakter pruženih prednosti ne omogućava odbacivanje njihove kvalifikacije kao potpora u smislu članka 107. UFEU-a. Naime, samo u slučaju u kojem se državna intervencija može smatrati naknadom za obavljanje usluga od općeg gospodarskog interesa za čije je pružanje poduzetnik odgovoran kako bi izvršio obveze javne službe, sukladno kriterijima koji su ustanovljeni u presudi od 24. srpnja 2003., *Altmark Trans i Regierungspräsidium Magdeburg*[21], spomenuta intervencija nije obuhvaćena člankom 107. stavkom 1. UFEU-a. To, međutim, nije slučaj u ovom predmetu.

Pitanje intervencija države kojima se umanjuju troškovi koji uobičajeno terete proračun poduzetnika također je bilo u središtu predmeta u kojem je 25. ožujka 2015. donesena presuda ***Belgija/Komisija*** (T-538/11, Zb., podnesena žalba, EU:T:2015:188). U tom predmetu Opći sud je potvrdio ocjenu Komisije prema kojoj je Kraljevina Belgija financiranjem obveznih *screening* metoda testiranja spongiformnih encefalopatija (TSE) kod goveda pružila prednost gospodarskim subjektima u sektoru gospodarstva jer ih je oslobodila troškova koji uobičajeno terete njihov proračun.

20| C-237/04, Zb., EU:C:2006:197, osobito točke 43. do 49.

21| C-280/00, Zb., u daljnjem tekstu: presuda Altmark, EU:C:2003:415

U tom pogledu Opći sud podsjeća da pojam troškova koji uobičajeno terete proračun poduzetnika uključuje, među ostalim, dodatne troškove koje poduzetnici trebaju snositi zbog obveza koje proizlaze iz zakona i drugih propisa ili ugovora koji se primjenjuju na ekonomsku djelatnost. Stoga Komisija nije počinila pogrešku kad je smatrala da su troškovi kontrola koje se u pogledu proizvodnje i stavljanja na tržište proizvoda obvezno provode na temelju zakona ili drugog propisa, kao što su obvezne *screening* metode testiranja na TSE, troškovi koji uobičajeno terete proračun poduzetnika. Činjenica da preuzimanje troškova *screening* metoda testiranja na TSE nije opravdano načelom „onečišćivač plaća", čak i da se potvrdi, ne može dovesti u pitanje taj zaključak.

3. KRITERIJ PRIVATNOG ULAGAČA U TRŽIŠNOM GOSPODARSTVU

Tijekom 2015. Opći sud je u trima presudama pružio korisna pojašnjenja u vezi s primjenom kriterija privatnog ulagača.

Kao prvo, u predmetu u kojem je 15. siječnja 2015. donesena presuda ***Francuska/Komisija*** (T-1/12, Zb., EU:T:2015:17) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o zakonitosti odluke kojom je Komisija proglasila nespojivima s unutarnjim tržištem potpore za sanaciju i potpore za restrukturiranje (koja se sastoji od dokapitalizacije i dvaju zajmova) koje je Francuska Republika provela odnosno predvidjela u korist društva SeaFrance.

Opći sud podsjeća da Komisija prilikom ispitivanja primjene kriterija privatnog ulagača uvijek mora ispitati sve relevantne elemente i okolnosti sporne transakcije. U slučaju da je riječ o primjeni kriterija privatnog ulagača na nekoliko uzastopnih državnih intervencija, Komisija mora ispitati postoje li između tih intervencija tako uske veze da ih je nemoguće razdvojiti. Ispitivanje razdvojivosti nekoliko uzastopnih državnih intervencija treba se provesti imajući, među ostalim, u vidu kronologiju tih intervencija, njihovu svrhu i položaj društva korisnika u trenutku tih intervencija. S obzirom na ta načela, Opći sud ocijenio je pravilnim zaključak Komisije prema kojem između različitih mjera o kojima je riječ postoje tako uske veze da ih je nemoguće razdvojiti u skladu s testom privatnog ulagača.

Naime, zajmovi se nisu mogli razumno razdvojiti od dokapitalizacije društva SeaFrance i odobrenja kreditne linije za to društvo na temelju potpore za sanaciju i, slijedom toga, nisu se mogli smatrati autonomnim ulaganjem u skladu s kriterijem privatnog ulagača.

Kao drugo, primjena kriterija privatnog ulagača na uzastopne državne intervencije također je bila u središtu rasprava u predmetima u kojima je 2. srpnja 2015. donesena presuda ***Francuska i Orange/Komisija*** (T-425/04 RENV i T-444/04 RENV, Zb., podnesena žalba, EU:T:2015:450). Nakon što mu je Sud uputio spomenute predmete[22], Opći sud bio je pozvan ponovno ispitati odluku Komisije kojom je ona kao državne potpore kvalificirala, s jedne strane, oglas koji je Francuska Republika objavila u prosincu 2002. o projektu dioničarskog zajma u korist poduzetnika čiji je većinski dioničar i, s druge strane, ponudu dioničarskog zajma koja je nedugo nakon toga uslijedila, a koja se sastojala u otvaranju kreditne linije u korist tog poduzetnika.

U svojoj presudi Opći sud je ocijenio da je Komisija pogrešno kvalificirala kao državnu potporu ponudu zajma France Télécomu i stoga je poništio njezinu odluku.

Kao prvo, Opći sud je smatrao da je Komisija počinila pogrešku koja se tiče prava primijenivši kriterij razumnog privatnog ulagača, prije svega i uglavnom, na ranije izjave koje datiraju iz srpnja 2002. Naime, Komisija je kao državnu potporu kvalificirala obavijest iz prosinca 2002. i ponudu dioničarskog zajma uzete zajedno, pa je kriterij razumnog privatnog ulagača trebalo primijeniti samo na te dvije mjere. Način na koji je Komisija primijenila

22| Presuda od 19. ožujka 2013., Bouygues i Bouygues Télécom/Komisija i dr. i Komisija/Francuska i dr. (C-399/10 P i C-401/10 P, Zb., EU:C:2013:175), donesena po žalbama podnesenima protiv presude od 21. svibnja 2010., Francuska i dr./Komisija (T-425/04, T-444/04, T-450/04 i T-456/04, Zb., EU:T:2010:216).

kriterij utoliko je pogrešniji što ona nije raspolagala dostatnim dokazima o tome da izjave koje su davane počevši od srpnja 2002. same po sebi znače upotrebu državnih sredstava i, prema tome, državnu potporu.

Kao drugo, Opći sud je podsjetio da je Komisija bila dužna analizirati kriterij razumnog privatnog ulagača postavljajući se u kontekst razdoblja u kojem je Francuska Republika poduzela sporne mjere, to jest u prosinac 2002., a ne u okolnosti iz vremena prije srpnja 2002., kako je to učinila. Nema sumnje da je moguće uputiti na događaje i objektivne elemente iz prošlosti, ali se ne može prihvatiti da ti događaji i elementi sami po sebi u odlučujućoj mjeri predstavljaju relevantan referentni okvir za primjenu kriterija razumnog privatnog ulagača.

Kao treće, odgovarajući na Komisijin argument prema kojem ponuda dioničarskog zajma nije ništa drugo negoli ostvarenje ranijih izjava Francuske Republike zbog čega je njezino postupanje nesukladno s kriterijem privatnog ulagača, Opći sud naglašava da izjave dane nakon srpnja 2002. nisu same po sebi obuhvaćale prijevremenu posebnu financijsku potporu poput one koja se konkretizirala u prosincu 2002. Naime, te izjave bile su otvorene, neprecizne i uvjetovane u pogledu naravi, dosega i uvjeta eventualne buduće intervencije Francuske Republike.

U trećoj presudi, onoj od 25. lipnja 2015., ***SACE i Sace BT/Komisija*** (T-305/13, Zb., podnesena žalba, EU:T:2015:435), Opći sud se izjašnjavao o zakonitosti odluke kojom je Komisija proglasila nezakonitim državnim potporama pokriće reosiguranja koje je talijanski javni poduzetnik izvršio svojem društvu kćeri kao i kapitalne uloge kojima je navedeni poduzetnik pokrio gubitke tog društva.

Nakon što je zaključio da se predmetne mjere mogu pripisati Talijanskoj Republici, Opći sud je razmatrao pitanje postojanja prednosti s obzirom na kriterij privatnog ulagača te na uzajamne obveze Komisije i država članica prilikom njegove provedbe.

U tom pogledu Opći sud podsjeća da je Komisija dužna, ako se pokaže mogućim primijeniti kriterij privatnog ulagača, od predmetne države članice zatražiti da joj dostavi sve relevantne podatke na temelju kojih može provjeriti jesu li ispunjeni uvjeti primjenjivosti i primjene tog kriterija. S tim u vezi, dužnost je države članice dostaviti Komisiji objektivne i provjerljive elemente iz kojih proizlazi da je odluka utemeljena na prethodno provedenim ekonomskim analizama usporedivima s onima koje bi, u okolnostima predmetnog slučaja, razumni privatni subjekt koji se nalazi u situaciji što sličnijoj onoj u kojoj se nalazi ta država morao prije donošenja predmetne mjere provesti radi utvrđivanja njezine buduće isplativosti. Opći sud, međutim, ističe da elementi prethodne ekonomske analize koje treba dostaviti država članica moraju biti ocijenjeni *in concreto* i prilagođeni s obzirom na vrstu i složenost predmetne transakcije, vrijednost predmetne imovine, robe ili usluga i predmetne okolnosti.

Kada je riječ o pokriću reosiguranja u predmetnom slučaju, koje se sastojalo od jedne trgovačke transakcije, Opći sud je zaključio da se ocjena njegove isplativosti mogla povesti na temelju analize koja je relativno određena, s jedne strane, preuzetim rizicima te, s druge strane, prikladnošću iznosa provizije za reosiguranje s obzirom na opseg rizika. U tim okolnostima, s obzirom na iznos transakcije, koji svakako nije zanemariv, ali je relativno ograničen, sama činjenica da društvo majka nije dostavilo dokaze o tome da je pristupilo provođenju *ex ante* ekonomske analize iznosa premije koji odražava razinu preuzetog rizika, a radi utvrđivanja isplativosti pokrića reosiguranja društva kćeri, nije dovoljna da se donese zaključak da ono nije postupilo na način na koji bi u usporedivoj situaciji postupio privatni reosiguratelj. Opći sud je, unatoč tome, zaključio da je Komisija, s obzirom na elemente kojima je raspolagala u trenutku donošenja pobijane odluke, mogla pravilno zaključiti da je pokriće reosiguranja doneseno po povlaštenim cjenovnim uvjetima u odnosu na one koje bi zahtijevao privatni reosiguratelj.

Kada je, s druge strane, riječ o kapitalnim ulozima namijenjenima pokrivanju gubitaka društva kćeri, Opći sud ocjenjuje da u okolnostima gospodarske krize valja ocijeniti elemente tražene prethodne ekonomske analize vodeći računa, ako je potrebno, da nije moguće na pouzdan i činjenično potkrijepljen način predvidjeti razvoj gospodarske situacije i rezultate različitih subjekata. Prema mišljenju Općeg suda, to ne utječe na činjenicu

da, u slučaju nemogućnosti provođenja podrobnih i potpunih predviđanja, javni ulagač nije oslobođen obveze provođenja prikladne prethodne analize isplativosti svojeg ulaganja, koja je usporediva s analizom koju bi proveo privatni ulagač koji se nalazi u sličnoj situaciji. Opći sud je zaključio da je u predmetnom slučaju Komisija pravilno zaključila da, s obzirom na nepostojanje odgovarajuće prethodne ekonomske analize njihove isplativosti, dva predmetna kapitalna uloga nisu sukladna s kriterijem privatnog ulagača.

4. USLUGE OD OPĆEG GOSPODARSKOG INTERESA

U protekloj godini dvije odluke koje su blisko povezane jer se odnose na iste mjere koje je Kraljevina Danska poduzela u korist televizijske kuće TV2 zaslužuju osobitu pozornost kada je riječ o tematici usluga od općeg gospodarskog interesa.

Kao prvo, u presudi od 24. rujna 2015., ***TV2/Danska/Komisija*** (T-674/11, Zb., podnesena žalba, EU:T:2015:684), Opći sud je, među ostalim, bio pozvan izjašnjavati se o načinima primjene uvjeta ustanovljenih u presudi *Altmark* (EU:C:2003:415)[23] koje mora ispunjavati isplaćena naknada za pružanje javnih usluga da bi izbjegla epitet državne potpore.

Opći sud je najprije pojasnio drugi uvjet ustanovljen u presudi *Altmark* (EU:C:2003:415), prema kojem parametri na temelju kojih se izračunava naknada za obavljanje javnih usluga trebaju biti unaprijed utvrđeni, na objektivan i transparentan način. On precizira da su tim uvjetom postavljena tri zahtjeva koja moraju zadovoljiti parametri za izračun naknade kako bi se osigurala njegova vjerodostojnost i mogućnost Komisije da ga provjeri: parametri izračuna moraju biti unaprijed utvrđeni u transparentnom postupku i moraju po svojoj naravi biti objektivni.

Suprotno tomu, drugi uvjet ustanovljen u presudi *Altmark* (EU:C:2003:415), protivno onomu što ističe Komisija, ne zahtijeva da su parametri za izračun naknade osmišljeni tako da utječu na visinu troškova koje ima korisnik te naknade ili da ih kontroliraju i da na taj način osiguraju učinkovitost upravljanja javnom službom. Iz njezina tumačenja drugog uvjeta ustanovljenog u presudi *Altmark* (EU:C:2003:415) čini se da Komisija smatra da parametri za izračun naknade moraju osigurati učinkovitost upravljanja javnom službom. Međutim, takvo tumačenje, nespojivo s tekstom drugog uvjeta ustanovljenog u presudi *Altmark* (EU:C:2003:415), dovodi do brkanja tog uvjeta s četvrtim uvjetom iz te presude.

Opći sud je potom precizirao pretpostavke za primjenu četvrtog uvjeta ustanovljenog u presudi *Altmark* (EU:C:2003:415), koji zahtijeva da država članica najprije odredi referentnog poduzetnika koji djeluje u uobičajenim tržnim uvjetima, a nije spomenuti korisnik, kako bi potom dokazala, na osnovi analize troškova tog referentnog poduzetnika, da je korisnik poduzetnik koji je „dobro vođen i opremljen na odgovarajući način“, u smislu tog uvjeta. Unatoč teškoćama povezanima s primjenom tog uvjeta, potonji, prema tome, od države članice zahtijeva da odredi referentnog poduzetnika različitog od korisnika. Da bi se ispunio taj uvjet, nije stoga dovoljno da država članica izjavi da, s obzirom na specifičnosti zadaća javne službe, nije moguće na tržištu pronaći poduzetnika koji je usporediv s korisnikom naknade, a da nakon toga dokazuje da je upravo korisnik poduzetnik koji je „dobro vođen i opremljen na odgovarajući način“ u smislu tog uvjeta.

K tome, Opći sud u pogledu tereta dokazivanja upozorava na to da je država članica dužna dokazati da je četvrti uvjet ustanovljen u presudi *Altmark* (EU:C:2003:415) ispunjen.

Naposljetku, gore navedena presuda *TV2/Danska/Komisija* (EU:T:2015:684) bila je također prilika da Opći sud pojasni svoju sudsku praksu koja se tiče uvjeta o postojanju prijenosa državnih sredstava. U tom pogledu Opći sud podsjeća da na temelju sudske prakse prednost koja je pružena uz korištenje državnih sredstava

23| Vidjeti bilješku br. 21

podrazumijeva, nakon što je pružena, negativan utjecaj na ta sredstva. Državna sredstva mogu se također sastojati od sredstava koja potječu od trećih osoba koje su ih ili dragovoljno stavile na raspolaganje državi ili su odustale od tih sredstava pa je država preuzela njihovo upravljanje izvršavajući svoje suverene ovlasti.

Suprotno tomu, sama činjenica da je država o kojoj je riječ zakonodavnom mjerom naložila trećoj osobi određeni način korištenja vlastitim sredstvima ne omogućava zaključak o tome da se spomenuta sredstva nalaze pod javnim nadzorom i, prema tome, čine državna sredstva. U predmetnom slučaju Opći sud je istaknuo da se intervencija Kraljevine Danske osobito sastojala u tome da utvrdi maksimalni udio prihoda od oglašavanja kojim korisnik može raspolagati, a koje prima fond potom zadužen da ih prenese korisniku. Opći sud je ocijenio da ta ovlast države o kojoj je riječ nije dovoljna za zaključak da taj dio spomenutih prihoda čini državna sredstva.

Kao drugo, u presudi od 24. rujna 2015., ***Viasat Broadcasting UK/Komisija*** (T-125/12, Zb., podnesena žalba, EU:T:2015:687), Opći sud se, među ostalim, izjašnjavao o pitanju odnosa između, s jedne strane, gore spomenutih četiriju uvjeta ustanovljenih u presudi *Altmark* (EU:C:2003:415) i, s druge strane, uvjeta pod kojima se potpora pružena poduzetniku ovlaštenom za upravljanje uslugama od općeg gospodarskog interesa može smatrati spojivom s unutarnjim tržištem, u svjetlu članka 106. stavka 2. UFEU-a.

Opći sud najprije naglašava da, čak i ako uvjeti za kvalificiranje određene mjere potpore kao spojive s unutarnjim tržištem imaju određenu sličnost s uvjetima ustanovljenima u presudi *Altmark* (EU:C:2003:415), u slučaju primjene članka 106. stavka 2. UFEU-a riječ je o davanju odgovora na pitanje koje je u bitnom različito i odnosi se na sukladnost mjere potpore s unutarnjim tržištem, što pretpostavlja prethodni pozitivni odgovor na pitanje postavljeno u presudi *Altmark* (EU:C:2003:415). U tom pogledu Opći sud ističe da, unatoč tome što ta presuda određuje četiri različita uvjeta, oni nisu potpuno neovisni jedan o drugome. Kada je riječ o posljednjim trima uvjetima, postoji određena unutarnja usklađenost među njima i, u tom smislu, određena međuovisnost uvjeta o kojima je riječ. Naime, drugi uvjet, koji se odnosi na utvrđivanje objektivnih i transparentnih parametara za izračun naknade, čini nužan preduvjet za davanje odgovora na pitanje prelazi li se tom naknadom ono što je nužno za pokrivanje svih ili dijela troškova nastalih zbog izvršavanja obveza javne službe, kako to zahtijeva treći uvjet. Na taj način, da bi se provjerilo poštovanje trećeg uvjeta ustanovljenog u presudi *Altmark* (EU:C:2003:415), valja se osloniti na objektivne i transparentne parametre, kako to zahtijeva drugi uvjet. Kad je riječ o četvrtom uvjetu ustanovljenom u presudi *Altmark* (EU:C:2003:415), on upotpunjuje drugi uvjet time što zahtijeva da se u njemu navedeni objektivni i transparentni parametri temelje na primjeru prosječnog poduzetnika koji je dobro vođen i opremljen na odgovarajući način kako bi mogao udovoljiti postavljenim zahtjevima javne službe.

Osim toga, Opći sud ističe da ne treba zanemariti ni cilj testa u okviru kojeg se provodi analiza poštovanja četiriju uvjeta ustanovljenih u presudi *Altmark* (EU:C:2003:415), a to je izbjegavanje situacije u kojoj naknada podrazumijeva ekonomsku prednost koja bi poduzetnika korisnika mogla dovesti u povoljniji položaj u odnosu na konkurentne poduzetnike. U tom kontekstu, Opći sud primjećuje da se, kada je riječ o primjeni članka 106. stavka 2. UFEU-a, treći uvjet ustanovljen u presudi *Altmark* (EU:C:2003:415) uvelike podudara s kriterijem proporcionalnosti kakav je prihvaćen u sudskoj praksi u vezi s primjenom te odredbe. Međutim, on pojašnjava da, iako se u oba slučaja u bitnom primjenjuje isti kriterij, kontekst i cilj njegove primjene u svakom su od tih slučajeva različiti. Naime, troškovi usluge od općeg gospodarskog interesa o kojima treba voditi računa prilikom primjene članka 106. stavka 2. UFEU-a stvarni su troškovi te usluge, a ne oni koji mogu ili bi trebali nastati. Kriterij proporcionalnosti uzima se u obzir kako bi se procijenili stvarni troškovi usluge od općeg gospodarskog interesa ako Komisija, zato što ne raspolaže dokaznim elementima koji omogućavaju točan izračun tih troškova, mora pristupiti njihovoj procjeni. Upravo zbog toga, moguće neispunjavanje drugog i četvrtog uvjeta ustanovljenih u presudi *Altmark* (EU:C:2003:415) nije relevantno prilikom ocjene proporcionalnosti potpore u okviru primjene članka 106. stavka 2. UFEU-a. Doista, priznati suprotno značilo bi u konačnici zahtijevati da se usluge od općeg gospodarskog interesa uvijek pružaju u uobičajenim tržišnim uvjetima. Međutim, kada bi se takav zahtjev prihvatio, postojala bi opasnost da se primjenom Unijinih pravila o tržišnom natjecanju spriječi, *de iure* ili *de facto*, obavljanje posebnih zadaća koje su povjerene poduzetnicima odgovornima za upravljanje uslugama od općeg gospodarskog interesa, što članak 106. stavak 2. UFEU-a upravo nastoji spriječiti.

5. POVRAT POTPORA

U predmetu u kojem je 5. veljače 2015. donesena presuda ***Aer Lingus/Komisija*** (T-473/12, Zb. (ulomci), podnesena žalba, EU:T:2015:78) Opći sud je odlučivao o tužbi za poništenje oduke u kojoj je Komisija ocijenila da primjena od strane Irske poreza na zračni prijevoz po sniženoj tarifi za letove na kratkim udaljenostima predstavlja državnu potporu nespojivu s unutarnjim tržištem te je naložila povrat te potpore od strane njezinih korisnika, precizirajući da iznos potpore odgovara razlici između snižene tarife spomenute potpore (dva eura) i standardne tarife koja se načelno primjenjuje (deset eura), što iznosi osam eura. Tužitelj je, među ostalim, istaknuo da je Komisija, ne uzevši u obzir prebacivanje tereta spornog poreza na putnike prilikom kvalificiranja mjere kao potpore i određivanja njezine visine, počinila pogrešku koja se tiče prava i očitu pogrešku u ocjeni.

U tom pogledu Opći sud podsjeća da obveza države da ukine potporu koju Komisija smatra nespojivom s unutarnjim tržištem ima za cilj ponovnu uspostavu prethodnog stanja i da je taj cilj postignut kada su korisnici vratili iznos koji je isplaćen na temelju nezakonite potpore. Iako nijedna odredba prava Unije ne zahtijeva da Komisija prilikom nalaganja povrata potpore koja je proglašena nespojivom s unutarnjim tržištem odredi točan iznos potpore koji treba vratiti, ona mora, s jedne strane, precizno identificirati korisnike potpore i, s druge strane, odrediti vrijednost potpore koju je poduzetnik primio, onoliko precizno koliko to okolnosti predmeta omogućavaju.

Prema tome, u situaciji poput predmetne, u kojoj je propisano da se teret predmetnog poreza prebacuje na putnike, Komisija ne može pretpostaviti da je prednost koju su zračni prijevoznici stvarno dobili i zadržali u svakom slučaju narasla na osam eura po putniku. Stoga je za zračne prijevoznike poput tužitelja, koji su sporni porez platili po nižoj tarifi koja iznosi dva eura, Komisija trebala odrediti u kojem su dijelu na svoje putnike stvarno prebacili gospodarsku korist koja je proizišla iz primjene spomenutog poreza po nižoj tarifi, kako bi točno utvrdila iznos prednosti koju su zaista imali, osim ako je odlučila povjeriti tu zadaću nacionalnim tijelima dostavljajući im informacije koje su im u tom pogledu potrebne.

Opći sud naglašava da bi se povratom iznosa od osam eura po putniku u svakom slučaju riskiralo dodatno narušavanje tržišnog natjecanja jer to može dovesti do toga da se od zračnih prijevoznika povrati više od prednosti koju su stvarno imali. Osim toga, okolnost da u ovom slučaju klijenti zračnih prijevoznika koji su obveznici predmetnog poreza nisu poduzetnici u smislu prava Unije, tako da od njih ne može biti povraćena nikakva potpora, ne može dovesti u pitanje Komisijinu obvezu da precizno identificira korisnike potpore, to jest poduzetnike koji su od nje zaista imali koristi, i da ograniči povrat potpore na financijske prednosti koje stvarno proizlaze iz njezina stavljanja na raspolaganje korisnicima.

INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO

1. ŽIG ZAJEDNICE

(a) APSOLUTNI RAZLOZI ZA ODBIJANJE

U 2015. Opći sud dao je određena pojašnjenja o više apsolutnih razloga za odbijanje registracije utvrđenih u članku 7. stavku 1. Uredbe (EZ) br. 207/2009[24].

U predmetu u kojem je 15. siječnja 2015. donesena presuda ***MEM/OHIM (MONACO)*** (T-197/13, Zb., EU:T:2015:16) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o tužbi podnesenoj protiv odluke kojom je četvrto žalbeno vijeće Ureda za usklađivanje na unutarnjem tržištu (žigovi i dizajni) (OHIM) odbilo zaštititi verbalni žig MONACO u Uniji za određene proizvode i usluge[25] zbog opisnog karaktera i nepostojanja razlikovnog karaktera predmetnog žiga.

U tom pogledu Opći sud je istaknuo da izraz „monaco" odgovara nazivu kneževine koja nije svjetski poznata samo po slavi kneževske obitelji, organiziranju velike nagrade Formule 1 i cirkuskom festivalu. Prepoznavanje Kneževine Monaka tim je veće među građanima Europske unije zato što ona graniči s jednom državom članicom, Francuskom Republikom, u blizini je druge države članice, Talijanske Republike, i zato što koristi istu valutu kao i 19 od 28 država članica, euro. Slijedom navedenoga, izraz „monaco", bez obzira na jezičnu pripadnost relevantne javnosti, evocira zemljopisno područje istog naziva. U tom je kontekstu Opći sud nadalje istaknuo da je žalbeno vijeće pravilno odredilo relevantnu javnost, a to su građani Unije, te joj u pogledu predmetnih proizvoda i usluga pripisalo prosječan ili veći stupanj pozornosti.

Prema mišljenju Općeg suda, OHIM je također s pravom ocijenio da se izraz „monaco" u trgovini može koristiti kao podatak o podrijetlu, zemljopisnom odredištu proizvoda ili mjestu pružanja usluga, tako da je u pogledu predmetnih proizvoda i usluga žig o kojem je riječ opisnog karaktera. Prema tome, budući da je žig koji je deskriptivan u pogledu karakteristika proizvoda i usluga zbog te činjenice nužno lišen razlikovnog karaktera glede tih proizvoda ili usluga, Opći sud je zaključio da žig MONACO nema razlikovni karakter.

U presudi od 14. srpnja 2015., ***Genossenschaftskellerei Rosswag-Mühlhausen/OHIM (Lembergerland)*** (T-55/14, Zb., EU:T:2015:486) Opći sud bio je pozvan ispitati osnovanost tužbe podnesene protiv odluke prvog žalbenog vijeća OHIM-a kojom je potvrđeno odbijanje registracije verbalnog znaka Lembergerland kao žiga Zajednice zbog postojanja apsolutnog razloga za odbijanje iz članka 7. stavka 1. točke (j) Uredbe br. 207/2009.

Opći sud podsjeća da se na temelju te odredbe ne registriraju žigovi za vina koji sadržavaju ili se sastoje od zemljopisnih oznaka namijenjenih identificiranju vina, a nije riječ o vinima tog podrijetla, i da se zaštita zemljopisnih oznaka u odnosu na vina temelji na propisima Unije, osobito onima koji se odnose na zajedničku organizaciju tržišta vina, te na bilateralnim konvencijama koje su zaključene između Unije i trećih država, a koje se odnose na trgovinu vinom. On nadalje napominje da su, u skladu s člankom 8. točkom (b) podtočkom ii. Sporazuma između Zajednice i Republike Južne Afrike[26], u Uniji zaštićene, u odnosu na vina koja su podrijetlom iz Južne Afrike, oznake zemljopisnog podrijetla navedene u njegovu prilogu II. u kojem se izrijekom navodi ime Lemberg. Prema mišljenju Općeg suda, činjenica da ta oznaka upućuje na vinogradsko područje, a ne na regiju,

24 | Uredba Vijeća (EZ) br. 207/2009 od 26. veljače 2009. o žigu Zajednice (SL L 78, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 226.)

25 | Riječ je bila o sljedećim proizvodima i uslugama: magnetne podloge za snimanje, proizvodi od papira i kartona koji nisu obuhvaćeni drugim razredima, tiskarski proizvodi, fotografije, prijevoz, organiziranje putovanja, razonoda, sportske djelatnosti i privremeno primanje na stan.

26 | Sporazum između Europske zajednice i Republike Južne Afrike o trgovini vinom (SL 2002., L 28, str. 4.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 11., svezak 35., str. 18.)

općinu ili okrug, nije takve naravi da bi dovela u pitanje činjenicu da je ona na temelju navedenog sporazuma izričito zaštićena kao oznaka zemljopisnog podrijetla. Naime, sporazum između Zajednice i Republike Južne Afrike u pogledu oznake zemljopisnog podrijetla upućuje na članak 22. stavak 1. Sporazuma TRIPS[27], na temelju kojega su zemljopisne oznake „oznake koje identificiraju robu kao onu koja je podrijetlom s teritorija države članice, ili regije ili mjesta na tom teritoriju, gdje je određena kakvoća, reputacija ili druga karakteristika robe bitno povezana s njezinim zemljopisnim podrijetlom". Međutim, ništa ne navodi na zaključak da „mjesto" u smislu te odredbe ne bi moglo biti vinogradsko područje ili da to „mjesto" valja ograničiti na područje određene veličine ili formalnog upravnog uređenja.

Opći sud osim toga precizira da je za primjenu razloga za odbijanje iz članka 7. stavka 1. točke (j) Uredbe br. 207/2009 dovoljno da žig za koji je podnesena prijava za registraciju sadržava ili da se sastoji od zemljopisne oznake ili elemenata koji omogućuju da se sa sigurnošću identificira predmetna zemljopisna oznaka. U ovom slučaju žig za koji je podnesena prijava za registraciju, Lembergerland, riječ je koja se sastoji osobito od zaštićene oznake zemljopisnog podrijetla Lemberg, koju se može jasno identificirati u tom znaku. Opći sud usto je zaključio da treba odbiti argumentaciju prema kojoj taj žig ne odgovara oznaci zemljopisnog podrijetla Lemberg, već predstavlja novi izmišljeni naziv, čijih se samo sedam slova podudara s oznakom zemljopisnog podrijetla Lemberg. On je također odbio argument prema kojem žig za koji je podnesena prijava za registraciju, Lembergerland, nije takve naravi da dovodi u zabludu s oznakom zemljopisnog podrijetla Lemberg, s obzirom na to da ima drukčije značenje od te oznake. Opći sud, naime, ističe da se registracija žiga mora odbiti ako on sadržava ili se sastoji od zemljopisne oznake, neovisno o tome može li žig za koji je podnesena prijava za registraciju dovesti potrošača u zabludu u odnosu na podrijetlo vina koje označava.

U predmetima u kojima je 7. listopada 2015. donesena presuda ***Cipar/OHIM (ΧΑΛΛΟΥΜΙ i HALLOUMI)*** (T-292/14 i T-293/14, Zb., EU:T:2015:752) Opći sud je odlučivao o dvjema tužbama za poništenje odluka kojima je četvrto žalbeno vijeće OHIM-a potvrdilo odbijanje prijava za registraciju verbalnih znakova ΧΑΛΛΟΥΜΙ i HALLOUMI kao žigova Zajednice za sir, mlijeko i mliječne proizvode.

Opći sud naglašava da znak, da bi bio obuhvaćen zabranom navedenom u članku 7. stavku 1. točki (c) Uredbe br. 207/2009, treba s predmetnim proizvodima i uslugama imati dovoljno izravan i po prirodi konkretan odnos koji bi javnosti o kojoj je riječ omogućio da odmah, bez primisli, doživi opis proizvoda i usluga u pitanju ili neku od njihovih karakteristika. Tako je ocijenjeno da je žalbeno vijeće u predmetnom slučaju s pravom zaključilo da za ciparsku javnost pojmovi napisani velikim slovima „HALLOUMI" i „ΧΑΛΛΟΥΜΙ" služe za označavanje specijaliteta od sira s Cipra i, dakle, izravno opisuju vrstu i zemljopisno podrijetlo prijavljenog sira, mlijeka i mliječnih proizvoda. Doista, ti pojmovi označavaju posebnu vrstu sira koja se izvozi s Cipra, proizvedenu na određeni način i koja ima poseban okus, teksturu i kulinarska svojstva. Iz toga slijedi da žalbeno vijeće nije počinilo pogrešku u ocjeni smatrajući da se prijavljeni žigovi ne mogu registrirati zato što su opisni u pogledu proizvoda za koje je zatražena registracija, barem za ciparsku javnost.

Pozvan da, s druge strane, ispita pritužbu prema kojoj Uredba br. 207/2009 ne isključuje certifikacijske žigove, Opći sud precizira da navedena uredba ne predviđa zaštitu certifikacijskih, već samo pojedinačnih ili zajedničkih žigova Zajednice. Opći sud ističe da je žalbeno vijeće u tom smislu preciziralo da se certifikacijski žigovi mogu registrirati samo ako ih se za registraciju prijavi kao pojedinačne žigove i ako ne postoji nijedan od apsolutnih razloga za odbijanje predviđenih spomenutom uredbom.

Naposljetku, Opći sud napominje da pojam općeg interesa, koji je u osnovi članka 7. stavka 1. točke (c) Uredbe br. 207/2009, zahtijeva da se u trgovini svi mogu slobodno koristiti znakovima ili opisnim oznakama karakteristika proizvoda ili usluga za koje je zatražena registracija. Ta odredba sprečava da te oznake ili podaci budu rezervirani za jednog poduzetnika zbog njihove registracije kao žiga i da jedan poduzetnik monopolizira

27| Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (SL L 336, str. 214.) u Prilogu 1 C Sporazumu o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije (WTO) (SL 1994., L 336, str. 3.)

uporabu opisnog izraza na štetu ostalih poduzetnika, uključujući i svojih konkurenata, kojima bi se opseg rječnika dostupnog za označavanje vlastitih proizvoda na taj način smanjio. Doista, opći interes ili javni interes u tome da se trećima omogući uporaba raspoloživih opisnih žigova unaprijed je određen i pretpostavljen. Iz toga slijedi da je dovoljno, kad je prijavljeni žig opisan, da žalbeno vijeće utvrdi navedeni opisni karakter a da pri tome ne mora ispitati ima li, unatoč njegovu opisnom karakteru, javnog interesa u tome da se trećima omogući uporaba prijavljenih žigova. Osim toga, Opći sud podsjeća na to da primjena članka 7. stavka 1. točke (c) Uredbe br. 2007/2009 ne ovisi o postojanju zahtjeva konkretne, trenutačne i ozbiljne raspoloživosti.

(b) RELATIVNI RAZLOZI ZA ODBIJANJE

Pet presuda iz 2015. koje se tiču relativnih razloga za odbijanje registracije predviđenih u članku 8. Uredbe br. 207/2009 zaslužuje osobitu pozornost.

Kao prvo, u predmetu u kojem je 12. veljače 2015. donesena presuda ***Compagnie des montres Longines, Francillon/OHIM – Cheng (B)*** (T-505/12, Zb., EU:T:2015:95) Opći sud bio je pozvan ispitati zakonitost odluke kojom je peto žalbeno vijeće OHIM-a odbilo prihvatiti prigovor podnesen protiv prijave za registraciju figurativnog znaka koji se sastoji od velikog slova „B“ smještenog između dvaju krila kao žiga Zajednice za dioptrijske sunčane naočale, odjeću i obuću. Prigovor se temeljio na ranijem međunarodnom figurativnom žigu koji se sastoji od „krilatog pješčanog sata“ i svoje učinke proizvodi, među ostalim, u nekim državama članicama Unije, a obuhvaća satove, različite urarske proizvode, kronometarske uređaje, bižuteriju i nakit. Prigovor je odbijen zbog, među ostalim, nepostojanja bilo kakve sličnosti između dviju vrsta obuhvaćenih proizvoda.

U tom pogledu Opći sud je utvrdio da su proizvodi o kojima je riječ, unatoč tomu što pripadaju bliskim tržišnim segmentima, različiti po svojoj prirodi, namjeni i uporabi, zbog čega nisu ni konkurentni ni međusobno zamjenjivi. Što se tiče moguće estetske komplementarnosti između navedenih proizvoda, Opći sud podsjeća da je potraga za određenom estetskom usklađenošću ipak preopćenit čimbenik da bi sam po sebi mogao opravdati komplementarnost proizvoda. U tim okolnostima Opći sud najprije je ispitao jesu li proizvodi koji su obuhvaćeni ranijim žigom nužni ili važni za korištenje proizvoda obuhvaćenih žigom za koji je podnesena prijava i obrnuto, a potom smatraju li potrošači uobičajenim stavljanje tih proizvoda na tržište pod istim žigom. Budući da nije utvrdio ni jedno ni drugo, Opći sud je ocijenio da predmetni proizvodi nisu slični. Stoga je zaključio da žalbeno vijeće nije počinilo pogrešku time što je isključilo svaku vjerojatnost dovođenja u zabludu samo na temelju usporedbe predmetnih proizvoda.

Jednako tako, Opći sud je ocijenio da je žalbeno vijeće također s pravom utvrdilo da raniji žig, koji se sastoji samo od grafičkog elementa u obliku „krilatog pješčanog sata“, nije žig koji uživa ugled, unatoč činjenici da se složeni žig sastavljen od tog elementa i od riječi „longines“ redovito rabi na mjerodavnom tržištu. Opći sud se, među ostalim, pozvao na činjenicu da je kod složenog žiga koji je u uporabi njegov verbalni element „longines“ taj koji prevladava u cjelovitom dojmu koji žig ostavlja i koji potrošači pamte. Kada je riječ o grafičkom elementu – „krilatom pješčanom satu“ – Opći sud je ocijenio da nije dokazano da je on upamćen kao takav, ili zbog svoje uporabe u okviru složenog žiga ili u obliku u kojem je registriran.

Kao drugo, u presudi od 5. svibnja 2015., ***Spa Monopole/OHIM – Orly International (SPARITUAL)*** (T-131/12, Zb., EU:T:2015:257), riječ je bila o prijavi za registraciju verbalnog znaka SPARITUAL kao žiga Zajednice za proizvode iz razreda 3. Nicanskog sporazuma o međunarodnoj klasifikaciji proizvoda i usluga radi registracije žigova od 15. lipnja 1957., kako je revidiran i izmijenjen. Ta je prijava bila predmet prigovora koji se temeljio, među ostalim, na postojanju verbalnog žiga SPA i figurativnog žiga SPA s likom Pierrota za proizvode koji pripadaju razredu 32. navedenog sporazuma. Prvo žalbeno vijeće OHIM-a odbilo je prihvatiti prigovor, među ostalim, zbog nepostojanja dokaza o ugledu verbalnog žiga SPA koji obuhvaća proizvode iz razreda 32., osobito ukazujući na to da ugled navedenog figurativnog žiga ne omogućava zaključak o ugledu verbalnog žiga SPA koji obuhvaća te proizvode.

Odlučujući o tužbi protiv te odluke, Opći sud najprije podsjeća da žig razlikovni karakter može steći i uporabom kao dio drugog registriranog žiga pod uvjetom da relevantna javnost nastavlja predmetne proizvode percipirati kao one koji potječu od određenog poduzetnika. On u tom pogledu precizira da se nositelj registriranog žiga može, u svrhu dokazivanja posebnog razlikovnog karaktera i ugleda žiga, pozvati na dokaze njegove uporabe u nekom drugom obliku, kao dijela drugog registriranog žiga koji uživa ugled, pod uvjetom da relevantna javnost nastavlja percipirati dotične proizvode kao one koji potječu od istog poduzetnika.

Opći sud je nadalje utvrdio da je žalbeno vijeće počinilo pogrešku koja se tiče prava time što je ocijenilo da se ugled figurativnog žiga SPA s likom Pierrota ne može proširiti na verbalni žig SPA koji obuhvaća proizvode iz razreda 32. Naime, iz sudske prakse proizlazi da tvrdnju Suda iz točke 86. presude od 13. rujna 2007., *Il Ponte Finanziaria/OHIM*[28] – prema kojoj članak 10. stavak 2. točka (a) Direktive 89/104/EEZ[29] te analogno članak 15. stavak 2. točka (a) Uredbe br. 207/2009 ne omogućuju da se zaštita koju uživa registrirani žig na temelju dokaza o uporabi proširi na drugi registrirani žig čija uporaba nije dokazana zbog toga što je potonji tek blaga inačica prvog žiga – valja shvatiti upravo u posebnom kontekstu navodnog postojanja „obitelji" ili „serije" žigova. Međutim, u predmetnom slučaju tužitelj nije pokušao dokazati uporabu žigova iz iste obitelji SPA, nego u bitnome dokazati da je verbalni žig SPA koji obuhvaća proizvode iz razreda 32. uživao ugled jer njegova uporaba u sklopu figurativnog žiga SPA s likom Pierrota, koji obuhvaća istu vrstu proizvoda, nije izmijenila njegov razlikovni karakter te je, upravo suprotno, navedeni raniji verbalni žig ostao vidljiv i vrlo prepoznatljiv u sklopu predmetnog figurativnog žiga.

Slijedom navedenoga, Opći sud je zaključio da je korištenje dokaznim elementima koji se odnose na figurativni žig SPA s likom Pierrota, čiji je dio verbalni žig SPA, u svrhu dokazivanja ugleda potonjeg žiga dopušteno ako se pokaže da razlike između verbalnog žiga i figurativnog žiga koji se rabi u trgovini ne čine prepreku tomu da relevantna javnost nastavlja percipirati dotične proizvode kao da potječu od određenog poduzetnika.

Kao treće, u predmetu u kojem je 10. lipnja 2015. donesena presuda ***AgriCapital/OHIM – agri.capital (AGRI. CAPITAL)*** (T-514/13, Zb., podnesena žalba, EU:T:2015:372) Opći sud bio je pozvan ocijeniti sličnost između, s jedne strane, financijskih usluga obuhvaćenih ranijim žigovima i, s druge strane, usluga upravljanja nekretninama i usluga developera nekretninskih projekata, obuhvaćenih žigom za koji je podnesena prijava.

U tom pogledu Opći sud je istaknuo da financijske usluge nemaju istu narav, istu namjenu ili se ne koriste na isti način kao i usluge upravljanja nekretninama. Naime, dok financijske usluge pružaju financijske institucije s ciljem upravljanja financijskim sredstvima svojih klijenata te se osobito sastoje od očuvanja deponiranih financijskih sredstava, od izdavanja financijskih sredstava, od odobravanja zajmova ili od operacija koje su različite financijske naravi, usluge upravljanja nekretninama sastoje se od usluga koje se odnose na nekretninu, i to posebno od iznajmljivanja, kupnje, prodaje ili upravljanja dobrom. Osim toga, kada je riječ o tome da se predmetne usluge mogu naći u istim distribucijskim kanalima, što bi dokazalo njihovu komplementarnost, Opći sud je utvrdio da se usluge upravljanja nekretninama u pravilu ne pružaju u istim poslovnim prostorima kao i financijske usluge.

Što se tiče usporedbe financijskih usluga s uslugama developera nekretninskih projekata, Opći sud je primijetio da je cilj pronalaženja financiranja developera nekretninskih projekata samo to da mu omogući da u početnoj fazi podnese trošak kupnje zgrada koje valja renovirati ili zemljišta koja valja urediti, prije nego što bude u mogućnosti u kasnijoj fazi prevaliti taj trošak na klijente kojima će prodati nekretninu koja će nastati u okviru programa izgradnje ili renovacije. Iako je uobičajeno da developeri nekretninskih projekata svojim klijentima u okviru komercijalizacije nekretninskih projekata nude usluge koje se odnose na financiranje njihove kupnje, takvi se savjeti također ne mogu analizirati kao financijski savjeti kakvi su oni na koje se odnose tužiteljevi raniji žigovi. Naime, takvi su savjeti usporedivi sa savjetima bilo kojeg prodavatelja dobra određene vrijednosti, kao što je to, primjerice, brod, trgovačka nematerijalna imovina ili umjetničko djelo, koji ih može pružati svojim

28| C-234/06 P, Zb., EU:C:2007:514

29| Prva direktiva Vijeća 89/104/EEZ od 21. prosinca 1988 o usklađivanju zakonodavstava država članica o žigovima (SL 1989., L 40, str. 1.)

klijentima u pogledu financijskog interesa koji mogu imati u stjecanju tog dobra. Prodavatelj koji daje takve savjete ne pruža time financijsku uslugu.

Nadalje, Opći sud je ocijenio da se ne može utvrditi ni postojanje dovoljno uske komplementarne veze između financijskih usluga i onih koje pruža developer nekretninskih projekata. Naime, iako su, s obzirom na visinu iznosa koji su redovito predmet transakcija u poslovima vezanima za nekretnine, financijske usluge važne za prosječnog potrošača kada je riječ o korištenju uslugama developera nekretninskih projekata, jednako je tako sigurno da u tržišnom gospodarstvu za velik broj aktivnosti postoji potreba financiranja ili investiranja, tako da se financijske usluge, s obzirom na svoju narav, mogu povezati s većinom tih aktivnosti, a ne samo s aktivnostima developera nekretninskih projekata.

Imajući u vidu ta razmatranja, Opći sud je zaključio da ne postoji sličnost između usluga na koje se odnose raniji žigovi i onih obuhvaćenih žigom za koji je podnesena prijava. Prema mišljenju tog suda, nepostojanje sličnosti između usluga ne može se u svrhu ocjene vjerojatnosti dovođenja u zabludu kompenzirati sličnošću između suprotstavljenih žigova, neovisno o tome je li ona visokog stupnja.

Kao četvrto, u presudi od 30. rujna 2015., ***Tilda Riceland Private/OHIM – Siam Grains (BASmALI)*** (T-136/14, Zb., EU:T:2015:734), Opći sud izjašnjavao se o zakonitosti odluke kojom je četvrto žalbeno vijeće OHIM-a odbilo prihvatiti prigovor protiv prijave za registraciju figurativnog žiga Zajednice BASmALI za rižu. Prigovor se temeljio na ranijem neregistriranom žigu ili ranijem znaku BASMATI, koji je bio korišten u poslovanju u vezi s rižom. Žalbeno vijeće je ocijenilo da tužitelj nije dokazao uporabu naziva „basmati" kao razlikovnog znaka u trgovačkom prometu. Prema mišljenju žalbenog vijeća, razlikovni karakter predmetnog znaka mora proizlaziti iz njegove uloge u identificiranju trgovačkog podrijetla proizvoda. Tužitelj je takvu ocjenu osporavao pred Općim sudom ističući povredu članka 8. stavka 4. Uredbe br. 207/2009.

Odlučujući u predmetu, Opći sud je naglasio da, iako je uistinu točno, kao što to navodi žalbeno vijeće, da se u okviru članka 8. stavka 4. Uredbe br. 207/2009 predmetni znak mora upotrebljavati kao razlikovni element u smislu da mora poslužiti za identificiranje trgovačke djelatnosti koju obavlja njegov nositelj, to ne može značiti da je jedina uloga koju uporaba znaka ima u skladu s člankom 8. stavkom 4. Uredbe br. 207/2009 identificiranje trgovačkog podrijetla predmetnih proizvoda ili usluga. Zaključujući na taj način, žalbeno vijeće uspostavlja pretpostavku koja nije predviđena u članku 8. stavku 4. Uredbe br. 207/2009.

Naime, kako to naglašava Opći sud, ta odredba obuhvaća neregistrirane žigove i svaki „drugi znak" koji se upotrebljava u trgovačkom prometu. U tim okolnostima te ako nema suprotne naznake, uloga uporabe predmetnog znaka može biti, s obzirom na narav navedenog znaka, ne samo ta da relevantna javnost identificira trgovačko podrijetlo dotičnog proizvoda nego i da identificira njegovo zemljopisno podrijetlo i posebne kvalitete koje su mu svojstvene. Predmetni znak, s obzirom na svoju narav, može se na taj način kvalificirati razlikovnim elementom kada služi za identificiranje poduzetnikovih proizvoda ili usluga u odnosu na one drugog poduzetnika, ali i kada služi za identificiranje određenih proizvoda ili usluga u odnosu na druge slične proizvode ili usluge. Budući da je u predmetnom slučaju žalbeno vijeće zauzelo stav koji dovodi do isključivanja od primjene članka 8. stavka 4. Uredbe br. 207/2009 na znakove koje upotrebljava više subjekata ili koji se upotrebljavaju u vezi sa žigovima, iako ta odredba ne predviđa takvo isključenje, Opći sud je poništio pobijanu odluku.

Kao peto, u presudi od 2. listopada 2015., ***The Tea Board/OHIM – Delta Lingerie (Darjeeling)*** (T-624/13, Zb., podnesena žalba, EU:T:2015:743), Opći sud je podsjetio na činjenicu da zajednički žig Zajednice uživa, kao i svaki njezin žig, zaštitu od bilo kakve štete nastale registriranjem žiga Zajednice koje uključuje opasnost od dovođenja u zabludu.

U tom pogledu Opći sud napominje da, iako članak 66. stavak 2. Uredbe br. 207/2009 uvodi izuzeće u odnosu na članak 7. stavak 1. točku (c) te uredbe, ublažavanjem uvjeta za registraciju i dopuštanjem da se registriraju žigovi koji opisuju podrijetlo njima označenih proizvoda, spomenuta uredba primjenjuje se, u skladu s člankom

66. stavkom 3., ako nije drukčije propisano, na sve zajedničke žigove Zajednice, pa i na one registrirane na temelju njezina članka 66. stavka 2. Prema mišljenju Općeg suda, funkcija zajedničkih žigova Zajednice obuhvaćenih člankom 66. stavkom 2. Uredbe br. 207/2009 sastoji se u razlikovanju proizvoda i usluga na koje se ti žigovi odnose s obzirom na subjekt njihova nositelja, a ne s obzirom na njihovo zemljopisno podrijetlo. Prema tome, kada su u okviru postupka povodom prigovora suprotstavljeni znakovi, s jedne strane, zajednički žigovi i, s druge strane, individualni žigovi, usporedbu njime obuhvaćenih proizvoda i usluga treba provesti prema istim kriterijima koji se primjenjuju prilikom ocjenjivanja sličnosti ili istovjetnosti proizvoda i usluga obuhvaćenih dvama individualnim žigovima. U tom kontekstu, čak i ako se ocijeni da podrijetlo proizvoda i usluga obuhvaćenih suprotstavljenim znakovima može biti čimbenik koji valja uzeti u obzir prilikom opće ocjene o postojanju opasnosti od dovođenja u zabludu, u smislu članka 8. stavka 1. točke (b) Uredbe br. 207/2009, ta odredba ne može se primijeniti ako jedan od kumulativnih uvjeta koji su u njoj navedeni nije ispunjen.

Nadalje, Opći sud je ponovno razmatrao pojam ugleda žiga. Primjećujući da taj pojam u članku 8. stavku 5. Uredbe br. 207/2009 nije definiran, on, s jedne strane, ističe da prilikom ocjene ugleda ranijeg žiga valja uzeti u obzir sve relevantne elemente, osobito tržišni udio žiga, intenzitet, zemljopisni opseg i trajanje njegove uporabe te količinu sredstava uloženih u njegovu promidžbu. S druge strane, Opći sud također naglašava da svaku ocjenu o zajedničkom žigu Zajednice koji je obuhvaćen člankom 66. stavkom 2. Uredbe br. 207/2009, uključujući i ocjenu njegova ugleda u smislu članka 8. stavka 5. navedene uredbe, treba provesti na temelju istih onih kriterija koji se primjenjuju na individualne žigove.

(c) POSTUPOVNA PITANJA

U presudi od 13. veljače 2015., ***Husky CZ/OHIM – Husky of Tostock (HUSKY)*** (T-287/13, Zb., EU:T:2015:99), Opći sud se izjašnjavao o tumačenju pravila 71. stavka 2. Uredbe (EZ) br. 2868/95[30].

Opći sud naglašava da je verzija te odredbe na engleskom jeziku različita od njemačke, španjolske, francuske i talijanske jezične verzije. U tom pogledu, nužnost ujednačene primjene, a stoga i ujednačenog tumačenja akta Unije isključuje njegovo izdvojeno razmatranje u jednoj od jezičnih verzija i zahtijeva tumačenje s obzirom na stvarnu volju njegova autora kao i na njegov cilj, osobito s obzirom na verzije utvrđene na svim drugim službenim jezicima. Nadalje, iz teksta odredbi Uredbe br. 2868/95 ne proizlazi da bi pravilo 71. stavak 2. trebalo primjenjivati i tumačiti drukčije negoli u vezi sa stavkom 1. toga pravila. Međutim, treba smatrati da se tom odredbom OHIM-u dopušta da u slučaju sudjelovanja dviju ili više stranaka u postupku produljenje roka uvjetuje suglasnošću drugih stranaka, a ne da ona sama uvjetuje to produljenje suglasnošću stranaka. Prema mišljenju Općeg suda, uvjetovati produljenje roka samo suglasnošću stranaka može imati takav učinak da stranci koja zahtijeva produljenje oduzme mogućnost obrane. To bi također moglo biti protivno dobrom vođenju postupka i cilju pravila 71., koji je upravo omogućavanje produljenja roka kada to okolnosti opravdavaju. Stoga je Opći sud zaključio da žalbeno vijeće nije počinilo pogrešku smatrajući da pravilo 71. stavak 2. Uredbe br. 2868/95 treba tumačiti na način da, kada stranka u postupku *inter partes* zahtijeva produljenje roka, OHIM može, ali nije obvezan zatražiti suglasnost druge stranke i da tu odredbu treba tumačiti u vezi sa stavkom 1. tog pravila, iz čega proizlazi da OHIM mora voditi računa, osobito kada odluči ne tražiti suglasnost druge stranke, o okolnostima u kojima je podnesen zahtjev za produljenje roka.

Opći sud usto precizira da pravilo 22. stavak 6. Uredbe br. 2868/95 nadopunjuje i precizira odredbe pravila 22. stavaka 2. i 4. te uredbe, koji se *mutatis mutandis* primjenjuju na postupke za opoziv na temelju pravila 40. stavka 5. navedene uredbe. U tim okolnostima, pravilo 22. stavak 6. primjenjuje se na postupak povodom opoziva utemeljen na članku 51. stavku 1. točki (a) Uredbe br. 207/2009. Iz navedenog proizlazi da OHIM u

30 | Uredba Komisije (EZ) br. 2868/95 od 13. prosinca 1995. o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 40/94 (SL L 303, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 84.)

okviru takvog postupka ima mogućnost zatražiti prijevod dokumenata koji nisu podneseni na jeziku postupka od stranke koja ih je podnijela.

U predmetu u kojem je 25. ožujka 2015. donesena presuda ***Apple and Pear Australia i Star Fruits Diffusion/ OHIM – Carolus C. (English pink)*** (T-378/13, Zb., podnesena žalba, EU:T:2015:186) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o pitanju predstavlja li presuda nacionalnog suda, u okviru postupka zbog povrede, činjenični element čiji bi utjecaj na rješenje spora žalbeno vijeće trebalo uzeti u obzir. U tom pogledu Opći sud ponajprije ističe da članak 95. Uredbe br. 207/2009 predviđa da države članice na svojem državnom području određuju nacionalne sudove koji preuzimaju ulogu „sudova za žig Zajednice". U tom kontekstu, članak 96. navedene uredbe određuje da su sudovi za žig Zajednice, među ostalim, nadležni za odlučivanje po tužbama zbog povrede i u postupcima povodom protutužbe za opoziv ili za proglašavanje žiga Zajednice ništavim. Belgijski je zakonodavac odredio da Tribunal de commerce de Bruxelles (Belgija) bude prvostupanjski sud za žig Zajednice. Presuda tog suda predstavlja, na prvi pogled, činjenični element koji treba uzeti u obzir prilikom rješavanja ovog slučaja. Naime, žalbeno vijeće moralo je priznati da postoje bitne dodirne točke između činjeničnih elemenata koji su predmet postupka pokrenutog tužbom zbog povrede i onih koji su predmet postupka pokrenutog prigovorom protiv registracije žiga za koji je podnesena prijava. Osim toga, Opći sud naglašava da je riječ o presudi suda za žig Zajednice ustanovljenog u skladu s Uredbom br. 207/2009, koji po toj osnovi intervenira u okviru samostalnog sustava koji čini pravno uređenje žigova Zajednice jer je zadužen na cijelom području Unije štititi žigove Zajednice koji su predmet povrede ili opasnosti od povrede i jer se također vodi ciljevima koji su posebnost tog sustava. Uzimajući u obzir sve te okolnosti, Opći sud je zaključio da je u predmetnom slučaju presuda o kojoj je riječ *prima facie* relevantan činjenični element čiji eventualni utjecaj na rješenje podnesenog mu spora žalbeno vijeće mora uzeti u obzir. Propustivši to učiniti, žalbeno vijeće nije s punom potrebnom pažnjom ocijenilo podnesene mu relevantne činjenične elemente.

Presuda od 25. lipnja 2015., ***Copernicus Trademarks/OHIM – Maquet (LUCEA LED)*** (T-186/12, Zb., EU:T:2015:436), pružila je Općem sudu priliku da precizira da se članak 76. stavak 1. Uredbe br. 207/2009, prema kojem je u postupku koji se odnosi na relativne razloge za odbijanje registracije OHIM-ovo ispitivanje ograničeno na tužbene razloge i zahtjeve što su ih podnijele stranke, ne protivi tomu da OHIM po službenoj dužnosti ispita je li žig na kojem se zasniva prigovor raniji.

K tome, prema mišljenju Općeg suda, to što je ispitivač upisao u registar datum prvenstva ne protivi se tomu da OHIM u okviru postupka povodom prigovora ispita jesu li ispunjeni uvjeti za zahtijevanje prvenstva. Opći sud u tom pogledu ističe da sudska praksa prema kojoj podnositelj prijave za registraciju žiga koji želi osporiti valjanost žiga Zajednice na kojem se temelji prigovor mora to učiniti u okviru postupka za proglašavanje žiga ništavim nije primjenjiva na zahtijevanje prvenstva za takav žig. Naime, upis u registar datuma prvenstva žiga Zajednice ne može ili barem ne može učinkovito biti osporen u okviru postupka za proglašavanje žiga ništavim. Osim toga, ne postoji drugi poseban postupak koji bi trećim osobama omogućio da ospore datum prvenstva žiga Zajednice upisan u registar, a koji bi se mogao usporediti s postupkom za proglašenje žiga ništavim, čija je jedna od posebnosti ta da ga OHIM ne može pokrenuti po službenoj dužnosti.

U presudi od 30. lipnja 2015., ***La Rioja Alta/OHIM – Aldi Einkauf (VIÑA ALBERDI)*** (T-489/13, Zb. (ulomci), EU:T:2015:446), Opći sud je istaknuo da se pod relevantne čimbenike koji omogućuju da se ocijeni postojanje opasnosti od dovođenja u zabludu može eventualno uzeti u obzir supostojanje dvaju žigova na tržištu, s obzirom na to da je sudskom praksom priznato da ono kod relevantne javnosti može, zajedno s drugim elementima, umanjiti vjerojatnost dovođenja u zabludu između tih žigova.

U tom pogledu Opći sud naglašava da – iako je točno da je na nositelju osporavanog žiga da u postupku pred OHIM-om, u kojemu se raspravlja o relativnim razlozima za odbijanje, dokaže da se navedeno supostojanje temelji na tome da kod relevantne javnosti ne postoji vjerojatnost dovođenja u zabludu između žiga za koji je podnesena prijava za registraciju i ranijeg žiga na kojemu se temelji zahtjev za proglašenje žiga ništavim – on može

to dokazivati na način da dostavi jedan niz indicija u tom smislu. U tom su pogledu od posebne važnosti elementi koji potvrđuju da relevantna javnost poznaje svaki pojedini predmetni žig prije datuma podnošenja prijave za registraciju osporavanog žiga. Osim toga, budući da iz sudske prakse proizlazi da supostojanje dvaju žigova može utjecati na percepciju relevantnog potrošača ako je dovoljno dugo trajalo, trajanje supostojanja također predstavlja bitan element.

Presuda od 15. srpnja 2015., ***Australian Gold/OHIM – Effect Management & Holding (HOT)*** (T-611/13, Zb., EU:T:2015:492), bila je prilika da Opći sud podsjeti na to da prikladnost znaka da bude registriran kao žig Zajednice treba ocjenjivati samo na temelju relevantnih propisa.

Opći sud tako precizira da OHIM i, ovisno o slučaju, sud Unije ne vezuju, iako ih oni mogu uzeti u obzir, odluke donesene na razini država članica, čak i ako su donesene na temelju nacionalnog zakonodavstva usklađenog na osnovi Direktive 2008/95/EZ[31]. Odredbe Uredbe (EZ) br. 44/2001[32] i članak 109. Uredbe br. 207/2009 ničim ne opovrgavaju takav zaključak. Naime, kao što to osobito proizlazi iz uvodne izjave 15. Uredbe br. 44/2001, njome se želi osigurati samo to da u dvjema državama članicama ne budu donesene dvije nepomirljive presude te se ne odnosi na OHIM. Osim toga, člankom 109. Uredbe br. 207/2009 želi se izbjeći da postupci povodom tužbe zbog povrede prava koji se pokreću na nacionalnim sudovima, pri čemu se jedan od njih temelji na žigu Zajednice, a drugi na nacionalnom žigu, ne dovedu do proturječnih odluka. On se tako odnosi samo na učinke, a ne na uvjete za zaštitu navedenih žigova. Gore navedeno utvrđenje ne dovodi u pitanje ni članak 7. stavak 2. Uredbe br. 207/2009, koji određuje da se apsolutni razlozi za odbijanje utvrđeni u stavku 1. primjenjuju neovisno o tome što postoje samo u jednom dijelu Unije. Naime, odbijanje nacionalne registracije temelji se na nacionalnim odredbama koje se primjenjuju u skladu s nacionalnim postupkom i u nacionalnom kontekstu te stoga nije izjednačeno s priznanjem postojanja apsolutnog razloga za odbijanje u državi članici u smislu Uredbe br. 207/2009.

Slijedom navedenog, iako je poželjno da OHIM uzme u obzir odluke nacionalnih tijela koje se odnose na žigove istovjetne onima o kojima mora odlučiti i obrnuto, OHIM nije dužan uzeti u obzir te odluke, uključujući one o istovjetnim žigovima, te, pod pretpostavkom da ih i uzme u obzir, nije vezan navedenim odlukama.

Naposljetku, presuda od 18. studenoga 2015., ***Instituto dos Vinhos do Douro e do Porto/OHIM – Bruichladdich Distillery (PORT CHARLOTTE)*** (T-659/14, Zb., EU:T:2015:863), omogućila je Općem sudu da precizira opseg zaštite koju pruža Uredba (EZ) br. 491/2009[33].

U tom pogledu Opći sud ističe da su nazivi vina koji su zaštićeni, među ostalim, u skladu s člancima 51. i 54. Uredbe (EZ) br. 1493/1999[34] automatski zaštićeni i na temelju navedene uredbe i da ih Komisija uvrštava u registar predviđen člankom 118.n Uredbe br. 491/2009, odnosno u bazu podataka E-Bacchus. Prema mišljenju Općeg suda, iz tog automatskog karaktera zaštite naziva vina već zaštićenih na temelju Uredbe br. 1493/1999 proizlazi da nije potreban upis u bazu podataka E-Bacchus kako bi navedeni nazivi vina imali zaštitu u Uniji. Međutim, ta „automatska" zaštita, iako se izravno temelji na mjerodavnom nacionalnom zakonodavstvu, ne podrazumijeva nužno to da je OHIM, na temelju Uredbe br. 491/2009, dužan poštovati odredbe navedenog zakonodavstva ili pretpostavke za zaštitu koje su njime predviđene. Opći sud iz toga zaključuje da, kada je riječ o području primjene Uredbe br. 491/2009, njezine odredbe na jedinstven i isključiv način uređuju dopuštenje i granice, odnosno zabranu komercijalne uporabe pravom Unije zaštićenih oznaka izvornosti i oznaka zemljopisnog

31| Direktiva 2008/95/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2008. o usklađivanju zakonodavstava država članica o žigovima (SL L 299, str. 25.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 2., str. 149.)

32| Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2001., L 12, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.)

33| Uredba Vijeća (EZ) br. 491/2009 od 25. svibnja 2009. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 1234/2007 o uspostavljanju zajedničke organizacije poljoprivrednih tržišta i o posebnim odredbama za određene poljoprivredne proizvode (Uredba o jedinstvenom ZOT-u) (SL L 154, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 3., svezak 68., str. 121.)

34| Uredba Vijeća (EZ) br. 1493/1999 od 17. svibnja 1999. o zajedničkoj organizaciji tržišta vina (SL L 179, str. 1.)

podrijetla, tako da žalbeno vijeće u tim okolnostima nije trebalo primijeniti pretpostavke za zaštitu posebno utvrđene u mjerodavnim pravilima portugalskog prava koja su bila temelj za uvrštenje oznaka izvornosti „porto" ili „port" u bazu podataka E-Bacchus.

Unatoč tome, kada je riječ o navodnoj taksativnoj naravi zaštite koja se pruža na temelju članka 118.m stavaka 1. i 2. Uredbe br. 491/2009, Opći sud ističe da ni iz odredbi navedene uredbe ni iz odredbi Uredbe br. 207/2009 ne proizlazi da zaštitu na temelju Uredbe br. 491/2009 treba smatrati taksativnom. Upravo suprotno, razlozi za ništavost mogu se alternativno ili kumulativno temeljiti na ranijim pravima prema zakonodavstvu Unije ili prema nacionalnom zakonodavstvu koje uređuje njegovu zaštitu. Iz toga slijedi da se zaštita koja se pruža oznakama izvornosti, pod uvjetom da predstavljaju „ranija prava", može dopuniti mjerodavnim nacionalnim pravom koje pruža dodatnu zaštitu.

Usto, prema mišljenju Općeg suda, iako je podnositelj zahtjeva za proglašavanje žiga ništavim dužan dokazati činjenicu da je prema mjerodavnom nacionalnom zakonodavstvu ovlašten pozivati se na ranije pravo, jednako je tako točno da su nadležna tijela OHIM-a prije svih dužna ocijeniti dokaznu težinu i opseg tih podataka. S druge strane, Opći sud ističe da na temelju članka 53. stavka 1. točke (c) Uredbe br. 207/2009, u vezi s člankom 8. stavkom 4. te uredbe, postojanje znaka koji nije žig omogućuje proglašavanje žiga Zajednice ništavim ako taj znak ispunjava četiri kumulativna uvjeta. Iako prva dva uvjeta proizlaze iz samog teksta članka 8. stavka 4. Uredbe br. 207/2009 i treba ih stoga tumačiti u odnosu na pravo Unije, druga dva uvjeta, u nastavku navedena u članku 8. stavku 4. točkama (a) i (b) te uredbe, predstavljaju uvjete utvrđene navedenom uredbom koji se ocjenjuju u odnosu na kriterije određene pravom koje uređuje navedeni znak. S obzirom na te elemente, Opći sud je ocijenio da žalbeno vijeće u predmetnom slučaju nije bilo u pravu kad je odbilo dokaze koje je ponudio tužitelj i kad nije primijenilo predmetne portugalske pravne propise zbog toga što zaštita navedenih oznaka izvornosti ili oznaka zemljopisnog podrijetla isključivo ulazi u područje primjene Uredbe br. 491/2009, odnosno u isključivu nadležnost Unije.

(d) OVLAST ZA IZMJENU

U gore navedenoj presudi *English pink* (EU:T:2015:186) **e)** Opći sud bio je pozvan precizirati uvjete za izvršavanje ovlasti za izmjenu, kako je priznata u članku 65. stavku 3. Uredbe br. 207/2009. U prilog zahtjevu za izmjenu pobijane odluke tužitelji su se pozvali na načelo pravomoćnosti odluke nacionalnog suda države članice koji je potonja označila kao sud za žig Zajednice u smislu članka 95. navedene uredbe.

U tom pogledu Opći sud podsjeća da mu ovlast za izmjenu ne daje mogućnost ocjenjivanja o nečemu o čemu se žalbeno vijeće još nije izjasnilo. Izvršavanje ovlasti za izmjenu stoga u načelu treba biti ograničeno na situacije u kojima Opći sud može donijeti, nakon izvršene ocjene žalbenog vijeća, na temelju već utvrđenih činjeničnih i pravnih elemenata, odluku koju je žalbeno vijeće trebalo donijeti.

U tom kontekstu, odluka nacionalnog suda koji postupa kao sud za žig Zajednice u okviru tužbe zbog povrede žiga Zajednice nema snagu pravomoćne sudske odluke u odnosu na odluke OHIM-a u okviru postupka prigovora protiv registracije žiga Zajednice iako je identičan nacionalnom žigu koji je predmet povrede. Iz navedenog proizlazi da postojanje takve odluke samo po sebi nije dovoljno da bi Opći sud mogao odrediti kakvu je odluku trebalo donijeti žalbeno vijeće. Naime, Opći sud smatra da se u predmetnom slučaju – s obzirom na to da odluke koje žalbena vijeća donose primjenjujući Uredbu br. 207/2009 pripadaju izvršavanju povezane nadležnosti i da navedena uredba ne predviđa odredbu koja OHIM-u nameće usklađivanje, u skladu s načelom pravomoćno presuđene stvari, s odlukom suda za žig Zajednice – pravomoćnost sudske presude ne nameće ni žalbenom vijeću ni sudu Unije u okviru izvršavanja nadzora zakonitosti i ovlasti za izmjenu.

Opći sud je zaključio da na temelju utvrđenih činjeničnih i pravnih elemenata ne može odrediti koju je odluku trebalo donijeti žalbeno vijeće i prema tome ne može izvršiti svoju ovlast izmjene.

d) DOKAZ O STVARNOJ UPORABI ŽIGA

U predmetu u kojem je 16. lipnja 2015. donesena presuda ***Polytetra/OHIM – EI du Pont de Nemours (POLYTETRAFLON)*** (T-660/11, Zb., EU:T:2015:387) Opći sud bio je pozvan, među ostalim, ispitati može li dokaz protivne strane o uporabi ranijeg žiga u odnosu na konačne proizvode trećih osoba čiji sastavni dio odgovara proizvodu označenom navedenim žigom predstavljati dokaz o stvarnoj uporabi potonjeg žiga u smislu članka 42. stavaka 2. i 3. Uredbe br. 207/2009.

U predmetnom slučaju Opći sud je ocijenio da su neljepljivi materijali, označeni ranijim žigom, kojima protivna strana opskrbljuje svoje klijente podvrgnuti postupku preoblikovanja čiji su rezultat proizvodi namijenjeni prodaji konačnom potrošaču kako bi se rabili kao takvi. U tim okolnostima, konačni proizvodi trećih osoba u osnovi su, kako po svojoj naravi tako i po svrsi i namjeni, drukčiji od neljepljivih materijala i nisu svrstani u istu skupinu. Prema tome, dokaz o uporabi ranijeg žiga u odnosu na konačne proizvode trećih osoba čiji sastavni dio potječe od protivne strane ne dopušta zaključak o njegovoj uporabi u odnosu na konačne proizvode za koje je potonji bio registriran.

Osim toga, Opći sud je istaknuo da treće osobe rabe predmetni žig kako bi istaknule prisutnost sirovine ili obloge koja izvorno potječe od protivne strane, a ne kako bi taj žig bio izvorna poveznica podrijetla bilo između protivne strane i proizvoda trećih osoba bilo između tih trećih osoba i njihova proizvoda. Iz toga proizlazi da u predmetnom slučaju uporaba navedenog žiga u odnosu na konačne proizvode trećih osoba ne osigurava ostvarivanje osnovne funkcije tog žiga, a to je da zajamči podrijetlo proizvoda, u odnosu na konačne proizvode, te se stoga ne može smatrati uporabom tih proizvoda u smislu članka 42. stavaka 2. i 3. Uredbe br. 207/2009.

2. DIZAJNI

Dvije presude koje se tiču registriranja dizajna Zajednice na temelju Uredbe (EZ) br. 6/2002[35] zaslužuju osobitu pozornost.

Kao prvo, u predmetu u kojem je 21. svibnja 2015. donesena presuda ***Senz Technologies/OHIM – Impliva (Kišobrani)*** (T-22/13 i T-23/13, Zb. (ulomci), EU:T:2015:310) Opći sud imao je priliku podsjetiti na to da se dizajn smatra učinjenim dostupnim kad stranka koja tvrdi da je otkriven dokaže postojanje događaja koji je doveo do otkrivanja i da se ta pretpostavka primjenjuje neovisno o mjestu odvijanja događaja koji je doveo do otkrivanja.

Prema mišljenju Općeg suda, pitanje je li razumno očekivati da su osobe koje čine dio poslovnih krugova specijaliziranih u dotičnom sektoru bile upoznate s događajima koji su se odvili izvan područja Unije činjenično je pitanje, a odgovor na njega ovisi o ocjeni okolnosti svojstvenih danom predmetu. Za potrebe spomenute ocjene valja ispitati može li se na temelju činjeničnih elemenata, koje treba podnijeti stranka koja osporava otkrivanje, smatrati da ti poslovni krugovi nisu imali stvarne mogućnosti saznati za postojanje događaja koji su doveli do tog otkrivanja, uzimajući u obzir ono što se može očekivati od tih poslovnih krugova u pogledu poznavanja prijašnjeg stanja stvari. Ti se činjenični elementi mogu odnositi na sastav poslovnih krugova, njihove kvalifikacije, običaje i postupke, opseg njihovih aktivnosti, njihovu prisutnost na događajima na kojima su dizajni predstavljeni, obilježja predmetnog dizajna, kao što je njegova međuovisnost s drugim proizvodima ili sektorima, i obilježja proizvoda u koje je predmetni dizajn ugrađen, osobito stupanj tehničke zahtjevnosti dotičnog proizvoda. U svakom slučaju, Opći sud precizira da se dizajn ne može smatrati poznatim u redovitom poslovanju ako ga poslovni krugovi specijalizirani u dotičnom sektoru mogu otkriti tek slučajno.

35 | Uredba Vijeća (EZ) br. 6/2002 od 12. prosinca 2001. o dizajnu Zajednice (SL 2002., L 3, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 24., str. 45.)

K tome, Opći sud ističe da članak 7. stavak 1. Uredbe br. 6/2002 ni u kojem slučaju ne zahtijeva da je raniji dizajn bio u upotrebi u svrhu proizvodnje ili stavljanja proizvoda na tržište. Međutim, on primjećuje da je to što dizajn nikada nije bio ugrađen u proizvod važno samo ako se dokaže da poslovni krugovi specijalizirani u dotičnom sektoru u pravilu ne pristupaju registrima patenata ili da im uglavnom ne pridaju važnost.

Kao drugo, u presudi od 10. rujna 2015., ***H&M Hennes & Mauritz/OHIM – Yves Saint Laurent (Ručne torbe)*** (T-525/13, Zb., EU:T:2015:617), Opći sud izjašnjavao se o mjerilu za ocjenu individualnog karaktera iz članka 6. Uredbe br. 6/2002, povezanog sa stupnjem slobode dizajnera.

U tom pogledu Opći sud je, s jedne strane, podsjetio da je stupanj slobode dizajnera određenog dizajna posebice definiran zahtjevima vezanima za karakteristike koje nameće tehnička funkcija proizvoda ili elementa proizvoda, ili dodatno zakonskim propisima koji se primjenjuju na proizvod. Ti zahtjevi dovode do standardizacije određenih karakteristika, koje postaju zajedničke raznim dizajnima koji se primjenjuju na predmetni proizvod. Prema tome, što je veća sloboda dizajnera u razvoju dizajna, to je manje vjerojatno da će sitne razlike između dizajnâ u sukobu biti dovoljne kako bi se ostavio drukčiji ukupan dojam na upućenog korisnika. Suprotno tomu, što je sloboda spomenutog dizajnera ograničenija, to je vjerojatnije da će navedene razlike biti dovoljne kako bi se ostavio drukčiji ukupan dojam na takvog korisnika. Opći sud stoga je zaključio da povećan stupanj slobode dizajnera u razvoju dizajna ide u prilog zaključku u skladu s kojim dizajni koji nisu u bitnome različiti ostavljaju isti ukupan dojam na upućenog korisnika.

S druge strane, Opći sud je precizirao da članak 6. Uredbe br. 6/2002, koji se odnosi na ocjenu individualnog karaktera, u stavku 1. utvrđuje mjerilo ukupnog dojma dizajnâ u sukobu i u stavku 2. navodi da se u tu svrhu mora uzeti u obzir stupanj slobode dizajnera. Iz tih odredbi proizlazi da se ocjena individualnog karaktera dizajna Zajednice izvršava u četiri etape. To se ispitivanje sastoji od određivanja, kao prvo, sektora proizvoda u koje se dizajn namjerava ugraditi ili na koje se namjerava primijeniti, kao drugo, upućenog korisnika navedenih proizvoda prema njihovoj svrsi i, upućivanjem na tog upućenog korisnika, određivanja stupnja prethodnog poznavanja kao i stupnja pažnje prilikom, ako je moguće, izravne usporedbe dizajnâ, kao treće, određivanja stupnja slobode dizajnera prilikom razvoja dizajna i, kao četvrto, rezultata usporedbe dizajna o kojima je riječ uzimajući u obzir dotični sektor, stupanj slobode dizajnera i ukupne dojmove koje osporavani dizajn i bilo koji raniji dizajn otkriven javnosti ostavljaju na upućenog korisnika. Prema tome, ističe Opći sud, iako čimbenik koji se odnosi na stupanj slobode dizajnera može „ojačati" ili, *a contrario*, ublažiti zaključak o ukupnom dojmu koji ostavlja svaki dotični dizajn, ocjena spomenutog stupnja slobode čini apstraktnu etapu koja prethodi usporedbi ukupnog dojma koji ostavlja svaki predmetni dizajn.

U predmetnom slučaju Opći sud je zaključio da je žalbeno vijeće s pravom utvrdilo da čimbenik koji se odnosi na slobodu dizajnera ne smije biti jedini uvjet ocjene individualnog karaktera dizajna, nego je on, naprotiv, element koji treba uzeti u obzir prilikom te ocjene. Opći sud smatra da je ono pravilno utvrdilo da je u većoj mjeri riječ o čimbeniku koji omogućuje prilagodbu ocjene individualnog karaktera osporavanog dizajna nego o samostalnom čimbeniku.

ZAJEDNIČKA VANJSKA I SIGURNOSNA POLITIKA

Sudska praksa Općeg suda koja se odnosi na mjere ograničavanja u području zajedničke vanjske i sigurnosne politike u 2015. bila je iznimno bogata. Više je presuda koje zaslužuju osobitu pozornost.

1. TERORIZAM

U presudi od 14. siječnja 2015., ***Abdulrahim/Vijeće i Komisija*** (T-127/09 RENV, Zb., EU:T:2015:4), Opći sud imao je priliku prvi put primjenjivati, u postupku koji se odnosi na mjere ograničavanja protiv određenih osoba i subjekata u okviru borbe protiv terorizma, načela koja je Sud utvrdio u presudi od 18. srpnja 2013., *Komisija i dr./Kadi*[36] u pogledu vrste sudskog nadzora koji provodi sud Unije. U predmetnom slučaju u pitanju su bile mjere ograničavanja usvojene u odnosu na tužitelja na temelju Uredbe (EZ) br. 881/2002[37].

Odlučujući u predmetu koji mu je vraćen na ponovno suđenje u skladu s presudom Suda[38] kojom je ukinuto rješenje[39] u kojem je ocijenio da zbog nepostojanja pravnog interesa tužitelja treba obustaviti postupak, Opći sud je naglasio da, prema stajalištu zauzetom u gore navedenoj presudi *Komisija i dr./Kadi* (EU:C:2013:518), u slučaju da dotična osoba osporava zakonitost odluke o upisu ili zadržavanju svojeg imena na popisu iz Priloga I. Uredbi br. 881/2002, sud Unije prilikom sudskog nadzora zakonitosti razloga na kojima je takva odluka utemeljena mora se osobito uvjeriti da se ta odluka temelji na dovoljno čvrstoj činjeničnoj osnovi.

U tom kontekstu, poštovanje prava na obranu i prava na učinkovitu sudsku zaštitu zahtijeva, s jedne strane, da nadležno tijelo Unije priopći osobi obrazloženje na kojem se temelji njegova odluka, da joj dopusti da iznese svoja očitovanja o tome i da ispita osnovanost razloga s obzirom na dana očitovanja i eventualne oslobađajuće dokaze koje je ta osoba iznijela. S druge strane, poštovanje navedenih prava podrazumijeva da, u slučaju osporavanja pred sudom, sud Unije osobito nadzire jesu li razlozi koje je Odbor za sankcije naveo u obrazloženju dovoljno precizni i konkretni te, ako je to potrebno, materijalnu utemeljenost činjenica koje odgovaraju dotičnim razlozima s obzirom na elemente koji su priopćeni.

S druge strane, to što nadležno tijelo Unije nije zainteresiranoj osobi, a zatim ni sudu Unije, učinilo dostupnima podatke i dokaze koji su u vezi s obrazloženjem na kojem se temelji predmetna odluka ne može poslužiti kao temelj za utvrđenje kršenja tih prava. Međutim, u takvim okolnostima sud Unije ne raspolaže dodatnim podacima ili dokazima. Posljedično, ako ne može utvrditi osnovanost tih razloga, oni ne mogu poslužiti kao temelj pobijane odluke o upisu.

Slijedom navedenog, Opći sud je zaključio da, s obzirom na to da nijedan od navoda iznesenih protiv tužitelja u obrazloženju Odbora za sankcije ne opravdava donošenje mjera ograničavanja protiv njega na razini Unije, i to ili zbog nedovoljnog obrazlaganja ili nedostatka podataka ili dokaza koji potkrepljuju predmetni razlog u odgovoru na podrobno poricanje zainteresiranog, valja poništiti uredbu kojom su mu nametnute mjere ograničavanja.

36| C-584/10 P, C-593/10 P i C-595/10 P, Zb., EU:C:2013:518

37| Uredba Vijeća (EZ) br. 881/2002 od 27. svibnja 2002. o određenim posebnim mjerama ograničavanja protiv određenih osoba i subjekata povezanih s Osamom bin Ladenom, mrežom Al-Qaidom i talibanima te o stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 467/2001 o zabrani izvoza određene robe i usluga u Afganistan, pooštravanju zabrane leta i proširivanju zamrzavanja financijskih sredstava i ostalih financijskih izvora u odnosu na afganistanske talibane (SL L 139, str. 9.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 18., svezak 2., str. 34.)

38| Presuda od 28. svibnja 2013., Abdulrahim/Vijeće i Komisija (C-239/12 P, Zb., EU:C:2013:331)

39| Rješenje od 28. veljače 2012., Abdulrahim/Vijeće i Komisija (T-127/09, EU:T:2012:93)

2. ISLAMSKA REPUBLIKA IRAN

U okviru postupaka o mjerama ograničavanja protiv Islamske Republike Irana s ciljem sprečavanja širenja nuklearnog oružja Opći sud imao je priliku u trima presudama pružiti važna pojašnjenja o pojmu „potpore iranskoj vladi" u smislu Unijinih propisa koji su mjerodavni u tom pogledu[40].

Kao prvo, u predmetu u kojem je 25. lipnja 2015. donesena presuda ***Iranian Offshore Engineering & Construction/Vijeće*** (T-95/14, Zb. (ulomci), podnesena žalba, EU:T:2015:433) Općem sudu podnesena je tužba za poništenje akata kojima je Vijeće uvrstilo ime tužitelja, društva sa sjedištem u Iranu, na popis osoba i subjekata koji su podvrgnuti mjerama ograničavanja, uz obrazloženje da je, kao važan subjekt u sektoru energetike koji iranskoj vladi osigurava značajne prihode, potonjoj pružao financijsku i logističku potporu.

Ispitujući razlog uvrštavanja koji se temelji na financijskoj potpori iranskoj vladi, Opći sud podsjeća na načelo prema kojem se zakonitost pobijanih akata može ocjenjivati samo na temelju činjeničnih i pravnih elementa na temelju kojih su ti akti doneseni, a ne na temelju elemenata o kojima je Vijeće obaviješteno nakon njihova donošenja, čak i ako je ono mišljenja da na tim elementima može valjano temeljiti donošenje navedenih akata. Opći sud je primijetio da u predmetnom slučaju, međutim, iz neujednačene argumentacije Vijeća proizlazi da ono nije imalo jasnu predodžbu o sastavu tužiteljevih dioničara u trenutku donošenja pobijanih akata. Slijedom toga je ocijenio da razlog za uvrštavanje prema kojem tužitelj osigurava značajne prihode iranskoj vladi nije u dovoljnoj mjeri potkrijepljen.

Opći sud je, suprotno tomu, zaključio da Vijeće nije počinilo pogrešku u ocjeni kada je utvrdilo da tužitelj iranskoj vladi pruža logističku potporu. U tom pogledu Opći sud precizira da pojam „logistika" obuhvaća svaku djelatnost koja se odnosi na organizaciju i provedbu operacije ili složenog postupka. Prema tome, budući da je utvrdio da su tužiteljeve aktivnosti, zbog svoje kvantitativne i kvalitativne važnosti, nužne da bi se zadovoljile potrebe plinskog i naftnog sektora u Iranu, pri čemu iranskoj vladi taj sektor donosi značajne prihode koji joj omogućavaju financiranje nuklearnih aktivnosti koje predstavljaju rizik širenja nuklearnog oružja, Opći sud je zaključio da se kriterij logističke podrške može smatrati ispunjenim.

Kao drugo, u presudi od 25. ožujka 2015., ***Central Bank of Iran/Vijeće*** (T-563/12, Zb., podnesena žalba, EU:T:2015:187), Opći sud je bio pozvan ispitati tužbu kojom je središnja banka Islamske Republike Irana pobijala mjere ograničavanja donesene protiv nje.

Opći sud je prije svega istaknuo da kriterij „potpore iranskoj vladi", kojim se proširuje područje primjene mjera ograničavanja kako bi se ojačali pritisci na Islamsku Republiku Iran, obuhvaća svaku aktivnost osobe ili subjekta na koje se odnosi, koji neovisno o svakoj izravnoj ili neizravnoj vezi koja je utvrđena sa širenjem nuklearnog oružja može svojom kvantitativnom ili kvalitativnom važnošću pridonijeti tom širenju, osiguravajući potporu iranskoj vladi u obliku materijalnih, financijskih ili logističkih sredstava ili pogodnosti, koji joj omogućuju širenje nuklearnog oružja. Postojanje veze između osiguravanja takve potpore iranskoj vladi i provedbe aktivnosti širenja nuklearnog oružja na taj se način predmnijeva mjerodavnim propisima, kojima se iranskoj vladi nastoje oduzeti izvori prihoda kako bi je se prisililo da zbog nedostatka financijskih sredstava prekine razvoj svojeg programa širenja nuklearnog oružja.

Kada je riječ o ocjeni osnovanosti obrazloženja koje je ponudilo Vijeće, Opći sud je napomenuo da se može smatrati očitim da, zbog funkcija i ovlasti koje kao središnja banka Islamske Republike Irana ima prema zakonu, tužitelj iranskoj vladi pruža financijske usluge koje svojom kvantitativnom i kvalitativnom važnošću

40 | Članak 23. stavak 2. točka (d) Uredbe Vijeća (EU) br. 267/2012 od 23. ožujka 2012. o mjerama ograničavanja protiv Irana i stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 961/2010 (SL L 88, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 18., svezak 4., str. 194.) i članak 20. stavak 1. točka (c) Odluke Vijeća 2010/413/ZVSP od 26. srpnja 2010. o mjerama ograničavanja protiv Irana i stavljanju izvan snage Zajedničkog stajališta 2007/140/ZVSP (SL L 195, str. 39.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 18., svezak 3., str. 220.)

mogu pridonijeti širenju nuklearnog oružja. U tom pogledu, unatoč tužiteljevim tvrdnjama da u predmetnom razdoblju nije izvršavao svoje ovlasti odobravanja zajmova i kredita i osiguravanja jamstava vladi niti je u praksi osiguravao bilo kakvo sredstvo ili financijsku pogodnost iranskoj vladi, Opći sud je ocijenio da mu nisu ponuđeni dokazi u tom smislu. Stoga je potvrdio da je u predmetnom slučaju zadovoljen kriterij potpore iranskoj vladi.

Kao treće, presuda od 8. rujna 2015., ***Ministry of Energy of Iran/Vijeće*** (T-564/12, Zb., EU:T:2015:599)3. , bila je prilika da se Opći sud izjasni o mjerama ograničavanja koje su nametnute iranskom Ministarstvu energetike. Te su mjere donesene protiv tog ministarstva jer je ono odgovorno za politiku u sektoru energetike, koji čini bitan izvor prihoda iranske vlade. Spomenuto je ministarstvo Općem sudu podnijelo zahtjev za poništenje akata koji su imali za posljedicu zamrzavanje njegovih financijskih sredstava, nakon što je Vijeće, u odgovoru na očitovanja koja je dao u okviru zahtjeva da se preispita uvrštavanje njegova imena na popis, ocijenilo da su mjere ograničavanja još uvijek opravdane razlozima koji su izneseni u obrazloženju spornih akata.

Pozvan da ispita postojanje navodnih povreda prava obrane i načela djelotvorne sudske zaštite, Opći sud ističe da je Vijeće na temelju mjerodavnih propisa dužno preispitati uvrštavanje na popis imena subjekta u svjetlu njegova očitovanja. U okolnostima nepostojanja točnog roka, valja smatrati da takvo preispitivanje treba provesti u razumnom roku. U tom kontekstu, Opći sud smatra da je vrijeme za odgovor, koje je, poput onog u predmetnom slučaju, trajalo dulje od petnaest mjeseci, očito nerazumno. Unatoč tome, on je ocijenio da povreda obveze davanja odgovora na očitovanje u razumnom roku nužno ne opravdava poništavanje pobijanih akata. U tom pogledu Opći sud ističe da je cilj obveze o kojoj je riječ osigurati opravdanost mjera ograničavanja u odnosu na određenu osobu ili subjekt u trenutku njihova donošenja, imajući u vidu očitovanja potonjih. Ako Vijeće tužitelju doista i odgovori na njegovo očitovanje, iako nepravodobno, spomenuti je cilj ispunjen, a povreda koju je Vijeće počinilo više ne proizvodi štetne učinke na položaj subjekta o kojem je riječ. Slijedom navedenog, tužitelj se nije mogao pozvati na spomenuto kašnjenje kako bi ishodio poništenje mjera ograničenja kojima je obuhvaćen.

Kada je riječ o osnovanosti mjere, Opći sud je presudio da to što je tužitelj, kao ministarstvo u sastavu iranske vlade, umiješan u aktivnosti izvoza električne energije, osobito na način da prihoduje iznose od naplate izvezene električne energije, predstavlja financijski oblik potpore iranskoj vladi, neovisno o tome što su aktivnosti ministarstva o kojem je riječ bile, općenito gledano, manjkave. Usto, Opći sud je istaknuo da zamrzavanje financijskih sredstava spomenutog ministarstva, motivirano njegovim aktivnostima u izvozu električne energije, odgovara cilju koji se sastoji od oduzimanja izvora prihoda iranskoj vladi. Naglašavajući da temeljno pitanje prilikom ocjenjivanja pruža li tužitelj financijsku potporu spomenutoj vladi nije opća isplativost aktivnosti u izvozu električne energije i da tužitelj ne osporava da su spomenute aktivnosti profitabilne, Opći sud je ocijenio da Vijeće nije pogriješilo nameću ći tom ministarstvu sporne mjere ograničavanja.

SIRIJSKA ARAPSKA REPUBLIKA

U presudi od 21. siječnja 2015., ***Makhlouf/Vijeće*** (T-509/11, EU:T:2015:33) , Opći sud bio je u prilici potvrditi mjere ograničavanja koje je Vijeće donijelo protiv osobe bliske sirijskom predsjedniku Bašaru al-Asadu. Povod toj presudi bila je tužba protiv odluke Vijeća da tužiteljevo ime uvrsti na popis osoba obuhvaćenih mjerama ograničavanja protiv Sirijske Arapske Republike. Tužitelj je zahtijevao poništenje te odluke o uvrštavanju ističući tomu u prilog, među ostalim, povredu svojih temeljnih prava i povredu obveze obrazlaganja.

U tom pogledu, nakon što je istaknuo da Vijeće nije nanijelo štetu tužiteljevim pravima obrane i pravu na pravično suđenje i da razlozi utvrđeni u pobijanim aktima zainteresiranom pružaju dovoljne naznake koje mu omogućuju osporavanje njihove valjanosti pred sudom Unije, Opći sud je ocijenio da je Vijeće osnovano utvrdilo da je tužitelj povezan sa sirijskim čelnicima samo zbog svojeg svojstva ujaka Bašara al-Asada i glave obitelji, s

obzirom na to da je obiteljsko upravljanje vlašću u Siriji notorna činjenica koju je Vijeće moglo uzeti u obzir. Prema mišljenju Općeg suda, dokazi koje je Vijeće ponudilo dopuštaju razumnu sumnju da je tužitelj održavao veze s čelnicima režima ili da je taj režim ekonomski podupirao.

Opći sud je usto presudio da Vijeće nije ničim povrijedilo načelo proporcionalnosti, pravo vlasništva ili pravo na privatni život. Naime, s obzirom na temeljnu važnost zaštite civilnog stanovništva u Siriji i odstupanja predviđena pobijanim odlukama, ograničenja prava vlasništva i prava na poštovanje tužiteljeva privatnog života, koja su posljedica pobijanih odluka, nisu neproporcionalna s obzirom na cilj koji se želi postići.

4. REPUBLIKA BJELARUS

U dvjema presudama od 6. listopada 2015., ***FC Dynamo-Minsk/Vijeće*** (T-275/12, EU:T:2015:747) i ***Chyzh i dr./Vijeće*** (T-276/12, EU:T:2015:748), Opći sud bio je pozvan odlučivati o dvjema tužbama podnesenima protiv akata kojima je Vijeće usvojilo mjere ograničavanja protiv tužiteljâ – to jest protiv jednog bjelaruskog nogometnog kluba, predsjednika upravnog odbora tog kluba, holding društva sa sjedištem u Minsku (Bjelarus) koje je u vlasništvu potonjeg te društava kćeri tog društva – zbog toga što financijski podupiru režim bjelaruskog predsjednika ili imaju koristi od tog režima.

Kada je riječ o predsjedniku upravnog odbora predmetnog nogometnog kluba, Opći sud je istaknuo da Vijeće nije ponudilo nijedan dokaz koji potvrđuje da on financijski podupire režim bjelaruskog predsjednika, tako da uvrštavanje njegova imena na popise osoba i subjekata obuhvaćenih mjerama ograničavanja nije opravdano. U tom pogledu, Opći je sud, među ostalim, odbio argument Vijeća prema kojem je tužitelj uspijevao ishoditi dodjeljivanje ugovora i koncesija u Bjelarusu zahvaljujući bliskim vezama s predsjednikovim režimom. Naime, budući da je dodjeljivanje ugovora i koncesija u toj zemlji uređeno pravnim pravilima, Vijeće je trebalo dokazati da su tužitelju sporni ugovori mogli biti dodijeljeni ne samo na temelju zasluga.

Što se tiče holding društva, Opći sud je utvrdio da Vijeće nije moglo početkom 2012. godine uvrstiti naziv spomenutog društva na sporne popise jer je ono bilo u vlasništvu osobe koja se već nalazila na tim popisima. Naime, kada je riječ o Bjelarusu, tek od kraja 2012. godine pravo Unije omogućava Vijeću da mjeru zamrzavanja financijskih sredstava nametnutu osobi primijeni i na subjekte koji su u njezinu vlasništvu ili pod njezinom kontrolom. U tom kontekstu Opći sud je istaknuo i to da Vijeće nije uspjelo dokazati da spomenuto društvo financijski podupire režim bjelaruskog predsjednika.

Kada je, naposljetku, riječ o bjelaruskom nogometnom klubu i ostalim društvima čije se ime našlo na spornim popisima jer su društva kćeri holding društva, Opći sud je utvrdio da nezakonito uvrštavanje naziva potonjeg na popis čini nezakonitim i uvrštavanje na popis naziva njegovih društava kćeri, uključujući navedeni nogometni klub.

Slijedom navedenog, Opći sud poništio je većinu pobijanih akata u dijelu koji se odnosi na tužitelje.

5. UKRAJINA

Predmet u kojem je 26. listopada 2015. donesena presuda ***Portnov/Vijeće*** (T-290/14, Zb., EU:T:2015:806) omogućio je Općem sudu da se prvi put izjasni o mjerama ograničavanja poduzetima s obzirom na stanje u Ukrajini kojima su obuhvaćene osobe za koje je utvrđeno da su odgovorne za pronevjeru ukrajinskih državnih sredstava. U pitanju su bile mjere koje su donesene protiv savjetnika bivšeg ukrajinskog predsjednika jer se protiv njega u Ukrajini vodi kazneni postupak s ciljem istrage zločina u vezi s pronevjerom državnih sredstava i njihovim nezakonitim prijenosom izvan Ukrajine.

Opći sud podsjeća da, iako Vijeće ima široku diskrecijsku ovlast u pogledu općih kriterija koje treba uzeti u obzir pri donošenju mjera ograničavanja, sud Unije provjerava temelji li se navedena odluka, koja tu osobu osobno pogađa, na dovoljno čvrstoj činjeničnoj osnovi. To podrazumijeva provjeru navedenih činjenica u obrazloženju koje podupire spomenutu odluku, tako da sudski nadzor nije ograničen na utvrđenje apstraktne vjerojatnosti navedenih razloga, nego se odnosi na pitanje jesu li ti razlozi, ili barem jedan od njih za koji se smatra da je sam po sebi dovoljan da se na njemu temelji ta odluka, dovoljno precizno i konkretno dokazani.

Ispitujući potom dopis ureda državnog odvjetnika Ukrajine visokoj predstavnici Europske unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku na koji se Vijeće poziva u prilog uvrštavanju tužiteljeva imena na sporni popis, Opći sud je primijetio da, unatoč tome što potječe od visokog pravosudnog tijela treće zemlje, spomenuti dopis sadržava samo opću izjavu da će se protiv tužitelja, među drugim bivšim visokim dužnosnicima, voditi istraga glede činjenica, koje nisu specificirane, vezanih za pronevjeru javnih sredstava i njihov nezakonit prijenos u inozemstvo. Opći sud stoga je ocijenio da taj dopis ne daje nikakva pojašnjenja o tim činjenicama ni o tužiteljevoj odgovornosti u odnosu na njih.

Prema mišljenju Općeg suda, iz navedenog slijedi da predmetni dopis ne može predstavljati dovoljno čvrstu činjeničnu osnovu za uvrštavanje tužitelja na sporni popis zato što je „utvrđeno da je odgovoran za" pronevjeru javnih sredstava. Budući da prilikom uvrštavanja tužiteljeva imena na popis nisu poštovani kriteriji za određivanje osoba na koje se odnose predmetne mjere ograničavanja, Opći sud je poništio one koje se odnose na tužitelja.

OKVIR NADZORNE POLITIKE EUROSUSTAVA – NADLEŽNOST ESB-A

U gore navedenoj presudi *Ujedinjena Kraljevina/ESB*[41] (EU:T:2015:133) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o nadležnosti ESB-a za donošenje propisa o aktivnostima klirinških sustava vrijednosnih papira, sukladno zahtjevima koji su utvrđeni u okviru nadzorne politike Eurosustava.

U tom pogledu Opći sud najprije je utvrdio da se stvaranje obveze smještaja unutar europodručja središnjih drugih ugovornih strana koje sudjeluju u kliringu financijskih vrijednosnih papira ne svodi na običan nadzor spomenutih sustava, nego čini dio uređivanja njihove aktivnosti.

Opći sud potom je istaknuo da postoji komplementarnost između članka 127. stavaka 1. i 2. UFEU-a i članka 22. Statuta ESB-a. Naime, ovlast donošenja propisa na temelju članka 22. Statuta jedno je od sredstava koja stoje na raspolaganju ESB-u za ostvarenje zadaće koja je povjerena Eurosustavu člankom 127. stavkom 2. UFEU-a, a sastoji se od promicanja nesmetanog funkcioniranja platnih sustava. Sama ta zadaća služi glavnom cilju navedenom u članku 127. stavku 1. UFEU-a. Iz toga nužno slijedi da izraz „klirinški sustavi" koji se nalazi u članku 22. Statuta ESB-a mora biti tumačen u vezi s „platnim sustavima" na koje upućuje taj članak.

Slijedom navedenog, Opći sud je ocijenio da je izraz „klirinški sustav i platni sustav", u nedostatku izričitog upućivanja na kliring vrijednosnih papira u članku 22. Statuta ESB-a, namijenjen naglašavanju činjenice da ESB raspolaže nadležnošću za usvajanje propisa kojima se osigurava učinkovitost i sigurnost platnih sustava, uključujući i one koji uključuju fazu kliringa, a ne da ima samostalnu regulatornu nadležnost u pogledu svih klirinških sustava.

Naposljetku, Opći sud je istaknuo da iz odredbi Ugovora o FEU-u proizlazi da priznavanje ESB-u nadležnosti za donošenje propisa o klirinškim sustavima vrijednosnih papira treba biti izričito. Stoga je na ESB-u – u slučaju da procijeni da mu je priznanje ovlasti donošenja propisa u odnosu na infrastrukture koje provode kliring

41 | Vidjeti također u dijelu „Dopuštenost tužbi na temelju članka 263. UFEU-a" razmatranja o pojmu akta koji se može pobijati.

transakcije s vrijednosnim papirima nužno za nesmetano izvršavanje zadaće iz članka 127. stavka 2. četvrte alineje UFEU-a – da od zakonodavca Unije zatraži izmjenu članka 22. Statuta tako da se doda izričita uputa na klirinške sustave vrijednosnih papira.

JAVNO ZDRAVLJE

Postupci pred Općim sudom odražavaju svu raznolikost zakonodavnih i upravnih aktivnosti Unijinih institucija u području javnog zdravlja. Opći sud tako je bio pozvan ispitivati zakonitost akata ili propusta u području sigurnosti hrane te u području biocidnih proizvoda.

Kao prvo, u presudi od 11. veljače 2015., ***Španjolska/Komisija*** (T-204/11, Zb. (ulomci), EU:T:2015:91), Opći sud se izjašnjavao o zakonitosti akta Komisije koji se odnosio na metodu otkrivanja morskih biotoksina u živim školjkašima.

U predmetnom slučaju Opći sud bio je pozvan ispitati zahtjev za poništenje Uredbe (EU) br. 15/2011[42] kojom je Komisija izmijenila metode otkrivanja morskih biotoksina i zamijenila dotad primjenjivanu biološku metodu kemijskom metodom. U tu svrhu ona se oslonila na mišljenje Europske agencije za sigurnost hrane (EFSA) u kojem su naglašeni nedostaci biološke metode. U prilog svojem zahtjevu za poništenje pobijane uredbe Kraljevina Španjolska istaknula je povredu članka 168. UFEU-a, navodeći da zamjena biološke metode novom metodom ozbiljno ugrožava javno zdravlje. Također je tvrdila da su povrijeđena načela proporcionalnosti i zaštite legitimnih očekivanja.

Opći sud je istaknuo da bi, uzimajući u obzir EFSA-ine znanstvene ocjene, zadržavanje biološke metode dovelo do opasnosti za javno zdravlje. Komisija je stoga bila dužna bez odgode poduzeti mjere za zaštitu javnog zdravlja. U tom pogledu Opći sud je ocijenio da Komisija nije postupila brzopleto jer je kemijska metoda potvrđena u studiji koju su provele države članice i koju je koordinirao Referentni laboratorij Unije za morske biotoksine. Usto, prema mišljenju Suda, Kraljevina Španjolska nije u dovoljnoj mjeri dokazala da odluka o zamjeni biološke metode kao referentne metode za poznate biotoksine kemijskom metodom dovodi do opasnosti za zdravlje ljudi, pri čemu se povređuje Ugovor o FEU-u. Naime, Kraljevina Španjolska nije dokazala da je kemijska metoda manje pouzdana od biološke. Ona, među ostalim, nije dokazala da između kemijske i biološke metode postoji razlika u pogledu vremena potrebnog za analizu koja može dovesti do opasnosti za javno zdravlje, da veći troškovi kemijske metode mogu uzrokovati smanjenje razine zaštite javnog zdravlja i da dostupni referentni materijali ne omogućuju odgovarajući nadzor.

Opći sud također je odbio argument koji se temeljio na povredi načela proporcionalnosti, ocjenjujući da se dodatni troškovi za koje Kraljevina Španjolska ističe da su rezultat primjene kemijske metode ne mogu smatrati nerazmjernima u odnosu na cilj zaštite zdravlja potrošača. S jedne strane, biološka metoda ne dopušta da se na dovoljno pouzdan način otkriju pojedine vrste toksina. S druge strane, Kraljevina Španjolska nije dokazala da je uzela u obzir smanjenje troškova do kojeg bi mogla dovesti kemijska metoda za uzgajivače u tom sektoru zbog veće pouzdanosti u pogledu poznatih toksina.

Naposljetku, Opći sud je utvrdio da nije povrijeđeno ni načelo zaštite legitimnih očekivanja. Naime, iako u vrijeme donošenja pobijane uredbe za neke od toksina nisu bili dostupni referentni materijali potrebni za primjenu kemijske metode, bilo je moguće na zadovoljavajući način provesti neizravnu analizu na temelju postojećih referentnih materijala za tvari iz iste skupine.

Kao drugo, u predmetu u kojem je 16. prosinca 2015. donesena presuda ***Švedska/Komisija*** (T-521/14, EU:T:2015:976) Općem sudu podnesena je tužba zbog propusta s ciljem da se utvrdi da je Komisija nedonošenjem

42| Uredba Komisije (EU) br. 15/2011 od 10. siječnja 2011. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 2074/2005 u dijelu koji se odnosi na priznate metode testiranja za morske biotoksine kod živih školjkaša (SL L 6, str. 3.)

delegiranih akata koje predviđa Uredba (EU) br. 528/2012[43] u pogledu utvrđivanja znanstvenih kriterija za određivanje svojstava endokrilnih disruptora povrijedila tu uredbu.

Opći sud je utvrdio da iz nje izričito proizlazi da Komisija ima jasnu, preciznu i bezuvjetnu obvezu donošenja takvih akata, i to najkasnije 13. prosinca 2013. To što su tijekom ljeta 2013. znanstveni kriteriji koje je ona predložila u tom pogledu bili kritizirani, s obrazloženjem da nisu znanstveno utemeljeni i da bi njihova primjena izazvala posljedice za unutarnje tržište, ne utječe na činjenicu da je Komisija dužna djelovati i da je, prema tome, povrijedila obvezu koju ima na temelju Uredbe br. 528/2012.

REGISTRACIJA KEMIKALIJA

U predmetu u kojem je 25. rujna 2015. donesena presuda ***VECCO i dr./Komisija*** (T-360/13, Zb., podnesena žalba, EU:T:2015:695) Općem sudu podnesena je tužba za djelomično poništenje Uredbe (EU) br. 348/2013[44] kojom je kromov trioksid uvršten na popis tvari koje podliježu autorizaciji predviđen u prilogu XIV. Uredbi (EZ) br. 1907/2006[45] bez odobrenja bilo kakvog izuzeća za određene njegove uporabe.

Tužitelji se osobito pozivaju na mogućnost koju predviđa Uredba br. 1907/2006 da se određene uporabe izuzmu od obveze autorizacije, kada je rizik kontroliran, s obzirom na postojanje posebnog zakonodavstva Unije kojim se utvrđuju minimalni zahtjevi za zaštitu ljudskog zdravlja ili okoliša u slučaju uporabe tvari.

Opći sud je u predmetnom slučaju prvi put ispitivao kriterije koji moraju biti ispunjeni da bi se akt Unije mogao smatrati postojećim posebnim zakonodavstvom Unije u smislu članka 58. stavka 2. Uredbe br. 1907/2006.

U tom pogledu Opći sud ističe da takvo zakonodavstvo čini samo ono „pravno pravilo koje je donijelo tijelo Unije i koje je namijenjeno stvaranju obvezujućih učinaka".

Osim toga, Opći sud smatra da direktive 98/24/EZ[46] i 2004/37/EZ[47], koje ulaze u okvir zaštite zdravlja radnika, ne mogu predstavljati takvo zakonodavstvo. Naime, budući da one ne upućuju na određenu tvar, ne mogu se smatrati ni posebnima, jer se na općenit način primjenjuju na sve kemijske tvari, ni takvima da nalažu minimalne zahtjeve, jer se njima utvrđuje tek opći okvir obveza poslodavaca koji izlažu svoje zaposlenike opasnostima svojstvenima uporabi kemijskih tvari. Jednako je tako i u slučaju direktiva 2012/18/EU[48] i 2010/75/EU[49], koje ulaze u okvir zaštite okoliša. Kada je riječ o prvonavedenoj direktivi, Opći sud zaključuje da se ona ne odnosi ni

43| Uredba (EU) br. 528/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2012. o stavljanju na raspolaganje na tržištu i uporabi biocidnih proizvoda (SL L 167, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 49., str. 181.)

44| Uredba Komisije (EU) br. 348/2013 od 17. travnja 2013. o izmjeni Priloga XIV. Uredbi (EZ) br. 1907/2006 Europskog parlamenta i Vijeća o registraciji, evaluaciji, autorizaciji i ograničavanju kemikalija (REACH) (SL L 108, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 25., str. 238.)

45| Uredba (EZ) br. 1907/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 18. prosinca 2006. o registraciji, evaluaciji, autorizaciji i ograničavanju kemikalija (REACH) i osnivanju Europske agencije za kemikalije te o izmjeni Direktive 1999/45/EZ i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EEZ) br. 793/93 i Uredbe Komisije (EZ) br. 1488/94 kao i Direktive Vijeća 76/769/EEZ i direktiva Komisije 91/155/EEZ, 93/67/EEZ, 93/105/EZ i 2000/21/EZ (SL L 396, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 23., str. 3.)

46| Direktiva Vijeća 98/24/EZ od 7. travnja 1998. o zaštiti zdravlja i sigurnosti radnika na radu od rizika povezanih s kemijskim sredstvima (četrnaesta pojedinačna direktiva u smislu članka 16. stavka 1. Direktive 89/391/EEZ) (SL L 131, str. 11.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 6., str. 37.)

47| Direktiva 2004/37/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o zaštiti radnika od rizika zbog izloženosti karcinogenim ili mutagenim tvarima na radu (šesta pojedinačna direktiva u smislu članka 16. stavka 1. Direktive Vijeća 89/391/EEZ) (SL L 158, str. 50.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 4., str. 258.)

48| Direktiva 2012/18/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o kontroli opasnosti od velikih nesreća koje uključuju opasne tvari, o izmjeni i kasnijem stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 96/82/EZ (SL L 197, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 31., str. 77.)

49| Direktiva 2010/75/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 24. studenoga 2010. o industrijskim emisijama (integrirano sprečavanje i kontrola onečišćenja) (SL L 334, str. 17.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 15., str. 159.)

na posebne uporabe opasnih tvari ni na zaštitu ljudi od prekomjerne izloženosti opasnim tvarima na radnom mjestu. Što se tiče drugospomenute direktive, ona obuhvaća konkretan industrijski postupak koji prelazi određeni količinski prag, a ne posebnu tvar koja se rabi u tom postupku, te se ne primjenjuje na sve vrste tog postupka, osobito ne na one koji ne prelaze naznačeni prag.

Opći sud je zaključio da, u uvjetima u kojima nema postojećeg posebnog Unijina zakonodavstva koje nalaže minimalne uvjete u pogledu zaštite ljudskog zdravlja ili okoliša u slučaju uporabe određene tvari, Komisija nije raspolagala nikakvom marginom prosudbe za odobravanje zatraženog izuzeća, pa je odbio tužbu.

PRISTUP DOKUMENTIMA INSTITUCIJA

U 2015. sudska praksa u području pristupa dokumentima bavila se, među ostalim, područjem primjene Uredbe br. 1049/2001[50], osobito pojmom dokumenta, i opsegom izuzeća od prava na pristup koja se odnose na zaštitu komercijalnih interesa te na inspekcije, istrage i revizije.

U predmetu u kojem je donesena presuda od 27. veljače 2015., ***Breyer/Komisija*** (T-188/12, Zb., podnesena žalba, EU:T:2015:124), Općem sudu podnesena je tužba za poništenje odluke kojom je Komisija tužitelju uskratila pristup podnescima države članice u postupku zbog povrede obveze koji se vodio pred Sudom, a koji je okončan prije podnošenja tužbe.

Ta je presuda bila prilika da Opći sud, prije svega, podsjeti da se pojam „dokument" u smislu Uredbe br. 1049/2001 načelno temelji na postojanju pohranjenog sadržaja koji je moguće reproducirati ili konzultirati nakon njegova nastanka, imajući u vidu, s jedne strane, da narav medija za pohranu, vrsta i narav pohranjenog sadržaja kao i veličina, duljina, značaj ili predstavljanje sadržaja nisu važni i, s druge strane, da se navedeni sadržaj mora odnositi na politike, aktivnosti i odluke iz područja nadležnosti dotične institucije.

Opći sud ističe da podnesci koje je sastavila država članica u okviru postupka zbog povrede obveze koji je Komisija pokrenula pri izvršavanju svojih ovlasti, čije je preslike u okviru tog postupka Sud proslijedio Komisiji i koji se nalaze u njezinu posjedu, predstavljaju dokumente koje čuva pojedina institucija u smislu Uredbe br. 1049/2001 i, prema tome, ulaze u područje njezine primjene.

Ispitujući naposljetku utjecaj članka 15. stavka 3. četvrtog podstavka UFEU-a na primjenu Uredbe br. 1049/2001 na sporne podneske, Opći sud podsjeća da, među ostalim, iz teksta navedene odredbe Ugovora o FEU-u i ciljeva propisa Unije u tom području proizlazi da je sudska aktivnost kao takva isključena iz područja primjene prava na pristup dokumentima koje je utvrđeno tim propisima. Međutim, kako je to Sud već ocijenio, podnesci institucije sudovima Unije, unatoč tomu što su dio sudske aktivnosti tih sudova, nisu, zbog članka 15. stavka 3. četvrtog podstavka UFEU-a, isključeni iz prava na pristup dokumentima. Opći sud stoga ističe da po analogiji valja zaključiti da podnesci države članice u okviru postupka zbog povrede obveze – kao ni podnesci Komisije – nisu obuhvaćeni isključenjem od prava na pristup dokumentima, koje je, kada je riječ o sudskoj aktivnosti Suda, utvrđeno člankom 15. stavkom 3. četvrtim podstavkom UFEU-a.

Slijedom svega navedenog, Opći sud je zaključio da se članku 15. stavku 3. četvrtom podstavku UFEU-a ne protivi uključenje spornih podnesaka u područje primjene Uredbe br. 1049/2001, ne dovodeći u pitanje primjenu, ako je to potrebno, jednog od izuzeća iz članka 4. navedene uredbe i mogućnost propisanu stavkom 5. te odredbe da država članica o kojoj je riječ od dotične institucije zatraži da ne objavljuje njezine podneske.

Opći sud vratio se pojmu dokumenta u presudi od 2. srpnja 2015., ***Typke/Komisija*** (T-214/13, Zb., podnesena žalba, EU:T:2015:448), u okviru ispitivanja tužbe koja se odnosila na zahtjev za pristup namijenjen pretraživanju

50| Vidjeti bilješku br. 12

baza podataka. Nakon što je podsjetio da na temelju članka 3. točke (a) Uredbe br. 1049/2001 dokument za potrebe navedene uredbe znači „svaki sadržaj neovisno o mediju“, Opći sud je upozorio na to da, bez obzira na tu široku definiciju, treba zadržati razliku između pojma dokumenta i pojma informacije u svrhu primjene Uredbe br. 1049/2001.

Kada je riječ o slučaju zahtjeva za pristup s ciljem da Komisija obavi pretraživanje u jednoj svojoj bazi podataka ili više njih prema parametrima koje je tužitelj definirao, Opći sud napominje da je Komisija dužna odobriti zahtjev, osim u slučaju moguće primjene članka 4. Uredbe br. 1049/2001, ako se zahtijevano pretraživanje može provesti pomoću alata za pretraživanje koji su na raspolaganju za tu bazu podataka. Međutim, ne može se zahtijevati od Komisije da podnositelju dostavi dio podataka ili sve podatke sadržane u jednoj od svojih baza podataka ili u više njih klasificirane prema shemi koja ondje nije predviđena. Iz toga slijedi da, glede baza podataka, sve što se iz njih može izdvojiti provođenjem uobičajenog ili rutinskog pretraživanja može biti predmet zahtjeva za pristup na temelju Uredbe br. 1049/2001.

Opći sud primjećuje da u predmetnom slučaju pristup kombinaciji podataka za koje je podnesen zahtjev za pristup dokumentima pretpostavlja računalno programiranje, što se ne može poistovjetiti s uobičajenim ili rutinskim pretraživanjem. Opći sud stoga je zaključio da tužiteljev zahtjev nije imao za cilj pristup, čak ni djelomičan, jednom postojećem dokumentu ili više njih, nego, naprotiv, izradu novih dokumenata koji se ne mogu izdvojiti iz baze podataka obavljanjem uobičajenog ili rutinskog pretraživanja pomoću postojećih alata za pretraživanje.

U predmetu u kojem je 12. svibnja 2015. donesena presuda ***Unión de Almacenistas de Hierros de España/ Komisija*** (T-623/13, Zb., EU:T:2015:268) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o zakonitosti odluke kojom je Komisija odbila tužitelju dati pristup nizu dokumenata koje joj je dostavilo španjolsko tijelo nadležno za tržišno natjecanje u okviru dvaju istražnih postupaka koji se tiču primjene članka 101. UFEU-a. Komisija se prilikom donošenja te odluke oslonila na postojanje opće pretpostavke u skladu s kojom bi otkrivanje dokumenata poput spornih ugrozilo zaštitu komercijalnih interesa predmetnih poduzetnika kao i svrhu istrage.

U tom pogledu Opći sud ističe da doista postoji opća pretpostavka u skladu s kojom otkrivanje dokumenata koje je nacionalno tijelo nadležno za tržišno natjecanje dostavilo na temelju članka 11. stavka 4. Uredbe br. 1/2003[51] u okviru postupka za utvrđivanje povrede pravila o tržišnom natjecanju u načelu ugrožava zaštitu komercijalnih interesa poduzetnika na koje se odnose predmetne informacije kao i zaštitu s tim usko povezane svrhe istražnih radnji koje provodi nacionalno tijelo nadležno za tržišno natjecanje. Opći sud precizira da se, po uzoru na presude donesene u području kontrole koncentracija i zabranjenih sporazuma[52], navedena pretpostavka primjenjuje neovisno o tome odnosi li se zahtjev za pristup na već dovršeni postupak kontrole ili na postupak koji je još u tijeku.

Osim toga, Opći sud naglašava da pravilno funkcioniranje mehanizma razmjene informacija uspostavljenog unutar mreže javnih tijela koja osiguravaju poštovanje pravila Unije u području tržišnog natjecanja podrazumijeva da tako razmijenjene informacije ostanu povjerljive. Kada bi svaka osoba na temelju Uredbe br. 1049/2001 mogla pristupiti dokumentima koje su Komisiji dostavila tijela država članica nadležna za tržišno natjecanje, jamstvo pojačane zaštite dostavljenih informacija, na kojem se temelji taj mehanizam, bilo bi dovedeno u pitanje.

Naposljetku, Opći sud je upozorio na to da se ograničenje razdoblja tijekom kojega se pretpostavka primjenjuje ne bi u predmetnom slučaju moglo opravdati uzimanjem u obzir prava na naknadu štete osobama koje su je pretrpjele zbog povrede članka 101. UFEU-a. Međutim, sporni dokumenti ne odnose se na istragu Komisije, nego na istragu koju je provelo nacionalno tijelo nadležno za tržišno natjecanje. Stoga bi se dokazi na kojima bi se temeljio eventualni zahtjev za naknadu štete mogli, po potrebi, pronaći u spisu istrage tog nacionalnog tijela.

51 | Vidjeti bilješku br. 7

52 | Presude od 28. lipnja 2012., Komisija/Éditions Odile Jacob (C-404/10 P, Zb., EU:C:2012:393), od 13. rujna 2013., Nizozemska/Komisija (T-380/08, Zb., EU:T:2013:480), i od 7. listopada 2014., Schenker/Komisija (T-534/11, Zb., EU:T:2014:854)

Presuda od 7. srpnja 2015., ***Axa Versicherung/Komisija*** (T-677/13, Zb., EU:T:2015:473), bila je prilika da Opći sud pruži dodatna pojašnjenja u vezi s problematikom općih pretpostavki koje se primjenjuju na određene kategorije dokumenata.

Povod tom predmetu dala su dva zahtjeva za pristup dokumentima koji se odnose na postupak primjene pravila o tržišnom natjecanju, od kojih se jedan ticao kazala predmetnog spisa. Kada je riječ o potonjem zahtjevu, Komisija je tužitelju u cijelosti odbila pristup referencama na dokumente o pokajničkom programu sadržanima u spomenutom kazalu oslanjajući se na postojanje opće pretpostavke o ugrožavanju zaštite svrhe inspekcija i istraga.

Opći sud najprije primjećuje da je Komisiji dopušteno ocijeniti da priopćavanje „dokumenata o pokajničkom programu" iz spisa postupka primjene pravila o tržišnom natjecanju može ugroziti djelotvornost njezina pokajničkog programa jer dovodi do toga da treće osobe saznaju osjetljive poslovne informacije ili povjerljive naznake koje se odnose na suradnju stranaka sadržane u tim dokumentima. Međutim, ti razlozi ne opravdavaju sustavno odbijanje pristupa takvim dokumentima jer se svaki zahtjev za pristup dokumentima treba ocjenjivati od slučaja do slučaja. Konkretno, uzimajući u obzir važnost tužbi za naknadu štete podnesenih nacionalnim sudovima kako bi se održalo djelotvorno tržišno natjecanje u Uniji, samo pozivanje na to da postoji opasnost od toga da pristup dokazima sadržanima u spisu postupka primjene pravila o tržišnom natjecanju potkopa djelotvornost pokajničkog programa u kojem su ti dokumenti bili otkriveni tijelu nadležnom za tržišno natjecanje ne može opravdati uskraćivanje pristupa tim dokazima. Naprotiv, okolnost da takvo uskraćivanje može ugroziti ostvarivanje tih tužbi zahtijeva da se ono temelji na prevladavajućim razlozima zaštite navedenog interesa koji su primjenjivi na svaki dokument za koji je uskraćen pristup. Stoga je na Komisiji, odnosno na nacionalnim sudovima pozvanima da odluče o pitanju pristupa dokumentima koji su prikupljeni u okviru provedbe pokajničkog programa i koji se nalaze u spisu postupka primjene pravila o tržišnom natjecanju, da u svakom pojedinačnom slučaju odvažu različite interese koji opravdavaju dostavljanje ili zaštitu predmetnih dokumenata, uzimajući u obzir sve relevantne čimbenike u predmetu.

Ta razmatranja tim više vrijede u slučaju u kojem osoba koja se smatra žrtvom povrede pravila o tržišnom natjecanju i koja je nacionalnom sudu već podnijela tužbu za naknadu štete zahtijeva pristup ne „dokumentima o pokajničkom programu" iz spisa postupka u kojem je donesena odluka kojom se utvrđuje postojanje te povrede, nego samo referencama na te dokumente iz kazala navedenog spisa. Potpuno odbijanje pristupa takvim referencama, uključujući njihove najneutralnije i najbezazlenije elemente, osim toga onemogućava ili barem pretjerano otežava tužitelju bilo kakvo utvrđivanje „dokumenata o pokajničkom programu" i sprečava tužitelja da oblikuje svoje mišljenje o eventualnoj potrebi za pribavljanjem tih dokumenata kako bi potkrijepio tužbu za naknadu štete te da, *a fortiori*, pokuša opravdati takvu potrebu, iako je upravo poštovanje tih zahtjeva, prema sudskoj praksi, uvjet za otkrivanje tih dokumenata i njihovo podnošenje nacionalnom sudu u okviru tužbi za naknadu štete te za Komisijino priznavanje prevladavajućeg javnog interesa u slučaju u kojem joj je podnesen zahtjev na temelju Uredbe br. 1049/2001.

VANJSKI ODNOSI

U gore navedenoj presudi *Front Polisario/Vijeće*[53] (EU:T:2015:953) Opći sud je ocijenio da institucije Unije raspolažu širokom diskrecijskom ovlašću kada je riječ o tome treba li s trećom zemljom zaključiti sporazum koji će se primjenjivati na određeni teritorij i, ***a fortiori***, kada su pravila i načela međunarodnog prava koje je mjerodavno u tom kontekstu složena i neprecizna. Iz toga proizlazi da se sudski nadzor nužno mora ograničiti na pitanje je li nadležna Unijina institucija, u ovom slučaju Vijeće, odobravajući zaključenje sporazuma poput onog odobrenog pobijanom odlukom počinila očite pogreške u ocjeni.

53 | U pogledu te presude vidjeti također prethodno iznesena razmatranja o „[d]opuštenosti tužbi na temelju članka 263. UFEU-a" u dijelu 3. („Aktivna procesna legitimacija za pobijanje odluke o zaključivanju sporazuma") i dijelu 4. („Poslovna sposobnost").

Prema tome, sud Unije treba provjeriti je li institucija pažljivo i nepristrano ispitala sve relevantne elemente konkretnog predmeta, elemente koji podržavaju izvedene zaključke. Međutim, iako je bez sumnje točno da iz Povelje Europske unije o temeljnim pravima ne proizlazi da je Uniji apsolutno zabranjeno zaključivanje sporazuma koji se može primjenjivati na spornom teritoriju, jednako je tako točno da zaštita temeljnih prava stanovnika takvog teritorija ima posebnu važnost i čini, prema tome, pitanje koje je Vijeće dužno ispitati prije odobravanja takvog sporazuma. Opći sud precizira da, s obzirom na to da je riječ o sporazumu koji ima za cilj olakšati, među ostalim, izvoz različitih proizvoda sa spornog teritorija u Uniju, Vijeće mora pažljivo i nepristrano ispitati sve relevantne elemente kako bi se uvjerilo da se aktivnosti u proizvodnji tih proizvoda namijenjenih izvozu ne provode na štetu stanovnika spornog teritorija i da ne uključuju povrede njihovih temeljnih prava. U tom smislu, uzimajući u obzir osobito činjenicu da suverenitet Kraljevine Maroka na području Zapadne Sahare ne priznaju ni Unija i države članice ni, općenitije, OUN kao i to da ne postoji nikakav međunarodni mandat koji bi mogao opravdati prisutnost Maroka na tom teritoriju, Vijeće se treba samo uvjeriti da ne postoje naznake o iskorištavanju prirodnih resursa teritorija Zapadne Sahare pod marokanskim nadzorom koje bi se moglo odvijati na štetu stanovnika tog teritorija i ugroziti njihova temeljna prava. Budući da ni iz argumenata Vijeća ni iz dijelova spisa koje je ono ponudilo ne proizlazi da je izvršilo takvu provjeru, Opći sud je zaključio da je Vijeće povrijedilo obvezu da prije donošenja pobijane odluke ispita sve elemente predmetnog slučaja. Stoga je zauzeo stav da treba prihvatiti tužbu i poništiti pobijanu odluku u dijelu u kojem se odobrava primjena sporazuma u odnosu na Zapadnu Saharu.

II. SPOROVI O NAKNADI ŠTETE

U presudi od 3. prosinca 2015., ***CN/Parlament*** (T-343/13, Zb., EU:T:2015:926), Opći sud bio je pozvan izjasniti se o odštetnom zahtjevu bivšeg dužnosnika Vijeća radi ishođenja naknade štete koju je navodno pretrpio zbog prenošenja određenih uz njega vezanih osobnih podataka na internetskoj stranici Parlamenta. U predmetnom slučaju Parlament je na spomenutoj stranici objavio priopćenje u kojem se sažeto prenosi sadržaj predstavke koju mu je uputio tužitelj, uključujući i njegovo ime i činjenicu da je tužitelja pogodila teška bolest te da njegov sin ima teške duševne ili tjelesne smetnje.

U tom pogledu Opći sud ističe da je obradu tužiteljevih osjetljivih osobnih podataka potrebno ispitati u kontekstu članka 10. Uredbe (EZ) br. 45/2001[54], koji zabranjuje obradu osobnih podataka koji se tiču zdravlja, osim ako je, među ostalim, subjekt podataka dao svoju izričitu suglasnost. Opći sud u tom kontekstu podsjeća da se u članku 2. točki (h) spomenute uredbe suglasnost subjekata podataka definira kao „svako dragovoljno, točno određeno i svjesno navođenje vlastitih želja čime subjekt podataka daje svoju suglasnost za obradu osobnih podataka koji se na njega odnose“. Imajući u vidu sve okolnosti predmetnog slučaja, Opći sud je ocijenio da je tužitelj „dragovoljno i svjesno [očitovao volju]“. Naime, pažljivo čitanje informacija koje je pružio Parlament trebalo je u razumnoj mjeri pažljivom podnositelju predstavke omogućiti da ocijeni značenje svojeg postupanja i njegove posljedice. Osim toga, to je očitovanje volje bilo konkretno jer je Parlament obavijestio tužitelja o činjenici da će njegova pritužba, predmet koje se ticao činjenice da institucija Unije navodno nije pravilno vodila računa o tužiteljevoj bolesti i invaliditetu njegova sina u svrhu njegove karijere, biti dostupna na internetu. Konačno, tužitelj je dao svoju izričitu suglasnost kada je označio polja u obrascu u kojima se spominje javno razmatranje i uvrštavanje u registar dostupan na internetu, pa o njegovoj suglasnosti nije potrebno implicitno zaključivati na temelju određenog postupanja. Opći sud smatra da iznesena razmatranja treba *mutatis mutandis* primijeniti i na obradu onih tužiteljevih osobnih podataka koji nisu osjetljivi.

54 | Uredba (EZ) br. 45/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 18. prosinca 2000. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka u institucijama i tijelima Zajednice i o slobodnom kretanju takvih podataka (SL L 8, str. 1) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 34., str. 6.)

Opći sud, međutim, ističe da, s obzirom na to da se u priopćenju navodi da tužiteljev sin ima teške duševne ili tjelesne smetnje, ono također sadržava osjetljive osobne podatke koji se odnose na potonjeg, iako on nije poimence spomenut. Budući da ne postoji nikakva naznaka o tome da je tužitelj zakonski zastupnik svojeg sina, izričita suglasnost koju je dao ne može biti opravdanje da Parlament obrađuje navedene podatke. Unatoč tome, Opći sud ocijenio je da se tužitelj u okviru svoje tužbe ne može pozivati na nezakonitosti koje proizlaze iz navodne povrede prava treće osobe, uključujući svojeg sina.

Razmatrajući, s druge strane, postupanje Parlamenta nakon podnošenja zahtjeva za povlačenje podataka, Opći sud je primijetio da Uredba br. 45/2001 izričito ne predviđa mogućnost povlačenja prvotno dane suglasnosti. Usto precizira da se tužitelj nije pozvao na povredu pravila ili pravnog načela u slučaju da je prvotna objava Parlamenta zakonita, kao što je to bilo u konkretnom slučaju. Kada, kao u ovom predmetu, zahtjev nije osnovan, ali je uvažen iz obzirnosti, nema razloga da se nameće obveza izvršenja „bez odgađanja". U tom je slučaju Parlament dužan samo postupiti po preuzetoj obvezi u razumnom roku.

III. ŽALBE

Među odlukama koje je tijekom 2015. donijelo žalbeno vijeće Općeg suda, osobitu pozornost zaslužuju tri presude.

Kao prvo, u presudi od 19. lipnja 2015., ***Z/Sud*** (T-88/13 P, Zb. (ulomci), EU:T:2015:393), Opći sud je ocijenio da, kada je riječ o postupku po žalbi ustanovljenom u članku 90. Pravilnika o osoblju Europske unije, njezin podnositelj mora moći od suda Unije zatražiti nadzor zakonitosti odluke o odbijanju žalbe, a ne samo prvotnog akta protiv kojeg je žalba podnesena. Naime, žaliteljev interes da se postupak po žalbi vodi pravilno i stoga da se odluka o odbijanju žalbe poništi u slučaju nepravilnosti treba se ocijeniti neovisno o eventualnoj tužbi podnesenoj protiv prvotnog akta koji je bio predmet žalbe i nevezano za tu tužbu. U protivnom, dotična osoba ne bi mogla istaknuti nepravilnosti u postupku po žalbi, čime bi joj bilo oduzeto pravo na pravilno predsudsko preispitivanje odluke uprave, kad god bi protiv prvotnog akta koji je predmet žalbe bila podnesena tužba. Na taj bi način osoba o kojoj je riječ izgubila pravo na postupak koji ima za cilj omogućiti i poticati sporazumno rješenje spora koji je nastao između dužnosnika i uprave te obvezati tijelo nadležno za odlučivanje o dužnosnikovu predmetu da preispita svoju odluku, u skladu s pravilima, s obzirom na njegove eventualne prigovore.

Kao drugo, u presudi od 16. rujna 2015., ***EMA/Drakeford*** (T-231/14 P, Zb. (ulomci), EU:T:2015:639), Opći je sud potvrdio stav Službeničkog suda prema kojem je svrha članka 8. stavka 1. Uvjeta zaposlenja ostalih službenika Europske unije izbjeći da se u slučaju napretka u karijeri ili promjena u poslovima člana privremenog osoblja koji ima ugovor na određeno vrijeme upravno tijelo može koristiti formalno različitim ugovorima kako bi zaobišlo prekvalifikaciju predviđenu tim člankom. Međutim, pretpostavka je te prekvalifikacije da član privremenog osoblja koji napreduje u karijeri ili mijenja poslove zadržava radni odnos za koji je svojstven kontinuitet s njegovim poslodavcem. Ako se pokaže da član privremenog osoblja sklapa ugovor koji predstavlja sadržajnu, ali ne i formalnu promjenu naravi njegovih poslova, pretpostavka za primjenu članka 8. stavka 1. Uvjeta zaposlenja nije više valjana. Naime, bilo bi u suprotnosti s duhom te odredbe prihvatiti da se svako produljenje može uzeti u obzir u svrhu primjene pravila koje se njime predviđa. Opći sud je precizirao da, kada je riječ o eventualnoj usporedbi predviđenih zadataka, položaj voditelja sektora predstavlja sadržajnu promjenu u odnosu na položaj zamjenika voditelja te ona dovodi do prekida u smislu pojma koji je utvrdio Službenički sud. Naime, iako zadržavanje u istom području aktivnosti automatski ne rezultira kontinuitetom u obavljanju poslova, taj kontinuitet načelno treba isključiti u slučaju kad je za preuzimanje položaja voditelja sektora propisano provođenje vanjskog postupka odabira. Međutim, budući da je prije svojeg imenovanja voditeljem sektora zainteresirana osoba obavljala poslove voditelja sektora ***ad interim***, doista se ne može zaključiti da je njezino imenovanje voditeljem sektora, iako je do njega došlo nakon provođenja vanjskog postupka, stvarno značilo prekid u odnosu na poslove koje je prethodno obavljala.

Kao treće, u presudi od 13. listopada 2015., ***Komisija/Verile i Gjergji*** (T-104/14 P, Zb., EU:T:2015:776), Opći sud je najprije ocijenio da članak 11. stavak 2. Priloga VIII. Pravilniku o osoblju Europske unije ne zahtijeva da se zainteresiranoj osobi osigura mogućnost da, prije donošenja odluke o tome hoće li u mirovinski sustav Unije prenositi mirovinska prava koja je stekla u drugom sustavu, konačno sazna broj godina mirovinskog staža koji bi joj nakon takvog prijenosa bio priznat. Navedena odredba ne zahtijeva ni to da mogući spor između zainteresirane osobe i matične institucije u pogledu tumačenja i primjene relevantnih odredbi rješava sud Unije, čak i prije nego što ona odluči želi li mirovinska prava koja je stekla u drugom sustavu prenijeti u mirovinski sustav Unije.

IV. ZAHTJEVI ZA PRIVREMENU PRAVNU ZAŠTITU

Opći sud je u 2015. zaprimio 32 zahtjeva za privremenu pravnu zaštitu, a odlučivao u 31 predmetu[55].

Predsjednik Općeg suda prihvatio je tri zahtjeva za suspenziju izvršenja, rješenjima od 1. rujna 2015., ***Francuska/Komisija*** (T-344/15 R, Zb., EU:T:2015:583) i ***Pari Pharma/EMA*** (T-235/15 R, Zb. (ulomci), podnesena žalba, EU:T:2015:587), i od 15. prosinca 2015., ***CCPL i dr./Komisija*** (T-522/15 R, Zb. (ulomci), EU:T:2015:1012).

U gore navedenom rješenju *Pari Pharma/EMA* (EU:T:2015:587), koje se odnosilo na problematiku otkrivanja navodno povjerljivih informacija koje namjerava provesti Europska agencija za lijekove (EMA) na temelju Uredbe br. 1049/2001, predsjednik Općeg suda primijenio je isti pristup kao i u odgovarajućim rješenjima koja su potpisana u 2014.[56].

Predsjednik Općeg suda prihvatio je postojanje *fumus boni iuris*, zaključujući da je riječ o ispitivanju povjerljivosti izvješća koja sadržavaju ocjenu sličnosti dvaju lijekova i kliničke superiornosti jednog lijeka nad drugim. To ispitivanje, koje ulazi u specifično područje farmaceutike koje se tiče lijekova za rijetke bolesti i odnosi se na farmakokinetičke studije i studije bioistovrijednosti, uključuje pitanja koja podrazumijevaju visokotehničke znanstvene ocjene. Analizirajući sporna izvješća i pitanje je li EMA pogriješila odbijajući tužiteljev zahtjev za povjerljivo postupanje, predsjednik Općeg suda suočio se sa složenom problematikom čije rješavanje nije bilo jednostavno, već je zahtijevalo temeljito ispitivanje merituma.

Prema mišljenju predsjednika Općeg suda, odvagivanje interesa preteže u korist tužitelja. Naime, sud koji odlučuje o meritumu morat će odlučivati o pitanju treba li poništiti odluku u kojoj je EMA izrazila svoju namjeru otkrivanja spornih izvješća trećim osobama zbog povrede povjerljive naravi tih izvješća. Međutim, kako bi se očuvali korisni učinci presude kojom se poništava ta odluka, tužitelj mora moći izbjeći EMA-ino otkrivanje spomenutih izvješća. Naime, takvoj bi se presudi oduzeo koristan učinak kada bi se odbio zahtjev za privremenu pravnu zaštitu, s obzirom na to da bi takvo odbijanje omogućilo EMA-i da otkrije navedena izvješća i, prema tome, da *de facto* prejudicira ishod buduće odluke o meritumu.

Kada je riječ o hitnosti, predsjednik Općeg suda priznao je ozbiljnost navodne štete, naglašavajući da za potrebe postupka privremene pravne zaštite treba pretpostaviti povjerljivu narav informacija sadržanih u spornim izvješćima. Budući da se ona tiču tužiteljevih proizvodnih i trgovačkih aktivnosti, čine nematerijalno dobro koje se može koristiti u konkurentske svrhe i čija bi vrijednost bila značajno smanjena kada bi izgubila svoju tajnost. Kada je riječ o nepopravljivosti štete koja bi se mogla uzrokovati otkrivanjem spornih izvješća trećim osobama koje su podnijele zahtjev za pristup na temelju Uredbe br. 1049/2001, predsjednik Općeg suda je ocijenio da

55 | Tri odluke donio je sudac u postupku privremene pravne zaštite, zamjenjujući predsjednika Općeg suda u skladu s člankom 157. stavkom 4., u vezi s člankom 12. Poslovnika Općeg suda, i to rješenja od 17. travnja 2015., CGI Luxembourg i Intrasoft International/Parlament (T-769/14 R, EU:T:2015:227), od 12. lipnja 2015., Cofely Solelec i dr./Parlament (T-224/15 R, EU:T:2015:377), i od 15. listopada 2015., Ahrend Furniture/Komisija (T-482/15 R, EU:T:2015:782).

56 | Riječ je o rješenjima od 13. veljače 2014., Luxembourg Pamol (Cyprus) i Luxembourg Industries/Komisija (T-578/13 R, EU:T:2014:103), i od 25. srpnja 2014., Deza/ECHA (T-189/14 R, EU:T:2014:686), protiv kojih nisu podnesene žalbe (vidjeti godišnje izvješće 2014., str. 161. i 162.).

bi tužitelj bio stavljen u osjetljiv položaj koji je jednako prijeteći poput onog uzrokovanog objavom na internetu. Naime, treće bi osobe neposredno saznale za osjetljive informacije i mogle bi se njima trenutačno poslužiti u konkurentske svrhe i na taj način oslabiti tužiteljev konkurentski položaj. Budući da otkrivanje dokumenta na temelju Uredbe br. 1049/2001 ima učinak *erga omnes*, navodna šteta nije mjerljiva jer neodređen i neograničen broj stvarnih i potencijalnih konkurenata diljem svijeta može doći do spornih informacija radi njihova višekratnog kratkoročnog, srednjoročnog ili dugoročnog korištenja.

Osim toga, čak i kada se navodna povreda ne bi mogla ocijeniti nepopravljivom, predsjednik Općeg suda ne bi mogao ispitivati povjerljivost svakog pojedinačnog podatka iz spornih izvješća s ciljem da zahtjev za privremenu pravnu zaštitu prihvati samo djelomično. S obzirom na specifičnosti postupaka koji se odnose na zaštitu navodno povjerljivih dokumenata, nije prikladno prihvatiti djelomično rješenje koje se sastoji u zaštiti samo nekih podataka, uz odobravanje pristupa drugim podacima. Naime, u slučaju da sud koji odlučuje o meritumu prihvati opću pretpostavku o povjerljivosti spornih izvješća, nije moguće čak ni njihovo djelomično otkrivanje. Imajući u vidu njegove ovlasti koje su isključivo sporedne naravi, sudac privremene pravne zaštite ne može odobriti djelomičan pristup a da time ne oduzme koristan učinak sudskoj odluci o meritumu.

Naposljetku, predsjednik Općeg suda je podsjetio da kriterij u vezi s nepopravljivošću štete potječe isključivo iz sudske prakse i, s obzirom na to da ga nema ni u Ugovorima ni u Poslovniku, treba ga izuzeti iz primjene kada je nespojiv sa zahtjevima djelotvorne privremene zaštite. Međutim, članci 278. i 279. UFEU-a, odredbe primarnog prava, ovlašćuju suca privremene pravne zaštite da naloži suspenziju izvršenja ako smatra da to „okolnosti zahtijevaju" i odredi „potrebne" privremene mjere. Prema mišljenju predsjednika Suda, ti su uvjeti u predmetnom slučaju ispunjeni, tim više što se podnošenje kako tužbe u glavnom postupku tako i zahtjeva za privremenu pravnu zaštitu ne može ocijeniti kao taktika odugovlačenja tužitelja kojoj je cilj odgoditi, bez opravdanog razloga, otkrivanje spornih izvješća.

U gore navedenom rješenju *Francuska/Komisija* (EU:T:2015:583) predsjednik Općeg suda prihvatio je zahtjev za privremenu pravnu zaštitu koji je podnijela Francuska Republika i u kojem je zatražena suspenzija izvršenja odluke o otkrivanju dokumenata koje je ona proslijedila Komisiji i koje je potonja odlučila dostaviti trećoj osobi, podnositelju zahtjeva na temelju Uredbe br. 1049/2001.

Komisija je, nakon što je u glavnom postupku osporila povjerljivu narav predmetnih dokumenata, izjavila da će se podvrgnuti odluci suca privremene pravne zaštite ako on ocijeni da mora spriječiti otkrivanje tih dokumenata kako bi osigurao koristan učinak presude koju treba donijeti u glavnom postupku.

Predsjednik Općeg suda prihvatio je postojanje *fumus boni iuris*, ocijenivši da je rasprava između stranaka otkrila značajnu pravnu kontroverzu u pogledu opsega članka 4. stavka 5. Uredbe br. 1049/2001, na koji je uputila Francuska Republika, a koji državama članicama daje povlašten status u odnosu na druge imatelje dokumenata time što predviđa da svaka država članica, za razliku od potonjih, može zahtijevati od institucije da ne otkrije dokument koji potječe od te države bez njezina „prethodnog pristanka". Naime, u presudi od 21. lipnja 2012., *IFAW Internationaler Tierschutz-Fonds/Komisija*[57], Sud je ocijenio da nije dužnost institucije kojoj je upućen zahtjev da provodi nadzor koji bi izlazio iz okvira provjere pukog postojanja obrazloženja u kojem se upućuje na izuzeća iz članka 4. stavaka 1. i 3. Uredbe br. 1049/2001, dok je Opći sud u presudi od 14. veljače 2012., *Njemačka/Komisija*[58], ocijenio da ta institucija smije ispitivati *prima facie* osnovanost obrazloženja koje je ponudila predmetna država članica u prilog svojem protivljenju otkrivanju spornih dokumenata.

Odvagivanje interesa pretegnulo je u korist Francuske Republike. Naime, predsjednik Općeg suda utvrdio je da sud koji odlučuje o meritumu mora rješavati pitanje treba li zbog povrede tajnosti spornih dokumenata poništiti odluku Komisije u kojoj je ona izrazila namjeru njihova otkrivanja. Međutim, kako bi se sačuvao koristan

57| C-135/11 P, Zb., EU:C:2012:376, t. 63 i 64.

58| T-59/09, Zb., EU:T:2012:75, t. 51. do 53. i t. 57.

učinak presude kojom bi se poništila ta odluka, Francuska Republika mora moći izbjeći Komisijino preuranjeno otkrivanje tih dokumenata, kojim bi se *de facto* prejudicirao ishod buduće odluke o meritumu.

Kada je riječ o hitnosti, Francuska Republika istaknula je da dokumenti o kojima je riječ čine važne elemente u postupku koji vodi s Komisijom i koji ima velike sličnosti s predsudskom fazom postupka zbog povrede obveze jer uključuje dijalog kojemu je cilj približiti suprotstavljena stajališta. Prema mišljenju Francuske Republike, taj cilj može se postići samo u ozračju strogog uzajamnog povjerenja, koje bi bilo ugroženo preuranjenim otkrivanjem dokumenata razmijenjenih u tom postupku, s obzirom na to da bi se time naštetilo njezinoj strategiji obrane u sporu koji slijedi. Predsjednik Općeg suda ocijenio je da takva obrana čini dio državnih zadaća Francuske Republike i da bi sporno otkrivanje dokumenata ozbiljno ugrozilo njihovo ostvarenje. Šteta nanesena tim otkrivanjem također bi bila nepopravljiva jer kasnije poništenje pobijane odluke ne bi imalo učinak njezina uklanjanja, a ta šteta, s obzirom na svoju neimovinsku narav, ne bi mogla biti popravljena tužbom za naknadu štete protiv Komisije.

U predmetu u kojem je doneseno gore navedeno rješenje *CCPL i dr./Komisija* (EU:T:2015:1012) pet društava članova kooperativne zadruge protiv kojih su izrečene novčane kazne zbog sudjelovanja u zabranjenom sporazumu na tržištu prehrambene ambalaže podnijelo je zahtjev za privremenu pravnu zaštitu u kojem je zatraženo oslobađanje od obveze uspostavljanja bankarske garancije kojom se osiguravaju njihove novčane kazne. Predsjednik Općeg suda podsjetio je u tom rješenju da je oslobađanje od spomenute obveze moguće samo ako podnositelj zahtjeva pruži dokaz o objektivnoj nemogućnosti da uspostavi bankarsku garanciju ili, alternativno, da bi njezino uspostavljanje ugrozilo njegov gospodarski opstanak. Priznajući da su se tužitelji pravodobno i ozbiljno angažirali kako bi ishodili takvu garanciju, predsjednik Općeg suda utvrdio je da su ti napori ostali bez uspjeha jer ih je dvanaest banaka kojima su se obratili u tu svrhu odbilo zbog njihove osjetljive financijske situacije. U tim okolnostima predsjednik Općeg suda odbio je primijeniti koncept skupine na kooperativno okruženje u kojem se nalaze tužitelji, zbog nepostojanja dovoljne usklađenosti interesa.

Postojanje *fumus boni iuris* prihvaćeno je u pogledu podrednog zahtjeva za smanjenje novčanih kazni, utemeljenog na tome da nesposobnost plaćanja kojoj su izloženi tužitelji nije uzeta u obzir jer je predsjednik Općeg suda ocijenio da se ne može isključiti to da će se sud koji odlučuje o meritumu koristiti svojom neograničenom nadležnošću u području novčanih kazni i smanjiti iznos onih izrečenih.

Predsjednik Općeg suda stoga je naložio zatraženo oslobađanje, pod uvjetom da tužitelji redovito obavještavaju Komisiju o provedbi predviđenog plana restrukturiranja grupe CCPL i da što je ranije moguće počnu s obročnim plaćanjem izrečenih novčanih kazni, uplatom iznosa koji odgovara proviziji koju su ustanovili u tom planu te mjesečnih iznosa koji odgovaraju prihodima stečenima prodajom pojedinih udjela.

U području javne nabave doneseno je više rješenja koja znače nastavak zaokreta u sudskoj praksi do kojeg je došlo u rješenju od 4. prosinca 2014., *Vanbreda Risk & Benefits/Komisija*[59], koje je u žalbenom postupku potvrđeno rješenjem od 23. travnja 2015., *Komisija/Vanbreda Risk & Benefits*[60]. Podsjetnika radi, prema toj novoj sudskoj praksi, uvjet hitnosti ublažen je u tom specifičnom postupku, u tom smislu da šteta koja je ozbiljna, ali ne i nepopravljiva, može biti dovoljna za utvrđenje hitnosti čim se dokaže posebno ozbiljan *fumus boni iuris*. Međutim, to se ublažavanje primjenjuje samo onda kada je zahtjev za privremenu pravnu zaštitu neuspješni ponuditelj podnio prije sklapanja ugovora između naručitelja i odabranog ponuditelja, a tijekom desetodnevnog roka mirovanja[61], uz uvjet da je naručitelj poštovao taj rok mirovanja prije sklapanja ugovora i da je neuspješni ponuditelj raspolagao dostatnim informacijama kako bi se u spomenutom roku koristio svojim pravima obrane.

59 | T-199/14 R, Zb. (ulomci), EU:T:2014:1024

60 | C-35/15 P(R), Zb., EU:C:2015:275

61 | Propisan u članku 171. stavku 1. Delegirane uredbe Komisije (EU) br. 1268/2012 od 29. listopada 2012. o pravilima za primjenu Uredbe (EU, Euratom) br. 966/2012 Europskog parlamenta i Vijeća o financijskim pravilima koja se primjenjuju na opći proračun Unije (SL L 362, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 9., str. 183.).

Tako je u gore navedenim rješenjima *CGI Luxembourg i Intrasoft International/Parlament* (EU:T:2015:227) te *Cofely Solelec i dr./Parlament* (EU:T:2015:377) kao i u rješenju od 25. lipnja 2015., ***Banimmo/Komisija*** (T-293/15 R, EU:T:2015:438), sudac privremene pravne zaštite, koji je usvojio *inaudita altera parte* privremene mjere čije su donošenje zatražili neuspješni ponuditelji, obustavio postupak, nakon što je primio na znanje činjenicu da je naručitelj povukao svoje odluke o odbijanju ponuda tih ponuditelja.

Suprotno tomu, u rješenju od 15. lipnja 2015., ***Close i Cegelec/Parlament*** (T-259/15 R, Zb. (ulomci), EU:T:2015:378), nakon što je utvrdio da je naručitelj u cijelosti poštovao rok mirovanja prije sklapanja ugovora s odabranim ponuditeljem i da je neuspješnim ponuditeljima, koji su pravodobno obaviješteni o odbijanju svojih ponuda, omogućeno da učinkovito podnesu tužbu za poništenje zajedno sa zahtjevom za privremenu pravnu zaštitu, predsjednik Općeg suda je ocijenio da se u predmetnom slučaju ne može primijeniti ublažavanje uvjeta hitnosti jer navedena pismena nisu dostavljena u desetodnevnom roku mirovanja koji teče od dostave odluke o odbijanju ponude do sklapanja ugovora. Budući da spomenuti podnositelji nisu dokazali opasnost od ozbiljne i nepopravljive štete, njihov je zahtjev za privremenu pravnu zaštitu odbijen[62].

62| I ostali zahtjevi za privremenu pravnu zaštitu podneseni u području javne nabave odbijeni su zbog nepostojanja osobito ozbiljnog fumus boni iuris te zbog nepostojanja hitnosti (rješenja od 24. ožujka 2015., Europower/Komisija, T-383/14 R, Zb. (ulomci), EU:T:2015:190; od 17. srpnja 2015., GSA i SGI/Parlament, T-321/15 R, EU:T:2015:522, te gore navedeno rješenje Ahrend Furniture/Komisija, EU:T:2015:782).

B | SASTAV OPĆEG SUDA

(Protokolarni red na dan 31. prosinca 2015.)

Prvi red, slijeva nadesno:

predsjednici vijeća G. Berardis, M. Van der Woude, A. Dittrich, S. Papasavvas, potpredsjednik Općeg suda H. Kanninen, predsjednik Općeg suda M. Jaeger, predsjednica vijeća M. E. Martins Ribeiro, predsjednici vijeća M. Prek, S. Frimodt Nielsen i D. Gratsias.

Drugi red, slijeva nadesno:

sudac C. Wetter, sutkinja M. Kancheva, sudac J. Schwarcz, sutkinja I. Pelikánová, suci O. Czúcz i F. Dehousse, sutkinje I. Wiszniewska-Białecka i I. Labucka, suci A. Popescu i E. Buttigieg.

Treći red, slijeva nadesno:

suci I. S. Forrester, S. Gervasoni, A. Collins i E. Bieliūnas, sutkinja V. Tomljenović, suci V. Kreuschitz, I. Ulloa Rubio i L. Madise, tajnik E. Coulon

1. PROMJENE U SASTAVU OPĆEG SUDA U 2015.

Dana 7. listopada 2015. na Sudu Europske unije održana je svečana sjednica u povodu, s jedne strane, produljenja mandata i, s druge strane, davanja prisege i stupanja na dužnost novih članova institucije.

Zbog prestanka obnašanja dužnosti Nicholasa Jamesa Forwooda, predstavnici vlada država članica imenovali su odlukom od 16. rujna 2015. Iana Stewarta Forrestera za suca Općeg suca u zamjenu za N. J. Forwooda za preostalo vrijeme trajanja njegove dužnosti, to jest od 1. listopada 2015. do 31. kolovoza 2019. Tijekom spomenute ceremonije I. S. Forrester je prisegnuo pred Sudom.

2. PROTOKOLARNI RED

OD 1. SIJEČNJA 2015. DO 6. LISTOPADA 2015.

M. JAEGER, predsjednik Općeg suda
H. KANNINEN, potpredsjednik
M. E. MARTINS RIBEIRO, predsjednica vijeća
S. PAPASAVVAS, predsjednik vijeća
M. PREK, predsjednik vijeća
A. DITTRICH, predsjednik vijeća
S. FRIMODT NIELSEN, predsjednik vijeća
M. VAN DER WOUDE, predsjednik vijeća
D. GRATSIAS, predsjednik vijeća
G. BERARDIS, predsjednik vijeća
N. J. FORWOOD, sudac
F. DEHOUSSE, sudac
O. CZÚCZ, sudac
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, sutkinja
I. PELIKÁNOVÁ, sutkinja
I. LABUCKA, sutkinja
J. SCHWARCZ, sudac
A. POPESCU, sudac
M. KANCHEVA, sutkinja
E. BUTTIGIEG, sudac
C. WETTER, sudac
V. TOMLJENOVIĆ, sutkinja
E. BIELIŪNAS, sudac
V. KREUSCHITZ, sudac
A. COLLINS, sudac
I. ULLOA RUBIO, sudac
S. GERVASONI, sudac
L. MADISE, sudac

E. COULON, tajnik

OD 7. LISTOPADA 2015. DO 31. PROSINCA 2015.

M. JAEGER, predsjednik
H. KANNINEN, potpredsjednik
M. E. MARTINS RIBEIRO, predsjednica vijeća
S. PAPASAVVAS, predsjednik vijeća
M. PREK, predsjednik vijeća
A. DITTRICH, predsjednik vijeća
S. FRIMODT NIELSEN, predsjednik vijeća
M. VAN DER WOUDE, predsjednik vijeća
D. GRATSIAS, predsjednik vijeća
G. BERARDIS, predsjednik vijeća
F. DEHOUSSE, sudac
O. CZÚCZ, sudac
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, sutkinja
I. PELIKÁNOVÁ, sutkinja
I. LABUCKA, sutkinja
J. SCHWARCZ, sudac
A. POPESCU, sudac
M. KANCHEVA, sutkinja
E. BUTTIGIEG, sudac
C. WETTER, sudac
V. TOMLJENOVIĆ, sutkinja
E. BIELIŪNAS, sudac
V. KREUSCHITZ, sudac
A. COLLINS, sudac
I. ULLOA RUBIO, sudac
S. GERVASONI, sudac
L. MADISE, sudac
I. S. FORRESTER, sudac

E. COULON, tajnik

3. BIVŠI ČLANOVI OPĆEG SUDA

(prema redoslijedu stupanja na dužnost)

David Alexander Ogilvy Edward (1989.-1992.)
Christos Yeraris (1989.-1992.)
José Luís Da Cruz Vilaça (1989.-1995.), predsjednik (1989.-1995.)
Jacques Biancarelli (1989.-1995.)
Donal Patrick Michael Barrington (1989.-1996.)
Romain Alphonse Schintgen (1989.-1996.)
Heinrich Kirschner (1989.-1997.)
Antonio Saggio (1989.-1998.), predsjednik (1995.-1998.)
Cornelis Paulus Briët (1989.-1998.)
Koen Lenaerts (1989.-2003.)
Bo Vesterdorf (1989.-2007.), predsjednik (1998.-2007.)
Rafael García-Valdecasas y Fernández (1989.-2007.)
Andreas Kalogeropoulos (1992.-1998.)
Christopher William Bellamy (1992.-1999.)
André Potocki (1995.-2001.)
Rui Manuel Gens de Moura Ramos (1995.-2003.)
Pernilla Lindh (1995.-2006.)
Virpi Tiili (1995.-2009.)
Josef Azizi (1995.-2013.)
John D. Cooke (1996.-2008.)
Jörg Pirrung (1997.-2007.)
Paolo Mengozzi (1998.-2006.)
Arjen W. H. Meij (1998.-2010.)
Mihalis Vilaras (1998.-2010.)
Nicholas James Forwood (1999.-2015.)
Hubert Legal (2001.-2007.)
Verica Trstenjak (2004.-2006.)
Daniel Šváby (2004.-2009.)
Ena Cremona (2004.-2012.)
Vilenas Vadapalas (2004.-2013.)
Küllike Jürimäe (2004.-2013.)
Enzo Moavero Milanesi (2006.-2011.)
Nils Wahl (2006.-2012.)
Teodor Tchipev (2007.-2010.)
Valeriu M. Ciucă (2007.-2010.)
Santiago Soldevila Fragoso (2007.-2013.)
Laurent Truchot (2007.-2013.)
Kevin O'Higgins (2008.-2013.)

PREDSJEDNICI

José Luís Da Cruz Vilaça (1989.-1995.)
Antonio Saggio (1995.-1998.)
Bo Vesterdorf (1998.-2007.)

TAJNIK

Hans Jung (1989.-2005.)

C | SUDSKA STATISTIKA OPĆEG SUDA

OPĆA AKTIVNOST OPĆEG SUDA

1. Novi, zaključeni i neriješeni predmeti (2011.-2015.)

NOVI PREDMETI

2. Vrste postupaka (2011.-2015.)

3. Vrste pravnog sredstva (2011.-2015.)

4. Predmet pravnog sredstva (2011.-2015.)

ZAKLJUČENI PREDMETI

5. Vrste postupaka (2011.-2015.)

6. Predmet pravnog sredstva (2015.)

7. Predmet pravnog sredstva (2011.-2015.) (presude i rješenja)

8. Sastav suda (2011.-2015.)

9. Trajanje postupaka u mjesecima (2011.-2015.) (presude i rješenja)

NERIJEŠENI PREDMETI NA DAN 31. PROSINCA

10. Vrste postupaka (2011.-2015.)

11. Predmet pravnog sredstva (2011.-2015.)

12. Sastav suda (2011.-2015.)

RAZNO

13. Postupci privremene pravne zaštite (2011.-2015.)

14. Ubrzani postupci (2011.-2015.)

15. Odluke Općeg suda protiv kojih je Sudu podnesena žalba (1990.-2015.)

16. Podjela žalbi podnesenih Sudu prema vrsti postupka (2011.-2015.)

17. Ishodi žalbenih postupaka pred Sudom (2015.) (presude i rješenja)

18. Ishodi žalbenih postupaka pred Sudom (2011.-2015.) (presude i rješenja)

19. Opći trend (1989.-2015.) (Novi, zaključeni i neriješeni predmeti)

1. OPĆA AKTIVNOST OPĆEG SUDA – NOVI, ZAKLJUČENI I NERIJEŠENI PREDMETI (2011.-2015.) [1, 2]

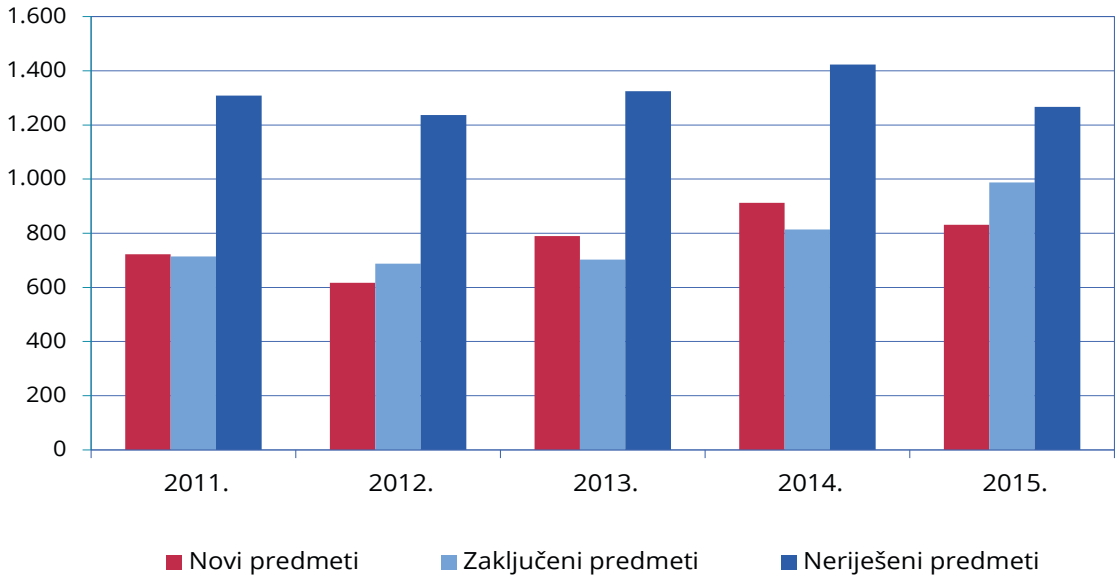

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Novi predmeti	722	617	790	912	831
Zaključeni predmeti	714	688	702	814	987
Neriješeni predmeti	1308	1237	1325	1423	1267

1 | Osim ako nije drukčije naznačeno, ova tablica i tablice na sljedećim stranicama uzimaju u obzir posebne postupke.

„Posebnim postupcima" smatraju se: prigovor protiv presude zbog ogluhe (članak 41. Statuta Suda; članak 166. Poslovnika Općeg suda); prigovor trećeg (članak 42. Statuta Suda; članak 123. Poslovnika Općeg suda); tumačenje presude (članak 43. Statuta Suda; članak 168. Poslovnika Općeg suda); ponavljanje postupka (članak 44. Statuta Suda; članak 169. Poslovnika Općeg suda); besplatna pravna pomoć (članak 148. Poslovnika Općeg suda); ispravak presude (članak 164. Poslovnika Općeg suda) i spor o troškovima čiju je naknadu moguće tražiti (članak 170. Poslovnika Općeg suda).

2 | Osim ako nije drukčije naznačeno, ova tablica i tablice na sljedećim stranicama ne uzimaju u obzir postupke privremene pravne zaštite.

2. NOVI PREDMETI – VRSTE POSTUPAKA (2011.-2015.)

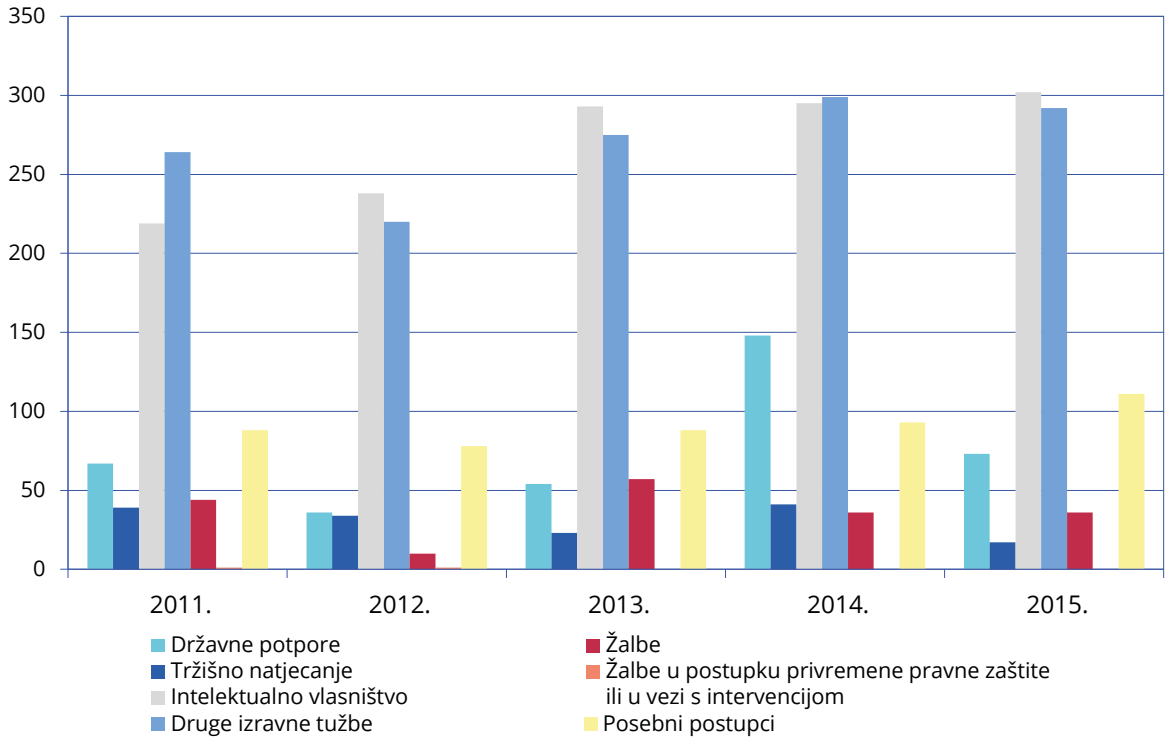

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Državne potpore	67	36	54	148	73
Tržišno natjecanje	39	34	23	41	17
Intelektualno vlasništvo	219	238	293	295	302
Druge izravne tužbe	264	220	275	299	292
Žalbe	44	10	57	36	36
Žalbe u postupku privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	1	1			
Posebni postupci	88	78	88	93	111
Ukupno	**722**	**617**	**790**	**912**	**831**

3. NOVI PREDMETI – VRSTE PRAVNOG SREDSTVA (2011.-2015.)

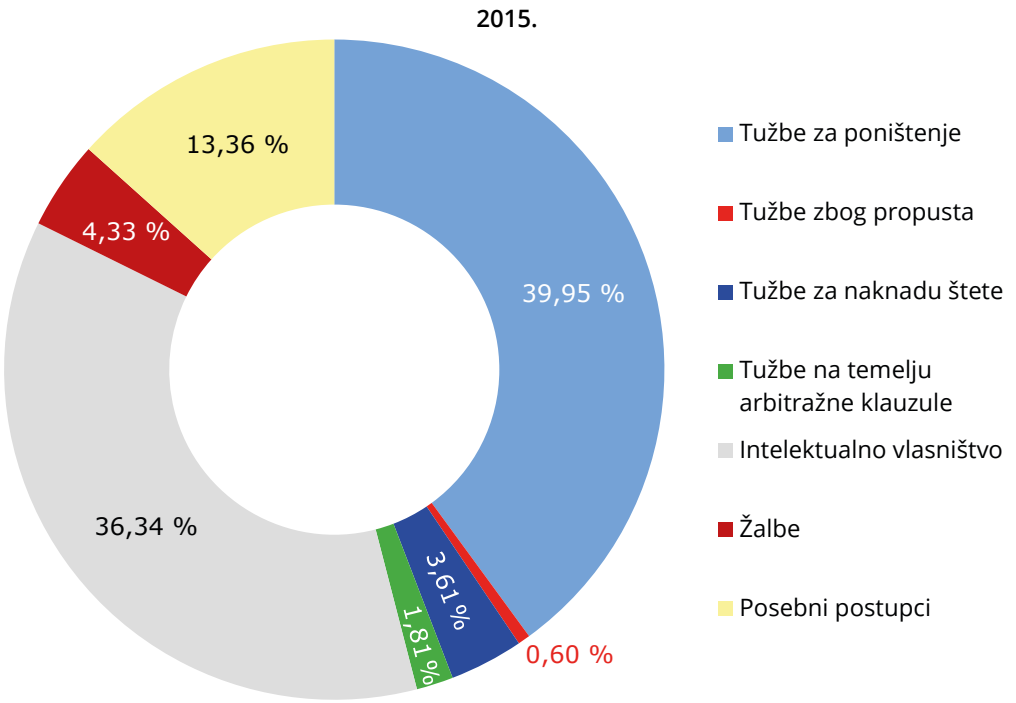

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Tužbe za poništenje	341	257	319	423	332
Tužbe zbog propusta	8	8	12	12	5
Tužbe za naknadu štete	16	17	15	39	30
Tužbe na temelju arbitražne klauzule	5	8	6	14	15
Intelektualno vlasništvo	219	238	293	295	302
Žalbe	44	10	57	36	36
Žalbe u postupku privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	1	1			
Posebni postupci	88	78	88	93	111
Ukupno	**722**	**617**	**790**	**912**	**831**

4. NOVI PREDMETI – PREDMET PRAVNOG SREDSTVA (2011.-2015.)

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Arbitražna klauzula	5	8	6	14	15
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	10	6	1	8	
Državljanstvo Unije				1	
Državne potpore	67	36	54	148	73
Ekonomska i monetarna politika	4	3	15	4	3
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija	3	4	3	3	5
Energija	1		1	3	3
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara)		1		4	7
Industrijska politika				2	
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	219	238	294	295	303
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	4	3	5	2	10
Javna nabava	18	23	15	16	23
Javno zdravlje	2	12	5	11	2
Kultura			1		
Mjere ograničavanja (Vanjsko djelovanje)	93	59	41	69	55
Obrazovanje, strukovno osposobljavanje, mladež i sport	2	1	2		3
Okoliš	6	3	11	10	5
Oporezivanje	1	1	1	1	1
Područje slobode, sigurnosti i pravde	1		6	1	
Poljoprivreda	22	11	27	15	37
Pravo društava				1	1
Pravo institucija	44	41	44	67	53
Približavanje zakonodavstava			13		1
Pridruživanje prekomorskih zemalja i područja			1		
Pristup dokumentima	21	18	20	17	48
Pristupanje novih država			1		
Promet	1		5	1	
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	3	2	12	3	5
Sloboda poslovnog nastana				1	
Slobodno kretanje kapitala					2
Slobodno kretanje osoba					1
Slobodno kretanje robe			1		2
Slobodno pružanje usluga		1		1	
Socijalna politika	5	1		1	
Socijalna sigurnost radnika migranata			1		
Transeuropske mreže			3		
Trgovinska politika	11	20	23	31	6
Tržišno natjecanje	39	34	23	41	17
Turizam			2		
Vanjsko djelovanje Europske unije	2	1		2	1
Zajednička ribarstvena politika	3		3	3	
Zajednička vanjska i sigurnosna politika			2		
Zapošljavanje			2		
Zaštita potrošača			1	1	2
Ukupno Ugovor o EZ-u/FEU-u	**587**	**527**	**645**	**777**	**684**
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	47	12	57	42	36
Posebni postupci	88	78	88	93	111
SVEUKUPNO	**722**	**617**	**790**	**912**	**831**

5. ZAKLJUČENI PREDMETI – VRSTE POSTUPAKA (2011.-2015.)

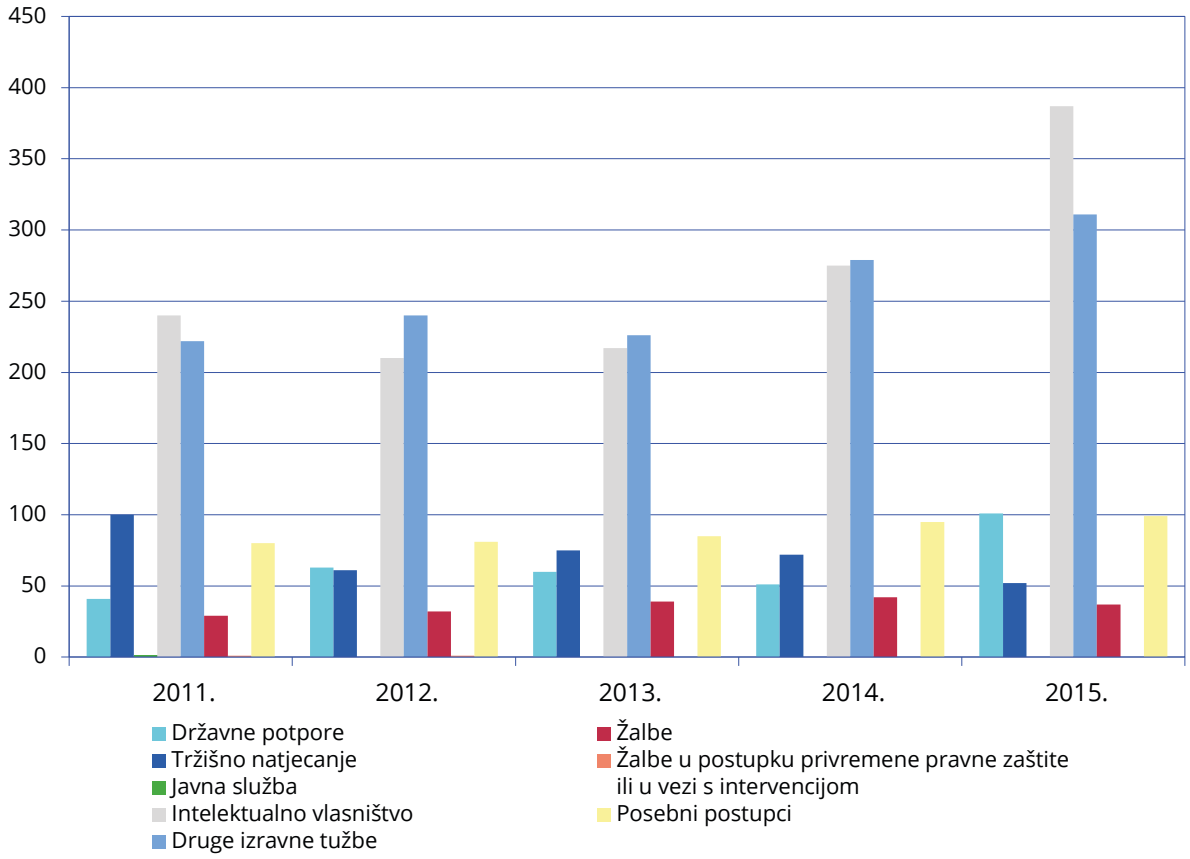

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Državne potpore	41	63	60	51	101
Tržišno natjecanje	100	61	75	72	52
Javna služba	1				
Intelektualno vlasništvo	240	210	217	275	387
Druge izravne tužbe	222	240	226	279	311
Žalbe	29	32	39	42	37
Žalbe u postupku privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	1	1			
Posebni postupci	80	81	85	95	99
Ukupno	**714**	**688**	**702**	**814**	**987**

6. ZAKLJUČENI PREDMETI – PREDMET PRAVNOG SREDSTVA (2015.)

	Presude	Rješenja	Ukupno
Arbitražna klauzula	2		2
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	3	1	4
Državne potpore	34	67	101
Ekonomska i monetarna politika	5	4	9
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija	3	3	6
Energija	1		1
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara)	1	4	5
Industrijska politika		2	2
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	299	89	388
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	2		2
Javna nabava	12	10	22
Javno zdravlje	10	5	15
Mjere ograničavanja (Vanjsko djelovanje)	38	22	60
Okoliš	2	16	18
Oporezivanje		1	1
Poljoprivreda	28	4	32
Pravo društava		1	1
Pravo institucija	19	39	58
Pristup dokumentima	15	6	21
Pristupanje novih država	1		1
Promet	2	1	3
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	4	5	9
Sloboda poslovnog nastana		1	1
Slobodno kretanje kapitala		2	2
Slobodno kretanje osoba		1	1
Slobodno kretanje robe		2	2
Trgovinska politika	15	9	24
Tržišno natjecanje	47	5	52
Vanjsko djelovanje Europske unije	1	1	2
Zajednička ribarstvena politika	1	2	3
Zajednička vanjska i sigurnosna politika		1	1
Zaštita potrošača	1	1	2
Ukupno Ugovor o EZ-u/FEU-u	**546**	**305**	**851**
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	23	14	37
Posebni postupci	1	98	99
SVEUKUPNO	**570**	**417**	**987**

7. ZAKLJUČENI PREDMETI – PREDMET PRAVNOG SREDSTVA (2011.-2015.)

(PRESUDE I RJEŠENJA)

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Arbitražna klauzula	6	11	8	10	2
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	1	6	9	6	4
Državljanstvo Unije				1	
Državne potpore	41	63	59	51	101
Ekonomska i monetarna politika	3	2	1	13	9
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija	9	12	14	1	6
Energija			1	3	1
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara)		2			5
Industrijska politika					2
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	240	210	218	275	388
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	5	3	4	1	2
Javna nabava	15	24	21	18	22
Javno zdravlje	3	2	4	10	15
Mjere ograničavanja (Vanjsko djelovanje)	32	42	40	68	60
Obrazovanje, strukovno osposobljavanje, mladež i sport	1	1	1	2	
Okoliš	22	8	6	10	18
Oporezivanje		2		2	1
Područje slobode, sigurnosti i pravde		2	7	1	
Poljoprivreda	26	32	16	15	32
Pravo društava					1
Pravo institucija	36	41	35	33	58
Približavanje zakonodavstava				13	
Pridruživanje prekomorskih zemalja i područja				1	
Pristup dokumentima	23	21	19	23	21
Pristupanje novih država					1
Promet	1	1		3	3
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	4	1	6	3	9
Sloboda poslovnog nastana					1
Slobodno kretanje kapitala					2
Slobodno kretanje osoba	2	1			1
Slobodno kretanje robe			1		2
Slobodno pružanje usluga	3	2		1	
Socijalna politika	5	1	4		
Socijalna sigurnost radnika migranata			1		
Transeuropske mreže				1	
Trgovinska politika	10	14	19	18	24
Tržišno natjecanje	100	61	75	72	52
Turizam			1	1	
Vanjsko djelovanje Europske unije	5		2		2
Zajednička ribarstvena politika	5	9	2	15	3
Zajednička vanjska i sigurnosna politika				2	1
Zapošljavanje			2		
Zaštita potrošača	1				2
Ukupno Ugovor o EZ-u/FEU-u	**599**	**574**	**576**	**673**	**851**
Ukupno Ugovor o EZUČ-u			**1**		
Ukupno Ugovor o EZAE-u	**1**				
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	34	33	40	46	37
Posebni postupci	80	81	85	95	99
SVEUKUPNO	**714**	**688**	**702**	**814**	**987**

8. ZAKLJUČENI PREDMETI – SASTAV SUDA (2011.-2015.)

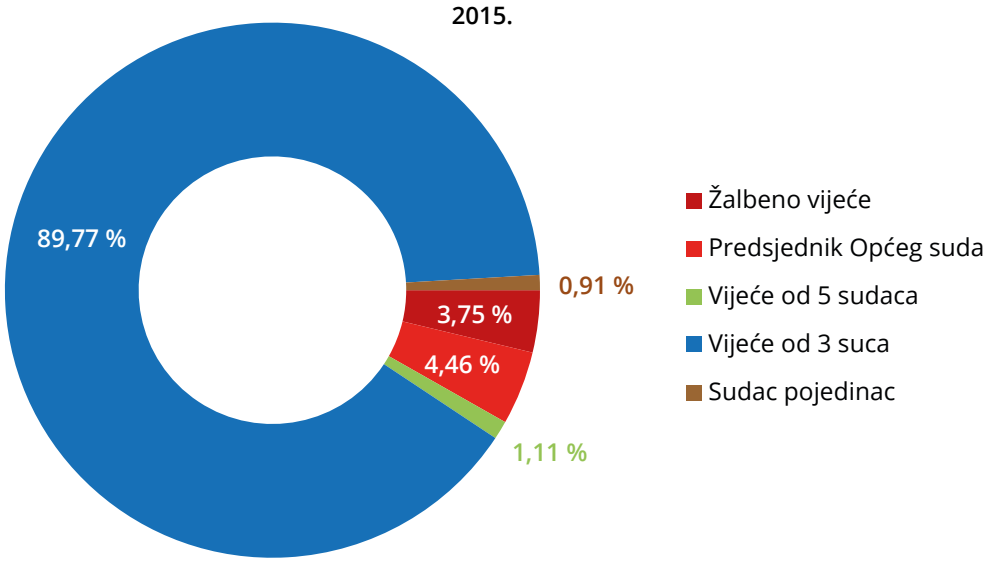

	2011.			2012.			2013.			2014.			2015.		
	Presude	Rješenja	Ukupno	Presude	Rješenja	Ukupno	Presude	Rješenja	Ukupno	Presude	Rješenja	Ukupno	Presude	Rješenja	Ukupno
Žalbeno vijeće	15	16	31	17	23	40	13	47	60	21	32	53	23	14	37
Predsjednik Općeg suda		54	54		47	47		38	38		46	46		44	44
Vijeće od 5 sudaca	19	6	25	9	0	9	7	1	8	9	7	16	8	3	11
Vijeće od 3 suca	359	245	604	328	264	592	378	218	596	398	301	699	538	348	886
Sudac pojedinac													1	8	9
Total	**393**	**321**	**714**	**354**	**334**	**688**	**398**	**304**	**702**	**428**	**386**	**814**	**570**	**417**	**987**

9. ZAKLJUČENI PREDMETI – TRAJANJE POSTUPAKA U MJESECIMA (2011.-2015.)

(PRESUDE I RJEŠENJA)

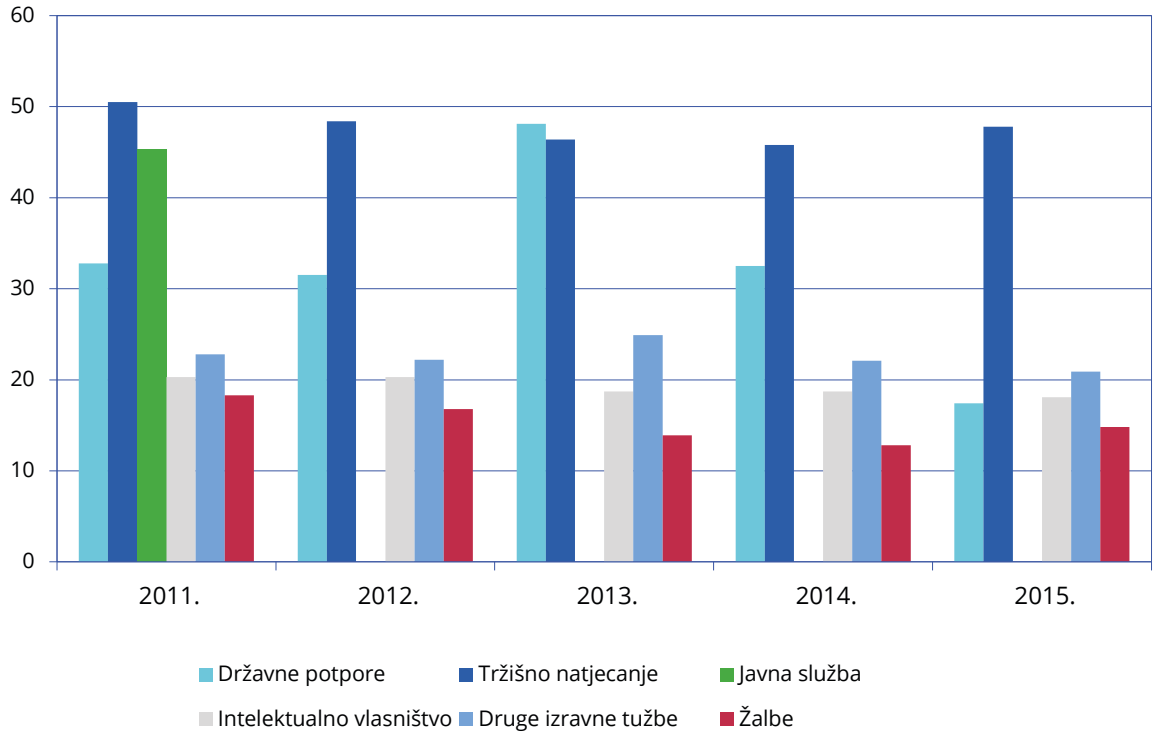

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Državne potpore	32,8	31,5	48,1	32,5	17,4
Tržišno natjecanje	50,5	48,4	46,4	45,8	47,8
Javna služba	45,3				
Intelektualno vlasništvo	20,3	20,3	18,7	18,7	18,1
Druge izravne tužbe	22,8	22,2	24,9	22,1	20,9
Žalbe	18,3	16,8	13,9	12,8	14,8
Svi predmeti	**26,7**	**24,8**	**26,9**	**23,4**	**20,6**

1| Pri izračunavanju prosječnog trajanja postupaka ne uzimaju se u obzir: predmeti u kojima je odlučeno međupresudom; posebni postupci; žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom. Trajanje je izraženo u mjesecima i desetinama mjeseca.

10. NERIJEŠENI PREDMETI NA DAN 31. PROSINCA – VRSTE POSTUPAKA (2011.-2015.)

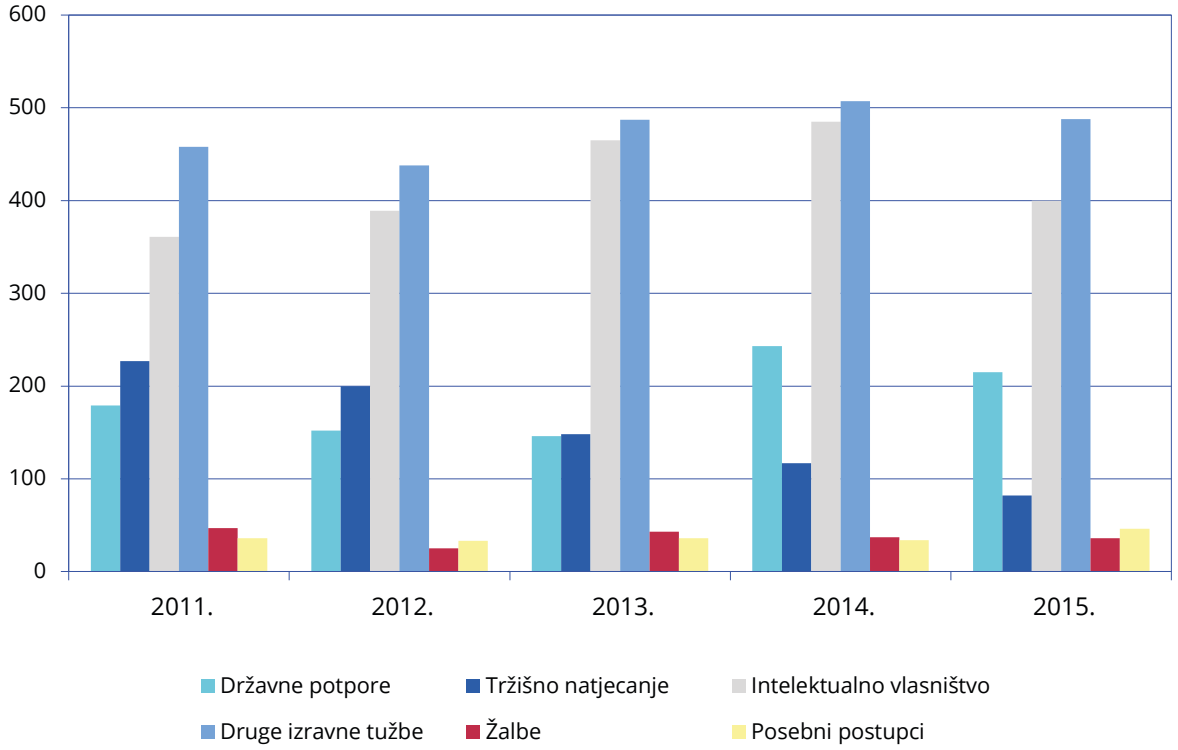

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Državne potpore	179	152	146	243	215
Tržišno natjecanje	227	200	148	117	82
Intelektualno vlasništvo	361	389	465	485	400
Druge izravne tužbe	458	438	487	507	488
Žalbe	47	25	43	37	36
Posebni postupci	36	33	36	34	46
Ukupno	**1308**	**1237**	**1325**	**1423**	**1267**

11. NERIJEŠENI PREDMETI NA DAN 31. PROSINCA – PREDMET PRAVNOG SREDSTVA (2011.-2015.)

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Arbitražna klauzula	18	15	13	17	30
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	15	15	7	9	5
Državne potpore	178	151	146	243	215
Ekonomska i monetarna politika	3	4	18	9	3
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija	32	24	13	15	14
Energija	1	1	1	1	3
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara)	2	1	1	5	7
Industrijska politika				2	
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	361	389	465	485	400
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	7	7	8	9	17
Javna nabava	43	42	36	34	35
Javno zdravlje	5	15	16	17	4
Kultura			1	1	1
Mjere ograničavanja (Vanjsko djelovanje)	89	106	107	108	103
Obrazovanje, strukovno osposobljavanje, mladež i sport	1	1	2		3
Okoliš	18	13	18	18	5
Oporezivanje	1		1		
Područje slobode, sigurnosti i pravde	3	1			
Poljoprivreda	61	40	51	51	56
Pravo društava				1	1
Pravo institucija	41	41	50	84	79
Približavanje zakonodavstava			13		1
Pridruživanje prekomorskih zemalja i područja			1		
Pristup dokumentima	40	37	38	32	59
Pristupanje novih država			1	1	
Promet	1		5	3	
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	7	8	14	14	10
Sloboda poslovnog nastana				1	
Slobodno kretanje osoba	1				
Slobodno pružanje usluga	1				
Socijalna politika	4	4		1	1
Transeuropske mreže			3	2	2
Trgovinska politika	35	41	45	58	40
Tržišno natjecanje	227	200	148	117	82
Turizam			1		
Vanjsko djelovanje Europske unije	2	3	1	3	2
Zajednička ribarstvena politika	25	16	17	5	2
Zajednička vanjska i sigurnosna politika	1	1	3	1	
Zaštita potrošača			1	2	2
Ukupno Ugovor o EZ-u/FEU-u	**1223**	**1176**	**1245**	**1349**	**1182**
Ukupno Ugovor o EZUČ-u	**1**	**1**			
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	48	27	44	40	39
Posebni postupci	36	33	36	34	46
SVEUKUPNO	**1308**	**1237**	**1325**	**1423**	**1267**

12. NERIJEŠENI PREDMETI NA DAN 31. PROSINCA – SASTAV SUDA (2011.-2015.)

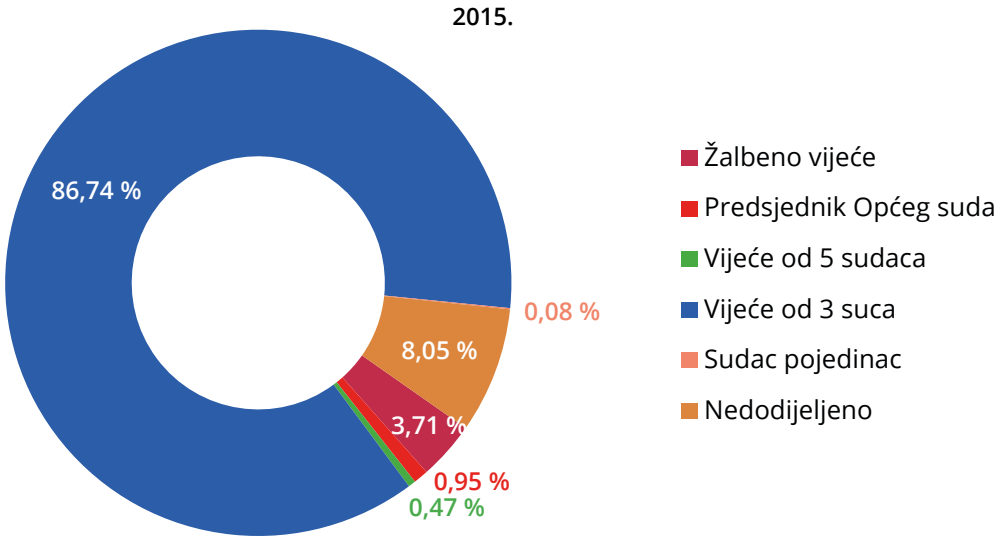

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Žalbeno vijeće	52	40	51	37	47
Predsjednik Općeg suda	2	1	1	1	12
Vijeće od 5 sudaca	16	10	12	15	6
Vijeće od 3 suca	1134	1123	1146	1272	1099
Sudac pojedinac					1
Nedodijeljeno	104	63	115	98	102
Ukupno	**1308**	**1237**	**1325**	**1423**	**1267**

13. RAZNO – POSTUPCI PRIVREMENE PRAVNE ZAŠTITE (2011.-2015.)

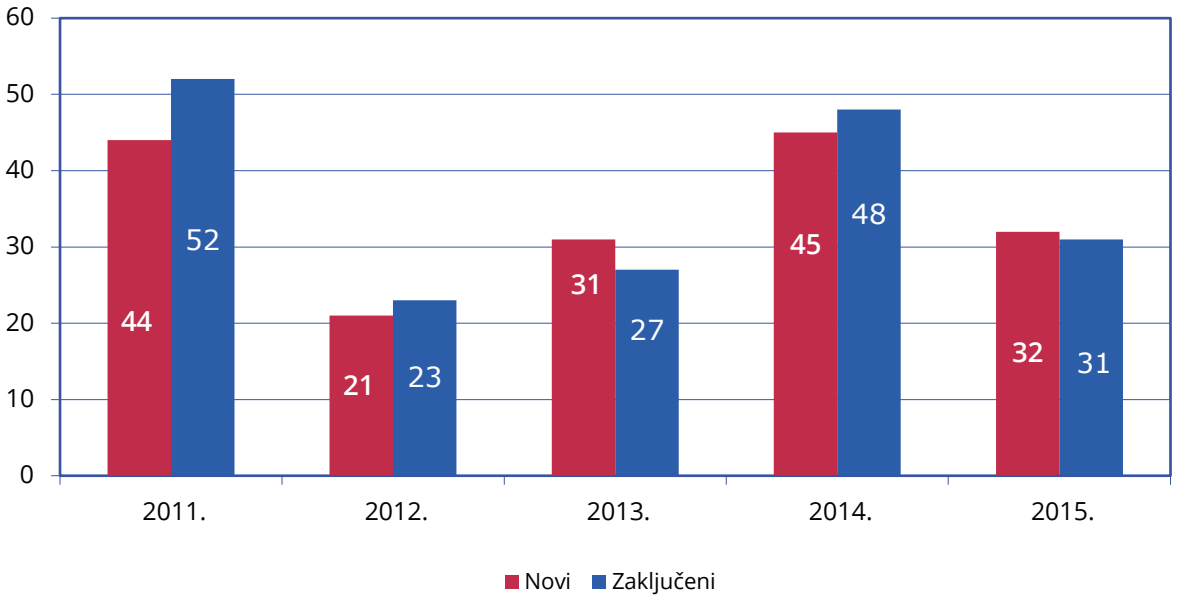

Podjela u 2015.

	Novi postupci privremene pravne zašite	Zaključeni postupci privremene pravne zaštite	Ishod postupka		
			Prihvaćeno	Brisanje predmeta/ Obustava postupka	Odbijeno
Državne potpore		2			2
Ekonomska i monetarna politika	1	1			1
Energija	1	1			1
Javna nabava	5	7		3	4
Mjere ograničavanja (Vanjsko djelovanje)	4	4			4
Okoliš	2	1			1
Poljoprivreda	6	4			4
Pravo institucija	2	2		1	1
Pristup dokumentima	4	2	2		
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	3	3			3
Slobodno kretanje kapitala	1	1			1
Tržišno natjecanje	2	2	1		1
Zaštita potrošača	1	1			1
Ukupno	**32**	**31**	**3**	**4**	**24**

14. RAZNO – UBRZANI POSTUPCI (2011.-2015.) [1]

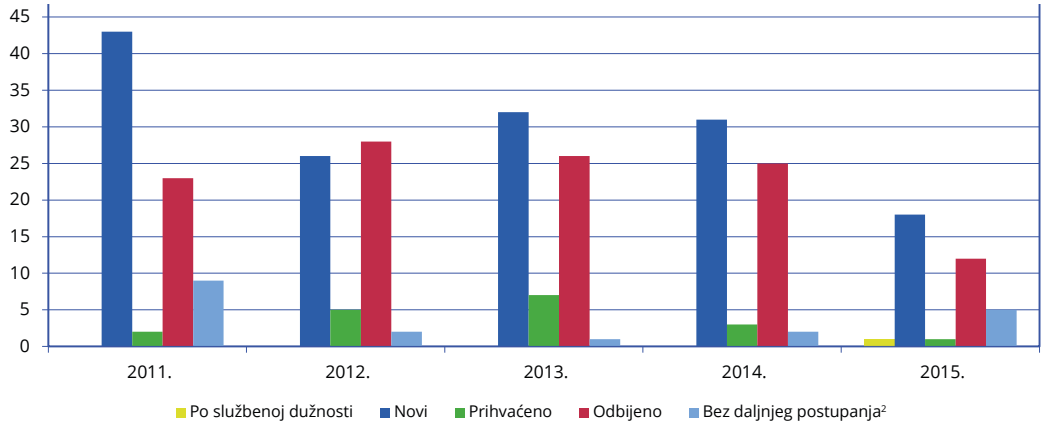

	2011.					2012.					2013.					2014.					2015.				
	Po službenoj dužnosti	Novi	Ishod postupka			Po službenoj dužnosti	Novi	Ishod postupka			Po službenoj dužnosti	Novi	Ishod postupka			Po službenoj dužnosti	Novi	Ishod postupka			Po službenoj dužnosti	Novi	Ishod postupka		
			Prihvaćeno	Odbijeno	Bez daljnjeg postupanja [2]			Prihvaćeno	Odbijeno	Bez daljnjeg postupanja [2]			Prihvaćeno	Odbijeno	Bez daljnjeg postupanja [2]			Prihvaćeno	Odbijeno	Bez daljnjeg postupanja [2]			Prihvaćeno	Odbijeno	Bez daljnjeg postupanja [2]
Pristup dokumentima		2		1			1		2			1		1			2		2			2		2	
Vanjsko djelovanje Europske unije																						1		1	
Poljoprivreda												1		1								1		1	
Državne potpore				2			2			2							13	2	10			3		2	
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija							1		1																
Tržišno natjecanje		4		4			2		2			2		2			1		1						
Pravo institucija		1			1		1		1								1			1		2			2
Energija												1		1											
Okoliš		2		2								5	5				1						1		
Slobodno kretanje kapitala																						2			2
Javna nabava												2		1			1		2		1	1			1
Mjere ograničavanja (Vanjsko djelovanje)		30	2	12	7		10	4	16			4		4			9		9			4		4	
Trgovinska politika		3		2			3		2			15	2	14	1										
Ekonomska i monetarna politika																						1		1	
Socijalna politika		1			1																				
Javno zdravlje							5	1	3			1		2			3	1	1	1					
Pravilnik o osoblju za dužnosnike																						1		1	
Carinska unija i zajednička carinska tarifa							1		1																
Ukupno		**43**	**2**	**23**	**9**		**26**	**5**	**28**	**2**		**32**	**7**	**26**	**1**		**31**	**3**	**25**	**2**	**1**	**18**	**1**	**12**	**5**

1 | Ubrzano postupanje u predmetu pred Općim sudom moguće je odrediti na zahtjev jedne od glavnih stranaka, te, od 1. srpnja 2015., po službenoj dužnosti.

2 | Kategoriji „bez daljnjeg postupanja" pripadaju sljedeći slučajevi: povlačenje zahtjeva, odustanak te predmeti u kojima je odlučeno rješenjem i prije donošenja odluke o zahtjevu za ubrzani postupak.

15. RAZNO – ODLUKE OPĆEG SUDA PROTIV KOJIH JE SUDU PODNESENA ŽALBA (1990.-2015.)

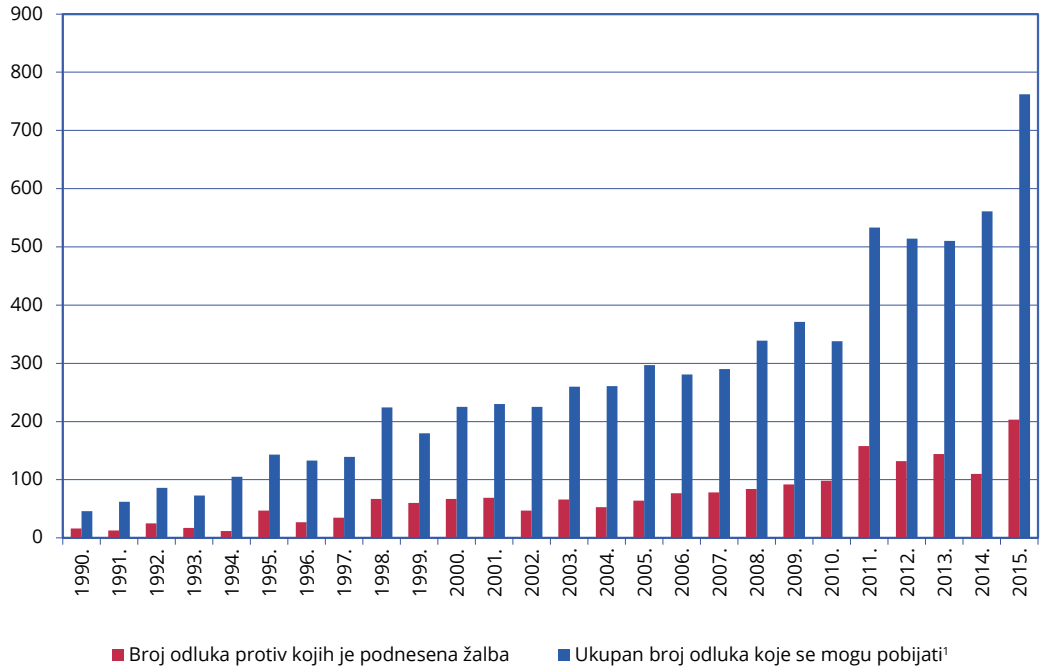

	Broj odluka protiv kojih je podnesena žalba	Ukupni broj odluka koje se mogu pobijati[1]	Postotak odluka protiv kojih je podnesena žalba
1990.	16	46	35 %
1991.	13	62	21 %
1992.	25	86	29 %
1993.	17	73	23 %
1994.	12	105	11 %
1995.	47	143	33 %
1996.	27	133	20 %
1997.	35	139	25 %
1998.	67	224	30 %
1999.	60	180	33 %
2000.	67	225	30 %
2001.	69	230	30 %
2002.	47	225	21 %
2003.	66	260	25 %
2004.	53	261	20 %
2005.	64	297	22 %
2006.	77	281	27 %
2007.	78	290	27 %
2008.	84	339	25 %
2009.	92	371	25 %
2010.	98	338	29 %
2011.	158	533	30 %
2012.	132	514	26 %
2013.	144	510	28 %
2014.	110	561	20 %
2015.	203	762	27 %

1 | Ukupni broj odluka koje se mogu pobijati – presude, rješenja u postupku privremene pravne zaštite i rješenja o odbijanju intervencije te sva rješenja kojima se završava postupak, osim onih o brisanju i ustupanju predmeta – kojima je istekao rok za žalbu ili protiv kojih je žalba podnesena.

16. RAZNO – PODJELA ŽALBI PODNESENIH SUDU PREMA VRSTI POSTUPKA (2011.-2015.)

	2011.			2012.			2013.			2014.			2015.		
	Odluke protiv kojih je podnesena žalba	Odluke koje se mogu pobijati	Žalbe u %	Odluke protiv kojih je podnesena žalba	Odluke koje se mogu pobijati	Žalbe u %	Odluke protiv kojih je podnesena žalba	Odluke koje se mogu pobijati	Žalbe u %	Odluke protiv kojih je podnesena žalba	Odluke koje se mogu pobijati	Žalbe u %	Odluke protiv kojih je podnesena žalba	Odluke koje se mogu pobijati	Žalbe u %
Državne potpore	10	37	**27 %**	18	52	**35 %**	16	52	**31 %**	15	77	**19 %**	22	75	**29 %**
Tržišno natjecanje	49	90	**54 %**	24	60	**40 %**	28	73	**38 %**	15	44	**34 %**	32	61	**52 %**
Javna služba	1	1	**100 %**												
Intelektualno vlasništvo	39	201	**19 %**	41	190	**22 %**	38	183	**21 %**	33	209	**16 %**	64	334	**19 %**
Druge izravne tužbe	59	204	**29 %**	47	208	**23 %**	62	202	**31 %**	47	231	**20 %**	85	290	**29 %**
Žalbe					2									2	
Posebni postupci				2	2	**100 %**									
Ukupno	158	533	**30 %**	132	514	**26 %**	144	510	**28 %**	110	561	**20 %**	203	762	**27 %**

17. RAZNO – ISHODI ŽALBENIH POSTUPAKA PRED SUDOM (2015.)

(PRESUDE I RJEŠENJA)

	Odbijena žalba	Potpuno ili djelomično ukidanje bez vraćanja na ponovno odlučivanje	Potpuno ili djelomično ukidanje uz vraćanje na ponovno odlučivanje	Brisanje predmeta/Obustava postupka	Ukupno
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	5				5
Državljanstvo Unije	1				1
Državne potpore	12	1	1	1	15
Ekonomska i monetarna politika	1				1
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija	1	3			4
Energija			1		1
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	31		2	3	36
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	1				1
Javna nabava	3	1			4
Javno zdravlje	3				3
Načela prava Unije	1				1
Okoliš	1	5			6
Poljoprivreda	4	3			7
Pravo institucija	10	1	1	4	16
Pristup dokumentima	1	2			3
Slobodno pružanje usluga	1				1
Trgovinska politika	1		1		2
Tržišno natjecanje	14	3		2	19
Zajednička ribarstvena politika	1				1
Zajednička vanjska i sigurnosna politika	6				6
Zapošljavanje	1				1
Ukupno	**99**	**19**	**6**	**10**	**134**

18. RAZNO – ISHODI ŽALBENIH POSTUPAKA PRED SUDOM (2011.-2015.)

(PRESUDE I RJEŠENJA)

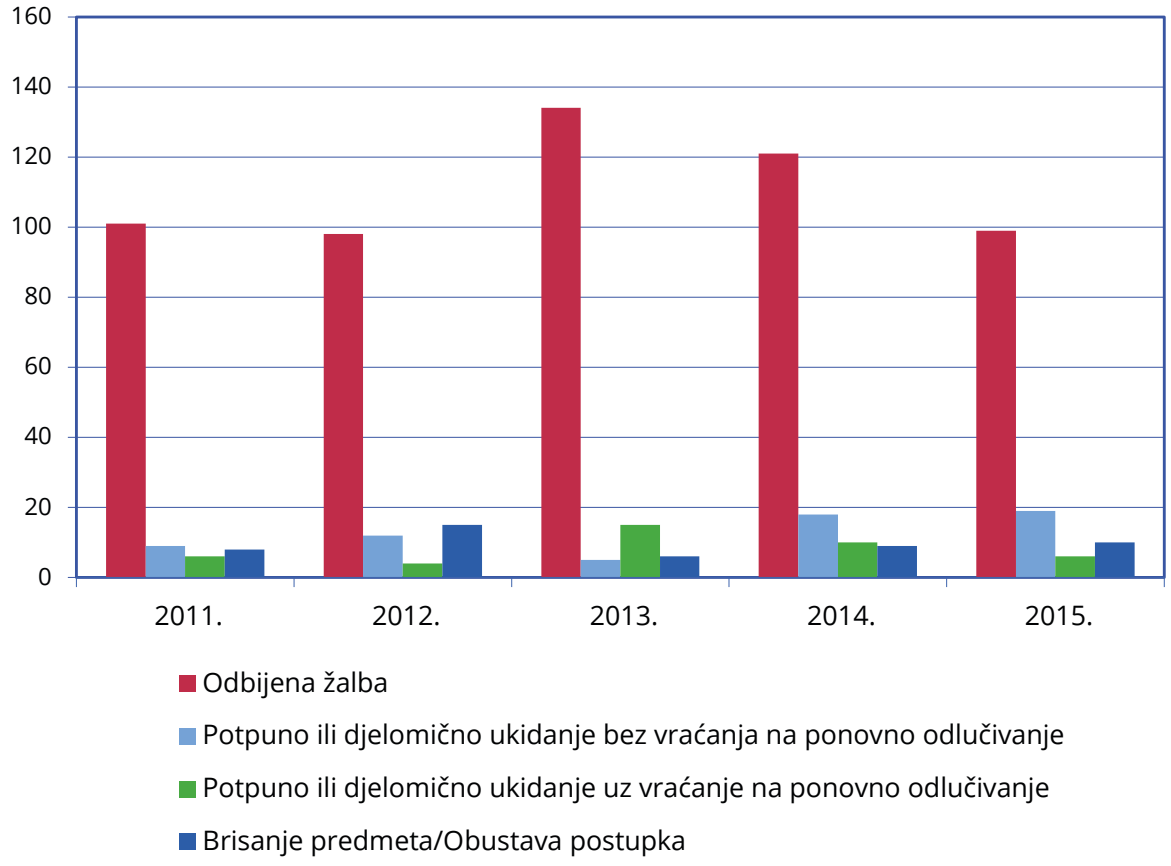

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Odbijena žalba	101	98	134	121	99
Potpuno ili djelomično ukidanje bez vraćanja na ponovno odlučivanje	9	12	5	18	19
Potpuno ili djelomično ukidanje uz vraćanje na ponovno odlučivanje	6	4	15	10	6
Brisanje predmeta/Obustava postupka	8	15	6	9	10
Ukupno	**124**	**129**	**160**	**158**	**134**

19. RAZNO – OPĆI TREND (1989.-2015.)

NOVI, ZAKLJUČENI I NERIJEŠENI PREDMETI

	Novi predmeti[1]	Zaključeni predmeti[2]	Neriješeni predmeti na dan 31. prosinca
1989.	169	1	168
1990.	59	82	145
1991.	95	67	173
1992.	123	125	171
1993.	596	106	661
1994.	409	442	628
1995.	253	265	616
1996.	229	186	659
1997.	644	186	1117
1998.	238	348	1007
1999.	384	659	732
2000.	398	343	787
2001.	345	340	792
2002.	411	331	872
2003.	466	339	999
2004.	536	361	1174
2005.	469	610	1033
2006.	432	436	1029
2007.	522	397	1154
2008.	629	605	1178
2009.	568	555	1191
2010.	636	527	1300
2011.	722	714	1308
2012.	617	688	1237
2013.	790	702	1325
2014.	912	814	1423
2015.	831	987	1267
Ukupno	**12483**	**11216**	

1 | 1989.: Sud je 153 predmeta ustupio na odlučivanje novoosnovanom Općem sudu.
1993.: Sud je 451 predmet ustupio na odlučivanje Općem sudu zbog prvog proširenja njegovih nadležnosti.
1994.: Sud je 14 predmeta ustupio na odlučivanje Općem sudu zbog drugog proširenja njegovih nadležnosti.
2004.-2005.: Sud je 25 predmeta ustupio na odlučivanje Općem sudu zbog trećeg proširenja njegovih nadležnosti.

2 | 2005.-2006.: Opći sud ustupio je 118 predmeta na odlučivanje novoosnovanom Službeničkom sudu.

POGLAVLJE III

SLUŽBENIČKI SUD

A | AKTIVNOST SLUŽBENIČKOG SUDA U 2015.

Sean Van RAEPENBUSCH, PREDSJEDNIK

Sudska statistika Službeničkog suda za 2015. godinu otkriva da se broj novih predmeta (167) povećao u odnosu na prethodnu godinu (157). Broj zaključenih predmeta u 2015. (152) istovjetan je onom od prošle godine.

Broj neriješenih predmeta povećao se na dan 31. prosinca 2015. na 231 predmet u odnosu na 216 predmeta u 2014. Valja međutim upozoriti na to da je posljednje dvije godine Službenički sud morao prekinuti rješavanje velikog broja predmeta koji su se ticali, s jedne strane, prijenosa ranije stečenih mirovinskih prava u mirovinski sustav Unije i, s druge strane, provedbe reforme Pravilnika o osoblju za dužnosnike Europske unije (u daljnjem tekstu: Pravilnik o osoblju) i Uvjeta zapošljavanja koji se primjenjuju na ostale službenike Unije (u daljnjem tekstu: RAA)[1], u očekivanju odluka Općeg suda Europske unije. Posljedično, iako su postupci u 54 predmeta u vezi s prijenosom mirovinskih prava nastavljeni nakon presuda koje je Opći sud Europske unije donio 13. listopada 2015., 23 predmeta s tom problematikom i dalje su prekinuta na dan 31. prosinca 2015., baš kao i 28 predmeta koji se odnose na reformu Pravilnika o osoblju i RAA-a. Zajedno s drugim predmetima prekinutima zbog različitih razloga, na kraju godine bilo je ukupno 69 prekinutih predmeta, što je gotovo 30 % neriješenih predmeta.

Prosječno trajanje postupka, u što nije uključeno trajanje mogućeg prekida, smanjilo se s 12,7 mjeseci u 2014. na 12,1 mjesec u 2015. Treba podsjetiti da je to trajanje u 2013. iznosilo 14,7 mjeseci.

Usto je tijekom promatranog razdoblja predsjednik Službeničkog suda donio 2 rješenja u postupcima privremene pravne zaštite. Ta brojka potvrđuje dugoročno smanjivanje broja zahtjeva za privremenu pravnu zaštitu u sporovima o javnoj službi, kojih je u 2012. bilo 11, 3 su podnesena u 2013., a 5 u 2014.

Iz sudske statistike za 2015. godinu također je razvidno da je, ne računajući jedno vraćanje na ponovno odlučivanje nakon preispitivanja, protiv 33 odluke Službeničkog suda podneseno 35 žalbi Općem sudu Europske unije, što je broj žalbi gotovo jednak onom u 2014. (36). Pobijane 33 odluke čine tek 28,21 % odluka Službeničkog suda koje se mogu pobijati, u odnosu na 36,36 % u 2014., odnosno 38,89 % u 2013. Štoviše, od 37 žalbi o kojima je odlučeno u 2015., 22 su odbijene, a 14 je prihvaćeno u cijelosti ili djelomično, pri čemu je 7 predmeta u kojima je presuda ukinuta vraćeno na ponovno odlučivanje. Samo je jedna žalba brisana. S obzirom na navedeno, valja zapaziti da je 7 ukinutih presuda, što čini polovinu prihvaćenih žalbi, rezultat različitih tumačenja Službeničkog suda i Općeg suda Europske unije u samo dva područja: području ugovora obuhvaćenih RAA-om i području prijenosa mirovinskih prava.

K tome, 14 predmeta zaključeno je mirnim rješenjem spora na temelju Poslovnika, u odnosu na 12 predmeta prethodne godine. To predstavlja najbolji ikada zabilježeni rezultat Službeničkog suda u tom pogledu.

U nastavku Izvješća bit će izložene najvažnije odluke Službeničkog suda.

1| Uredba (EU, Euratom) br. 1023/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2013. o izmjeni Pravilnika o osoblju za dužnosnike Europske unije i Uvjeta zaposlenja ostalih službenika Europske unije (SL L 287, str. 15.)

I. POSTUPOVNO PITANJE

U skladu s člankom 91. stavkom 1. Pravilnika o osoblju, bez obzira na postupak po žalbi, tužba načelno mora biti usmjerena protiv prvotnog akta kojim se nanosi šteta. U tom kontekstu, sudska praksa je oblikovana tako da tužba, iako formalno usmjerena protiv odbijanja žalbe, ima za učinak to da sud ispituje akt kojim se nanosi šteta i protiv kojeg je žalba podnesena, osim u slučaju u kojem odbijanje žalbe ima različit opseg u odnosu na akt protiv kojeg je uložena. U rješenju od 15. srpnja 2015., ***De Esteban Alonso/Komisija*** (F-35/15, EU:F:2015:87, podnesena žalba), Službenički sud je, međutim, naglasio da, čak i ako se tužba treba shvatiti na način da je podnesena protiv prvotnog akta, uzimajući u obzir svrhu žalbe, a to je da se upravi omogući preispitivanje tog akta, predsudski postupak je prilagodljiv, tako da tijelo za imenovanje (u daljnjem tekstu: TZI) ili tijelo ovlašteno za sklapanje ugovora o radu (u daljnjem tekstu: TOSUR) mogu, odbijajući žalbu, odlučiti izmijeniti obrazloženje na temelju kojeg su donijeli pobijani akt. To je moguće čak i onda kada u žalbi nije naveden nikakav novi ili bitni element. Službenički sud je stoga ocijenio da tužbu, iako je treba smatrati usmjerenom protiv prvotnog akta, valja ispitivati s obzirom na odluku kojom se odbija žalba.

II. PITANJA MERITUMA

OPĆI UVJETI VALJANOSTI AKATA

1. POVELJA EUROPSKE UNIJE O TEMELJNIM PRAVIMA

U presudi od 30. lipnja 2015., ***Petsch/Komisija*** (F-124/14, EU:F:2015:69), Službenički sud je presudio da, iako se pravo radnika na informiranje i savjetovanje i pravo na kolektivno pregovaranje, prava ugrađena u članak 27. i 28. Povelje Europske unije o temeljnim pravima, mogu primjenjivati u odnosima između institucija Unije i njihova osoblja, na pravu Unije je da uredi njihovo ostvarivanje, u skladu sa samim tekstom tih odredaba. Službenički sud je u tom pogledu ocijenio da opće provedbene odredbe (u daljnjem tekstu: OPO) mogu predstavljati takvo uređenje, precizirajući u pravu Unije slučajeve u kojima se spomenuta prava mogu primjenjivati i uvjete pod kojima je to moguće.

2. HIJERARHIJA PRAVNIH PRAVILA

Iz presuda Službeničkog suda od 30. lipnja 2015., ***Petsch/Komisija*** (F-124/14, EU:F:2015:69) i od 8. srpnja 2015., ***DP/ACER*** (F-34/14, EU:F:2015:82), proizlazi da, kad institucija ili agencija ima ovlast donošenja OPO-ija u okviru članka 110. prvog stavka Pravilnika o osoblju kojima se dopunjuju ili provode hijerarhijski više norme i obvezujuće odredbe Pravilnika o osoblju ili RAA-a, nadležno tijelo ne može postupati *contra legem*, osobito time što donosi odredbe čija bi primjena bila suprotna svrsi odredaba Pravilnika o osoblju ili koja bi im oduzela koristan učinak, te ne poštovati opća pravna načela. Naime, OPO-ima se mogu utvrditi mjerila za postupanje uprave u izvršavanju njezine diskrecijske ovlasti ili pojasniti opseg nejasnih odredbi Pravilnika o osoblju. Suprotno tome, njima se ne može suziti područje primjene Pravilnika o osoblju ili RAA-a ni predvidjeti pravila koja odstupaju od hijerarhijski viših normi sadržanih u tim aktima ili od općih pravnih načela.

3. PRAVO NA SASLUŠANJE

Ispitujući uvjete pod kojima povreda prava na saslušanje čini povredu bitnog postupovnog zahtjeva i opravdava poništenje pobijane odluke, Službenički sud je u presudama od 9. rujna 2015., ***De Loecker/ESVD*** (F-28/14, EU:F:2015:101) i od 8. listopada 2015., ***DD/FRA*** (F-106/13 i F-25/14, EU:F:2015:118, podnesena žalba), primijenio sudsku praksu prema kojoj je potrebno je ispitati bi li ishod postupka mogao biti drukčiji da nije bilo te nepravilnosti. U predmetu *De Loecker/ESVD*, Službenički sud je zaključio da to u ovom predmetu nije slučaj nakon što je utvrdio da je tužitelj zaposlen kao šef delegacije, da je pokazao ozbiljne nedostatke u upravljanju tom delegacijom, što je imalo za posljedicu gubitak povjerenja TZI-ja u njegove sposobnosti upravljanja te da ga je, naposljetku, saslušala Europska služba za vanjsko djelovanje (u daljnjem tekstu: ESVD) u vezi s tim nedostacima u okviru donošenja prethodne odluke o preraspoređivanju u sjedište ESVD-a. U predmetu *DD/FRA*, Službenički sud je, međutim, precizirao da je, s obzirom na ključnu važnost poštovanja prava na saslušanje, kako je utvrđeno u članku 41. stavku 2. točki (a) Povelje Europske unije o temeljnim pravima, na tuženiku koji je donio spornu odluku i koji je stoga najbolje upoznat s elementima na kojima se temelji njezino donošenje, da dokaže da, unatoč tome što je tužitelj uredno saslušan, nije mogao donijeti drukčiju odluku. Ta se presuda može povezati s onom od 16. prosinca 2015., ***DE/EMA*** (F-135/14, EU:F:2015:152), u kojoj je Službenički sud zbog povrede prava na saslušanje poništio odluku o stavljanju tužitelja u „neaktivni status", nakon što je utvrđeno da se ne može isključiti mogućnost da bi TOSUR, da je zainteresirani bio saslušan, donio drukčiju odluku, zadržavajući ga u službi, zato što Europska agencija za lijekove (EMA) nije ponudila nijedan dokaz na temelju kojeg bi se moglo zaključiti da bi ona u svakom slučaju donijela pobijanu odluku i zato što je tužitelj istaknuo da je potonja mogla upozoriti TOSUR da se oslanja na pogrešno tumačenje činjenica.

Osim toga, u presudi od 8. listopada 2015., ***DD/FRA*** (F-106/13 i F-25/14 (EU:F:2015:118, podnesena žalba), Službenički sud je ocijenio da, kada je utvrđeno da su prava obrane tužitelja povrijeđena, uprava ne može tvrditi da su ona poštovana naknadno, s obzirom na to da je zainteresirana osoba mogla istaknuti svoje argumente protiv odluke kojom joj se nanosi šteta u okviru postupka po žalbi predviđenog u članku 90. stavku 2. Pravilnika o osoblju. Naime, žalba podnesena na temelju te odredbe nema za učinak suspenziju izvršenja pobijane odluke tako da, unatoč žalbi, ona trenutačno negativno utječe na tužiteljev položaj, čim on prethodno nije mogao utjecati na njezino donošenje.

4. FORMALNO OBRAZLOŽENJE

U presudi od 18. studenoga 2015., ***Diamantopulos/ESVD*** (F-30/15, EU:F:2015:138), Službenički sud je istaknuo činjenicu da je glavna funkcija obrazloženja ta da smanji opasnost od arbitrarnog postupanja, nalažući upravi da svoju prosudbu iznese kao koherentnu cjelinu i tako razjasni svoj stav i opseg odluke koju donosi na temelju relevantnih i nedvosmislenih argumenata, koji ne proturječe sami sebi i koji su dostatni.

5. OČITA POGREŠKA U OCJENI

U presudi od 18. svibnja 2015., ***Bischoff/ Komisija*** (F-36/14, EU:F:2015:48), Službenički sud bio je u prilici podsjetiti na svoju raniju sudsku praksu prema kojoj pogreška može biti kvalificirana kao očita samo kada se može lako uočiti s obzirom na mjerila kojima je zakonodavac želio podrediti izvršavanje široke diskrecijske ovlasti uprave. Slijedom toga, kako bi se dokazalo da je počinjena očita pogreška u ocjeni činjenica koja bi mogla opravdati poništenje odluke, dokazi koje tužitelj mora podnijeti trebaju biti dostatni da se ocjena činjenica koju je uprava iznijela u svojoj odluci ne čini vjerodostojnom. Drugim riječima, tužbeni razlog koji se temelji na očitoj pogrešci valja odbiti ako se, unatoč dokazima koje je naveo tužitelj, osporavana ocjena može smatrati uvijek istinitom ili valjanom.

6. IZVRŠENJE PRETHODNE PRESUDE O PONIŠTENJU

Sudska praksa je oblikovana tako da institucija od koje potječe poništeni akt, da bi se uskladila s presudom o poništenju i osigurala njezino puno izvršenje, mora poštovati ne samo izreku presude, nego i razloge koji su do nje doveli i koji čine njezin potrebni temelj. U presudi od 18. studenoga 2015., ***Diamantopulos/ESVD*** (F-30/15, EU:F:2015:138), Službenički sud je, k tome, naglasio da, s jedne strane, mjere koje podrazumijeva izvršenje presude o poništenju također trebaju biti u skladu s cjelokupnim pravom Unije, osobito s Pravilnikom o osoblju kako je tumačen u sudskoj praksi, i da, s druge strane, presude o poništenju treba izvršavati u skladu s načelom dobre vjere koje uvijek upravlja djelovanjem uprave.

U istoj presudi Službenički sud je, osim toga, ocijenio da je glavni smisao gore spomenute obveze obrazlaganja i obveza koje uprava ima na temelju članka 266. UFEU-a, kada je jedan od njezinih akata poništen zbog nepostojanja obrazloženja, taj da uprava ima dvije usporedne obveze. Ona najprije mora, u svjetlu razloga na kojima se nužno temelji izreka presude o poništenju, ponovno proučiti razloge koji, iako nisu izneseni u poništenoj odluci, mogu biti njezin temelj. Tako preispitane razloge uprava potom mora iznijeti u obrazloženju odluke kojom bi se trebala nadomjestiti spomenuta poništena odluka.

PRAVA I OBVEZE DUŽNOSNIKÂ I SLUŽBENIKÂ

1. DUŽNOST PRUŽANJA POMOĆI

Rješenje od 15. srpnja 2015., ***De Esteban Alonso/Komisija*** (F-35/15, EU:F:2015:87, podnesena žalba), bilo je prilika da Službenički podsjeti na cilj dužnosti pružanja pomoći predviđene u članku 24. Pravilnika o osoblju. Navedeni se cilj sastoji u tome da se dužnosnicima i službenicima u sadašnjosti i budućnosti pruži sigurnost kako bi im se u općem interesu službe omogućilo da bolje obavljaju svoj posao. Cilj dužnosti pružanja pomoći koja tereti instituciju je kako zaštita njezina osoblja tako i očuvanje njezinih vlastitih interesa i stoga se temelji na postulatu zajedničkih interesa. Stoga je Službenički sud podsjetio da se dužnost pružanja pomoći odnosi na to da institucija svoje dužnosnike brani od ponašanja trećih osoba, a ne od akata koje ona sama donosi i čiji je nadzor uređen drugim odredbama Pravilnika o osoblju. Na temelju navedenog Službenički sud je zaključio da se tužitelj nije mogao pozvati na članak 24. Pravilnika o osoblju kako bi od Komisije zahtijevao nadoknadu troškova svoje obrane u okviru kaznenog postupka koji još traje, a u kojem je interes institucije kao oštećene stranke suprotan tužiteljevom.

2. UZNEMIRAVANJE

U presudi od 26. ožujka 2015., ***CW/Parlament*** (F-124/13, EU:F:2015:23), Službenički sud je ocijenio da pokretanje postupka pred savjetodavnim odborom nadležnim za prijave zbog uznemiravanja nije nužan preduvjet za to da svaki dužnosnik može podnijeti zahtjev za pružanje pomoći u smislu članka 24. Pravilnika o osoblju, pod uvjetima iz njegovih članaka 90. i 91., čak i ako je takvo savjetovanje u određenim slučajevima poželjno, osobito u svrhu posredovanja.

Osim toga, Službenički sud je u presudi od 6. listopada 2015., ***CH/Parlament*** (F-132/14, EU:F:2015:115), u vezi s jednim članom Europskog parlamenta, ocijenio da, u situaciji u kojoj je nadležnom tijelu uredno podnesen zahtjev za pružanje pomoći u trenutku u kojem su i službenik i član Parlamenta o kojem je riječ izvršavali svoje dužnosti u instituciji i u kojem ona posjeduje indicije koje mogu pobuditi ozbiljnu sumnju u postojanje

uznemiravanja, to tijelo je obvezno pokrenuti upravnu istragu kako bi utvrdilo činjenice i provesti je do kraja, čak i nakon eventualnog odlaska iz institucije člana ili službenika o kojima je riječ. Ako se činjenice dokažu, zaključci istrage moraju služiti tome da se odrede mjere koje su prikladne za popravljanje situacije u predmetnom slučaju i da se u budućnosti izbjegne ponavljanje sličnih okolnosti. Službenički sud je također istaknuo da se istraga može pokazati korisnom za žrtvu kada ona potražuje naknadu možebitne štete, dok u protivnom slučaju, kada zaključci istrage opovrgavaju tvrdnje navodne žrtve, istraga može omogućiti osobi protiv koje je provedena da ishodi naknadu štete koja joj je takvim optužbama nanesena.

U istoj presudi od 6. listopada 2015., ***CH/Parlament*** (F-132/14, EU:F:2015:115), Službenički sud je također ocijenio da može kazniti osobu navedenu u pritužbi zbog uznemirivanja samo ako se na temelju istražnih radnji sa sigurnošću utvrdi da je optužena osoba postupala na način koji šteti dobrom funkcioniranju službe ili dostojanstvu i ugledu žrtve. K tome, Službenički sud je precizirao da je to *a fortiori* tako i onda kada osoba koja se istražuje izvršava izabranu dužnost koju predviđaju Ugovori.

3. OBVEZE LOJALNOG POSTUPANJA POŠTOVANJA DOSTOJANSTVA SVOG POLOŽAJA

U presudi od 26. ožujka 2015., ***CW/Parlament*** (F-124/13, EU:F:2015:23), Službenički sud je, naposljetku, ocijenio da, iako se mogu smatrati uznemiravanjem u smislu članka 12.a Pravilnika o osoblju poruke koje šalju neposredno nadređeni koje sadržavaju klevetničke ili zlonamjerne izjave, obveza lojalnosti iz članka 11. tog pravilnika, kao i obveza svakog dužnosnika, na temelju njegova članka 12., da se suzdržava od svakog djelovanja ili ponašanja koje negativno utječe na njegov položaj, upućuje na obvezu svih podređenih da se suzdržavaju od neosnovanog dovođenja u pitanje autoriteta svojih nadređenih. U svakom slučaju, te dvije odredbe nalažu obvezu smjernog i pažljivog postupanja prilikom slanja elektroničkih poruka koje sadržavaju takvo osporavanje autoriteta, kao i prilikom odabira njihovih adresata.

4. DUŽNOST BRIŽNOG POSTUPANJA

U presudi od 18. svibnja 2015., ***Bischoff/Komisija*** (F-36/14, EU:F:2015:48), Službenički sud je podsjetio na sudsku praksu koja se odnosi na dužnost brižnog postupanja. U skladu s tom praksom, dužnost brižnog postupanja uprave prema njezinim članovima osoblja odražava ravnotežu između recipročnih prava i obveza koje su u Pravilniku o osoblju uspostavljane u odnosima između javne uprave i članova osoblja javne službe. Ta dužnost, među ostalim, znači da uprava prilikom odlučivanja o položaju dužnosnika ili članova osoblja uzima u razmatranje sve elemente koji bi mogli utjecati na njezinu odluku, pri čemu ne uzima u obzir samo interes službe, već i interes dotičnog dužnosnika. Međutim, Službenički sud je također podsjetio da zaštita prava i obveza dužnosnika uvijek podliježe poštovanju pravila koja su na snazi.

KARIJERA DUŽNOSNIKÂ I SLUŽBENIKÂ

1. ZAPOŠLJAVANJE

U presudi od 6. listopada 2015., ***FE/ Komisija*** (F-119/14, EU:F:2015:116, podnesena žalba), Službenički sud je ocijenio da bi obavijest o natječaju postala bespredmetna kada bi TZI mogao s popisa uspješnih kandidata isključiti jednog od njih, pozivajući se na uvjet ili način primitka koji ne postoje ni u spomenutoj obavijesti ni u

Pravilniku o osoblju ili koji ni u kojem slučaju nije prije donošenja obavijesti o natječaju bio predmet objave kojoj su mogli pristupiti ili su s njom nužno bili upoznati povjerenstvo za odabir i zainteresirani kandidati. Obavijest o natječaju čini, naime, okvir zakonitosti svakog postupka odabira za popunjavanje radnog mjesta u institucijama Unije jer, ne dirajući time u hijerarhijski više odredbe Pravilnika o osoblju, uređuje, s jedne strane, podjelu ovlasti između TZI-ija i povjerenstva za odabir prilikom organiziranja i odvijanja natječajnih testiranja i utvrđuje, s druge strane, uvjete za sudjelovanje kandidata, osobito njihov profil, te posebna prava i obveze.

Osim toga, u presudi ***Kakol/Komisija*** od 22. siječnja 2015. (F-1/14 i F-48/14, EU:F:2015:5, podnesena tužba Općem sudu Unije), Službenički sud je primijenio sudsku praksu prema kojoj je u okolnostima u kojima su uvjeti za sudjelovanje na natječaju oblikovani na isti ili sličan način u uzastopnim obavijestima o natječaju moguće kvalifikacije kandidata ili njihovo profesionalno iskustvo ocijeniti slabije nego na prijašnjim natječajima samo ako obrazloženje odluke jasno opravdava tu razliku u ocjeni, iako se ta obveza obrazlaganja primjenjuje samo u mjeri u kojoj je zainteresirana osoba povjerenstvo za odabir upozorila na činjenicu da joj je bilo dopušteno sudjelovanje na prijašnjem sličnom natječaju. U predmetnom slučaju, Službenički sud je smatrao da su sporni natječaji slični jednom drugom na kojem je tužitelju bilo dopušteno sudjelovanje, unatoč činjenici da je prvi natječaj bio natječaj „proširenja" za koji stoga „vrijede pravila o izuzecima", dok je u drugom slučaju bila riječ o „uobičajenom" općem natječaju što, prema mišljenju Komisije, podrazumijeva to da se relevantnost kvalifikacija kandidata ne ocjenjuje na isti način. Službenički sud je u tom pogledu presudio da ciljevi natječaja proizlaze iz opisa funkcija koje će uspješni kandidati morati obavljati, a ne iz uvjeta državljanstva kojem potonji moraju udovoljiti.

Kada je riječ o razdobljima probnog rada koji se mogu odrediti dužnosnicima i službenicima, Službenički sud je u presudi ***Murariu/EIOPA*** (F-116/14, EU:F:2015:89) u bitnom ocijenio da uprava može, na temelju ovlasti organiziranja vlastitih službi, nametnuti novo razdoblje probnog rada dužnosniku koji je već zaposlen na stalno radno mjesto i uspješnom kandidatu s natječaja u višem razredu ili članu osoblja koji je već potvrđen po završetku probnog roka, kada dotična osoba mora zauzeti novo radno mjesto koje uključuje bitnu izmjenu naravi funkcije koju izvršava.

2. PROMAKNUĆE

U presudama od 18. ožujka 2015., ***Ribeiro Sinde Monteiro/ESVD*** (F-51/14, EU:F:2015:11, podnesena žalba), od 22. rujna 2015., ***Silvan/Komisija*** (F-83/14, EU:F:2015:106, podnesena žalba), i od 15. prosinca 2015., ***Bonazzi/ Komisija*** (F-88/15, EU:F:2015:150), Službenički sud je podsjetio da je TZI ovlašten u svrhu promaknuća dužnosnika provesti usporedbu zasluga prema postupku ili metodi za koje smatra da su najprikladniji, s obzirom na to da institucije nemaju obvezu prihvaćanja nekog posebnog sustava ocjenjivanja ili promaknuća jer raspolažu širokom marginom prosudbe za provođenje ciljeva iz članka 45. Pravilnika o osoblju, u skladu s vlastitim potrebama i upravljanjem svojim osobljem glede organizacije i upravljanja osobljem. Međutim, u gore navedenim presudama Službenički sud je također podsjetio da je tako priznata ovlast TZI-ja ograničena obvezom da se usporedba zasluga provede pozorno i nepristrano, u interesu službe i u skladu s načelom jednakog postupanja. To se ispitivanje stoga mora provesti na temelju usporedivih podataka i izvora informacija. U tom pogledu Službenički sud je precizirao da, iako se ne može tvrditi da se u članku 43. Pravilnika o osoblju nameće uporaba numeričke i analitičke ocjene, obveza usporedbe zasluga na temelju jednakosti i primjenom izvora informacija i usporedivih podataka, prema članku 45. Pravilnika o osoblju, zahtijeva postupak ili metodu koji omogućavaju neutralizaciju subjektivnosti koja proizlazi iz ocjene različitih ocjenjivača. S obzirom na navedene pretpostavke, Službenički sud je u presudama *Silvan/Komisija* i *Bonazzi/Komisija* zauzeo stav da, za razliku od sustava promaknuća koji je uspostavio ESVD i koji je opisan u presudi *Ribeiro Sinde Monteiro/ESVD*, onaj koji je utvrdila Komisija poštuje zahtjeve iz Pravilnika o osoblju zato što modeli izvješća o ocjeni koji su uneseni u spis svjedoče o skrbnoj, predanoj i sustavnoj ocjeni prema istovjetnim kriterijima i parametrima s obzirom na koje

su kandidati ujednačeno ocjenjivani i zato što je Komisija ponudila uvjerljive navode o napucima koji su dani ocjenjivačima te o njihovu osposobljavanju kako bi se ocjenjivanje i promaknuće odvijali na dosljedan način.

Osim toga, u presudi od 22. prosinca 2015., ***Silvan/Komisija*** (F-83/14, EU:F:2015:106, podnesena žalba), Službenički sud je pojasnio da TZI može u okviru usporedbe zasluga svih dužnosnika koji ispunjavaju uvjete za promaknuće zatražiti pomoć upravnih službi na različitim razinama hijerarhije u skladu s načelima neraskidivo povezanima s djelovanjem bilo koje hijerarhijske upravne strukture, a koja su sadržana u članku 21. stavku 1. Pravilnika o osoblju, na temelju kojeg dužnosnik, bez obzira na svoj položaj u hijerarhiji, pomaže svojim nadređenima i savjetuje ih. Međutim, Službenički sud je dodao da prethodno ispitivanje spisa dužnosnika koji ispunjavaju uvjete za promaknuće provedeno unutar svake glavne uprave ne može zamijeniti usporedbu ocjena koju potom mora izraditi, kad je to previđeno, odbor za promaknuće, a zatim TZI. Konkretno, kako usporedba zasluga svih dužnosnika koji ispunjavaju uvjete za promaknuće ne bi postala bespredmetna, ne smije se dopustiti da se to tijelo ograniči na uspoređivanje zasluga dužnosnika koji se nalaze pri vrhu popisâ, a koje su sastavile različite službe ili glavne uprave.

Nadalje, podsjećajući na to da pri odlučivanju o promaknuću radni staž u razredu ili službi ne predstavlja element koji se mora izravno uzeti u obzir pri usporedbi zasluga, kako to zahtijeva članak 45. Pravilnika o osoblju, Službenički sud je u presudi od 15. prosinca 2015., ***Bonazzi/Komisija*** (F-88/15, EU:F:2015:150), ocijenio da činjenica da je određena osoba raspoređena u određeni razred nakon određenog broja godina ni na koji način ne dokazuje posebnu uspješnost te osobe. Proglasiti radni staž u razredu kao odlučujući parametar dovelo bi do automatizma promaknuća, što bi bilo protivno načelu prema kojem u javnoj službi treba zapošljavati najsposobnije, najučinkovitije i najčasnije, kako je to navedeno u članku 27. prvom stavku te u članku 43. prvom stavku Pravilnika o osoblju.

Naposljetku, Službenički je sud u istoj presudi ocijenio da, kada paritetno tijelo zaduženo za pomoć TZI-ju prilikom usporedbe zasluga dužnosnika koji ispunjavaju uvjete za promaknuće ne ispunjava svoju zadaću jer nije donijelo preporuke koje je trebalo oblikovati, TZI ne smije dopustiti da to utječe na promaknuće. U tom slučaju, on je dužan samostalno izvršiti tu usporedbu i donijeti odluke o promaknuću, pri čemu Pravilnik o osoblju ne predviđa obvezu da TZI priloži pojašnjenja spomenutog paritetnog tijela, o uvođenju kojeg odlučuje svaka institucija.

3. KONAČNI PRESTANAK SLUŽBE

U presudi od 18. svibnja 2015., ***Bischoff/Komisija*** (F-36/14, EU:F:2015:48), Službenički sud je podsjetio da, kada TZI uzima u obzir interes službe pri donošenju odluke o dužnosnikovu zahtjevu da ostane u službi nakon navršene dobi za automatsko umirovljenje propisane u članku 52. prvom stavku točki (a) Pravilnika o osoblju, on ima široku diskrecijsku ovlast pa Službenički sud ne može ocjenu navedenog tijela proglasiti nezakonitom, osim u slučaju očite pogreške u ocjeni ili zlouporabe ovlasti.

U istoj presudi Službenički sud je precizirao da je u posebnom slučaju iz članka 52. drugog stavka Pravilnika o osoblju interes dotičnog dužnosnika već uzet u obzir s obzirom na to da je na temelju dužnosti brižnog postupanja njegov zahtjev nužna pretpostavka za bilo kakvu odluku o zadržavanju u službi nakon navršene dobi za umirovljenje propisane Pravilnikom o osoblju. Budući da je interes dužnosnika na taj način unaprijed osiguran podnošenjem spomenutog zahtjeva, odluka koju TZI mora donijeti isključivo ovisi o interesu službe, kako to uostalom proizlazi iz samog teksta članka 52. drugog stavka Pravilnika o osoblju. Stoga je Službenički sud ocijenio da dužnosnik ne treba TZI-ju dokazivati da je nastavak rada u njegovu osobnom interesu jer taj interes nije relevantan za ispitivanje zahtjeva koji je podnio.

UVJETI RADA DUŽNOSNIKÂ I SLUŽBENIKÂ

Prije stupanja na snagu reforme Pravilnika o osoblju i RAA-a, tjedno radno vrijeme konkretno je iznosilo 37 sati i 30 minuta. Iako njome nisu izmijenjene odredbe koje se tiču osnovne plaće dužnosnika i službenika, Uredbom br. 1023/2013 izmijenjen je članak 55. stavak 2. Pravilnika o osoblju tako da spomenuto radno vrijeme od sada može varirati između minimuma od 40 i maksimuma od 42 sata tjedno, ovisno o eventualnoj odluci koju u tom smislu donosi institucija, tijelo, ured ili agencija zaposlenja. U tom kontekstu, Službenički sud je u rješenju od 23. travnja 2015., ***Bensai/Komisija*** (F-131/14, EU:F:2015:34), te u presudi od 30. lipnja 2015., ***Petsch/Komisija*** (F-124/14, EU:F:2015:69), upozorio da privremeno osoblje dobiva plaću na temelju razvrstavanja u razred i stupanj i da prima mjesečnu plaću koja formalno ne ovisi o uobičajenom radnom vremenu. Podsjećajući na to da zakonodavac načelno može u svakom trenutku izmijeniti prava i obveze dužnosnika i službenika, Službenički sud je zaključio da može povećati tjedno radno vrijeme bez povećanja plaće.

PRIHODI I SOCIJALNA SIGURNOST DUŽNOSNIKÂ

1. NAKNADA ZA NASTANJENJE

U presudi od 18. prosinca 2015., ***FH/Parlament*** (F-26/15, EU:F:2015:137), Službenički sud je podsjetio da je cilj naknade za nastanjenje taj da dužnosniku omogući da podnese, uz troškove selidbe koji su predmet posebne naknade, neizbježne troškove koji su mu nastali zbog uključivanja u novu radnu okolinu, u duljem razdoblju. Iz toga proizlazi da se uskraćivanje prava na naknadu za nastanjenje dužnosniku koji ima pravo na naknadu za kućanstvo i koji je raspoređen u mjesto u kojem njegova obitelj ima boravište, kako je to predviđeno u članku 5. stavku 4. posljednjoj rečenici Priloga VII. Pravilniku o osoblju, primjenjuje samo u slučaju da se taj isti dužnosnik sa svojom obitelji stvarno nastani u mjestu svoga rada jer u tom slučaju ne mora snositi dodatne troškove nastanjenja. Suprotno tome, ta se odredba ne primjenjuje ako se dužnosnik koji ima pravo na naknadu za kućanstvo prilikom promjene mjesta zaposlenja ne nastani ili se ne nastani ponovno sa svojom obitelji, čak i ako ona boravi u mjestu novog zaposlenja. U takvom slučaju, zainteresirana osoba može doista snositi dodatne troškove povezane sa svojim stvarnim nastanjenjem na adresi različitoj od one na kojoj boravi njegova obitelj i u tim uvjetima može zatražiti isplatu naknade za nastanjenje koja je u tom slučaju jednaka iznosu jedne osnovne mjesečne plaće.

2. MIROVINE

Na temelju članka 27. prvog stavka Priloga VIII. Pravilniku o osoblju razvedeni bračni drug dužnosnika ili bivšeg dužnosnika ima pravo na mirovinu za nadživjele osobe pod uvjetom da dokaže svoje pravo na teret bivšeg bračnog druga, osobito na temelju sudske odluke ili službeno registriranog sporazuma između bivših bračnih drugova. U presudi od 23. svibnja 2015., ***Borghans/Komisija*** (F-6/14, EU:F:2015:19), Službenički sud je upozorio na to da pravo na uzdržavanje između bivših bračnih drugova spada među imovinske posljedice presude o razvodu. Stoga je Službenički sud ocijenio da, za potrebe utvrđivanja može li se razvedeni bračni drug dužnosnika ili bivšeg dužnosnika koristiti mirovinom za nadživjele osobe na temelju sporazuma između bračnih drugova, valja uputiti na nacionalni zakon kojim su uređeni učinci razvoda, a ne davati neovisno tumačenje.

STEGOVNE MJERE

Kada je riječ o poštovanju prava obrane u stegovnom postupku uređenom Pravilnikom o osoblju, Službenički sud je u presudi od 8. listopada 2015., ***DD/FRA*** (F-106/13 i F-25/14, EU:F:2015:118, podnesena žalba), ocijenio da članak 2. stavak 2. i članak 3. Priloga IX. Pravilniku o osoblju obvezuju TZI da u slučaju namjere pokretanja stegovnog postupka na temelju izvješća sastavljenoga po provođenju upravne istrage dotičnom dužnosniku prethodno dostavi zaključke izvješća o istrazi kao i sve isprave iz spisa kako bi on, raspolažući razumnim rokom za pripremu obrane, mogao iznijeti sve korisne primjedbe. Činjenica da je dotični dužnosnik tijekom saslušanja iz članka 3. Priloga IX. Pravilniku o osoblju usmeno upoznat sa zaključcima izvješća o istrazi ne može biti dovoljna da bi se osiguralo poštovanje navedenih odredbi.

Nadalje, u presudi od 3. lipnja 2015., ***Bedin/Komisija*** (F-128/14, EU:F:2015:51), Službenički sud je iz članka 25. Priloga IX. Pravilniku o osoblju zaključio da je zakonodavac namjeravao ograničiti ovlasti TZI-ja u pogledu ocjene postojanja činjenica koje su predmet stegovnog postupka, u slučaju u kojem se u pogledu istih činjenica vodi kazneni postupak. S druge strane, iz te se odredbe ne može zaključiti da TZI ne može odstupiti od mišljenja stegovnog povjerenstva. Međutim, iako to mišljenje ne obvezuje TZI, stegovnom povjerenstvu time nije oduzeta njegova temeljna uloga savjetodavnog tijela, a predmetni dužnosnik uvijek uživa jamstva svojstvena njegovoj intervenciji, s obzirom na to da je TZI uvijek obvezan obrazložiti zašto je odstupio od mišljenja stegovnog povjerenstva, pa i kada je riječ o ocjeni činjenica.

U presudi od 17. ožujka 2015., ***AX/ESB*** (F-73/13, EU:F:2015:9), Službenički sud je, osim toga, ocijenio da pravo na pristup spisu iz stegovnog postupka, predviđeno skupom pravila koja se primjenjuju na osoblje Europske središnje banke (ESB), obuhvaća samo one dokumente koji su korišteni u stegovnom postupku i/ili pri donošenju konačne odluke uprave, ali ne i druge dokumente. Dotični član osoblja osobito nema pravo doći u posjed svake informacije ili dokumenta koji su raspoloživi ili mogu biti raspoloživi samo zato što prilikom vođenja vlastite istrage o spornim činjenicama nagađa o tome kolika je dokazna snaga tih dokumenata ili informacija u njegovu korist. K tome, dostava zainteresiranom izvješća o aktivnostima može se odbiti a da se time ne povređuju njegova prava obrane, kada to izvješće ima karakter pripremne bilješke, sastavljene prije pokretanja stegovnog postupka, na koju se tijelo nadležno za odlučivanje nije oslanjalo prilikom donošenja stegovne mjere.

U istoj presudi Službenički sud je, naposljetku, ocijenio da ESB, u okviru svoje institucionalne autonomije, može obavijestiti nacionalna pravosudna tijela o elementima postupanja člana svog osoblja kako bi ona ispitala mogu li se ti elementi kvalificirati kao povrede nacionalnog prava i opravdati poduzimanje kaznenog progona.

SPOROVI U VEZI S UGOVORIMA

Podsjećajući na to da se osnova radnog odnosa člana privremenog osoblja s predmetnom institucijom ili agencijom uspostavlja ugovorom o radu, Službenički sud je u presudi ***Murariu/EIOPA*** (F-116/14, EU:F:2015:89) ocijenio da, kada je riječ o mogućnosti raskida ugovornog odnosa jednom kad je uspostavljen očitovanjem volja stranaka TOSUR ne djeluje jednostrano kao TZI, već ga obvezuju relevantne ugovorne odredbe koje ga vežu za njegova člana osoblja i, u svakom slučaju, odredbe članaka 14. i 47. RAA-a. Na taj način TOSUR se ne može, osim u slučajevima koje predviđaju navedene odredbe, jednostrano osloboditi svojeg ugovornog odnosa s predmetnim članom osoblja. Konkretno, ponuda za zaposlenje upućena kandidatu radi njegova zapošljavanja u svojstvu člana privremenog osoblja predstavlja samo namjeru te, na toj osnovi, pripremni akt, a ne akt koji stvara prava, odnosno akt koji se može opozvati, primjerice kad TOSUR otkrije, nakon stavljanja ponude za zaposlenje, da osoba u pitanju nije ispunila jedan od uvjeta zapošljavanja predviđen RAA-om, obaviješću o slobodnom radnom mjestu ili internim odredbama. Suprotno tome, ako je takva ponuda prihvaćena, očitovanje volja ugovornih stranaka stvara nove obveze ugovorne naravi koje ograničavaju ovlast spomenutog tijela da djeluje jednostrano izvan pretpostavki izričito predviđenih RAA-om, poput onih iz njegova članka 47., te mu, u svakom slučaju, onemogućavaju da djeluje retroaktivno.

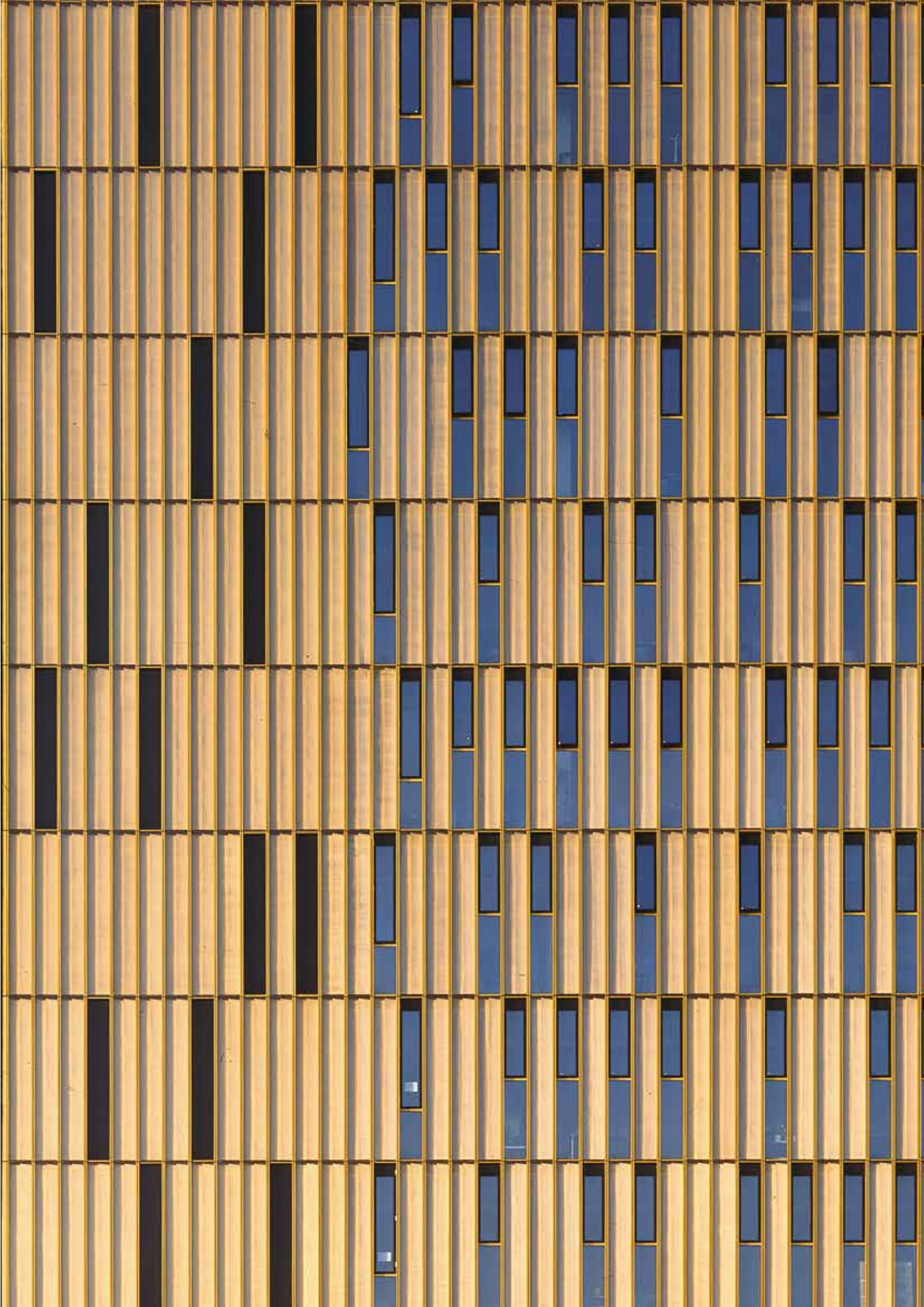

B | SASTAV SLUŽBENIČKOG SUDA

Protokolarni red na dan 31. prosinca 2015.)

Slijeva nadesno:

suci E. Perillo i H. Kreppel, predsjednik vijeća R. Barents, predsjednik S. Van Raepenbusch, predsjednik vijeća K. Bradley, sutkinja M. I. Rofes i Pujol, sudac J. Svenningsen, tajnica W. Hakenberg

1. PROMJENE U SASTAVU SLUŽBENIČKOG SUDA U 2015.

U 2015. nije bilo promjena u sastavu Službeničkog suda.

2. PROTOKOLARNI RED

OD 1. SIJEČNJA 2015. DO 31. PROSINCA 2015.

S. VAN RAEPENBUSCH, predsjednik Suda
R. BARENTS, predsjednik vijeća
K. BRADLEY, predsjednik vijeća
H. KREPPEL, sudac
M. I. ROFES i PUJOL, sutkinja
E. PERILLO, sudac
J. SVENNINGSEN, sudac

W. HAKENBERG, tajnica

3. BIVŠI ČLANOVI SLUŽBENIČKOG SUDA

(prema redoslijedu stupanja na dužnost)

Heikki Kanninen (2005.-2009.)
Haris Tagaras (2005.-2011.)
Stéphane Gervasoni (2005.-2011.)
Irena Boruta (2005.-2013.)

PREDSJEDNIK

J. Paul Mahoney (2005.-2011.)

C | SUDSKA STATISTIKA SLUŽBENIČKOG SUDA

OPĆA AKTIVNOST SLUŽBENIČKOG SUDA

1. Novi, zaključeni i neriješeni predmeti (2011.-2015.)

NOVI PREDMETI

2. Postotni udio u broju predmeta prema prvotuženoj instituciji (2011.-2015.)

3. Jezik postupka (2011.-2015.)

ZAKLJUČENI PREDMETI

4. Presude i rješenja - Sastav suda (2015.)

5. Ishod postupka (2015.)

6. Postupci privremene pravne zaštite (2011.-2015.)

7. Trajanje postupka u mjesecima (2015.)

NERIJEŠENI PREDMETI NA DAN 31. PROSINCA

8. Sastav suda (2011.-2015.)

9. Broj tužitelja

RAZNO

10. Odluke Službeničkog suda protiv kojih je podnesena žalba Općem sudu (2011.-2015.)

11. Ishodi žalbenih postupaka pred Općim sudom (2011.-2015.)

1. OPĆA AKTIVNOST SLUŽBENIČKOG SUDA
NOVI, ZAKLJUČENI I NERIJEŠENI PREDMETI (2011.-2015.)

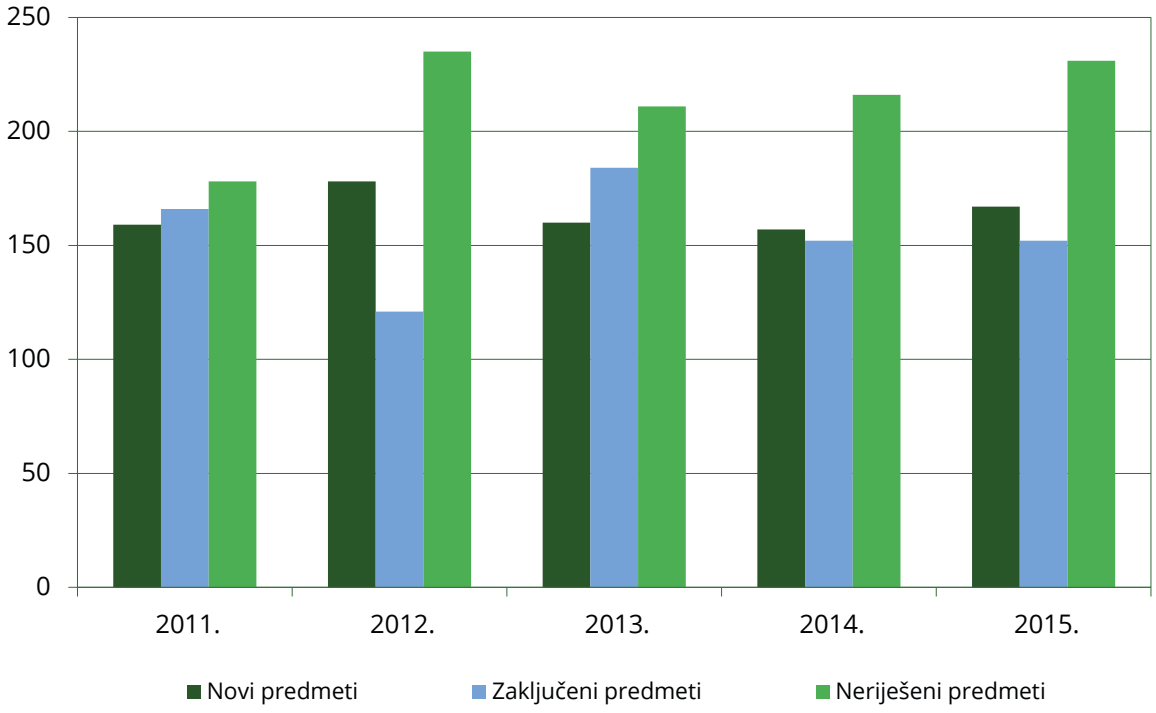

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Novi predmeti	159	178	160	157	167
Zaključeni predmeti	166	121	184	152	152
Neriješeni predmeti	178	235	211	216	231[1]

Navedeni podaci (bruto podaci) označavaju ukupni broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet)

1| Od kojih 69 predmeta u kojima je postupak prekinut.

2. NOVI PREDMETI – POSTOTNI UDIO U BROJU PREDMETA PREMA PRVOTUŽENOJ INSTITUCIJI (2011.-2015.)

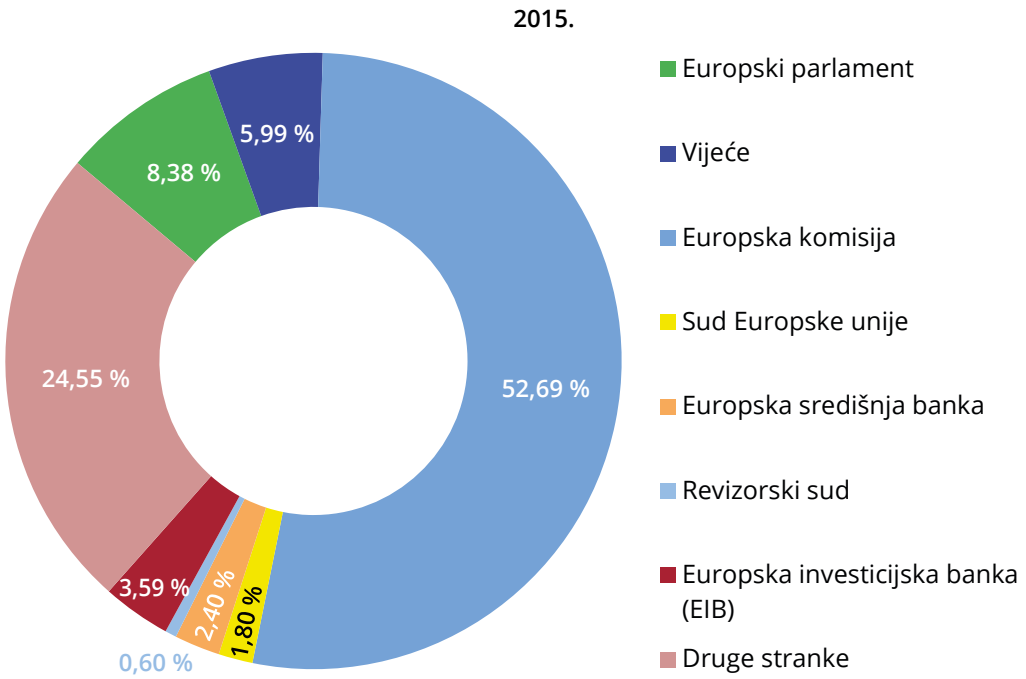

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Europski parlament	6,29 %	6,11 %	5,66 %	11,80 %	8,38 %
Vijeće	6,92 %	3,89 %	3,77 %	8,70 %	5,99 %
Europska komisija	66,67 %	58,33 %	49,69 %	45,96 %	52,69 %
Sud Europske unije	1,26 %		0,63 %		1,80 %
Europska središnja banka	2,52 %	1,11 %	1,89 %	1,24 %	2,40 %
Revizorski sud	0,63 %	2,22 %	0,63 %	1,24 %	0,60 %
Europska investicijska banka (EIB)	4,32 %	4,44 %	5,03 %	1,24 %	3,59 %
Druge stranke	11,40 %	23,89 %	32,70 %	29,81 %	24,55 %
Ukupno	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**100 %**

3. NOVI PREDMETI – JEZIK POSTUPKA (2011.-2015.)

Jezik postupka odgovara jeziku na kojem je pokrenut postupak, a ne materinskom jeziku ili državljanstvu tužitelja.

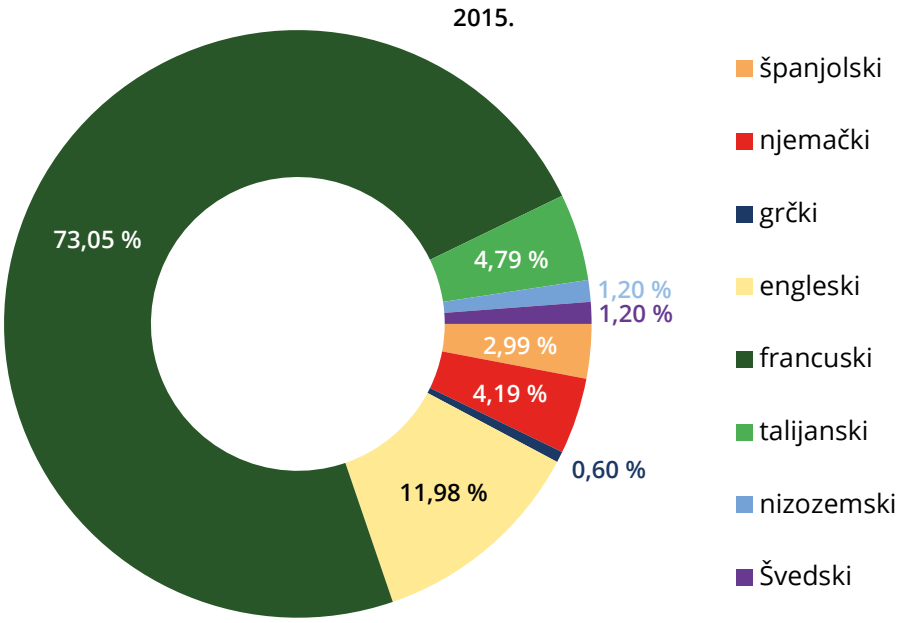

Jezik postupka	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
bugarski		2			
španjolski	2	3		2	5
njemački	10	5	2	9	7
grčki	4	1	4	2	1
engleski	23	14	26	23	20
francuski	87	108	95	113	122
talijanski	29	35	21	8	8
mađarski	1				
nizozemski	1	6	12		2
poljski	1	2			
rumunjski		2			
slovački	1				
švedski					2
Ukupno	**159**	**178**	**160**	**157**	**167**

4. ZAKLJUČENI PREDMETI – PRESUDE I RJEŠENJA – SASTAV SUDA (2015.)

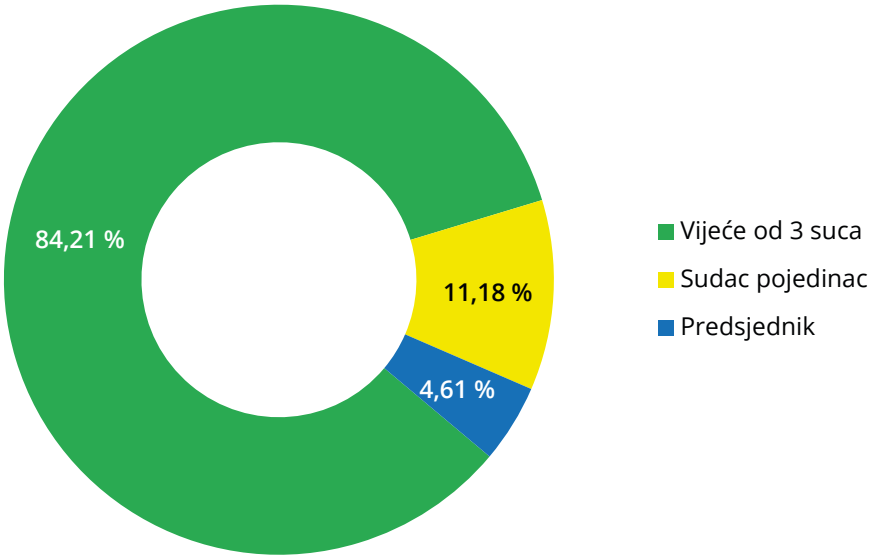

	Presude	Rješenja o brisanju predmeta na temelju mirnog rješenja spora [1]	Druga rješenja kojima se završava postupak	Ukupno
Puni sastav				
Vijeće od 3 suca	60	14	54	128
Sudac pojedinac	15		2	17
Predmeti koji još nisu dodijeljeni				
Predsjednik			7	7
Ukupno	**75**	**14**	**63**	**152**

1| Tijekom 2015. bilo je još sedam neuspjelih pokušaja mirnog rješavanja sporova koje je potaknuo Službenički sud.

5. ZAKLJUČENI PREDMETI – ISHOD POSTUPKA (2015.)

	Presude		Rješenja				
	Tužbe prihvaćene u cijelosti ili djelomično	U cijelosti odbijene tužbe, obustava postupka	[Očito] nedopuštene ili neosnovane tužbe/zahtjevi	Mirno riješeni sporovi nakon intervencije sudskog vijeća	Brisanje predmeta iz drugog razloga, obustava postupka ili vraćanje na ponovno odlučivanje	U cijelosti ili djelomično prihvaćeni zahtjevi (posebni postupci)	Ukupno
Raspoređivanje/Preraspoređivanje	2			2			**4**
Natječaji	2	2	4	2			**10**
Uvjeti rada/Dopusti			1				**1**
Ocjenjivanje/Promaknuće	7	11	3	3	3		**27**
Mirovine i naknade za invalidnost	2		2		1		**5**
Disciplinski postupci	3	5		1	1		**10**
Zapošljavanje/Imenovanje/ Razvrstavanje u razred	2	3	6				**11**
Plaća i naknade	4	4	8	2			**18**
Socijalna sigurnost/ Profesionalna bolest/ Nesreće	1		1	2	1		**5**
Prestanak ili neobnavljanje ugovora službenika	7	8	5	1	5		**26**
Drugo	4	8	9	1	9	4	**35**
Ukupno	**34**	**41**	**39**	**14**	**20**	**4**	**152**

6. POSTUPCI PRIVREMENE PRAVNE ZAŠTITE (2011.-2015.)

Zaključeni postupci privremene pravne zaštite		Ishod postupka		
		Potpuno ili djelomično prihvaćeno	Odbijeno	Brisanje predmeta
2011.	**7**		4	3
2012.	**11**		10	1
2013.	**3**		3	
2014.	**5**	1	4	
2015.	**2**		2	
Ukupno	**28**	**1**	**23**	**4**

7. ZAKLJUČENI PREDMETI – TRAJANJE POSTUPKA U MJESECIMA (2015.)

Zaključeni predmeti		Prosječno trajanje	
		Trajanje cjelokupnog postupka	Trajanje postupka, ne uključujući trajanje mogućeg prekida postupka
Presude	75	16,1	15,9
Rješenja	77	9,9	8,3
Ukupno	**152**	**13,0**	**12,1**

Trajanje je izraženo u mjesecima i desetinama mjeseca.

8. NERIJEŠENI PREDMETI NA DAN 31. PROSINCA – SASTAV SUDA (2011.-2015.)

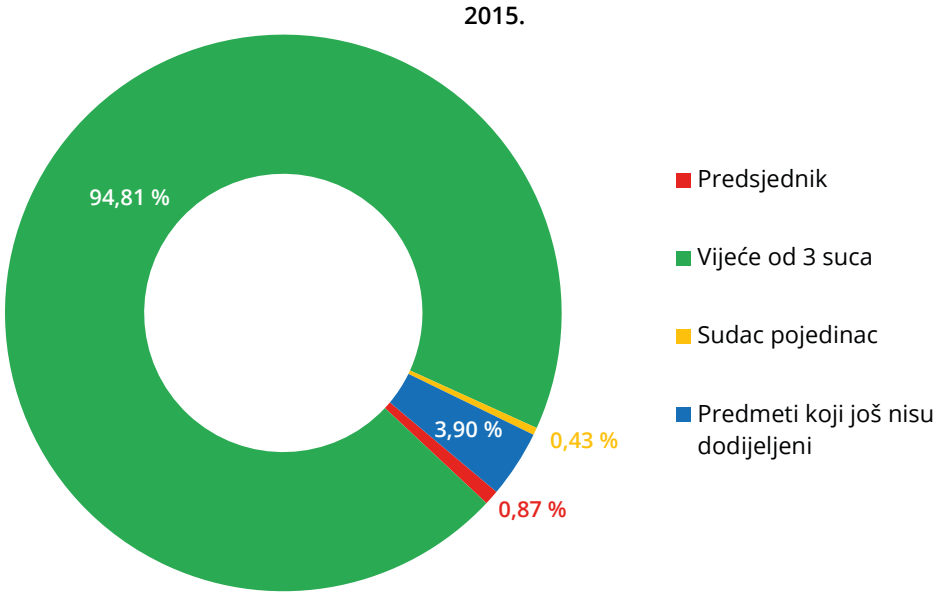

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Puni sastav		1	1		
Predsjednik	1		2	1	2
Vijeće od 3 suca	156	205	172	201	219
Sudac pojedinac	2	8	3	2	1
Predmeti koji još nisu dodijeljeni	19	21	33	12	9
Ukupno	**178**	**235**	**211**	**216**	**231**

9. NERIJEŠENI PREDMETI NA DAN 31. PROSINCA – BROJ TUŽITELJA

Broj tužitelja	Područja
486	Pravilnik o osoblju – EIB – Plaće – Godišnja prilagodba plaća
484	Pravilnik o osoblju – EIB – Plaće – Reforma sustava plaća i rasta plaća EIB-a
451	Pravilnik o osoblju – EIB – Plaće – Novi sustav učinkovitosti – Dodjela nagrada
386 (2 predmeta)	Pravilnik o osoblju – EIB – Plaće – Godišnja prilagodba plaća
35	Pravilnik o osoblju – Vraćanje na ponovno odlučivanje nakon preispitivanja presude Općeg suda – EIB – Mirovine – Reforma iz 2008. godine
33	Pravilnik o osoblju – EIB – Mirovine – Reforma mirovinskog sustava
32 (8 predmeta)	Pravilnik o osoblju – Pravilnik o osoblju za dužnosnike – Reforma Pravilnika o osoblju od 1. siječnja 2014. – Nova pravila za izračun putnih troškova od mjesta rada do matičnog mjesta – Veza između dodjele tog prava i statusa iseljenika odnosno osobe koja boravi u inozemstvu
30 (4 predmeta)	Pravilnik o osoblju – Europski investicijski fond (EIF) – Plaće – Godišnja prilagodba plaća
29	Pravilnik o osoblju – Europski investicijski fond (EIF) – Plaće – Reforma sustava plaća i rasta plaća EIF-a
26 (4 predmeta)	Pravilnik o osoblju – Pravilnik o osoblju za dužnosnike – Reforma Pravilnika o osoblju od 1. siječnja 2014. – Nova pravila za izračun putnih troškova od mjesta rada do matičnog mjesta – Veza između dodjele tog prava i statusa iseljenika odnosno osobe koja boravi u inozemstvu – Ukidanje vremena za putovanje

Pojam „Pravilnik o osoblju“ odnosi se na Pravilnik o osoblju za dužnosnike Europske unije i uvjete zapošljavanja koji se primjenjuje na ostale službenike Unije.

Ukupni broj tužitelja u svim neriješenim predmetima (2011.-2015.)

	Ukupni broj tužitelja	Ukupni broj neriješenih predmeta
2011.	1006	178
2012.	1086	235
2013.	1867	211
2014.	1902	216
2015.	2333	231

10. RAZNO – ODLUKE SLUŽBENIČKOG SUDA PROTIV KOJIH JE PODNESENA ŽALBA OPĆEM SUDU (2011.-2015.)

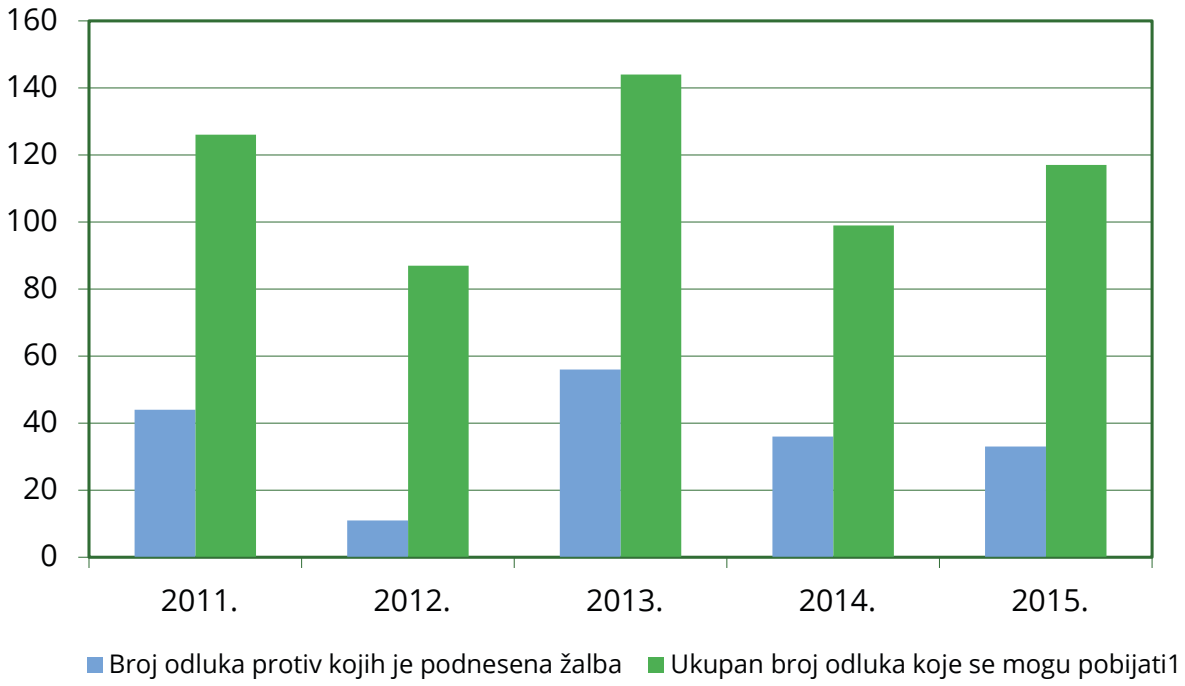

	Broj odluka protiv kojih je podnesena žalba	Ukupni broj odluka koje se mogu pobijati[1]	Postotak odluka protiv kojih je podnesena žalba[2]
2011.	44	126	34,92 %
2012.	11	87	12,64 %
2013.	56	144	38,89 %
2014.	36	99	36,36 %
2015.	33	117	28,21 %

1 | Presude, rješenja – kojima je tužba proglašena nedopuštenom, očito nedopuštenom ili očito neosnovanom, rješenja u postupku privremene pravne zaštite, rješenja o obustavi postupka i rješenja o odbijanju intervencije – objavljeni ili doneseni tijekom referentne godine.

2 | Moguće je da za pojedinu godinu taj postotak ne odgovara odlukama protiv kojih je moguća žalba, a koje su donesene u referentnoj godini, u mjeri u kojoj rok za žalbu zahvaća dvije kalendarske godine.

11. RAZNO – ISHODI ŽALBENIH POSTUPAKA PRED OPĆIM SUDOM (2011.-2015.)

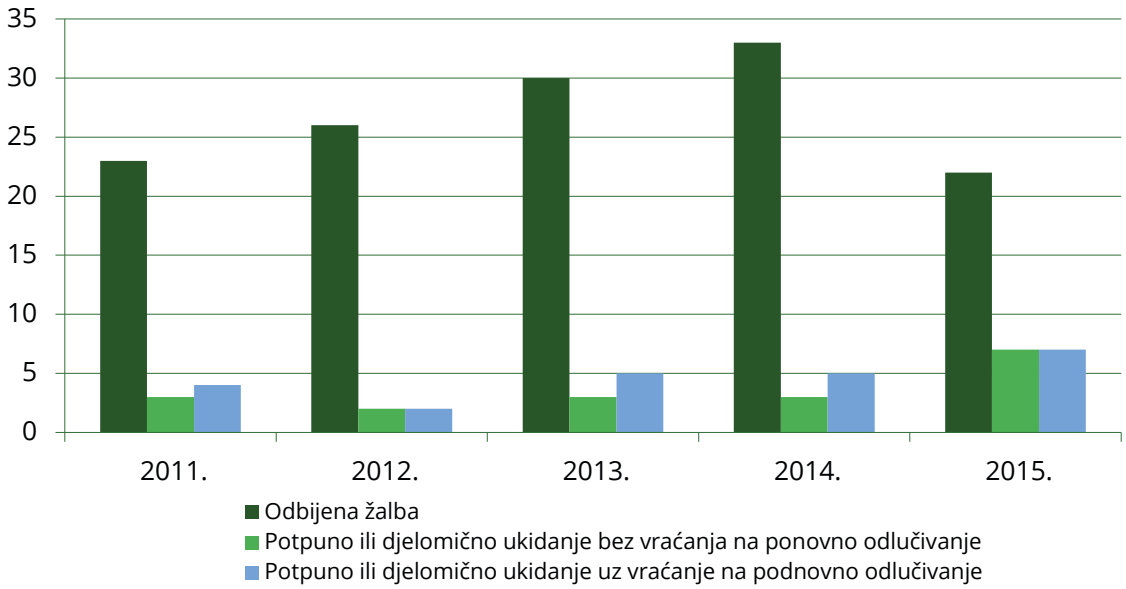

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Odbijena žalba	23	26	30	33	22
Potpuno ili djelomično ukidanje bez vraćanja na ponovno odlučivanje	3	2	3	3	7
Potpuno ili djelomično ukidanje uz vraćanje na podnovno odlučivanje	4	2	5	5	7
Brisanje predmeta/Obustava postupka		3		1	1
Ukupno	**30**	**33**	**38**	**42**	**37**

KAKO DOĆI DO PUBLIKACIJA EU-a

Besplatne publikacije:

- jedan primjerak:

  u knjižari EU-a (http://bookshop.europa.eu);

- više od jednog primjerka ili plakati/zemljovidi:

  u predstavništvima Europske unije (http://ec.europa.eu/represent_hr.htm),

  pri delegacijama u zemljama koje nisu članice EU-a (http://eeas.europa.eu/delegations/index_hr.htm),

  kontaktiranjem službe Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_hr.htm)

  ili pozivanjem broja 00 800 6 7 8 9 10 11 (besplatni poziv iz EU-a) (*).

  (*) Informacije su besplatne, kao i većina poziva (premda neke mreže, javne govornice ili hoteli mogu naplaćivati pozive).

Publikacije koje se plaćaju:

- su knjižari EU-a (http://bookshop.europa.eu).

SUD
EUROPSKE UNIJE

QD-AP-16-001-HR-N

UPRAVA ZA KOMUNIKACIJU
ODJEL ZA PUBLIKACIJE I ELEKTRONIČKE MEDIJE